Emile Zola

BESTIA UMANA

BESTIA UMANĂ

Consilier literar: FLORENTIN POPESCU

EMILE ZOLA

BESTIA UMANA

Traducere de
ION PAS

EDITURA NARCIS S.R.L

I

Intrînd în odaie, Roubaud puse pe masă pîinea de o livră, pateul și sticla cu vin alb. Dimineața, înainte ca el să fi plecat după treburi, bătrîna Victoria acoperise probabil focul din sobă cu un strat de cenușă, astfel că acum căldura era înnăbușitoare. Subșeful de gară deschise una din ferestre și rămase sprijinit în coate în cadrul ei.

Era în fundătura Amsterdamului, în ultima clădire de pe dreapta, o clădire înaltă în care Compania de Vest adăpostea pe unii dintre slujbașii săi. Fereastra de la al cincilea, din unghiul acoperișului rotund, dădea spre gară, spre tranșeea aceea largă ce străpungea cartierul Europei, — o desfășurare bruscă a orizontului, sporită și mai mult, parcă, în după-amiaza zilei, de cerul plumburiu al acelei zile de mijloc de februarie, un cenușiu umed, călduț, străpuns de soare.

În față, sub colbuiala razelor, casele din strada Romei se înnecau, se ștergeau. La stînga, șoproanele halelor acoperite scoteau în evidență tindele mari, cu geamlîc afumat, — cel din față imens, despărțit prin clădirea poștei și a cazangeriei de celelalte mai mici, din Argenteuil, Versailles și Ceinture ; pe cînd podul Europei, la dreapta, străpungea cu steaua-i de fier tranșeea pe care o vedeai apărînd și dispărînd iarăși pînă-n dreptul tunelului din Batignolles. Iar aici, sub fereastră, ocupînd întinsul cîmp, trei linii duble care ieșeau de sub pod, se ramificau, se îndreptau ca un evantai ale cărei părți de metal, înmulțite, nenumărate, se pierd sub șoproane. Cele trei posturi de acar, de dinaintea arcurilor, vădeau grădinițele veștede. În negura confuză a vagoanelor și mașinilor de pe linii, un semnal mare, roșu, puncta lumina palidă a zilei.

O clipă, Roubaud urmări priveliştea, comparind-o cu gara sa din Havre, gîndindu-se la Havre. Ori de cîte ori petrecea la Paris o zi şi se întorcea la bătrîna Victoria, gîndul la profesiunea sa îl stăpînea din nou. Sub şopronul cu linii mari, sosirea unui tren din Mantes însufleţise persoanele. Urmări din ochi maşina de manevră, o maşină-tender, micuţă, cu trei roţi scunde, împerechiate. Maşina desfăcea trenul, în harnică fierbere, luind şi împingînd vagoanele pe liniile moarte. O altă maşină, aceasta puternică, maşină de expres, cu două roţi enorme, staţiona singură, lăsa în drumu-i un fum gros, negru, ce urca drept şi agale în atmosfera calmă. Dar luarea aminte a slujbaşului fu atrasă în întregime de trenul de la trei şi douăzeci şi cinci, pentru Caen, plin de călători, ce-şi aştepta maşina. Omul nu o zărea, — dincolo de podul Europei ; o auzea numai cum cere drum liber prin şuierături înnăbuşite, asemeni unei fiinţe cuprinse de nerăbdare. Cineva strigă un ordin, şi ea răspunse printr-un semnal scurt că a înţeles ; pe urmă, înainte de a porni, tăcu o clipă, supapele se deschiseră, aburii ţîşniră în lături cu un şuier asurzitor. Roubaud văzu revărsîndu-se în jurul podului albeaţa aceea care se învîrtejea, neastîmpărată, asemeni unei volburi de zăpadă, prin schelăria de fier. Un crimpei din spaţiu era înnălbit, pe cînd fumăraia îngroşată a celeilalte maşini îşi întindea zăbranicul tot mai mult. În urmă se auzeau, înnăbuşit, sunete prelungi de goarnă, strigăte de comandă, învîrtituri de manivelă. Se produse un zgomot distinct : văzu mai departe, un tren de Versailles care se încrucişa cu un tren de Auteuil, unul urcînd, celălalt coborînd.

Roubaud se pregătea să plece de la fereastră. Un glas îi rosti numele. Se plecă şi zări jos, pe terasa de la al patrulea, pe un tînăr de vreo treizeci de ani, pe Henri Dauvergne, conductor-şef. Locuia tot aici, cu tatăl său, subşef la liniile mari, şi cu surorile lui, Clara şi Sofia, două blonde între optsprezece şi douăzeci de ani, adorabile, trăind din cei şase mii de franci cîştigaţi de ambii bărbaţi şi ducînd-o într-o permanentă bună dispoziţie. O auzeai pe cea mare cum rîdea, pe cînd cea micuţă cînta, şi în timp ce păsărelele din colivie se luau la întrecere cu trilurile lor.

— Hei, d-le Roubaud, sînteţi la Paris, va să zică ?... A, da, afacerea cu subprefectul !

Sprijinindu-se iar în coate, subşeful de gară lămuri că fusese nevoit să plece din Havre chiar în dimineaţa aceea, cu

expresul de șase și patruzeci. Un ordin al șefului exploatării îl chemase la Paris; primise observații. Era bucuros însă că nu și-a pierdut locul.

— Dar doamna? întrebă Henri.

Doamna a ținut și ea să vină, pentru cumpărături. Soțul o aștepta aici, în camera a cărei cheie le-o dădea bătrîna Victoria, de cîte ori veneau, și unde le plăcea să mănînce, liniștiți, singuri, în timp ce harnica femeie stătea jos la postul ei de curățenie. În ziua aceea mîncaseră ceva la repezeală în Mantes, vroind să-și termine în primul rînd treburile. Dar acum bătu ceasurile trei, și bărbatul era lihnit de foame.

Ca să fie politicos, Henri mai puse o întrebare:

— Și dormiți la Paris?

Nu, nu! Se vor întoarce împreună la Havre, astă seară, cu expresul de șase și treizeci. Ei, da, vacanță! Nu te clintești din loc decît pentru a-ți face treburile, — și repede, la cuib!...

Slujbașii se priviră un moment, dînd din cap. Nu se mai auzeau însă; un pian îndrăcit izbucnise în note sonore. Desigur că surorile cîntau împreună, rîzînd cu hohote și ințărîtînd păsărelele. Tînărul, care se amuza și el, salută și se depărtă; subșeful rămase o clipă, singur, cu ochii spre terasa de unde pornea toată izbucnirea aceea tinerească. Apoi, ridicîndu-și privirile, zări mașina care-și închisese supapele și pe care acarul o îndrepta spre trenul de Caen. Ultimele învălătuciri de aburi alburii se pierdeau printre norii de fum negru care pătau cerul. Se întoarse și el în cameră.

Dinaintea cucului, care arăta orele trei și douăzeci, Roubaud nu-și putu stăpîni o mișcare de desnădejde. Pentru ce dracu, o fi întîrziat Severina atît? Cînd intra într-un magazin, nu se mai clintea de acolo. Ca să-și înșele foamea ce-i chinuia stomacul, se gîndi să stea la masă. Încăperea spațioasă, cu două ferestre, servind totodată de dormitor, de sufragerie și bucătărie, cu mobila-i de nuc, cu patul acoperit de un macat roșu, cu bufetul cu polițe, cu masa rotundă și cu dulapul normand, îi era cunoscută. Scoase din bufet șervete, farfurii, furculițe, cuțite, două pahare. Totul era de o curățenie exemplară, și se amuza cu treburile astea ale menajului, de parcă s-ar fi jucat de-a prînzul, — încîntat de albeața lenjeriei, îndrăgostit de nevastă-sa, rîzînd el însuși de rîsul zburdalnic pe care ea se va porni cînd va deschide ușa. Dar după ce puse într-o farfurie pateul și după ce așeză alături sticla cu vin alb, el se îngrijoră și căută ceva din ochi.

Pe urmă, repede, scoase din buzunare două pachete uitate, o cutioară cu sardele și o bucată de șvaițer.

Sunară orele trei și jumătate. Roubaud umbla în lung și-n lat, trăgînd cu urechea spre scară la cel mai neînsemnat zgomot. În așteptarea-i pricticoasă, trecu pe dinaintea oglinzii; se opri, se privi. Nu îmbătrînea deloc; se apropia de patruzeci de ani fără ca păru-i creț și roșcovan să-și schimbe culoarea. Barba, pe care o purta mare, era și ea stufoasă și aurie. Mijlociu de statură, dar neobișnuit de vînjos, el era mulțumit de sine, de capu-i întru-cîtva turtit, de fruntea joasă, de ceafa groasă, de chipu-i dolofan și roșcovan, luminat de ochi mari și vioi. Sprîncenele i se îmbinau întunecîndu-i fruntea. Iar pentru că se însurase cu o femeie mai tînără cu cincisprezece ani decît el, privirile acestea în oglindă îl linișteau.

Se auzi un zgomot de pași. Roubaud întredeschise, repede, ușa. Era însă o vînzătoare de gazete, din gară, care se întorcea acasă. Bărbatul plecă de la ușă și se uită la o cutie de scoici, de pe bufet. Cunoștea foarte bine cutia asta, — un dar al Severinei către bătrîna Victoria, doica ei. Iar lucrușorul acesta fu deajuns: toată povestea căsniciei lui Roubaud începu să se depene. Trei ani, aproape. Născut în Midi, Plassans, dintr-un tată căruțaș, liberat din armată cu galoanele de sergent-major, vreme îndelungată factor-mixt la gara din Mantes, el trecuse ca factor șef la aceea din Barentin; aici își cunoscuse nevestica, atunci cînd ea venise din Doinville să ia trenul, însoțită de d-ra Bertha, fiica prezidentului Grandmorin. Severina Aubry nu era decît odrasla unui grădinar mort în serviciul Grandmorinilor; prezidentul, nașul și tutorele ei, o răsfăța în așa fel, făcînd-o tovarășa fiicei lui, trimițîndu-le pe amîndouă la un pensionat din Rouen, și era înzestrată ea însăși cu o astfel de distincție înnăscută, încît multă vreme Roubaud se mărginise să o dorească de departe, cu patima unui lucrător mai răsărit pentru o bijuterie delicată pe care o socotea de preț. Acesta era singurul roman al existenței sale. Ar fi luat-o de nevastă, fără ca ea să aibă un gologan, din plăcerea de a o avea, și cînd se hazardă, în sfîrșit, întruchiparea visului depăși toate așteptările: în afară de Severina și de o zestre de zece mii de franci, — președintele, acum în retragere, membru în Consiliul de administrație al Companiei de Vest, îl luă sub protecția sa. De a doua zi după nuntă, era transferat ca subșef la gara din Havre. Avea, nu-i vorbă, în sprijinul său notele

de bun funcționar, solid la post, punctual, cinstit, mărginit dar dintr-o bucată, — însușiri excelente care puteau să explice satisfacerea promptă a cererii sale și repeziciunea înaintării. Prefera, cu toate astea, să creadă că datorează totul nevestei sale. O adora.

După ce deschise cutia cu sardele, Roubaud își pierdu definitiv răbdarea. Intîlnirea fusese fixată pentru orele trei. Unde o fi ? Doar n-o să-i spună că pentru a cumpăra o pereche de ghete și șase cămăși a avut nevoie de o zi. Și cum trecea din nou pe dinaintea oglinzii, el zări sprîncenele sbîrlite și fruntea brăzdată de o linie aspră. Niciodată nu o bănuia pe Severina la Havre. La Paris îi treceau prin minte tot felul de primejdii, de greșeli. Un val de sînge i se urca la creieri, pumnii de fost om de echipă i se strîngeau ca pe vremea cînd împingea vagoane. Redevenea bruta inconștientă de forța sa, și ar fi zdrobit-o într-o pornire de furie nebună.

Severina deschise ușa ; se ivi, fragedă, veselă

— Iată-mă... Vei fi vrezut că poate m-am pierdut...

În strălucirea celor douăzeci și cinci de ani ai ei, părea înaltă, subțirică și zveltă ; grăsuță, totuși, cu oase mici. La prima ochire, nu era nicidecum frumoasă ; avea chipul prelung, gura puternică, luminată de dinți superbi. Dar, privită mai atent, ea cucerea prin farmecul, prin ciudățenia ochilor ei mari, albaștri, care străluceau sub părul des și negru.

Deoarece bărbatul, fără a-i răspunde, continua s-o examineze cu privirea tulbure, clipitoare, pe care i-o cunoștea îndeajuns, femeia adăugă :

— Oh, și am alergat... Închipuiește-ți, cu neputință să ai un omnibus. Dar pentru că nu vream să cheltuiesc, am venit pe jos... Ia uite ce cald mi-e...

— Haide, zise el violent, n-o să mă faci să cred că vii de la *Bon Marché*...

Dar, degrabă, cu drăgălășenii de copil, ea îi sări de gît, acoperindu-i gura cu mînuța ei durdulie.

— Răule, răule, taci !... Știi bine că te iubesc.

O atare sinceritate se desprindea din făptura ei toată, el o simțea tot așa de curată, de dreaptă, încît o strînse cu înflăcărare în brațe. Bănuielile lui sfîrșeau totdeauna la fel. Ea se lăsa molatică, plăcîndu-i să fie desmierdată. Bărbatul o acoperea cu sărutări pe care femeia nu le înapoia ; și într-aceasta sălășluia temerea lui ascunsă : în femeiușca pasivă nu se trezea niciodată amanta.

— Așadar, ai golit Bon-Marché-ul ?

— O, da ! Să-ți povestesc... Dar, în primul rînd, să mîncăm. Mi-e așa foame !... Stai, am un cadou micuț. Micul meu dar.

Ea îl rîdea foarte aproape, în față. Băgase mîna dreaptă în poșetă, unde avea un obiect pe care nu-l scotea.

— Spune repede : Micul meu dar.

El rîdea, de asemeni, cu bunătate. Se hotărî :

— Micul meu dar...

Îi cumpărase un cuțitaș, în locul altuia pe care el îl pierduse și după care se tînguia de cincisprezece zile. Se minuna acum, și găsea că-i superb cuțitul nou-nouț, cu mîner de fildeș și lamă strălucitoare. Vroia să-l încerce. Ea se bucura de bucuria lui ; și, tot glumind, ceru un gologan, pentru ca prietenia dintre ei să nu se strice.

— Să mîncăm, să mîncăm, repetă femeia. Nu, nu, te rog, nu închide încă ! Mi-e așa cald !...

Se duse după el la fereastră, și rămase acolo cîteva clipe, rezemată de umărul lui, privind larga perspectivă a gării. Deocamdată, fumăraia se risipise, discul de aramă al soarelui cobora înnegurat pe după casele din strada Romei. Jos, o mașină de manevră ducea trenul de Mantes care avea să plece la orele patru și douăzeci și cinci. Îl împinse de-a lungul peronului, sub șopron, unde fu desperechiat. În fund, în hangarul Centurei, ciocniri de tampoane anunțau împerecherea altor vagoane. Și singură, pe linii, cu mecanicul și focarul negri de praf de cărbune, o mașină greoaie stătea țeapănă, obosită și asudată parcă, fără alt abur decît o dîră subțire ieșind dintr-o supapă. Aștepta să i se deschidă calea pentru a se reîntoarce la depoul din Batignolles. Un semnal roșu se ivi și se șterse. Porni.

— Sînt nostime Dauvergnele astea ! spuse Roubaud plecînd de la fereastră. Le-auzi cum ciocănesc la pian ?... Adineauri l-am văzut pe Henri, care ți-a trimis complimente.

— La masă, la masă ! exclamă Severina.

Și se năpusti asupra sardelelor, devorîndu-le. Oh, pîinișoara de la Mantes era departe ! Parisul o amețea. Vibra de fericirea de a fi cutreierat trotuarele, cumpărăturile de la *Bon Marché* o încălzeau. Dintr-o singură dată, în fiecare primăvară, își cheltuia toate economiile făcute în timpul iernii, preferînd să cumpere orice, spunînd că realiza astfel foloase. De aceea nu se astîmpăra. Confuză oarecum, rușinată întru-cîtva, mărturisi că a cheltuit mai mult de trei sute de franci.

— Pe naiba, spuse Roubaud, surprins, ești cam risipitoare pentru nevasta unui subșef!... Dar n-aveai de luat altceva decît șase cămăși și o pereche de ghete!...

— Oh, dragul meu, ocazii cu care nu te mai întîlnești!... O mătase cu dungi, delicioasă! Pălărie de un gust, — un vis! Jupoane gata, cu volane brodate! Și toate astea pe lucru de nimic; la Havre aș fi plătit încă o dată atît... O să mi le trimită, și ai să vezi!...

Rîdea și el, căci era nostimă în bucuria și zăpăceala ei. Și apoi era așa de plăcut prînzul ăsta în doi, improvizat în odaia unde se aflau numai ei, mult mai bine ca la restaurant. Ea, care de obicei bea apă, se lăsa antrenată și golea în neștire paharul cu vin alb. Cutia cu sardele era sfîrșită; atacară pateul cu frumosul cuțit nou-nouț. Fu o mare plăcere, căci tăia strașnic.

— Dar tu ce-ai făcut? întrebă ea. Mă pui să flecăresc și nu-mi spui cum s-a terminat afacerea cu subprefectul.

El îi povesti în amănunte felul în care îl primise șeful exploatării. Oh, o scărmăneală în lege! El se apărase, rostise adevărul adevărat, arătase cum calicul de subprefect se încăpățînase să se urce cu cîinele într-un vagon de-a-ntîia pe cîtă vreme era unul de-a doua rezervă pentru vînători și pentru animalele lor, și cearta care urmase și cuvintele care s-au schimbat. În definitiv, șeful îi dădea dreptate că ținuse să impună respectarea regulamentului. Dar ceea ce era greu era că îl amenințase pe subprefect. „N-o să fiți voi totdeauna stăpîni!" Îl bănuia lumea că e republican. Discuțiile rostite la deschiderea sesiunii din 1869 și teama de viitoarele alegeri generale făceau situația guvernului critică. De aceea, Roubaud ar fi fost cu siguranță mutat, dacă nu avea protecția prezidentului Grandmorin. Așa, și totuși fusese nevoit să semneze o scrisoare de scuze, în urma povețelor acestuia.

Severina îl întrerupse exclamînd:

— Hei, n-am avut dreptate să-i scriu și să-l vizităm astăzi de dimineață înainte de a te duce să-ți primești scărmăneala? Eram sigură că el o să ne scoată din încurcătură.

— Da, ține mult la tine, grăi Roubaud, și se bucură de mare trecere la Companie... Vezi ce înseamnă să fii un bun slujbaș? Nu mi-a precupețit elogiile: nu prea multă inițiativă, dar purtare, supunere, curaj, în sfîrșit totul! Hei, draga mea, dacă nu mi-ai fi fost nevastă și dacă Grandmorin nu m-ar fi apărat, eram pierdut: mă înfundau, ca să mă pedepsească, în cine știe ce stație păcătoasă.

Ea privea fix în gol ;' murmură, parcă şi-ar fi vorbit sieşi :

— Da, nici vorbă, e om cu trecere.

Urmă o pauză ; ea rămase cu ochii mari, deschişi, pierduţi departe. Nu mai mîncă. Retrăia, desigur, zilele copilăriei ei, acolo, în castelul din Doinville, la patru leghe de Rouen. Nu îşi cunoscuse niciodată mama. Cînd tatăl său, grădinarul Aubry, muri, fata mergea pe al treisprezecelea an ; prezidentul, care era văduv, o ţinu lîngă fiică-sa, Bertha, sub îngrijirea surorii lui, doamna Bonnehon, soţia unui fabricant, de asemeni văduvă. Castelul era astăzi al ei. Bertha, mai mare decît Severina cu doi ani, măritată la şase luni după ea, îl luase pe domnul de Lachesnaye, consilier la Curtea din Rouen, un omuleţ uscat şi galben. Anul trecut, prezidentul era tot în fruntea acestei Curţi. Pe urmă se retrase, după o carieră splendidă. Născut în 1804, substituit la Digne în 1830, apoi la Fontainebleau ; pe urmă la Paris, pe urmă procuror la Troyes, avocat general la Rennes, şi după aceea prim-prezident la Rouen. Multimilionar, făcea parte de la 1855 din Consiliul general şi fusese numit comandor al Legiunii de onoare în ziua retragerii. Şi, oricît se pierdea cu mintea în trecut, Severina îl revedea, aşa cum era şi acum, îndesat şi solid, cu părul stufos, cu barba tăiată scurt, cu mustăţile rase, cu chipul pătrat. Ochii albaştri şi nasul mare dădeau chipului lui o notă aspră. Se purta sever şi-i făcea pe toţi să tremure în juru-i.

Roubaud fu nevoit să ridice tonul, repetînd pentru a doua oară :

— Hei, la ce te gîndeşti ?

Ea tresări, se scutură, puţin surprinsă parcă şi înfricoşată.

— A, ia nimic.

— Nu mai mănînci, nu mai îţi este foame ?

— Ba da... Poftim.

Severina goli paharul cu vin alb şi dădu gata felia de pateu din farfurie. Dar se întîmplă un accident : isprăviseră pîinea şi nu mai aveau nici un dumicat pentru brînză. Urmară strigăte, risete, — cînd, răscolind odaia, descoperiseră în bufetul mamei Victoria o bucată de pîine uscată. Cu toate că fereastra era deschisă, în odaie continua să fie cald, iar tînăra femeie, aşezată cu spatele la sobă, nu se răcorea deloc, — tot mai îmbujorată şi mai înfierbîntată de neprevăzutul dejunului voios din camera aceasta. Roubaud obţinuse de la Grandmorin încă un avantaj pentru mama Victoria. Fată sedusă, cu

un prunc mort, doică a Severinei și mai tîrziu nevasta unui fochist din serviciul Companiei, o ducea ca vai de lume la Paris, trăind de pe urma cusutului, cu bărbatul ei care mînca totul, — cînd întîlnirea cu fiica ei de lapte reinnodă legăturile vechi făcînd ca și ea să fie ocrotită de prezident; astăzi i se oferea un post de closetieră la cabinetele de lux pentru dame, ceea ce era mai bine. Compania nu-i dădea decît o sută de franci pe an, dar ea cîștiga aproape o mie patru sute cu bacșișurile, fără a mai socoti adăpostul, camera asta, plus încălzitul. În sfîrșit, o situație cît se poate de bună. Iar Roubaud calcula că dacă Pecqueux, soțul, cîștigă două mii opt sute de franci pe an, ca fochist, socotind primele și salariul de bază, căsnicia ar fi înglobat mai mult de patru mii de franci, adică încă odată cît avea el ca subșef de gară la Havre

— Nu-i vorbă, încheie Roubaud, nu orice femeie ar vrea să fie la closete. Dar nu e rușine să muncești.

Între timp, foamea li se potolise; nu mai mîncau decît agale, tăind brînza în bucăți mici, pentru a se desfăta cît mai mult. Lîncezeau și cuvintele lor.

— A da, exclamă el, am uitat să te întreb... De ce nu l-ai ascultat pe prezident, să te duci pentru două-trei zile la Doinville?

Mintea lui, bine dispusă prin digestie, reinjgheba vizita făcută de dimineață, lîngă gară, la palatul din strada du Rocher: se revăzu în cabinetul sever și larg, îl auzea parcă pe prezident spunîndu-le că va pleca mîine la Doinville. Apoi, ca și cum ar fi fost fulgerat de un gînd, prezidentul făcu propunerea să plece chiar astă seară, cu ei, cu expresul de șase și treizeci, și s-o ducă apoi pe protejata lui acolo, la surioara care o dorea de vreme îndelungată. Dar femeia invocă tot felul de motive care o împiedicau, spunea ea.

— Știi că eu, continuă Roubaud, nu vedeam nimic rău, îmi purtam eu de grijă... Nu-i așa? În situația de acum avem nevoie de sprijinul lor. Nu e tocmai nimerit să-i refuzi cînd ei vor să fie amabili; cu atît mai mult cu cît se pare că refuzul tău l-a costat... De aceea te-am tot îndemnat să primești, pînă cînd tu m-ai tras de haină. Atunci am zis ca tine, dar fără să pricep... El? Pentru ce n-ai vrut?

Severina clipi din pleoape și schiță un gest de enervare.

— Pot oare să te las singur?

— Nu-i un motiv... De cînd ne-am luat, în trei ani, te-ai dus de două ori la Doinville și ai stat acolo cîte o săptămînă. Nimic nu te împiedica să mai te duci odată.

Stinghereala femeii sporea : întoarse capul.

— La urma-urmei, nu-mi convenea. N-o să mă silești la lucruri care nu-mi fac plăcere.

Roubaud deschise brațele ca pentru a declara că el nu o silește la nimic. Reluă totuși :

— Stai, tu îmi ascunzi ceva... Te-o fi primit rău, ultima oară, d-na Bonnehon...

O, nu, d-na Bonnehon o primise totdeauna cît se poate de bine. Era așa de plăcută doamna asta înaltă, viguroasă, cu părul blond, splendid, frumoasă încă, în ciuda celor cincizeci și cinci de ani ai ei ! De cînd era văduvă, și chiar de pe vremea cînd îi trăia bărbatul, se spunea că inima îi fusese deseori ocupată. Era adorată la Doinville, căci făcuse din castel un loc de plăceri unde își dădea întîlnire toată societatea din Rouen, și în special magistratura. D-na Bonnehon avusese numeroși prieteni în magistratură.

— Atunci, ia spune, te-or fi primit rece Lachesnaye-i.

Nici vorbă, de la căsătoria cu d. de Lachesnaye, Bertha încetase de a fi pentru ea ceea ce fusese odată. Nu era nicidecum bună sărmana Bertha, așa de neînsemnată, cu nasu-i roșcovan. La Rouen, doamnele îi lăudau foarte mult distincția. De aceea, un soț ca al ei, urît, aspru, avar, părea mai de grabă făcut să influențeze asupra nevestei sale și s-o facă rea. Dar nu, Bertha se arătase cum trebuia față de fosta ei tovarășă : nu i se putea aduce nici o dojană.

— Poate că prezidentul nu-ți e pe plac ?

Severina, care pînă atunci răspundea agale, cu voce potolită, fu cuprinsă de ciudă.

— El ? Ce idee !

Și continuă, enervată, în crîmpee de fraze.

Abia îl vedea acolo. El își rezervase, în parc, un pavilion a cărui ușă răspundea într-o uliță dosnică. Ieșea, intra, fără să-l știe nimeni. La drept vorbind, sora lui nu știa niciodată cînd vine. El lua o trăsură la Barentin, sosea în timpul nopții la Doinville, trăia zile de-a-rîndul în pavilion, fără să-l știe nimeni. Oh, el nu te stînjenea acolo nicidecum !

— Îți spun asta fiindcă tu mi-ai povestit de douăzeci de ori că pe cînd erai copilă el îți inspira teamă.

— Ei, teamă ! Exagerezi, ca de obicei. Desigur, nu rîdea niciodată. Îl privea pe om fix, cu ochii lui bulbucați, încît

omul lăsa repede capul în jos. Am văzut oameni care se încurcau, care nu puteau să-i spună un cuvînt, într-atît le impunea faima lui de asprime și înțelepciune... Dar pe mine nu m-a certat niciodată, am simțit totdeauna că avea o slăbiciune pentru mine...

Din nou glasul ei se încetinea, ochii i se pierdeau în gol.

— Mi-aduc aminte... Cînd eram fetiță și mă jucam cu prietene pe alei, dacă el se ivea fugeau cu toatele, fugea pînă și copila lui, Bertha, care se temea totdeauna să nu facă ceva rău. Eu, însă, îl așteptam liniștită. El trecea și, văzîndu-mă acolo, zîmbitoare, cu botișorul în vînt, mă ciupea de obraji.. Mai tîrziu, la șaptesprezece ani, cînd Bertha vroia să capete de la el ceva, mă trimitea pe mine întotdeauna. Vorbeam, nu plecam jos privirile și simțeam că ale lui mă înțeapă sub piele ca niște ace. Dar îmi băteam joc de ele; eram așa de sigură că o să-mi facă voia! Oh, da, mi-aduc aminte! Nu e stufiș în parc, nu e gang, nu e cameră din castel pe care să nu le pot vedea și cu ochii închiși.

Tăcu; pleoapele-i erau închise; iar pe chipu-i încălzit și plinuț părea că trece fiorul întîmplărilor de altădată, al întîmplărilor pe care nu le spunea. Stătu astfel o clipă, frămîntîndu-și ușor buzele ca într-un tic involuntar ce-i schimonosea dureros un colț al gurii.

— El a fost, firește, foarte cumsecade cu tine, reluă Roubaud aprinzîndu-și pipa. Nu numai că te-a crescut ca pe o domnișoară, dar a administrat cu multă chibzuință bruma ta de avere, și, cînd ne-am luat, a rotunjit considerabil suma... Unde mai pui c-o să-ți lase ceva; a spus ceva în fața mea.

— Da, murmură Severina, casa de la Croix-de-Maufras, proprietatea ceea pe care drumul de fier a tăiat-o. Familia petrecea uneori și opt zile acolo... Nu pun însă baze pe ea; Lachesnaye-i s-or fi făcut luntre și punte să nu-mi lase nimic. Și, apoi, sînt mai mulțumită să n-am nimic, nimic!...

Ea rostise cuvintele din urmă cu atîta însuflețire, încît el se mira, scoase pipa din gură și-o privi cu ochi mari.

— Ai haz! Se dă ca sigur că prezidentul are milioane, — și ar fi rău oare ca el s-o pună pe fiica-i adoptivă în testament?... Nimeni nu s-ar mira, și ne-ar prinde cît se poate de bine.

Pe urmă, un gînd care-i trecu prin minte îl făcu să rîdă.

— Doar n-o să-ți fie frică să treci drept fiica lui... Căci știi că prezidentul, cu tot aerul țeapăn pe care și-l dă, e în

gura multora. Se zice că și cînd îi trăia nevasta se cam dădea la bone. În sfîrșit, un berbant care și azi se aruncă la femei.. Ei bine, te pomenești că ești fiica lui!

Severina se ridicase, repede, cu obrajii îmbujorați, cu clipiri sperioase din ochi, sub povara greoaie a părului ei negru.

— Fiica lui, fiica lui?... Nu vreau să glumești înțelegi? Pot să fiu fiica lui? Îi seamăn oare eu?... Haide, ajunge, să vorbim altceva. Nu vreau să mă duc la Doinville fiindcă n-am plăcere, fiindcă vreau să mă întorc cu tine la Havre.

El clătină din cap și o potoli cu un gest. Bine, bine, dacă nu are poftă!... Soțul zîmbea; n-o văzuse niciodată într-atît de aprinsă. Nici vorbă, vinul alb era cauza. În dorința de a se face iertat, el luă din nou cuțitul, minunîndu-se și ștergîndu-l iarăși; iar ca să arate că taie ca un brici, își tăie unghiile.

— Patru și un sfert, murmură Severina, în picioare în fața ceasului. Mai am cîteva curse... Trebuie să ne gîndim și la tren.

Dar, ca pentru a se liniști, înainte de a face puțină regulă în odaie, Severina se așeza la fereastră. Lăsă și el cuțitul și pipa, se depărtă de masă, veni lîngă ea și o cuprinse pe la spate, încet. O înlănțuise astfel, cu bărbia rezemată pe umărul ei, cu capul lîngă al ei. Nici unul, nici altul nu se mișcau: priveau.

Dedesubtul lor, în continuu, mașinile de manevră se duceau și veneau; abia le auzeai cum lucrează, ca niște gospodine sprintene și prudente, cu roțile înnăbușite, cu șuierul discret. Una trecu pierzîndu-se sub podul Europei, ducînd la remiză vagoanele unui tren de Trouville. Iar dincolo de pod atinse o mașină venită singură din Depou, ca o călătoare singuratică, cu alămurile și oțelurile sclipitoare, proaspătă și dornică de drum. Aceasta se oprise, cerînd acarului, prin două bufnituri scurte, cale deschisă, iar acarul o trimise la trenul ei format la peronul de sub șopronul cu linii duble. Era trenul de patru și douăzeci și cinci pentru Dieppe. Un val de pasageri se îmbulzea; cărucioarele cu bagaje huruiau pe peron. Cerul se posomorîse înspre Batignolles; o pulbere crepusculară, înnecînd fațadele, părea că se lasă peste evantaiul șinelor de fier, pe cînd în negura aceasta, departe, se încrucișau într-una plecările și sosirile. Deasupra marilor șoproane și a Parisului înnegrit se invălătuceau trîmbe de fum

— Nu, nu, lasă-mă, murmură Severina.

Puțin cîte puțin, fără a rosti un cuvînt, el o cuprinsese într-o îmbrățișare mai strînsă, ațîțat de căldura trupului tînăr. Femeia îl amețea cu mireasma cărnii ei și îl întărîta și mai mult, în timp ce-și strîngea coapsele pentru a se desprinde. Cu o smucitură o luă de la fereastră și închise geamul.

Gura lui dăduse peste gura ei, îi strivea buzele o trăgea către pat.

— Nu, nu sîntem la noi, repetă ea. Te rog, nu aici în cameră străină!

Ea însăși era ca amețită, îngreunată de mîncare și vin, încălzită de goana prin Paris. Încăperea prea caldă, masa pe care zăcea dezordinea prînzului neprevăzut, călătoria — totul o înfierbînta și o înfiora. Și totuși, femeia refuza, se împotrivea, chircită pe marginea patului într-o răzvrătire sperioasă de a cărei cauză nu și-ar fi putut da seama.

— Nu, nu, nu vreau.

El, cu sîngele în clocote, își stăpînea mîinile grele. Tremura, și ar fi zdrobit-o.

— Proasto, cine-o să știe? Facem patul la loc.

De obicei, ea se dădea cu o calmă supunere, la ei, la Havre, după dejun, cînd el era de serviciu noaptea. Se dădea, pare-se, fără plăcerea pentru ea, dar arăta o moliciune fericită, o afectuoasă consimțire pentru a-i fi pe plac. Iar pe el îl înfierbînta în momentul acesta faptul că o simte așa cum niciodată nu mai fusese: aprinsă, vibrîndă de pasiune. Reflexul negru al părului ei umbrea ochii calmi de merișor, iar gura-i sîngera în ovalul blînd al figurii. Bărbatul avea dinainte-i o femeie pe care n-o mai cunoștea. De ce se împotrivea oare?

— Spune, de ce? Avem timp deajuns.

Atunci, în prada unei inexplicabile îngrijorări, zbătîndu-se aiurită ca și cum nu s-ar fi cunoscut nici pe sine, scoase un geamăt de durere adevărată, care-l făcu pe om să se astîmpere.

— Nu, nu, te implor, lasă-mă... Nu știu, mă înnăbușe numai gîndul că-n momentul acesta.. Nu, n-ar fi bine.

Amîndoi căzuseră pe marginea patului. El își trecu mîna pe chip ca pentru a potoli jarul din obraji. Văzîndu-l cumințit, ea, drăguță, se plecă și îl sărută pe față, vrînd să-i arate că-l iubea ca și mai înainte. Stătură astfel cîteva clipe, fără să-și vorbească, pentru a-și veni în fire. El îi apucase

mîna stîngă şi se juca cu un inel vechi, de aur, un şarpe de aur cu un căpşor de rubin, pe care femeia îi purta pe acelaşi deget cu verigheta. Îl ştia acolo din totdeauna.

— Şarpele meu micuţ, glăsui Severina cu glas involuntar, ca în vis, crezînd că el se uită la inel şi simţind nevoia poruncitoare de a vorbi. Mi l-a dăruit el, la Croix-de-Maufras, cînd am împlinit şaisprezece ani.

Roubaud ridică mirat, capul.

— Cine, el ? Prezidentul ?

Cînd ochii soţului se fixară într-ai ei, femeia tresări brusc.

Simţii un fior îngheţîndu-i obrajii. Vru să răspundă şi nu găsi nimic, gîtuită de un fel de paralizie.

— Păi, urmă el, mi-ai spus întotdeauna că mamă-ta, îţi lăsase inelul.

Putea şi-n clipa asta să îndrepte vorba scăpată într-un moment de uitare de sine. I-ar fi fost deajuns să rîdă, să facă nebunii. Dar ea se încăpăţînă, inconştientă, ne mai fiind stăpînă pe sine.

— Dragul meu, nu ţi-am spus niciodată că mi-ar fi lăsat mama inelul.

Roubaud o fixă brusc. Se îngălbeni.

— Cum ? Nu mi-ai spus niciodată ?... Dar mi-ai istorisit de douăzeci de ori !... Nu e nici o nenorocire că ţi-a dat un inel prezidentul. El ţi-a mai dat şi altele... Dar de ce mi-ai ascuns adevărul ? De ce m-ai minţit spunîndu-mi că e de la mama ta ?

— N-am vorbit de mama, dragul meu, te înşeli.

Încăpăţinarea ei era prostească. Îşi dădea seama că se pierde, că el îi citeşte limpede în suflet, şi ar fi vrut să revină, să-şi retragă cuvintele, dar nu mai era timp. Vedea cum trăsăturile lui se descompun. Mărturisirea ţişnea fără vrere din întreaga-i făptură. Iar el, groaznic, redevenit deodată stacojiu de parcă sîngele i-ar fi năvălit din artere, îi apucase mîinile şi o privea de aproape pentru a urmări şi mai lesne, în rătăcirea sperioasă a ochilor ei, ceea ce femeia nu putea rosti.

— Dumnezeul tău, îngînă el, Dumnezeul tău !...

Ei îi fu frică, îşi plecă faţa vrînd să şi-o ascundă sub braţ, aşteptînd lovitura de pumn. Un fapt mic, mititel, neînsemnat, uitarea unei minciuni în legătură cu inelul, trădase, din cîteva cuvinte schimbate, adevărul. Lui îi fusese

deajuns un minut. Îi trînti în neştire doi pumni. În trei ani nici n-o atinsese, şi o zdrobea acum, orbit şi îmbătat, într-o pornire de brută, de om cu miini grosolane care împinseseră odinioară la vagoane.

— Dumnezeul tău de tîrfă !... Te-ai culcat cu el !... Te-ai culcat cu el !... Te-ai culcat cu el !...

Se înfuria tot mai mult repetînd cuvintele acestea, şi îşi întețea loviturile de fiecare dată, ca pentru a implînta pumnii în carnea ei.

— Cu un hodorog de bătrîn, Dumnezeul tău de tîrfă !... Te-ai culcat cu el ! Te-ai culcat cu el !...

Vocea îi era sugrumată din pricina mîniei, şi mai mult şuiera cuvintele decît le pronunța. Abia atunci auzi el că, ghemuită sub lovituri, ea rostea : Nu. Femeia nu găsea alt mijloc de apărare ; tăgăduia ca el să n-o ucidă. Iar strigătul ei, încăpățînarea ei în a minți, îl înnebuniră cu totul.

— Mărturiseşte că te-ai culcat cu el !...

— Nu !... Nu !...

O prinsese din nou, o ținea şi o împiedica să cadă cu fața în aşternut, — biată ființă ce vrea să se ascundă. O silea să-l privească.

— Mărturiseşte că te-ai culcat cu el !...

Dar, lunecînd printre mîinile lui, femeia vru să fugă spre uşă. Dintr-o săritură, el o ajunse cu pumnul ridicat, şi, îndîrjit, cu o lovitură, acolo, lîngă masă, o doborî. Se năpusti asupra ei şi o apucă de păr pentru a o țintui în podea. Rămaseră astfel o clipă, jos, față în față, fără a se mişca. Şi, în liniştea groaznică, se auzi larma domnişoarelor Dauvergne care cîntau şi rîdeau şi al căror pian făcea din întîmplare, dedesubt, destulă gălăgie pentru a înnăbuşi bufniturile luptei. Clara cînta bucăți de exercițiu, iar Sofia o acompania.

— Mărturiseşte că te-ai culcat cu el !...

Ea nu mai cuteza să spună nu, şi nu răspunse

— Dumnezeul tău, mărturiseşte că te-ai culcat cu el, că de nu, — te spintec !...

Ar fi ucis-o ; ea citea asta limpede în privirile lui. Zărise, în cădere, cuțitul nou pe masă : văzu iarăşi strălucirea lamei, şi i se păru că bărbatul întinse brațul. Laşitatea, sila de ea, de tot, o năpădiră. Simțea nevoia de a sfîrşi.

— Ei da, e adevărat, lasă-mă să mă duc !...

Atunci fu o grozăvie. Mărturisirea, pe care el o cerea cu atîta violență, îl izbise în plină față, ca un ce imposibil şi

monstruos. Niciodată nu şi-ar fi închipuit parcă o atare nemernicie. Îi dădu pumni în cap, o lovi de un picior al mesei. Ea se zbătea ; el o trase de păr prin cameră, prăvălind scaunele. De cîteori ea făcea o sforţare să se ridice, el o arunca, iarăşi pe duşumea, cu un pumn. Şi totul, — gîfîind, cu dinţii încleştaţi, într-o furie sălbatică, prostească. Masa smucită era cît pe-aici să răstoarne soba. Pe un colţ al bufetului rămăsese păr şi sînge. După ce-şi mai veniră în fire, buimăciţi de groază, sătui de a lovi şi de a fi lovită, se tîrîră pînă aproape de pat, ea tot pe jos, deşelată, el ghemuit, ţinînd-o încă bine. Răsuflară. Jos, muzica continua — rîsetele, sonore, tinereşti, hohoteau.

Cu o smucitură, Roubaud o urcă pe Severina şi o înghesui în stinghia patului. Pe urmă, în genunchi, peste ea, abia putu vorbi. N-o mai bătea, o chinuia cu întrebările, din nevoia nepotolită de a şti.

— Va să zică, te-ai culcat cu el, tîrfă ?... Spune, spune că te-ai culcat cu moşneagul... Şi la ce vîrstă, ai ? De mică, de mică, nu-i aşa ?

Brusc, ea izbucnise în lacrimi ; suspinele o împiedicau să răspundă.

— Dumnezeul tău, nu vrei să-mi spui ?... Nu-i aşa, n-aveai nici zece ani cînd îi făceai plăceri bătrînului ?... De aceea te creştea în răsfăţ, — pentru porcăriile lui ! Dumnezeul tău, spune, că iar încep !...

Ea plîngea, nu putea să scoată un cuvînt. El ridică braţul şi-i mai dădu o palmă. Pentru că nu căpăta nici un răspuns, o plezni de trei ori, şi de trei ori repetă întrebarea :

— La ce vîrstă te-ai culcat cu el, tîrfă ? Spune ?... Hai, spune odată !...

De ce să se opună ? Viaţa fugea de ea. Cu degetele-i butucănoase de fost lucrător, el i-ar fi smuls şi inima din piept. Şi interogatoriul continuă : ea spunea totul, cuprinsă într-atîta de ruşine şi teamă încît abia îşi putea auzi vorbele. Iar el, măcinat de gelozia-i cruntă, se îndărătnicea în a suferi şi mai mult : i se părea că nu află deajuns, o silea să revină asupra amănuntelor, să precizeze faptele. Asculta spovedania, cu urechea lîngă buzele nenorocitei, cu pumnul ridicat, gata să o lovească dacă femeia n-ar fi urmat.

Defilă din nou trecutul de la Doinville : copilăria şi tinereţea. S-a întîmplat în fundul marelui parc ? La cotitura vreunui coridor din castel ? Şi-a pus oare prezidentul ochii

pe ea de cînd a murit grădinarul şi de cînd a păstrat-o şi a crescut-o lîngă copila lui? Murdăria asta începuse cu siguranţă în zilele cînd celelalte fetiţe fugeau în toiul jocului, la apariţia bătrînului, şi cînd ea, zîmbitoare, cu botişoru în vînt, aştepta să fie ciupită de obraji. Iar mai tîrziu, dacă ea îndrăznea să-i vorbească deschis, dacă obţinea de la el totul, — nu era oare pentru că se simţea stăpînă? Oh, infectul bătrîn care se lăsa giugiulit ca un bunic, care o privea pe fetiţă cum creşte sub ochii lui, pipăind-o, pîngărind-o puţin cîte puţin, ceas cu ceas, fără să aibă răbdarea să fie coaptă!

Roubaud gîfîia.

— Ei, şi la ce vîrstă, repetă, la ce vîrstă?

— La şaisprezece ani şi jumătate.

— Minţi!

Să mintă? Doamne, dar pentru ce? Ea înălţă din umeri, cuprinsă de nepăsare şi de-o silă imensă.

— Dar unde s-a întîmplat pentru întîia oară?

— La Croix-de Maufras.

El şovăi o clipă; buzele i se frămîntau; o lucire gălbuie îi împăienjenea ochii.

— Dar vreau să-mi spui ce ţi-a făcut...

Femeia nu răspunse. Iar pentru că o ameninţa cu pumnul:

— N-ai să mă crezi.

— Spune... Cum, n-a putut nimic?

Ea răspunse printr-un semn din cap. Da, chiar aşa. Şi atunci Roubaud se încăpăţînă să stăruie, vru să cunoască întîmplarea, pînă la capăt, cobori la cuvinte crude, la întrebări ruşinoase. Ea nu mai descleşta dinţii, continua să spună prin semne da sau nu. Poate că după ce ea mărturisea totul, aveau să se simtă şi unul şi altul uşuraţi. Dar el suferea cu atît mai mult în urma amănuntelor, cu cît ea credea că ele constituiesc o uşurare. Legături normale, complete, l-ar fi hărţuit pe Roubaud cu o viziune mai puţin crîncenă. Desfrîul nimicea totul, vîra şi răsucea în cartea lui cuţitele otrăvite ale geloziei. Acum se isprăvise, de acum nu va mai trăi liniştit, va evoca mereu imaginea scîrnavă.

Un geamăt îi sfîşia gîtlejul.

— Ah, Dumnezeul tău... Dumnezeul tău!... Nu se poate, nu, nu! E prea mult!... Nu se poate!...

Apoi, deodată, o zgudui.

— Dar, Dumnezeul tău de tîrfă, de ce te-ai măritat cu mine?... E o mîrşăvie că m-ai înşelat astfel... Sînt hoaţe la inchisoare care n-au atita pe conştiinţă... Va să zică, îţi era silă de mine, va să zică nu mă iubeai?... Spune, de ce mai luat?

Ea schiţă o mişcare confuză. Parcă mai ştia în momentul acesta? S-a măritat cu el, fericită că scapă de celălalt. Sînt atitea lucruri pe care n-ai vrea să le faci şi pe care le faci fiindcă sînt altele şi mai nesuferite. Nu, nu-l iubea; iar ceea ce se ferea să îi spună era că, fără întîmplarea cu preziden-tul, nu ar fi primit niciodată să îi fie nevastă.

— El, nu-i aşa? El ţinea să te gospodărească. A dat peste un nătărău... Hm, voia să îţi facă un rost şi treaba să urmeze. Şi-a urmat, nu? Atunci cînd te-ai dus de două ori pe acolo? De-aia te lua?

Femeia mărturisi printr-un nou semn.

— Şi tot de aceea te poftea şi acum?... Ar fi continuat porcăriile şi, dacă nu te voi gîtui, o să continuie.

Miinile lui chircite se întindeau s-o apuce de gît. Dar de data asta ea se revoltă.

— Lasă-mă, eşti nedrept. Nu am fost eu aceea care n-am vrut să merg? Adu-ţi aminte că tu mă trimeteai şi că a tre-buit să mă supăr... Vezi bine, că eu nu mai vroiam. Se ispră-vise. Niciodată, niciodată nu aş fi vrut!...

Roubaud simţi că femeia rosteşte adevărul, dar aceasta nu-l uşură deloc. Durerea groaznică, fierul care îi rămînea în piept, cele ce se petrecuseră între ea şi bătrîn, erau ire-parabile. Fără să o slăbească, se apropiase de chipul ei, fas-cinat, mînat parcă de dorinţa de a regăsi în sîngele vinişoa-relor ei albastre tot ce-i mărturisise. Şi omul murmură, ob-sedat, aiurit:

— La Crox de-Maufras, in încăpere roşie... O cunosc, fereastra dă spre drumul de fier, patul e în faţă. Şi acolo, în camera aceea... Înţeleg de ce spunea el că-ţi lasă casa. Ai binemeritat-o. Putea să-ţi îngrijească gologanii şi să te înzestreze; se cuvenea... Un judecător, un om cu multe milioa-ne, aşa de respectat, aşa de învăţat, aşa de bine pus! Să-ţi pierzi mintea, nu alta... Şi, ia spune, nu era tatăl tău?

Severina făcu o sforţare. Se ridică, îl împinse cu o pu-tere neobişnuită pentru slăbiciunea ei de biet suflet învins. Protestă cu vigoare.

— Nu, asta nu! Altminteri, tot ce vrei. Bate-mă, omoară-mă!... Dar nu spune așa! Minți!...

Roubaud îi ținuse o mînă intr-ale lui.

— Dar ce, tu știi ceva? Tocmai că te îndoiești.

Și cînd femeia își trase mîna, el simții inelul, șarpele mic de aur cu capul de rubin, uitat la ea în deget. Î-l smulse și-l fărîmă cu totul, într-o nouă pornire. Se plimbă apoi de la capăt la altul al încăperii, tăcut și aiurit.

Prăbușită pe marginea patului, ea îl urmărea cu ochi mari. Iar liniștea penibilă, dură.

Mînia lui Roubaud nu se domolea cîtuși de puțin. De îndată ce ea părea că se risipește puțin, se accentua repede, asemenea beției, în unde mari ce-l prindeau în vîrtej. Nu se mai stăpînea, străpungea golul, în prada violenței care îl chinuia. Nu simțea decît nevoia de a face pe plac bestiei ce urla în adîncul făpturii lui. O trebuință fizică, imediată, ca o poftă de răzbunare, îi măcina trupul și nu-i mai da pace pînă n-o împăca.

Fără să se oprească, își bătu tîmplele cu pumnii și îngînă cu o voce trudită:

— Ce să fac? Ce să fac?...

Deoarece n-o ucisese de îndată, n-o mai putea ucide acum. Lașitatea de a o lăsa în viață îl indîrjea, căci era lașitate la mijloc, lașitatea pentru că ținea încă la tîrfa aceea, pe care nu o gîtuise. Totuși, nu putea s-o mai țină. S-o izgonească, s-o alunge în stradă, să nu o mai vadă? Un nou val de suferință îl cuprindea, o greață fără margini punea stăpînire pe el la gîndul că nu o să procedeze nici astfel. Dar atunci, cum? Să primească rușinea de-a pleca înapoi la Havre, cu femeia, și să continuie a trăi sub același acoperiș cu ea, ca și cînd nimic nu se întîmplase? Nu, nu, mai bine moartea pentru amîndoi, chiar acum! Îl zgudui o atare obidă, încît strigă mai tare, aiurit:

— Ce să fac? Ce să fac?...

Din patul pe care rămăsese, Severina îl urmărea mereu cu ochii ei mari. În calma afecțiune camaraderească pe care i-o nutrea, femeii îi era milă de durerea fără de margini care îl zbuciuma. I-ar fi iertat vorbele grele și loviturile, dacă spovedania ei l-ar fi tulburat mai puțin. Ea, molatică și supusă, ea care de plăpîndă se încovoiase în fața poftelor unui bătrîn, care mai tîrziu se lăsase măritată doar din dorința de a aranja lucrurile, nu pricepea rostul unei atari porniri de gelozie pentru greșeli trecute de care ea se căia; și, fără

viciu, cu carnea încă nedeşteptată, în semi-inconştienţa ei de copilă blîndă, castă mai presus de orice, se uita la bărbatul ei, care se învirtea de colo pînă colo, furios, aşa cum s-ar fi uitat la un lup sau la cine ştie ce lighioană. După fiecare întoarcere, el se regăsea dinaintea ei lîngă pat. Iar ea îl aştepta. Cuteză să-i vorbească.

— Dragul meu, ascultă-mă...

Roubaud n-o auzea. Pornea în capătul celălalt al încăperii ca un pai în bătaia furtunii.

— Ce să fac ? Ce să fac ?

În sfîrşit, ea îl apucă de mînă şi-l ţinu un minut.

— Dragul meu, haide, n-am refuzat eu să mă duc ?... Niciodată nu m-aş fi dus, niciodată ! Pe tine te iubesc.

Şi se făcea drăgăstoasă, îl atrăgea, ridică buzele s-o sărute. Dar, căzut lîngă ea, el o respinse cu o mişcare de groază.

— Hm, tîrfă, acum ai vrea... Adineauri n-ai vrut, nu aveai nevoie de mine... Şi acum ai vrea să mă iei cu binele, nu ? Cînd ţii un om sub mînă cu asta, îl ţii zdravăn... Dar mi-ar fi scîrbă să merg cu tine !... Da !... Sînt sigur că mi-ai otrăvi sîngele.

Se înfiora. Gîndul s-o aibă, imaginea trupurilor lor prăbuşite pe pat, îl străpunse ca o văpaie. Şi în noaptea tulbure a cărnii, în adîncul dorinţei lui care sîngera, pîngărită, se înălţă deodată necesitatea morţii.

— Ca să nu crăp eu mergînd iarăşi cu tine, trebuie să-l răpun în primul rînd pe celălalt. Trebuie să-l răpun, să-l răpun !

Glasul i se urca ; repetă cuvîntul, tare, sporit, ca şi cum cuvîntul acesta, aducîndu-i dezlegare, îl liniştea. Nu mai vorbi, merse încet pînă la masă şi privi cuţitul a cărui lamă sclipea. Cu un gest maşinal, îl închise şi îl puse în buzunar. Stătea în loc de gînduri, cu mîinile bălăbănind, cu privirea departe. Două cute mari îi brăzdau fruntea. Se duse la fereastră şi se plantă acolo, în răcoarea amurgului. Dinapoia lui, femeia se sculase, cuprinsă iar de teamă ; neîndrăznind să-l întrebe, căutînd să ghicească ce anume se petrecea în capul lui, aştepta, ridicată şi ea, cu faţa spre întinderea boltei.

În noaptea ce începea să cadă, casele se îmbrăcau în negru, întinderea imensă a gării se acoperea de o negură vîorie. Mai cu seamă către Batignolles, tranşeea profundă era parcă

înnecată în cenușă ; începea să se estompeze schelăria podului Europei. Înspre Paris, un ultim reflex al zilei ofilea geamlicurile marilor hale acoperite, în timp ce dedesubt umbrele se lăsau compacte. Licăriră scîntei : erau aprinse becurile de gaz pe peroane. O lumină albă țîșni acolo : era felinarul de la mașina trenului pentru Dieppe, tixit de călători, cu perdelele trase, așteptînd semnalul de plecare al subșefului de serviciu. Se produseseră încurcături : semnalul roșu al acarului închidea linia, în timp ce o locomotivă mică venea să-și ia vagoanele lăsate în drum de o manevră greșită. Trenuri se strecurau într-una în umbra tot mai deasă, prin înlănțuirea de linii, printre șirurile de vagoane încremenite care așteptau pe liniile moarte. Plecă unul spre Argenteuil, altul spre Saint-Germain ; sosi unul, imens, de la Cherbourg. Semnalele, fluierăturile, goarnele, se înmulțeau. De pretutindeni, una cîte una, țîșneau lumini roșii, verzi, galbene, albe ; era o confuzie la ora aceasta tulbure dintre amurg și noapte și se părea că totul se va zdrobi ; și totuși, se atingea, se desprindea cu aceeași mișcare domoală, insinuantă, vagă în cadrul asfințitului. Dar lumina roșie a acarului se șterse, trenul pentru Dieppe șuieră, se puse în mișcare. Din cerul palid începură a cădea stropi rari de ploaie. Noaptea avea să fie umedă.

Cînd Roudaud se întoarse, avea chipul întunecat și dîrz de parcă l-ar fi năpădit umbrele nopții. Se hotărîse. În pragul zilei ce stătea să apună, se uită la ceasul cu cuc și zise cu glas tare :

— Cinci și douăzeci.

Severina, care nu îndrăznea să-l întrebe, îl urmărea mereu cu priviri îngrijorate. Îl văzu scotocind în dulap și scoțînd hîrtie, o sticlă cu cerneală, un toc.

— Na ! scrie !...

— Cui ?

— O să-i scrii lui... Stai jos !...

Și cum ea se depărta instinctiv de scaun, fără să-și dea încă seama ce o să-i ceară, el o trase și-o așeză la masă cu atîta putere încît rămase pe loc.

— Scrie... „Pleacă astă seară cu expresul de șase treizeci și nu te opri decît la Rouen“.

Ea ținea tocul, dar mîna-i tremura, frica îi era sporită și mai mult de necunoscutul săpat în fața ei prin cele două rînduri. Îndrăzni să ridice, imploratoare, capul.

— Dragul meu, ce vrei să faci ?... Spune-mi, te rog...
El repetă poruncitor, neînduplecat :

— Scrie, scrie !...

Pe urmă, cu ochii pironiţi într-ai ei, fără minie, fără cuvinte grele, dar cu o încăpăţînare a cărei greutate o nimicea :

— Ai să vezi ce-o să fac... Şi, înţelegi tu, ceea ce o să fac vreau să fac împreună cu tine... În felul acesta vom rămine unul lingă altul, legaţi strins între noi.

O îngrozea. Femeia se scutură din nou.

— Nu, nu, vreau să ştiu... Nu scriu pînă nu-mi spui.

Atunci, încetind a-i vorbi, el îi luă mina, cu o mină plăpîndă de copil, şi-o strinse în pumnul lui de fier ca într-o menghină, gata să i-o zdrobească. Infiltră crincen în carnea ei voinţa lui. Femeia scoase un strigăt. Totul se fringea, totul se prăbuşea în ea. În ignoranţa şi în blindeţea ei, nu putea decit să se supună. Instrument al dragostei şi instrument al morţii.

— Scrie, scrie.

Şi ea scrise, scrise greu cu biata-i mină îndurerată.

— Bravo, frumos, glăsui el după ce luă scrisoarea. Acum aranjează puţin aici şi pregăteşte totul... Vin să te iau.

Era cit se poate de calm. Îşi potrivi dinaintea oglinzii nodul de la cravată, îşi puse pălăria şi plecă. Ea îl auzi cum încuie uşa de două ori şi cum ia cheia. Noaptea cobora tot mai mult. Ea rămase o clipă în loc, cu urechea atentă la toate zvonurile de afară. Alături, de la vînzătoarea de gazete, se auzea un scîncet continuu, înnăbuşit : fără îndoială, vreun căţeluş uitat. Jos, la Dauvergne, pianul amuţise. Se auzea acum un zăngănit vesel de tacîmuri : gospodinele făceau treabă la bucătărie, Clara preparînd o tocană de berbec, Sofia curăţînd o salată. Iar Severina le auzea cum rid, nimicită în obida nopţii care cădea.

La şase şi un sfert, maşina expresului de Havre luneca de sub podul Europei, trimisă şi fixată la garnitura ei. Din cauza îmbulzelii, trenul nu putu fi adăpostit sub şopronul cu linii duble. Aştepta acolo, sub cerul liber, lîngă peronul care se prelungea în bezna unui cer de cerneală. Se auziră ordine răspicate ca să se adauge un vagon. Neclintită, maşina expresului ţîşnea printr-o supapă o trîmbă uriaşă de aburi care se învălătuceau în noapte, presărînd cu lacrimi albe doliul nemărginit întins pe bolta cerească.

La șase și douăzeci, Roubaud și Severina veniră. Ea dăduse cheia mamei Victoria, trecînd pe dinaintea closetelor din sala de așteptare; iar el o trăgea cu aerul grăbit al bărbatului întîrziat din pricina nevestei. El, nerăbdător și țîfnos, cu pălăria dată pe ceafă, ea cu fața acoperită, șovăielnică, frîntă de oboseală. O puzderie de călători se înșirară pe peron. Se amestecară în mulțime și o luară de-a lungul vagoanelor, căutînd cu privirea un compartiment gol de-a întîia. Peronul se însuflețea, hamalii răsturnau în furgonul din față cărucioarele cu bagaje, un supraveghetor se îndeletnicea cu instalarea unei numeroase familii, subșeful de serviciu, cu felinarul de semnal în mînă, arunca o ochire asupra garniturii.

Roubaud găsise, în sfîrșit, un compartiment gol, și vroia s-o urce pe Severina — cînd fu zărit de șeful gării, dl. Vandorpe, care se plimba pe acolo cu ajutorul său de la liniile duble, dl. Dauvergne, amîndoi cu mîinile la spate, urmărind manevrarea vagonului ce se adăuga la garnitură. Schimbară saluturi și fu nevoit să se oprească pentru a sta de vorbă.

Discutară întîi despre afacerea cu subprefectul, afacere care se sfîrșise cu bine. Fu apoi vorba de un accident care se întîmplase în dimineața aceea la Havre și pe care telegraful îl transmisese: unei mașini, Lisona, care era pusă joia și sîmbăta la expresul de șase și treizeci, i se rupsese un resort tocmai cînd trenul intra în gară; iar repararea ei avea să-i înțepenească acolo, două zile încheiate, pe mecanicul Jacques Lantier, un concetățean al lui Roubaud, și pe fochistul Pecqueux, bărbatul babei Victoria. În picioare, lîngă ușa compartimentului, Severina stătea în așteptare, pe cînd bărbatul ei afecta față de domnii aceia multă bunăvoie, ridicînd tonul, rîzînd. Dar se produse o zguduitură; trenul fu dat în urmă cu cîțiva metri; mașina împinse spre primele vagoane vagonul care fusese adăugat, nr. 293, cu un cupeu rezervat. Henri Dauvergne, care însoțea trenul în calitate de conducător-șef, recunoscînd-o pe Severina sub voaleta ei, o ferise de a fi lovită de ușa larg deschisă; pe urmă, scuzîndu-se, zîmbind foarte politicos, îi lămuri că sus-zisul cupeu era destinat unuia dintre administratorii Companiei, care îl ceru cu o jumătate de oră înainte de plecarea trenului. Ea rîse încet, nervos, fără pricină, iar el se duse după treburi, foarte încîntat; își spusese de multe ori că ea ar fi o gospodină foarte plăcută.

Ceasul arăta şase şi douăzeci şi şapte. Mai erau trei minute. Roubaud, care pîndea de la distanţă uşile sălilor de aşteptare, în vreme ce discutau cu şeful gării, îl lăsă brusc pe acesta şi se îndreptă spre Severina. Dar vagonul se depărtase, astfel că fu nevoit să meargă cîţiva paşi pînă la compartimentul gol. Şi, cu spatele întors, o ghiontea pe femeie şi-o împinse cu un pumn cînd, în supunerea ei, ea se uita instinctiv înapoi să vadă care este cauza. Sosise un călător întîrziat, cu o pătură sub braţ, cu gulerul paltonului ridicat, cu marginea pălăriei coborîtă pe sprîncene aşa de mult încît nu vedeai din chipul său, în lumina pîlpîitoare a lămpilor, decît un crîmpei de barbă albă. Totuşi dl. Vandorpe şi dl. Dauvergne înaintară, în ciuda vizibilei dorinţi a călătorului de a nu fi văzut. Îl urmară, iar el nu-i salută decît în faţa cupeului rezervat în care se urcă grabnic. Era el. Tremurînd, Severina căzuse pe o banchetă. Bărbatul îi frîngea braţul ca în cleşte, ca într-o supremă luare în posesiune, exultînd, gîfîitor, acum cînd era sigur că lucrurile aveau să se aranjeze după dorinţa lui.

Peste un minut, avea să bată jumătate de oră. Un vînzător se încăpăţîna să ofere gazetele de seară. Cîţiva călători se plimbau încă de-a lungul peronului, pentru a-şi termina de fumat ţigările. Se urcară : din ambele capete ale trenului auzeai cum supraveghetorii închid uşile. Iar Roubaud, care avusese surpriza neplăcută de a zări în compartimentul acesta pe care îl credea gol o formă întunecată într-un ungher, tăcută, nemişcată, nici vorbă o femeie în doliu, nu îşi putu stăpîni o exclamaţie de ciudă cînd uşa fu închisă din nou şi cînd un paznic conduse înăuntru o pereche, un bărbat grăsuliu cu consoarta-i la fel, care se prăbuşiră gîfîind pe banchete.

Trenul era pe punctul de a porni. Ploaia, foarte măruntă, reîncepuse, învăluind întinderea, vastă şi întunecată, străpunsă neîncetat de trenuri. Nu zăreai decît geamurile lor luminate, — un lanţ de ferestruici în mişcare. Mijiră lumini verzi ; cîteva felinare pîlpîiau pe pămînt. Şi nimic altceva, nimic decît imensitatea neagră din care ţîşneau şoproanele cu linii duble. Totul era cufundat în negură. Erau înăbuşite pînă şi zgomotele. Nu se mai auzea decît duduitul locomotivei, care îşi slobozea supapele zvîrlind trimbe de aburi. Se

lica un nor, desfășurindu-se ca un lonțoliu funerar, în re se învirtejeau valuri de fum negru, venite cine știe de de. Cerul se posomori și mai mult, un nor umed plutea asupra Parisului, scăldat în văpaie de lumini.

Subșeful de serviciu ridică atunci felinarul pentru ca ecanicul să ceară drum deschis. Două fluierături, — și lo, lîngă postul acarului, lumina roșie dispăru, înlocuită de ta albă. În picioare, la ușa furgonului, conductorul-șef aș-pta ordinul de plecare. Îl transmise. Mecanicul șuieră iarăși, elung, și deschise regulatorul, punînd în mișcare locomo-va. Porneau. Întii, mișcarea fu nesimțită, apoi trenul se ătină. Lunecă sub podul Europei și se înfundă spre tune-il din Batignolles. Nu mai vedeai din el, sîngerînde ca niște ini deschise, decît cele trei lumini de la urmă, — triunghiul oșu. Cîteva clipe încă putu fi urmărit în dîra mohorîtă a opții. Acum gonea departe, și nimic nu-l mai putea opri. Dispăru.

II

La Croix-de-Maufras, intr-o grădină pe care drumul de ier a tăiat-o în două, casa e așezată pe un dîmb, așa de a-proape de linie încît toate trenurile care trec o zguduie; iar o călătorie e deajuns pentru a ți se întipări în minte; cei care trec cu mare iuțeală o cunosc, așezată în același loc, totdeauna închisă, lăsată parcă în părăsire, cu obloanele în-verzite de răpăitul ploilor. dinspre Vest. E pustie, și pare a spori și mai mult singurătatea acestui colț pierdut, despărțit pe o întindere de o leghe, în lung și-n lat, de orice făptură omenească.

Singură casa cantonierului e acolo, la cotul drumului pe care îl taie linia, drum ce duce la Doinville, la capătul distanței de cinci kilometri. Scundă, cu pereții crăpați, cu ighiaburile acoperișului roase de mușchi, ea e copleșită de singurătate și jale în mijlocul unei grădini cu legume, îm-prejmuită de un gard viu. În grădină se află și un puț, tot așa de înalt ca și casa.

În seara aceea, pe-o vreme mohorîtă, un călător care se dăduse jos la Barentin dintr-un tren de Havre, mergea

intins pe drumul ce ducea la Croix-de-Maufras. Ținutul nu e decît un șir neîntrerupt de vîlcele și coaste, un soi de ondulări de teren. Linia ferată trece rînd pe rînd pe dîmburi și prin văi. De ambele margini ale drumului, accidentele de teren, continue, cu urcușuri și coborîșuri, îngreuiază mersul. Senzația de mare singurătate sporește astfel; cîmpiile șterse, alburii, rămîn necultivat; mănunchiuri de copaci acopăr dealurile, iar de-a lungul văilor înguste se preling pîrîiașe adumbrite de sălcii. Alte dîmburi cretoase sînt complet sterpe, coastele se înșiruie pustii, în liniștea și părăsirea morții. Iar călătorul, tînăr, voinic, grăbea pasul ca pentru a scăpa de tristețea amurgului acesta mocnit pe întinderea dezolantă.

În grădina cantonierului o fată scotea apă din fîntînă, — o fată de vreo optsprezece ani, blondă, bine făcută, cu gura cărnoasă, cu ochii mari, verzui, cu fruntea îngustă; avea șolduri solide și brațe vînjoase ca de flăcău. De îndată ce îl zări pe călător coborînd pe potecă, lăsă găleata și alergă la poarta din gardul de ostrețe.

— Hei, Jacques! exclamă ea.

Omul ridică capul. Părea să fie de vreo douăzeci și șase de ani, era înalt de statură și foarte oacheș, — flăcău bine făcut, cu chipul rotund și regulat, cu fălci prea puternice însă. Părul țepos ca și mustățile și tot așa de des și negru ca ele, îi sporea și mai mult paloarea chipului. L-ai fi luat un domn de lume, după obrajii fini, bine rași, dacă n-ai fi descoperit urmele neșterse ale meșteșugului, petele de grăsime care îi îngălbeneau mîinile, mîini rămase totuși mici și delicate.

— Bună seara, Flora, zise el simplu.

Dar ochii lui mari și negri erau tulburi parcă de fum. Pleoapele îi clipiră, ochii i se feriră în lături, stînjeniți brusc, o stînjeneală vecină cu suferința. Făcu instinctiv mișcarea de a se da înapoi.

Ea, nemișcată, cu privirile ațintite spre el, observase tresărirea involuntară pe care el căuta să și-o stăpînească ori de cîte ori se afla în fața unei femei. Fata părea serioasă și tristă. Apoi, pentru că, în dorința de a-și ascunde încurcătura, el o întreba dacă mamă-sa e acasă, cu toate c-o știa pe bătrîna suferindă, în neputință de a ieși, — ea nu-i răspunse decît cu un semn din cap, îi făcu loc să intre fără a o atinge și se întoarse la puț, tăcută, dreaptă, mîndră.

Jacques străbătu repede grădiniţa, şi intră în casă. În prima încăpere, o bucătărie largă, unde ai casei mîncau şi trăiau, tuşa Fazia, — după cum îi spunea din copilărie, — stătea singură lîngă masă, pe un scaun de pai, cu picioarele învelite într-un şal cald. Era o vară a tatălui lui, una din familia Lantier. Fusese naşa lui şi îl luase lîngă ea cînd băiatul împlinise şase ani şi cînd, tatăl şi mama lui, pierzîndu-se, el rămăsese la Plassans, unde urmă apoi cursurile Şcolii de Arte şi Meserii. Flăcăul îi păstra o vie recunoştinţă, şi spunea că ei îi datorează rostul ce-şi făcuse în lume. Cînd ajunse mecanic clasa I la Compania de Vest, după doi ani petrecuţi la Căile ferate din Orleans, îşi găsi naşa remăritată cu un cantonier, Misard, trăind cu cele două fiice ale ei din întîia căsătorie, în văgăuna de la Croix-de-Maufras. Astăzi, deşi în vîrstă de abia patruzeci şi cinci de ani, frumoasa mătuşă Fazia, altădată aşa de puternică şi de bine făcută, părea să aibă şaizeci, şi era slăbită, ofilită, chinuită într-una de junghiuri.

Ea scosese un strigăt de bucurie.

— Cum, tu eşti, Jacques ?... O, băiatul mamei, ce minune !...

El o sărută şi-i spuse că are, pe negîndite, două zile concediu. Lisona, maşina lui, ajungînd în dimineaţa aceea la Havre, suferise un accident, iar pentru că reparaţia dura cel puţin o zi, nu intra în serviciu decît în seara următoare, la expresul de şase patruzeci. Ţinuse să vină s-o mai vadă. Avea să se culce aici ; n-o să se ducă la Barentin decît cu trenul de şapte şi douăzeci şi şase de dimineaţă. Strîngea acum în mîinile lui bietele mîini uscate ale bătrînei, şi-i spunea că l-a îngrijorat foarte mult ultima ei scrisoare.

— A, da, băiatul mamei, nu mai merge, nu mai merge deloc... Ce bun eşti că ai ghicit că-mi este dor de tine ! Ştiam însă că ai multe pe cap, şi nu cutezam să te chem. Bine ai venit. Am atît de multe pe suflet !...

Se opri. Svîrli o privire de teamă spre fereastră. În amurgul zilei, dincolo de linia ferată, bărbatul ei, Misard, şedea într-un post de cantonament, — una din acele colibe de scînduri ridicate la intervale de cinci kilometri sau şase şi legate prin aparate telegrafice pentru a garanta bunul mers al trenurilor.

Ca şi cum omul ar fi putut-o auzi, ea coborî înfrigurată vocea :

— Sînt sigură că el mă otrăvește !

Jacques tresări uimit la auzul acestei mărturisiri, iar ochii săi, de asemenea întorși la fereastră, fură din nou umbriți de o tulburare ciudată, de fumuriul care pălea strălucirea lor neagră.

— Hei, ce gînduri și pe dumneata, mătușă Fazia ! murmură el. Pare așa de cumsecade și de slab !

Trecu un tren spre Havre. Misard ieși din colibă ca să închidă linia. Pe cînd urca panta pentru a pune în semnal roșu, Jacques îl privi. Un omuleț amărît, cu părul și barba rară, spălăcită, cu chipul plin de sbîrcituri. Domol, umil, respectuos cu șefii. Se întoarse apoi în coliba de scînduri ca să treacă pe tablou ora trecerii și să apese pe cei doi butoni electrici, — unul care lăsa drum liber postului precedent, altul care anunța postului următor trenul.

— Nu, tu nu îl cunoști, reluă mătușa Fazia. Îți spun că el îmi dă cine știe ce spurcăciune... Eu care eram așa de voinică încît l-aș fi răpus, și el un ciot de om, un fleac, el mă răpune !...

Ea se înflăcăra, cuprinsă de o dușmănie înnăbușită, și, temătoare, își golea inima, fericită în sfîrșit că e ascultată de cineva. Cum de îi dăduse în gînd să se mărite cu vicleanul acesta care nu avea un gologan, care era zgîrcit, — ea mai în vîrstă cu cinci ani decît el, cu două fete, una de șase ani, alta de opt ? Au să fie în curînd zece ani de cînd făcuse pozna, — și de atunci nu trecuse un ceas fără păreri de rău : o viață de mizerie, un pustiu în văgăuna asta înghețată a Nordului, unde dîrdîia tot mereu, unde nu avea nici măcar o vecină cu care să vorbească. El muncise pe linie, iar acum cîștiga o mie două sute de franci pe an la canton ; ea avusese, din capul locului, o sută cincizeci de franci pentru ridicatul și coborîtul barierei, sarcină pe care o îndeplinea acum Flora. Intr-asta sta și prezentul și viitorul : nici o altă speranță : siguranța de a trăi și-a crăpa aici, în văgăună, la o mie de leghe de alte viețăți. Dar ea nu povestea mîngîierile de care se bucurase, înainte de a cădea bolnavă, atunci cînd bărbatu-său era la muncă și cînd ea rămînea să păzească bariera, cu fetele ; căci se bucura pe vremea aceea, de la Rouen la Havre, pe toată linia, de o atît de mare faimă de femeie frumoasă, încît inspectorii de la drumul de fier se abăteau pe la dînsa ; fuseseră și certuri în jurul ei, și se luau la întrecere și picherii din alt serviciu.

Bărbatul nu era nicidecum o piedică; respectuos cu toată lumea, se strecura pe uși, plecînd și întorcîndu-se fără a vedea nimic. Dar plăcerile se sfîrșiseră: ea rămînea încremenită săptămîni, luni de-a rîndul, în scaunul acesta, în singurătate, simțind cum trupul i se topește ceas cu ceas, din ce în ce mai mult.

— Da, da, repetă ea, s-a pus pe capul meu, și o să mă răpună, — așa pipernicit cum e.

Un zbîrnîit o făcu să arunce afară aceeași privire îngrijorată. Postul din față îl vestea pe Misard că trece un tren înspre Paris; iar acul aparatului de canton, pus în fața geamului, se înclinase în sensul direcțiunii. Omul opri zbîrnîitul și ieși să anunțe trenul prin două sunete de goarnă. În momentul acela, Flora veni și lăsă bariera. Se auzi trenul, un expres tăinuit de o curbă, care se apropia cu un vuiet crescînd. Trecu într-o licărire de fulger, zguduind, amenințînd să prăvale căsuța, în iureș de furtună. Flora se întorcea la legumele ei, în vreme ce Misard, după ce închisese linia de sus, în urma trenului, se ducea să dea drumul liniei de jos, stingînd semnalul roșu; un nou zbîrnîit, însoțit de mișcarea altui ac, îl vestise că trenul de acum cinci minute trecuse dincolo de postul următor. Se întoarse, înștiință ambele posturi, făcu însemnările în tablou. Atît. Muncă totdeauna la fel, pe care o făcea douăsprezece ore la rînd, trăind acolo, mîncînd acolo, fără a citi trei rînduri dintr-un ziar, fără a părea că în craniu-i turtit se zbate o idee măcar.

Jacques, care altădată făcea haz cu nașa lui pe seama inspectorilor zăpăciți de ea, nu se putu reține să nu zîmbească zicînd:

— Poate c-o fi gelos.

Dar Fazia dădu din umeri în semn de milă, pe cînd bieții ei ochi se înseninau fără vrere.

— Nu, nu, lui nu-i păsa. Lui nu-i pasă decît de bani. Dacă sîntem supărați, vezi tu, e numai pentru că n-am vrut să-i dau averea moștenită de la tatăl meu, anul trecut. Și de atunci, după cum mă amenințase, s-a abătut nenorocirea peste mine, căci am căzut bolnavă... N-am mai scăpat de boală, de atunci, da, tocmai de atunci.

Flăcăul înțelese și, întrucît credea că femeia e urmărită de închipuiri negre, căută s-o abată de la gîndurile ei. Ea însă clătina din cap, vrînd să arate că-i ferm convinsă. De aceea, el îi spuse la urmă:

c. 3 — 30

— Bine, dacă vrei să se curme cearta, nimic mai simplu... Dă-i banii.

Cu o sforțare neobișnuită, ea sări în picioare. Și însuflețită și aprigă :

— Banii mei ? Niciodată ! Mai bine să crăp.... Hei-hei, ei sînt ascunși, sînt ascunși, sînt ascunși bine ! Poate să întoarcă totul pe dos, nu dă de ei... Și el, nemernicul, a întors casa ! L-am auzit cum bătea noaptea în pereți. Caută, caută ! Numai cînd îl vedeam cum își bagă nasul prin tot locul, mă bucuram și mă linișteam... Să vedem cine o să crape întîi: el sau eu ? Mă păzesc, nu mai duc la gură nimic din ce atinge el. Și dacă o să dau ortul popii, — ei bine ! tot n-o să pună mîna pe banii mei ! Decît să-i ia el, îi las îngropați în pămînt !...

Căzu iarăși pe scaun, istovită, zguduită de alt sunet de goarnă. Misard semnala, din pragul cantonului acum, un tren care mergea spre Havre. Cu toată încăpățînarea de a nu-i da moștenirea, femeia se temea de el, tainic, și tot mai mult, teama colosului de jivina care îl roade. Iar trenul anunțat, omnibuzul plecat din Paris la 12,45, venea de departe cu un huruit surd. Îl auziră cum iese din tunel, cum străbate întinderea. Apoi trecu, în duduit de roți, cu iuțeala năpraznică a unui uragan.

Cu ochii îndreptați spre fereastră, Jacques privise perindarea geamurilor pătrate dinapoia cărora se arătau chipuri de călători. Vrînd să alunge gîndurile negre ale Faziei și reluă glumind :

— Nășico, te plîngi că nu vezi o pisică în văgăuna asta... Ia uite, ce de lume !

La început, femeia nu înțelese.

— Lume ? Cum ? Unde ?... A da... oamenii care trec. Îți foarte mulțumesc. Nu-i cunoști, nu poți vorbi cu ei.

El rîdea înainte.

— Dar pe mine nu mă cunoști ? Nu mă vezi cum trec de multe ori ?

— Pe tine, da, e drept ; și știu ceasul la care trece trenul și te pîndesc. Dar tu fugi, fugi ! Ieri ai făcut un semn cu mîna. Eu însă nu pot răspunde... Nu, nu, asta nu înseamnă că vezi lumea.

Totuși, mulțimea cărată de trenuri în sus și în jos, zilnic, pe dinaintea ei, în liniștea pustietății ei, o îngîndura. Privirile i se îndreptau spre linia ferată în noapte. Cînd era

sănătoasă și umbla de colo pînă colo, prin fața barierei, cu stegulețul în mînă, nu o cuprindeau astfel de gînduri. Dar vise încîlcite o amețeau acum cînd stătea pironită pe scaun și cînd nu mai avea în minte decît vrăjmășia dintre ea și bărbat. I se părea fără rost să trăiască aici, în văgăună, fără un suflet căruia să i se încredințeze, — cînd, zi și noapte, mereu, mereu, se perinda atîta omenire în rostogolirea de trenuri care zguduiau casa, fugind vertiginos. Nici vorbă că treceau tot felul de făpturi, nu numai francezi, dar și străini, oameni din cele mai depărtate locuri, deoarece nimeni nu mai putea rămîne acum la vatra lui, și deoarece, cum se spunea toate popoarele se vor contopi într-unul, în curînd. Da, acesta era progresul : toți frații, gonind laolaltă, într-acolo, spre ținuturile Belșugului. Se încerca să îi numere, socotind atîția de vagon : erau prea mulți și nu putea duce la capăt numărătoarea. Uneori i se părea că recunoaște chipuri : uite pe domnul acela cu barbă blondă, nici vorbă un englez, care pleca în fiecare săptămînă de la Paris, pe cuconița aceea brună care trecea regulat miercurea și sîmbăta. Dar fulgerul îi ducea, nu era tocmai sigură că i-a văzut, chipurile se abureau, se contopeau, toate la fel, unul în altul. Șuvoiul se scurgea fără să lase nimic în urmă. Iar ceea ce o întrista și mai mult, sub rostogolirea continuă, sub atîta fericire și atîta bănet, purtat de colo pînă colo, era gîndul că norodul acela grăbit habar nu avea că ea este aici, în pericol de moarte, și că atunci cînd bărbatul ei o va răpune, într-o seară, cîndva, trenurile au să se încrucișeze înainte pe lîngă cadavrul ei, fără să bănuiască crima din casa singuratică.

Fazia rămăsese cu ochii spre fereastră. Rezumă apoi cele ce-o frămîntau.

— Hm, o strașnică născocire, n-ai ce zice. Cu cît mergi mai repede, cu atît ești mai deștept... Dar fiarele rămîn tot fiare, și poți să născocești și mai bune mașini ; fiare au să fie întotdeauna.

Jacques dădu iar din cap, în semn că era de aceeași părere. Se uita la Flora, care deschidea bariera dinaintea unei căruțe încărcată cu doi mari bolovani de piatră. Drumul nu ducea decît la carierele din Bécourt, și era frecventat așa de rar încît noaptea bariera era lăsată. Numai din cînd în cînd fata se vedea nevoită să o ridice. Văzînd-o vorbind familiar cu pietrarul, un băiețandru oacheș, exclamă :

— Hei, dar Cabuche o fi bolnav? Văd că văru-său, Louis, mînă caii... Săracul Cabuche... Îl mai vezi din cînd în cînd, nășico?

Ea ridică mîinile, fără a răspunde, oftind din greu. O dramă care se întîmplase toamna trecută o zguduise mult; fiica ei cea mai mică, Luiseta, băgată servitoare la doamna Bonnehon, la Doinville, fugise într-o noapte de acolo, zăpăcită, frîntă de lovituri, pentru a muri la prietenul ei bun, Cabuche, în casa acestuia din pădure. Se răspîndiseră zvonuri cu privire la violența prezidentului Grandmorin; nimeni, însă, nu îndrăznea să le rostească cu glas tare. Nici chiar bătrînei, cu toate că știa cum stăteau lucrurile, nu-i plăcea să vorbească în privința aceasta. Totuși, spuse acum:

— Nu, nu, nu mai vine; s-a sălbăticit ca un lup... Biata Luiseta, era așa de mititică, de albă, de cuminte! Ea ținea mult la mine, și m-ar fi îngrijit; pe cînd Flora, — Doamne iartă-mă, nu mă plîng, dar ea e de bună seamă cam într-o parte, nu face decît după capul ei, se dă la fund cîteva ceasuri, și-i trufașă, și-i arțăgoasă!... E o jale aici, o jale!...

Jacques o asculta și-l urmărea din ochi pe cărăușul care trecea peste linii, acum. Dar roțile se poticniră între șine, astfel că băiatul se văzu nevoit să pocnească din bici, în timp ce Flora striga ca să îndemne caii.

— Acu' să vină un tren, — și gata! murmură tînărul. Ar face piftie totul!

— Aș, nu e pericol, glăsui mătușa Fazia. Flora e ciudată de multe ori, dar își cunoaște rostul, e cu ochii în patru... Slavă Domnului, de cinci ani n-a mai fost nici o nenorocire Odată a fost tăiat un om. Noi n-am păgubit decît cu o vacă. Era cît pe aici să facă să deraieze trenul. Săraca vită! I-am găsit trupul ici și capul colo, lîngă tunel... Cu Flora poți să dormi liniștit, pe-o ureche.

Cărăușul trecuse. Auzeau roțile scîrțîind pe potecă. Bătrîna se întoarse la preocuparea ei de totdeauna, la ideea sănătății altora și a ei.

— Dar tu, ești bine acum? Ți-aduci aminte beteșugurile de care sufereai la noi și pe care doctorul nu le pricepea?

El clipi îngrijorat.

— Mă simt foarte bine, nășico.

— Da? S-a dus durerea aceea care-ți sfredelea-n cap, după urechi s-au dus și fierbințelile și pornirile de tristețe care te făceau să te ascunzi ca o fiară în vizuină?

Pe măsură ce ea vorbea, el se tulbura și mai mult, cuprins de o așa stingherire încît curmă vorba, brusc :

— Te rog să crezi că mă simt foarte bine... Nu mai am nimic, nimic.

— Mă bucur, băiatul mamei... Suferințele tale n-au să mă tămăduiască pe mine. Și apoi, la anii tăi, trebuie să fii sănătos. Hei, sănătatea e mai bună decît orice... E foarte frumos din partea ta că veniși să mă vezi, cînd ai fi putut să-ți petreci vremea altfel. Nu-i așa c-o să cinezi cu noi și că pe urmă o să te culci în patul, lîngă odaia Florei ?

Un sunet de goarnă îi curmă încă odată vorba.

Se înnoptase. Întorcîndu-se amîndoi spre fereastră, abia mai putură să-l zărească pe Misard stînd de vorbă cu cineva. Erau ceasurile șase, astfel că dădea serviciul în primire înlocuitorului său, paznicul de noapte. Avea să fie, în sfîrșit, liber, după douăsprezece ore petrecute în cabină, care nu era înzestrată decît cu o măsuță, sub tabloul cu aparate, cu un scăunel și cu o sobă a cărei căldură, prea tare, îl silea să țină mai tot timpul ușa deschisă.

— Uite, o să vină, murmură mătușa Fazia cuprinsă iar de frică.

Trenul care fusese anunțat sosea, greoi și lung, cu un duduit din ce în ce mai răspicat. Iar tînărul se văzu nevoit să se plece pentru a fi auzit de bolnavă, mișcat de halul în care se afla ea și dornic s-o liniștească.

— Ascultă, nășico, dacă el are într-adevăr gînduri rele față de dumneata, apoi cred c-ar fi bine să știe că mă amestec și eu... De ce nu-mi dai mie în păstrare mia de franci ?

Ea se răzvrăti iarăși.

— Mia mea de franci ? Nici lui, nici ție... Ți-am spus : mai bine mor !

În momentul acela trenul trecea, vijelios de parcă ar fi măturat totul în calea lui. Căsuța se cutremură, învăluită într-un vîrtej. Trenul acela care mergea la Havre era foarte încărcat, căci a doua zi avea loc o sărbătoare acolo : lansarea unui vas. Prin geamurile iluminate aveai, în ciuda vitezei, viziunea compartimentelor pline, a șirurilor de capete strînse la rînd, fiecare cu profilul său. Se perindau și dispăreau. Ce de lume !... și multă, multă, fără sfîrșit, în rostogolitul vagoanelor, în șuieratul locomotivelor, în zîmbetul telegrafului și în sunetul clopotelor ! Era parcă un trup enorm, un uriaș lungit de-a curmezișul pămîntului, cu capul la Paris, cu vertebrele de-a lungul liniei, cu picioarele și mîinile la

Havre și în celelalte orașe de popas. Și totul trecea, trecea mecanic și triumfal, mergînd în viitor cu precizie matematică, în voluntara ignoranță a tot ce mai rămînea din om ascuns și totuși mereu viu, eterna pasiune și eterna crimă.

Întîi intră în casă Flora. Aprinse lampa, o lampă mică, cu petrol, fără abajur. Așeză masa. Nu rosti nici o vorbă. Abia aruncă o privire spre Jacques. Tînărul se întoarse cu fața spre fereastră. Pe cuptor, o ciorbă cu varză se ținea caldă. Flora o turna, tocmai, cînd veni și Misard. El nu arătă nici o mirare cînd îl văzu pe tînăr. Poate că-l zărise încă de cînd sosise. O strîngere de mînă, trei cuvinte, — și atît. Jacques repetă povestea cu mecanismul rupt, și ideea ce-i venise de a îmbrățișa pe nași-sa și de a dormi aici. Misard se mărginea să moțăie din cap în semn că găsea aceasta foarte firesc, luă loc la masă și începu să mănînce, agale, fără o vorbă. Fazia, care supraveghease cu grijă, de dimineață, oala în care fierbea ciorba cu varză, primi o farfurie. Dar ridicîndu-se bărbatul ei ca să-i dea apa de leac, o cană pe fundul căreia se aflau cuie ruginite, ea n-o atinse. Pipernicit, umil, chinuit necontenit de o tuse haină, el părea că nu bagă în seamă privirile sperioase cu care femeia îi pîndea orice mișcare. Cînd ea ceru sarea, omul îi spuse că o să-i pară rău că mănîncă atîta, pentru că mîncarea îi face rău, se ridică și îi aduse solnița, pe care femeia o primi ; sarea mîntuie de orice, spunea ea. Vorbiră despre timp, care era călduț de cîteva zile încoace, și despre o deraiere care se întîmplase la Maromme. Jacques începu să creadă că mătușa lui are simple închipuiri, deoarece el nu observa nimic la fărîma aceea de om cu priviri șterse.

Stătură la sfat mai mult de o oră. Flora ieșise pentru o clipă, în două rînduri, la un semnal de goarnă. Trenurile treceau, făcînd să zornăie paharele de pe masă ; nimeni nu lua însă în seamă asta.

Un nou sunet de goarnă se auzi, și, de data aceasta, Flora nu se mai întoarse în casă. O lăsă pe mamă-sa împreună cu cei doi bărbați la o sticlă cu rachiu de cidru. Mai stătură laolaltă toți trei încă o jumătate de ceas. Apoi Misard, care își oprise o clipă ochii iscoditori într-un colț al odăii, își luă șapca și ieși, cu un simplu bună seara. Pescuia pe ascuns în pîrîiașele de primprejur, unde se aflau țipari minunați, și nu se culca niciodată înainte de a cerceta undițele.

De îndată ce el plecă, Fazia se uită țintă la finul ei.

— Ai văzut cum scotocea cu ochii colo în colţ ?... I-a t în gînd că aş putea să pitesc banii după oala cu unt. Hei, cunosc, şi sînt sigură că la noapte o să mute ulcica din loc să vadă.

O treceau transpiraţiile, şi-un tremur îi scutura oasele.

— Uite cum mă apucă! M-o fi îndopat cu ceva, mi-e ra pungă de parcă aş fi înghiţit bani ruginiţi. Dar mie umnezeu martor că n-am luat nimic din mîna lui! Mi-e u în seara asta; mai bine să mă culc. Cu bine, băiatul ımei; dacă pleci la şapte şi douăzeci şi şase dimineaţa, o fie prea devreme pentru mine. Te mai întorci, nu e aşa ? să nădăjduim că o să-mi treacă.

El o ajută să meargă în odăiţă, unde se culca ea şi unde ormi, frîntă. Flăcăul rămase singur, nehotărît, întrebîndu-se că n-ar fi bine să se întindă şi el în fînul care-l aştepta în tul, dar nu era decît ora opt fără zece minute; mai avea np să doarmă. Ieşi, la rîndu-i, lăsînd lampa să clipocească casa goală şi mohorîtă, cutremurată din cînd în cînd de ruitul brusc al unui tren.

Jacques fu surprins afară de zăpuşeala din atmosferă. ci vorbă să plouă iar. Ocoli grădiniţa. Se gîndi pe urmă meargă spre Doinville, drumul într-acolo fiind mai puţin eu. Dar casa singuratică, aşezată în pantă, dincolo de linie, atrase. Cunoştea bine casa asta, pe care o privea cu prijul fiecărei călătorii, în duduitul locomotivei. Nu văzuse ciodată deschise nici uşile, nici ferestrele ei. Tot ce ştia a că ea aparţinea prezidentului Grandmorin. O dorinţă nefrîntă îl îndemna în astă seară să-i dea tîrcoale, vrînd să le mai mult.

Jacques rămase pironit multă vreme în drum, lîngă ilaj. Se dădea înapoi, se înălţa, căutînd să-şi dea seama. ısa era stăpînită de o tristeţe lugubră, în pustnicia ei, în mina sîngerie a nopţii. Era gata să se îndepărteze cu un ır în trup, — cînd zări o spărtură în grilaj. Gîndul că ar fi st fricos dacă nu intra, îl făcu să treacă prin spărtură. ima îi bătea. Dar deodată, pe cînd mergea de-a lungul ıei sere părăginite, vederea unei umbre ghemuite la uşă opri.

Cum, tu aici ? exclamă el uimit, recunoscînd-o pe Flora. cauţi ?

Se arătă şi ea uimită. Spuse pe urmă calmă :

— Nu vezi că iau frînghii?... Au lăsat o mulțime, și ar putrezi pe degeaba. Atunci eu, pentru că am totdeauna nevoie, am venit să le iau.

Într-adevăr, cu o pereche de foarfeci mari în mînă, întinsă pe pămînt, ea desprindea frînghiile și tăia nodurile cînd ele erau tari.

— Dar stăpînul nu se mai întoarce? întrebă tînărul.

Ea începu să rîdă.

— He-he, de cînd cu afacerea cu Luiseta președintele nu mai are nas să vină la Croix-de-Maufras. De aceea, pot să-i iau și eu frînghiile.

El tăcu o clipă, tulburat, de amintirea tragicei întîmplări evocate de ea.

— Crezi oare că Luiseta a spus, crezi că el a vrut s-o aibă și că ea s-a rănit pe cînd se zvîrcolea?

Flora puse capăt rîsului; strigă cu îndîrjire:

— Luiseta n-a mințit niciodată; nu minte nici Cabuche... Cabuche e prietenul meu...

— Poate că o fi acum și amorezul tău.

— Nu, nu, mi-este prieten; n-am nici un amorez; nu vreau să am.

Ridicase trufașă capul cu păr des, blond, care îi încercuia fruntea; și din întreaga ei făptură, puternică și sprintenă, se desprindea o voință sălbatică. În ținut circulau multe zvonuri cu privire la ea. Isprăvi de bravură: o căruță urnită dintr-odată din fața unui tren; un vagon care se prăvălea singur la vale, dinspre Barentin, oprit ca un animal furios la doi pași de un expres. Iar dovezile acestea de putere stîrneau mirare, o făceau dorită de bărbați, cu atît mai mult cu cît se credea, la prima vedere, că e lesne s-o ai, — hoinară pe cîmp ori de cîte ori era liberă, scotocind văgăunile, culcîndu-se prin gropi, cu ochii la cer, mută și nemișcată. Dar cei care se încumetaseră nu mai încercaseră a doua oară. Pentru că îi plăcea să se scalde ceasuri întregi, dezbrăcată, într-un pîrîu vecin, băieți de seama ei se strîngeau acolo și căscau ochii. Ea însă înfășcase pe unul, fără să-și dea măcar osteneala de a-și pune cămașa pe ea, și îl burdușise așa de zdravăn încît nimeni n-o mai pîndi. Se mai vorbea apoi de întîmplarea cu un acar din capătul celălalt al tunelului; unul, Ozil, un flăcău de vreo treizeci de ani, foarte de treabă, pe care ea se pare că îl încurajase o clipă și care, încercînd s-o aibă într-o seară, închipuindu-și că ea

se lasă de bunăvoie, era să fie cît pe aci doborit cu un ciomag. Era fecioară și bătăioasă, disprețuia bărbații, în așa chip că oamenii se încredințaseră că-i scrintită la minte.

Auzind-o spunînd că nu vrea să știe de ibovnici, Jacques glumi iar :

— Va să zică, n-a mers nunta cu Ozil ? Auzisem că te intîlneai pe furiș cu el în fiecare zi, în tunel.

Ea dădu din umeri.

— Nuntă, pe dracu ! Îmi place tunelul. Îmi place să gonesc doi kilometri jumătate în beznă, în primejdie, să te ciopîrțească trenul dacă nu deschizi ochii. Să le-auzi acolo cum mugesc... Dar Ozil mi-a bătut capul. Nu aveam nevoie de el.

— Vei fi avînd altul...

— Nu știu... Zău că nu știu !

Pe urmă, fără să ridice capul, preocupată parcă de lucrul ei :

— Dar tu nu ai ibovnică ?

La rîndul său, Jacques deveni serios. Privi în lături, departe în noapte. Răspunse tăios :

— Nu.

— Mi s-a spus, urmă ea, că nu poți să suferi femeile. Și, pe urmă, nu te cunosc numai de ieri, de-alaltăieri, așa că știu că nu ai să le poți spune niciodată un cuvînt plăcut... De ce ?

El tăcea. Ea lăsă nodul cu care se trudea, și-l privi.

— Va să zică, nu ți-e dragă decît mașina ? Știi c-așa se spune, în glumă. Se spune că o freci totdeauna și că o lustruiești de parcă mîngîierile tale ar fi doar pentru ea... Îți vorbesc așa fiindcă îți sînt prietenă.

El o privea acum, în lumina palidă a unui cer piclos. Și-și amintea de ea de pe cînd era mică, violentă, aprinsă, dar sărindu-i de gît îndată ce el venea, stăpînită de o patimă de fetiță sălbatică. Pe urmă, pierzînd-o deseori din vedere, o regăsise de fiecare dată tot mai mare, întîmpinîndu-l cu aceeași săritură de gît, stingherindu-l din ce în ce mai mult cu văpaia ochilor ei mari și limpezi. Ea era azi femeie, superbă, atrăgătoare, și desigur că îl iubea din tinerețea ei. Începu să-i bată inima și avu senzația că el este acela pe care fata îl aștepta. Mintea i se tulbura, îl năpădeau fiori, și vru să fugă. Totdeauna dorința îl zăpăcise, făcîndu-l să vadă roșu.

— Ce faci acolo ? glăsui ea. Stai jos, aici...

El șovăi din nou. Pe urmă picioarele i se muiară brusc, învins de nevoia de-a încerca iar dragostea, și se lăsă lîngă fată, pe mormîntul de funii. Nu mai vorbea. Gîtlejul îi era uscat. Acum flecărea ea, trufașă, tăcută, flecărea veselă și aprinsă.

— Mama a făcut rău că s-a măritat. O s-o pățească... Eu nu mă sinchisesc, pentru că am grijile mele, nu e așa ? Pe urmă, mama mă trimite la culcare de îndată ce vreau să mă amestec... Să se descurce atunci ea ! Eu trăiesc fără grijă. O să mă gîndesc la altele mai tîrziu... Știi, te-am văzut azi de dimineață pe mașină cînd ai trecut ; uite, de colo, din tufișuri, unde ședeam. Dar tu nu te uiți niciodată... Lasă c-o să-ți spun la ce mă gîndesc eu, dar nu acum ; mai tîrziu, cînd o să fim prieteni buni...

Ea dăduse drumul foarfecilor. El, tot tăcut, îi cuprinse mîinile. Ea se lăsă în voia lui. Dar cînd Jacques îi duse mîinile la buzele lui înflăcărate, ea avu un tresărit sperios de fecioară. Războinicia se trezea într-însa, la pîndă, bătăioasă, în apropierea masculului.

— Nu, nu, lasă-mă, nu vreau... Fii cuminte, să mai vorbim... Voi, bărbații, nu vă gîndiți decît la un lucru. Oh, dacă ți-aș spune ce mi-a istorisit Luiseta în ziua cînd a murit la Cabuche... Pe urmă, eu știam ce poate prezidentul, pentru că mai văzusem porcării, aici cînd venea el cu fete... E una pe care n-o bănuiește nimeni, și pe care a măritat-o el...

Jacques n-o asculta, n-o auzea. O prinsese brutal de mijloc și-i strivea gura cu gura lui. Ea scoase un țipăt ușor, mai mult un geamăt, așa de profund și de blînd încît țîșnea din el mărturisirea patimei multă vreme înnăbușită. Dar ea se zbătea, se împotrivea, dintr-un instinct de luptă. Îl dorea și nu i se lăsa, din nevoia de a fi cucerită. Fără vorbe, piept la piept, se trudeau amîndoi, căutînd să se răstoarne. Se păru o clipă că ea va fi mai tare, și l-ar fi trîntit, poate, dacă el n-ar fi apucat-o de gît. Bluza fu sfîșiată, sînii zbucniră, tari și umflați în toiul încăierării, și albi ca laptele în umbra nopții. Se prăbuși pe spate, se dădea învinsă.

Atunci el se opri, gîfîind, și-o privi, în loc s-o posedeze... Părea că-l cuprinde o furie, o pornire de cruzime ce-l făcea să caute din ochi, în jurul său, o armă, o piatră, ceva, în sfîrșit, cu care s-o ucidă. Privirile întîlniră foarfecele care sclipeau printre sfori : le înșfăcă și le-ar fi împlîntat în

umazul acela gol, între sînii albi cu sfîrcuri trandafirii. ar un fior îl făcu să-și revină în fire, le aruncă și fugi uimac, pe cînd ea, cu pleoapele închise, credea că el nu o ai vrea acum fiindcă i se împotrivise.

Jacques fugea în noaptea melancolică. Urcă în goană oteca, pe o coastă, și căzu în fundul unei vîlcele. Bulgării, ostogoliți sub pașii săi, îl speriară: porni iarăși în goană, rin mărăcini, și ocoli la dreapta pe un platou sterp. Se pocni deodată în sîrmele drumului de fier: sosea un tren, ugind, zvîrlind scîntei; la început, buimac, nu-și dădea eama. A, da, trecea lumea în val continuu, pe cînd el gîfîia ici. Porni, se cățără, coborî mai departe. Și umbla în neștire, mbla mereu, — cînd zări deodată, în fața sa, deschizătura otundă, botul înnegrit al tunelului. Un tren se înfunda năuntru, urlînd și șuierînd, lăsînd, dispărînd, înghițit de egură, un îndelung tremur care zguduia solul.

Jacques se prăbuși, cu picioarele frînte, lîngă marginea iniei. Izbucni în gemete convulsive, lungit pe pîntece, îngropat cu fața în bălării. Doamne, boala năprasnică de care e credea lecuit, revenise? Vroise s-o ucidă pe fată! Să ucidă femeie! Așa cum alții, în trezirea pubertății, visează să ibă o femeie, el se îndărătnicise în gîndul de a ucide una. Nu încăpea amăgire, pusese mîna pe foarfece pentru a le împlînta în carnea aceea, de îndată ce o văzuse, în grumazul acela aprins și alb, și nu doar fiindcă ea se împotrivea. Nu. Numai din plăcere. Doamne, pe ea, pe Flora, pe care o văzuse crescînd, pe copila sălbatică de care se simțea iubit cu atîta căldură. Degetele-i țepene scurmară pămîntul, suspinele-i sfîșiară gîtlejul în geamăt de cruntă deznădejde.

Făcea sforțări să se liniștească. Ar fi vrut să-și dea seama. Ce era într-însul deosebit de alții? Acolo, la Plassans, cînd era tînăr, se întrebase de multe ori. Mamă-sa, Gerveza, îl născuse, e drept, foarte de tînără, la cincisprezece ani și jumătate, dar el era al doilea, căci ea abia împlinise paisprezece ani cînd rămăsese însărcinată cu întîiul, cu Claude; și nici unul dintre frații săi, nici Claude, nici Etienne, venit pe lume mai tîrziu, nu părea să sufere de pe urma unei mame așa de tînără și a unui tată de seama ei — a frumosului Lantier care, cu inima lui răutăcioasă, o făcuse de multe ori pe Gerveza să plîngă. Poate că aveau și frații lui vreun cusur pe care nu îl mărturiseau; cel mare, mai ales,

care se încăpăţîna să ajungă pictor şi pe care lumea îl socotea ţicnit. Neamul său nu era în toate ale lui : mulţi avuseseră cîte o meteahnă. Uneori simţea şi el meteahna asta ereditară : nu era şubred la trup ; dar se produceau în făptura sa pierderi brusce de echilibru, un fel de spărturi, de găuri prin care raţiunea scăpa. Nu mai era atunci stăpîn pe sine, se supunea muşchilor, bestiei îndîrjite. Nu bea ; nu punea nici un păhăruţ de rachiu în gură, căci băgase de seamă că un strop de alcool îi lua mintea. Îl muncea gîndul că ispăveşte păcatele altora, ale părinţilor şi ale bunicilor care băuseră, ale generaţiilor de beţivi care îi otrăviseră sîngele, o otrăvire lentă, o sălbăticire care îl transformase în lup mîncător de femei, în fundul pădurilor.

Jacques se ridicase, sprijinit în coate, gînditor, privind gura neagră a tunelului ; şi un nou suspin îl cutremură din cap pînă în picioare. Căzu din nou cu capul în pămînt, gemînd de durere. Voise să ucidă, pe fata asta voise s-o ucidă !... Nu putea scăpa de gîndul acesta groaznic, sfîşietor ca şi cum foarfecele ar fi pătruns în propria lui carne : voise s-o ucidă, ar fi ucis-o dacă ar mai fi fost acolo, lîngă el, cu bluza desfăcută, cu gîtul gol !... Îşi amintea bine — avea abia şaisprezece ani pe atunci — cînd îl lovise boala aceasta : se juca într-o seară cu o ştrengăriţă de fată, fiica unei rude, mai mică cu doi ani ca el ; ea căzuse jos, îi văzuse pulpele şi se năpustise asupra ei. Anul următor, îşi amintea că ascuţise un cuţit, cu gîndul de a-l împlînta în gîtul altei fete, o blondă micuţă pe care o vedea trecînd în fiecare dimineaţă prin faţa casei lor. Avea fata asta un gît grăsuţ, trandafiriu ! Şi el îşi şi alesese locul unde să înfigă lama ucigătoare : o pată mică, negricioasă, sub ureche. Apoi altele, şi iar altele, o defilare de coşmar a tuturor celor pe care le pîngăriseră poftele lui brusce de criminal, femei întîlnite întîmplător pe stradă, cunoştinţe şi, îndeosebi, una, o femeiuşcă de curînd măritată, vecina lui într-o seară la teatru, care rîdea foarte tare şi de care fusese nevoit să fugă, să fugă pentru a rezista ispitei de a-i înfige briceagul în pîntece. Ce putea însemna furia asta turbată împotriva lor, de vreme ce nu le cunoştea ? Căci, de fiecare dată, era cuprins de o subită criză de furie oarbă, de un soi de sete mereu crescîndă de a răzbuna păcatele străvechi pe care parcă nu şi le mai putea aminti bine. Asta venea probabil de departe, de foarte departe, din toate relele pe care le făcuseră rasei lui femeile, din ură

transmisă de la mascul la mascul, din prima înșelăciune consumată în umeda întunecime a cavernelor. Iar el, în accesele lui, simțea, imperioasă, nevoia luptei pentru a cuceri și îmblînzi femela, perversa necesitate de a și-o încărca moartă pe umeri ca pe o pradă smulsă altora. Simțea că îi crapă capul sub năvala de gînduri, fără să poată găsi un răspuns, chinuit de groaznica neliniște a unui om împins la fapte dincolo de voința lui și a căror cauză îi rămînea veșnic necunoscută.

Trecu iarăși un tren, fulger de lumini și vuiet pierzîndu-se în bezna tunelului ; și, ca și cum mulțimea aceea anonimă, indiferentă și grăbită, l-ar fi putut auzi, Jacques se ridică, stăpînindu-și gemetele. De cîte ori, în urma unui acces nu tresărise astfel, ca un vinovat, la cel mai mic zgomot ! Liniștit, fericit, departe cu adevărat de lume nu se simțea decît pe mașina lui. Acolo, sus pe ea, în trepidatul roților, cu mîna pe manivela de comandă, absorbit cu totul de cercetarea atentă a liniei, numai ochi la semnale, nu se mai gîndea la nimic, respira din plin aerul curat care vijiia pe lîngă el în goana mașinii. De aceea îi era așa de dragă mașina lui, ca o amantă duioasă de la care nu aștepta decît fericire. Ieșind din Școala de Arte și Meserii, deși înzestrat cu o vie inteligență, își alesese meseria asta de mecanic numai și numai pentru singurătatea și izolarea în care trăia acum ; fără ambiții, cu toate că în patru ani ajunsese mecanic clasa întîi, cîștigînd deja două mii opt sute de franci pe an — ceea ce, cu primele obișnuite, revenea la mai bine de patru mii de franci — nu ținea de fel mai sus. Vedea cum camarazii lui de clasa doua și a treia, și lucrătorii ajustori, elevii lui, se însurau rînd pe rînd cu lucrătoare, femei șterse și neînsemnate pe care le vedea doar la ora plecării, cînd veneau cu coșulețele cu provizii ; în timp ce cei ambițioși — îndeosebi cei cu ceva școală — așteptau să ajungă șefi de depou înainte de a se căsători, în nădejdea că vor putea pune mîna pe o burgheză, pe o cucoană cu pălărie. El fugea de femei ; ce-i păsa lui de ele ? Nu avea să se însoare niciodată, destinul lui era să alerge pe șinele lucii de fier, să alerge mereu, mereu, fără răgaz. De aceea, toți șefii lui îl priveau ca pe un mecanic de prima mînă, așezat și serios, luat în derîdere doar de camarazii cheflii, care îi reproșau excesul de bună purtare, și îngrijorînd uneori pe alții în clipele cînd era cuprins de tristețile lui, mut, cu ochii stinși,

cu fața pămîntie. Cîte ore petrecuse el în odăița lui din strada Cardinet, închis în ea ca un călugăr în chilia lui, irosindu-și revolta dorințelor în somn, cu fața înfundată în perne !

Cu o sforțare, Jacques încercă să se ridice. Ce căuta acolo, în iarbă, în acea umedă și neguroasă noapte de iarnă ? În jurul lui totul era înnecat în beznă ; singura lumină venea de sus, din negura fină care înneca văzduhul și imensa cupolă cerească pe care luna o lumina cu slabe reflexe gălbui ; iar orizontul negru dormea, într-o nemișcare de mormînt. Haide, sus ; trebuie că era aproape ora nouă, tocmai timpul de dus acasă pentru culcare. Însă, în buimăceala lui se văzu urcînd scara podului, trîntindu-se pe grămada de fîn, despărțit de odaia Florei doar printr-un perete subțire de scînduri. Ea era acolo, avea să-i audă răsuflarea ; știa chiar că fata nu avea obiceiul să încuie ușa, putea intra oricînd la ea. Și iarăși îl cuprinse fiorul de mai înainte ; imaginea fetei dezgolite, cu corpul linced și cald de somn, îl cutremură din nou, într-un geamăt care îl doborî la pămînt. Voise s-o ucidă... voise s-o ucidă, Dumnezeule !... Se înnăbușea, îl înnebunea gîndul că avea s-o ucidă, în patul ei, de îndată ce s-ar fi înapoiat acasă. Zadarnic își spunea că n-are nici o armă, zadarnic își înfunda capul în palmele fierbinți ca pentru a uita, a se pierde cu totul în deznădejde ; își da seama că, dincolo de voința lui, masculul avea să deschidă ușa, să sugrume fata, sub biciuirea instinctului atavic de rapt și din nevoia de a răzbuna străvechea injurie. Nu, nu !... De o mie de ori mai bine să piardă noaptea cutreierînd ținutul, decît să se înapoieze acolo ! Se ridică într-un salt și o rupse la fugă.

Și, timp de o jumătate de oră, alergă în neștire în beznă, ca urmărit de lătrăturile haitei lui de spaime. Urcă dealuri, coborî văi ; întîlni două pîraie, pe care le trecu în goană, udîndu-se pînă la brîu. Nu avea alt gînd decît să meargă drept înainte, mai departe, tot mai departe, să fugă, să fugă de celălalt, de bestia turbată pe care o simțea în el. Dar nu o putea întrece, gonea tot atît de repede cît și el. Trecuseră șapte luni de cînd credea că o alungase, că poate duce o viață la fel cu toți oamenii, și acum trebuia s-o ia de la început, trebuia să lupte din nou ca să nu sară asupra primei femei întîlnite în cale. Totuși, liniștea aceea adîncă, singurătatea, îl domoleau întru cîtva, îl făceau să viseze o viață retrasă și pustie ca și ținutul acela jalnic prin care alerga în neștire fără să întîlnească picior de om.

Își mai veni în fire abia cînd ajunse, într-un larg semicerc, de partea cealaltă a tunelului. Se opri, furios de a fi ajuns iar în apropierea oamenilor. Pe urmă, voind să ocolească o moviliță, se rătăci, ajunse din nou lîngă șine, chiar la intrarea subterană, aproape de locul în care se zbuciumase și gemuse înspăimîntat puțin mai înainte. Aici, învins, rămase nemișcat, pînă cînd duduitul unui tren ieșind din adîncurile pămîntului, slab încă dar mărindu-se din clipă în clipă, îl făcu să tresară.

Era expresul de Havre, care plecase din Paris la șase și treizeci și care trecea pe aici la nouă și douăzeci și cinci un tren pe care Jacques îl conducea din două în două zile.

Văzu la început cum botul negru al tunelului se luminează asemeni gurii unui cuptor. Pe urmă se ivi mașina, cu felinarul din față, a cărui văpaie străpunse cîmpul. O apariție de fulger : se perindară numaidecît vagoanele, ale căror ferestruici puternic luminate descoperiră compartimentele pline cu călători. Totul defila amețitor de iute, încît ochiul se îndoia de imaginile prinse în goană. Dar Jacques zări, limpede, într-un sfert de clipă, prin geamurile luminate ale unui cupeu, un bărbat ținînd un altul trîntit peste banchetă și împlîntîndu-i un cuțit în gîtlej, pe cînd o mogîldeață neagră, poate că a treia ființă, poate că un strat de bagaje, apăsa cu toată greutatea peste picioarele chircite ale victimei. Trenul fugea acum, se pierdea înspre Croix-de-Maufras, ne mai trădînd în beznă decît cele trei lumini de la urmă, triunghiul roșu.

Pironit în loc, urmărea din ochi trenul al cărui huruit se stingea în liniștea cîmpiei. Văzuse bine ? Șovăia acum, ne mai cutezînd să afirme realitatea viziunii arătată și stinsă într-o licărire de fulger. Nici o trăsătură a ambilor actori ai dramei nu-i rămăsese în minte. Mormanul cenușiu părea să fie o pătură de drum căzută peste corpul victimei. Și totuși, i se păruse că distinge, sub o răvășire de păr, un chip subțire, palid. Dar totul se contopea, se împrăștia ca într-un vis. Nu fusese, desigur, decît doar o părere. Și asta-l îngheța, i se părea așa de neobișnuit totul, încît își spuse în cele din urmă că a fost în prada unei aiureli din pricina groaznicei crize prin care trecuse.

Vreme de aproape încă o oră, Jacques merse, cu capul îngreuiat de gînduri încîlcite. Porni către Croix-de-Maufras.

Apoi, cînd se văzu în fața casei cantonierului, își spuse că n-o să intre înăuntru, c-o să se culce sub un șopron. Dar o dîră de lumină se prelingea sub ușă. O împinse fără să-și dea seama. O priveliște îl opri în prag.

Misard, în ungher, dăduse la o parte ulcica și, pe brînci, cu un felinar aprins lîngă el, ciocănea cu degetul pereții. Zgomotul ușii îl făcu să se ridice. De altminteri, nu se tulbură nicidecum; spuse cu tonul cel mai firesc:

— Ia, căutam chibriturile.

Și, după ce puse la loc ulcica, adăugă:

— Am venit după felinar, că adineauri, cînd m-am întors, am zărit unul întins pe linie... Cred că e mort în toată regula.

Surprins la început că-l prinde pe Misard căutînd avutul mătușii Fazia, — ceea ce schimba deodată în siguranță îndoiala lui cu privire la învinuirile bătrînei, — Jacques fu zguduit așa de mult după aceea de vestea descoperirii unui cadavru, încît uită cu totul drama care se desfășura aici, în căsuța pierdută. Scena din cupeu, viziunea scurtă a unui om înjunghiind alt om, se trezi iarăși într-o licărire de fulger.

— Un om pe linie? Unde? întrebă el îngălbenindu-se.

Misard fu pe cale să spună că venea cu doi pești pe care îi găsise în undiți și că avusese întîi grijă să-i aducă acasă și să-i ascundă. Dar ce zor avea să se spovedească flăcăului? Schiță un gest în silă și răspunse

— Colo, la vreo cinci sute de metri... E nevoie de lumină ca să vezi ce e.

Jacques auzi în momentul acela, deasupra capului, un trosnet surd. Tresări.

— Nu e nimic, spuse bătrînul, se mișcă Flora.

Și tînărul auzi, într-adevăr, un tîrșîit de picioare goale pe lespezi. Îl aștepta, probabil, iar acum trăgea cu urechea prin ușa între deschisă.

— Merg și eu, glăsui el. Ești sigur că a murit?

— Așa mi s-a părut. O să vedem acum, cu felinarul.

— Dar ce crezi? Un accident, nu e așa?

— Se poate. Vreun golan care s-a aruncat în fața trenului, ori vreun călător care a sărit din vagon.

Jacques nu avea astîmpăr

— Haide, hai repede!...

Niciodată nu îl frămîntase atît de mult dorința de a vedea, de a ști. Cînd ajunse acolo, cînd fu pe cale să se lo-

ască de un morman negru, lungit lîngă șina din margine, rmase pironit, străbătut din tălpi și pînă în creștet de un r. Plin de ciudă că nu poate vedea bine, se întoarse înjurd spre bătrînul rămas la vreo treizeci de pași în urmă.

— Hai odată ! Ce dracu' ! Mișcă-te. Dacă mai e în viață, i putea să-l scăpăm.

Necunoscutul, care căzuse desigur din vreun vagon, era ngit pe burtă, cu fața la pămînt, numai la cincizeci de centimetri de linie. Nu i se vedea decît părul stufos și alb. Picioarele-i erau răsfirate. Brațul drept zăcea în lături de parcă fi fost smuls, pe cînd cel stîng era îndoit pe piept. Era ne îmbrăcat, cu o manta albastră, cu ghete elegante, cu rie fină. Pe trup nu se afla nici un semn de strivire; umrul îi era însă înecat în sînge, care murdărise și gurul cămășii.

— Un burghez căruia i s-a venit de hac, reluă Misard, liștit, după ce privi cîteva clipe.

Apoi, întorcîndu-se spre Jacques, care stătea nemișcat, urit:

— Nu trebuie atins, nu-i voie... Rămîi aici, de pază, iar o să dau fuga la Barentin să-l înștiințez pe șeful gării.

Ridică felinarul și se uită la stîlpul kilometric.

— Da, tocmai la stîlpul 153.

Lăsă jos felinarul, lîngă cadavru, și se depărtă cu pași răgănați.

Rămas singur, Jacques fu cuprins de dorința de a vedea ța mortului. Îl oprea însă teama că dacă ar atinge capul, va cunoaște. Socotea că Misard nu se poate întoarce cu ful gării decît peste trei ore. Și lăsa minutele să treacă, se gîndea la Misard ăsta, care era așa de slăbănog, de încet de calm, și care îndrăznea și el să ucidă cu cea mai mare niște, prin otravă. Va să zică, e ușor să omori? Toată lumea omoară. Își făcu imputări. Gîndul de a vedea rana îl sca ca vîrful unui ac. Să vadă cum s-a produs și ce a curs, vadă gaura roșie! N-o să știe nimeni nimic dacă va mișca or capul. Dar era în el o altă teamă, nemărturisită, însăși ama de sînge. Totdeauna, și în orice împrejurare se amestecase la el cu dorința. Încă un sfert de oră de singurătate, era pe punctul de a se hotărî în sfîrșit, cînd un zgomot or îl făcu să tresară...

Flora stătea alături, privind și ea. Accidentele o făceau curioasă : de cîte ori se zvonea că o vită a fost doborîtă, că un om a fost ciopîrțit de tren, ea nu lipsea. Acum se îmbrăcase și venise să vadă mortul. Nu șovăi. Se plecă, ridică felinarul și, cu cealaltă mînă, întoarse capul victimei.

— Vezi-ți de treabă, nu e voie murmură Jacques.

Dar ea dădu din umeri. Capul cadavrului era acum în lumina gălbuie a felinarului, un cap de bătrîn, cu nasul mare, cu ochii albaștri, holbați. Sub bărbie se căsca rana, se căsca fioros o tăietură profundă care tăiase gîtul, o plagă largă și adîncă de parcă cuțitul ar fi fost răsucit în ea. Sîngele umplea partea dreaptă a pieptului. În stînga, la butoniera mantalei, o rozetă de comandor părea o bucată de sînge închegat.

Flora scoase un strigăt de mirare.

— Hei, dar ăsta e bătrînul !

Aplecat lîngă ea, Jacques repetă inconștient :

— E bătrînul...

— Da, bătrînul Grandmorin... Președintele.

Se mai uită odată la chipul acela palid, cu gura crispată, cu ochii holbați.

Pe urmă îi lăsă în jos capul, care începea să înghețe.

— De acum n-o să-și mai bată joc de fete ! murmură ea. De bună seamă că din cauza vreuneia i s-a tras... Săraca Luiseta ! Bine i-a făcut porcului !...

Cîtva timp domni, apoi, liniște adîncă. Flora așezase felinarul jos și îndreptă spre Jacques priviri galeșe, în timp ce el, despărțit de fată prin cadavru, nu se mai clintise, aiurit, zdrobit parcă de ceea ce văzuse. Era desigur ora unsprezece. Se auzi un zgomot de voci : se întorcea bătrînul cu șeful gării.

— Nu vii să te culci ?

El tresări, păru că e o clipă în prada unui zbucium. Pe urmă, cu o forțare :

— Nu, nu !

Ea nu făcu nici o mișcare, dar brațele ei de fată voinică, brațe bălăbăninde, trădau multă mîhnire. Ca pentru a i se ierta împotrivirea din seara aceea, se arătă umilă. Spuse din nou :

— Va să zică, n-o să te văd ?

— Nu, nu !

Glasurile se apropiau. Ea se depărtă și se pierdu în negură, oftînd adînc.

Șeful gării sosi în curînd, cu Misard și cu doi oameni de echipă. Constată și el identitatea : era chiar președintele

Grandmorin, pe care-l cunoștea pentru că-l văzuse coborînd în stație la el ori de cîte ori bătrînul se ducea la sora lui, la Doinville, la doamna Bonnehon. Trupul putea să rămînă unde căzuse; îl acoperi doar c-o manta pe care-o adusese unul din oameni. Un slujbaș se urcase la Barentin în trenul de unsprezece pentru a-l înștiința pe procurorul imperial din Rouen. Dar nu se putea conta pe acesta pînă la orele cinci sau șase de dimineață, căci procurorul trebuia să aducă cu sine pe grefierul tribunalului și pe medic. De aceea, șeful gării organiză un serviciu de pază la căpătîiul mortului.

Înainte de a se hotărî să meargă să se întindă sub vreun șopron din stația Barentin, de unde nu avea să plece spre Havre decît la șapte și douăzeci, Jacques rămase locului, multă vreme, neclintit. Și apoi, gîndul c-o să vină judecătorul îl tulbura de parcă s-ar fi simțit complice. Să spună ce văzuse în goana trenului? Întîi se hotărî să vorbească, deoarece nu avea, în definitiv, ce să ascundă. De altminteri, nici vorbă, era dator. Pe urmă se întrebă: la ce bun? N-o să aducă nici un fapt decisiv, n-o să poată da nici o lămurire asupra asasinatului. Ar fi o prostie să intre în bucluc, să-și piardă vremea fără folos. Nu, nu, nu va vorbi! Și plecă. Un frig pătrunzător se lăsă din văzduhul fumuriu peste jalea pustiului cu dîmburi sterpe. Mai trecuseră trenuri, mai sosea unul înspre Paris, un șir nesfîrșit de vagoane se încrucișau toate în goana lor mecanică, fugeau spre ținta îndepărtată, spre viitor, atingînd cît pe aici capul pe jumătate retezat al omului doborît de alt om.

III

A doua zi, duminică, băteau orele cinci dimineața la toate clopotele din Havre cînd Roubaud coborî sub șopronul gării pentru a-și lua serviciul în primire. Era încă întuneric; dar vîntul care bătea dinspre mare se întețise și alunga negura, înecînd dealurile care se întind de la Sainte-Adresse la fortul Tourneville, în timp ce înspre Vest, deasupra largului, mijea o geană de lumină, o fîșie de cer pe bolta căruia sclipeau cele din urmă stele. Sub șopron becurile de gaz ardeau mereu, spălăcite de umezeala rece a orei mati-

nale. Era acolo primul tren, pentru Montivilliers, pe care îl formau oamenii de serviciu sub ordinele subşefului de noapte. Uşile sălilor nu fuseseră încă deschise, peroanele se întindeau pustii.

Pe cînd ieşea de sus, de deasupra sălilor de aşteptare, Roubaud o văzuse pe nevasta casierului, doamna Lebleu, stînd nemişcată în culoarul central spre care dădea locuinţele slujbaşilor. De săptămîni de zile, cucoana asta se scula noaptea ca s-o pîndească pe d-ra Guichon, despre care avea credinţa că se ţine cu şeful gării, domnul Dabadie. De altminteri, nu observase niciodată cel mai mic amănunt, nici o umbră, nici un şoptit. Se întoarse şi în dimineaţa asta la ea în casă, fără să se aleagă cu altceva decît cu mirarea că o zărise la Roubaud, în cele trei secunde de care avusese nevoie bărbatul pentru a deschide şi a închide uşa, pe femeie, în picioare, în sala de mîncare, pe Severina, care era îmbrăcată, pieptănată şi încălţată, ea care de obicei stătea în pat pînă la orele nouă. De aceea, doamna Lebleu îl trezise pe domnul Lebleu ca să-i spună amănuntul ăsta neobişnuit. În ajun nu se culcaseră pînă nu sosise expresul din Paris, la unsprezece şi cinci, arzînd de dorinţa de a şti ce se făcuse în chestia cu subprefectul. Dar nu putuseră ghici nimic din atitudinea soţilor Roubaud, care se întoarseră cu figuri liniştite; şi-n zadar tot trăseseră cu urechea pînă la miezul nopţii: nici un zgomot nu răzbătea de la vecinii lor, care se culcaseră, de bună seamă, numaidecît, trudiţi. Nici vorbă, nu le mersese bine, altminteri Severina nu s-ar fi sculat cu noaptea în cap.

Roubaud se întîlni jos cu colegul său Moulin, care fusese de serviciu noaptea. Îşi luă slujba în primire, pe cînd Moulin vorbea, se mai plimba puţin şi-l punea în curent cu măruntişurile întîmplate în ajun: nişte derbedei fuseseră prinşi cînd vroiau să se furişeze în sala de bagaje; trei oameni de echipă fuseseră pedepsiţi pentru indisciplină, un cîrlig de vagon se rupsese pe cînd se forma trenul de Montivilliers. Roudaud îl asculta în tăcere, cu chipul calm; era doar cam livid, desigur din pricina oboselii pe care o trădau şi privirile.

Mergînd de-a lungul peronului, cei doi oameni ajunseseră în capătul halei acoperite, acolo unde se afla pe dreapta o remiză în care staţionau vagoanele de schimb, adică acelea care, sosite în ajun, alcătuiau trenurile pentru a doua zi. Roubaud ridică fruntea, iar privirea i se fixă asupra unui vagon de-a întîia, cu un cupeu, vagon care purta numărul 293, — cînd colegul strigă:

— A, da, uitasem...

Chipul palid al lui Roubaud se coloră și nu-și putu reține o mișcare.

— Uitasem, spuse Moulin. Vagonul ăsta nu trebuie să plece : să nu-l pui la expresul de azi, de șase patruzeci.

Urmă o pauză scurtă, mai înainte ca Roubaud să întrebe cu glas firesc :

— Dar pentru ce ?

— Pentru că are un cupeu reținut pentru expresul de astă seară. Nu știi cine poate să vină în timpul zilei, așa că trebuie păstrat.

El se uită țintă și răspunse :

— Nici vorbă.

Dar îl stăpîni alt gînd ; se năcăji deodată :

— E o porcărie ! Ia uite cum mătură ticăloșii aceia. Vagonul n-a mai fost curățat, parcă, de opt zile.

— Hei, glăsui Moulin, cînd trenurile vin după unsprezece, nici gînd pe oameni să mai tragă cu mătura... Abia de catadicsesc să dea, așa, o raită. Alaltăseară l-au uitat pe o bancă pe un călător adormit care nu s-a trezit decît ieri dimineață.

Își înăbuși un căscat și spuse că merge la culcare. Dar cînd să plece, își aminti ceva.

— Ia stai, s-a isprăvit încurcătura d-tale cu suprefectul ?

— Da, da, a mers bine, sînt mulțumit.

— Cu atît mai bine... Nu uita că 293 nu pleacă.

După ce rămase singur pe peron, Roubaud se îndreptă agale spre trenul de Montivilliers, care aștepta. Ușile sălilor fură deschise. Călătorii apărură : cîțiva vînători cu cîinii lor, două-trei familii de negustori profitînd că-i duminică, — într-un cuvînt puțină lume.

Sunau orele șase. Roubaud ieși din hala acoperită, cu pași înceți, iar afară înălță capul și răsuflă, văzînd că, în sfîrșit, pîcla se ridică.

Întorcîndu-se înapoi în hală, găsi echipa îndeletnicindu-se cu formarea expresului de șase patruzeci. I se păru că oamenii vor să împingă și vagonul 293. Izbucni deodată mînios:

— Hei, nu umblați cu vagonul ! Lăsați-l unde e ! Pleacă abia diseară.

Șeful echipei îi lămuri că nu mișcă vagonul decît pentru a face loc altuia de la spate. Dar el nu auzea, asurzit de ciuda lui fără rost.

— Neghiobii dracului, nu vi s-a spus să nu vă atingeți de el ?

Cînd pricepu, în sfîrșit, se opri furios și începu să înjure că gara e strîmtă și nu poți întoarce un vagon. Într-adevăr, gara, cu șopronul ei vechi, cu clădirile dărăpănate, triste, era insuficientă și nedemnă de Havre.

— E o batjocură ; nu știu de ce Compania n-a dărîmat-o încă.

Oamenii din echipă îl priveau, mirați că vorbește așa de slobod, el care era de obicei atît de cumpătat. Își dădu seama și se opri deodată. Liniștit și bățos, continuă să supravegheze manevra...

La ceasurile opt, domnul Dabadie, șeful gării cobora de obicei jos, iar subșeful se ducea la raport. Era un bărbat chipeș, bronzat la față, bine îmbrăcat, cu aere de negustor onorabil. De altminteri, habar nu avea de gara pentru călători ; se ocupa mai mult cu mișcarea bazinurilor, cu tranzitul enorm de mărfuri, în continue legături cu marele comerț din Havre și din lumea întreagă. Astăzi întîrziase, iar Roubaud deschisese în două rînduri ușa biroului fără să îl găsească. Pe masă poșta nu era deschisă. Ochii subșefului zăriră în teancul de scrisori o depeșă. Ca și cum l-ar fi ținut ceva în loc, nu se mai mișcase din ușă, aruncînd spre masă priviri cercetătoare.

În sfîrșit, la ceasurile opt și zece, domnul Dabadie apăru. Subșeful se așeză în tăcere pentru a-l lăsa să deschidă depeșa. Dar șeful nu se grăbea deloc. Vroia să se arate amabil cu subalternul său, pe care îl stima.

— Hm, desigur, la Paris a mers bine ?

— Da, mulțumesc, domnule.

Domnul Dabadie deschise în sfîrșit telegrama ; dar n-o citi ; zîmbea.

— Ne pare foarte bine că te avem printre noi.

— Și mie, domnule, că rămîn împreună cu dumneavoastră

Iar cînd domnul Dabadie se hotărî să parcurgă, cu privirea, depeșa, Roubaud, cu fruntea transpirată, îl urmări. Dar emoția la care se aștepta, nu se produse : șeful isprăvi în liniște lectura telegramei, și-o zvîrli pe birou : nici vorbă, un simplu amănunt de serviciu. Mai schimbă cîteva cuvinte, după care șeful îl concedie cu un gest. Tocmai atunci ajutoarele, unul de la bazinuri, altul de la mica viteză, veniră la raport. Aduceau încă o telegramă remisă lor de un slujbaș pe peron.

— Poţi să te retragi, spuse domnul Dabadie văzîndu-l pe Roubaud înţepenit în uşă.

Dar acesta intîrzia, cu ochii mari şi ficşi ; şi nu se depărtă pînă cînd bucata de hîrtie nu fu aruncată pe masă, cu acelaşi gest indiferent. Hoinări o clipă sub marchiză, zăpăcit, asurzit. Orologiul arăta opt şi treizeci şi cinci : nu mai pleca altă garnitură pînă la omnibuzul de nouă şi cincizeci. De obicei, îşi întrebuinţa ora asta de răgaz pentru a da o raită prin gară. Merse cîteva minute fără să îşi dea seama încotro îl duc paşii. Apoi, ridicînd capul şi văzînd că se află dinaintea vagonului 293, se întoarse brusc şi apucă spre Depoul maşinilor, cu toate că nu avea ce să caute în direcţia aceea. Soarele se înălţa acum pe boltă. O pulbere de aur se cernea din văzduhul pal. Nu-l mai bucura dimineaţa frumoasă : grăbea paşii părînd foarte zorit, căutînd să ucidă obsesia aşteptării sale.

Deodată îl opri locului un glas :

— Bună ziua, domnule Roubaud !... Pe nevastă-mea nu aţi văzut-o ?

Era Pecqueux, fochistul, un lungan de patruzeci şi trei de ani, slăbănog, ciolănos, cu faţa tăbăcită de foc şi fum. Ochii lui, spălăciţi sub fruntea joasă şi gura lată, rîdeau, — rîs de chefliu.

— Cum ? Dumneata aici ? zise Roubaud oprindu-se uimit. A, da, accidentul cu maşina ; uitasem. Nu pleci decît diseară, nu e aşa ? Hm, douăzeci şi patru de ore de concediu, — bună afacere !

— Da, spuse celălalt, încă ameţit de un chef din ajun.

De fel dintr-un sat din apropiere de Rouen, el intrase de tînăr la Companie, ca lucrător ajustor. Pe urmă, la treizeci de ani, fiindu-i lehamite de atelier, ţinuse să se facă fochist, ca să ajungă mecanic. Atunci se însurase cu Victoria, care era din sat cu el. Dar anii treceau, rămînea tot fochist şi nu avea să mai ajungă mecanic niciodată, — cu purtarea lui rea, cu patima beţiei şi a femeilor. Ar fi fost dat afară pînă acum, de douăzeci de ori, dacă nu se bucura de protecţia prezidentului Grandmorin şi dacă oamenii nu se obişnuiau cu metehnele lui răscumpărate prin bunăvoinţă şi prin experienţa-i de lucrător bătrîn. Nu era periculos decît la beţie căci atunci se schimba într-o brută capabilă de toate.

— Dar pe nevastă-mea n-aţi văzut-o ? întrebă el din nou, cu gura schimonosită de un rîs în neştire.

— Se înțelege că am văzut-o, glăsui subșeful. Am și mîncat la dumneata în odaie... Pecqueux, ai o femeie strașnică și faci rău că nu-i ești credincios.

El chicoti și mai tare.

— Da, se poate. Dar ea singură mă îndeamnă să petrec!

Într-adevăr, mai mare cu doi ani decît el, greoaie de s-o întorci cu lopata, Victoria îi strecura în buzunare franci noinouți ca el să guste plăcerile afară. Niciodată ea nu suferise prea mult de pe urma infidelităților lui, iar acum viața lui era aranjată; avea două neveste, cîte una la fiecare capăt de linie: pe nevastă-sa legitimă de la Paris, pentru nopțile cînd se culca acolo, și alta la Havre, pentru ceasurile de răgaz dintre un tren și altul. Foarte econoamă, trăind cum putea, Victoria, care știa totul și-l trata ca o mamă, repeta cu dragă voie că nu vrea să-l lase de rușine în fața celeilalte. De aceea, ori de cîte ori el pleca, avea grijă să-i fie rufăria curată, căci ținea să n-o învinuiască cealaltă că nu-l ține pe bărbatul lor curat.

— Nu are a face, reluă Roubaud, nu e frumos din partea dumitale. Nevastă-mea, care ține la doica ei, o să te certe.

Dar se opri, văzînd că iese din hangarul lîngă care se aflau o femeie slăbănoagă și înaltă, Filomena Sauvagnat, sora șefului de depou, nevasta de-a doua pe care Pecqueux o avea la Havre de un an. De bună seamă că stătuseră amîndoi de vorbă sub hangar și că Pecqueux ieșise ca să-l strige pe subșef. Ea, încă tînără, deși avea treizeci și doi de ani, înaltă, ciolănoasă, cu pieptul stafidit, cu trupul mistuit de dorinți permanente; avea capul lunguieț și ochi aprinși de iapă, slabă, neastîmpărată. Era învinuită că bea. Toți oamenii din gară se perindaseră în căscioara pe care fratele ei o avea la depoul mașinilor și pe care ea o ținea într-un hal de murdărie nespusă. Fratele său, un catîr foarte dîrz în ce privește disciplina, foarte stimat de șefi, avusese cele mai mari neplăceri din cauza ei; ba fusese chiar amenințat cu darea afară.

Întîlnirea ei cu Pecqueux era dintre cele mai nimerite: ea, săturată, în sfîrșit, în brațele secăturii; el, schimbîndu-și nevasta prea grasă cu aceasta prea slabă. Singură Severina, care ținea la Victoria, se certase cu Filomena, pe care-o ocolea din mîndrie și căreia nu-i mai da bună ziua.

— Cu bine, Pecqueux! spuse Filomena ințepată. Mă duc deoarece domnul Roubaud vrea să-ți facă morală în numele cucoanei dumnealui.

El rîdea înainte, cu gura întinsă pînă la urechi.

— Mai stai, domnul glumeşte.

— Nu, nu! Trebuie să duc două ouă doamnei Lebleu, căci i-am făgăduit.

Rostise numele acesta într-adins, ştiind că între nevasta casierului şi nevasta subşefului mocneşte o dîrză rivalitate, şi prefăcîndu-se că se are bine cu cea dintîi ca să-i facă în necaz celeilalte. Dar se opri pe loc, curioasă la culme, auzindu-l pe fochist întrebînd: Ce e cu afacerea cu subprefectul.

— S-a aranjat, sînteţi mulţumit, nu-i aşa?

— Da, foarte mulţumit.

Pecqueux clipi din ochi cu un aer şiret.

— Hei, nu se putea să vă temeţi... Cînd ai proptele... Hm, ştiţi cam ce vreau să zic... Şi nevastă-mea îi datorează recunoştinţă...

Subşeful curmă aluzia la prezidentul Grandmorin, întrebîndu-l deodată:

— Va să zică, nu pleci pînă diseară?

— Nu. Se fac reparaţii Lisonei, şi o să fie gata... Acum îl aştept pe mecanicul meu, care a plecat să mai ia aer. Îl ştiţi, Jacques Lantier. E de fel de pe unde sînteţi şi dumneavoastră.

Roubaud nu-i răspunse îndată. Era cu gîndul aiurea. Pe urmă tresări:

— A, da, Jacques Lantier, mecanicul... Desigur că-l cunosc. Dar aşa, de departe. Bună ziua, bună seara, — şi atît. Ne-am întîlnit aici, căci el e mai tînăr decît mine şi nu-l văzusem la Plassans niciodată. Astă toamnă a făcut un mic serviciu nevestei mele, a dus un comision la verişoarele ei din Dieppe... Un flăcău de ispravă, după cîte se spune.

Vorbea aşa în neştire. Apoi se depărtă brusc.

— Cu bine, Pecqueux... Mă duc să văd ce mai e pe acolo.

Abia atunci se depărtă şi Filomena, cu mersul ei întins ca de iapă.

Cînd Roudaud intră iar în marchiză, băteau orele nouă. Se duse pînă în fund, lîngă mesagerii, părînd că nu găseşte ce căuta, pe urmă se întoarse, tot aşa de nemulţumit. La ora aceea gara era calmă, pustie, iar el se frămînta singur, fără de rost. Nu-şi mai lua ochii de la ceas. Nouă, nouă şi

cinci. De obicei, nu se urca în cameră, ca să guste ceva, decît la orele zece, după ce pleca trenul de nouă și cincizeci. Dar acum porni brusc într-acolo, cu gîndul la Severina, care-l aștepta și ea poate.

Doamna Lebleu tocmai deschidea atunci Filomenei, care venise în vizită, cu capul gol, cu două ouă în mînă. Stătură locului : Roubaud o să intre la el, în casă, urmărit de privirea lor scrutătoare. El avea cheia : se grăbi. Dar în intredeschiderea rapidă a ușii, femeile o zăriră pe Severina stînd pe un scaun cu miinile bălăbăninde, cu chipul palid și împietrit. Trăgînd-o înăuntru pe Filomena, doamna Lebleu închise la rîndu-i ușa și povesti ce văzuse în zori : nici vorbă că afacerea cu subprefectul se încurca. Filomena îi spuse însă că s-a grăbit să vină căci avea noutăți ; și istorisi ce auzise din chiar gura subșefului. Atunci femeile se pierdură în presupuneri. De cîte ori se întîlneau flecăreau astfel.

— Nu, nu, drăguța mea, îmi bag mîna în foc, li s-a înfundat.

— Hei, doamnă dragă, unde e norocul ăla să ne scăpăm de ei !...

Rivalitatea din ce în ce mai aprinsă dintre familia Lebleu și familia Roubaud nu se iscase decît pe chestia locuințelor. Primul etaj de deasupra sălilor de așteptare slujea în întregime pentru adăpostul slujbașilor, iar culoarul central, un adevărat coridor de hotel, zugrăvit cu galben și luminat de sus, despărțea etajul în două, aliniind pe dreapta și pe stînga ușile cafenii. Decît că locuințele din dreapta aveau ferestre care dădeau spre curtea de plecare plantată cu ulmi bătrîni deasupra cărora se desfășura priveliștea admirabilă a coastei Ingouville, pe cînd locuințele din stînga, cu ferestre boltite și înguste, dădeau spre marchiza gării, care le astupa zarea. Nimic mai plăcut decît unele, cu continua însuflețire a curții, cu vederea copacilor, cu cîmpia întinsă ; și îți venea să mori de ciudă în celelalte, unde abia vedeai lumina și unde ți se pare că ești în închisoare. Pe prima parte se aflau șeful gării, subșeful Moulin și soții Lebleu, pe dreapta, soții Roubaud, domnișoara Guichon, plus trei încăperi rezervate inspectorilor care veneau în trecere. E lesne de înțeles că ambii subșefi locuiseră totdeauna alături. Dacă soții Lebleu stăteau acum aici, întîmplarea se datora unei amabilități a fostului subșef înlocuit de Roubaud, care, văduv, fără copii, vroise să fie pe placul doamnei Lebleu cedîndu-i lo-

cuința. Dar nu era firesc oare ca locuința să fie înapoiată soților Roubaud? Nu erau ei în drept să stea pe dreapta? Cîtă vreme ambele căsnicii trăiseră în bună înțelegere, Severina făcuse concesii vecinei sale, mai în vîrstă decît ea cu douăzeci de ani, bolnavă și așa de grasă încît se înneca în osînză. Iar războiul nu se declară decît din ziua cînd Filomena le făcuse să se certe din cauza unor intrigi.

— Știi, reluă acesta, că ei sînt în stare să se fi folosit de călătoria făcută la Paris ca să ceară alungarea dumneavoastră... Am auzit că au scris directorului un răvaș lung prin care își pretindeau dreptul.

Doamna Lebleu se înneca.

— Nerușinații!... Sînt sigură că se încearcă s-o atragă pe funcționară de partea lor; de două săptămîni ea abia îmi dă bună ziua. O nouă murdărie... De aceea o pîndesc și eu...

Coborî glasul ca să spună că, de bună seamă, domnișoara Guichon se întîlnea în fiecare noapte cu șeful gării. Ușile amîndurora erau față în față. Domnul Dabadie, care era văduv, tată al unei fete ținută la pension, o aduse aici pe blonda asta în vîrstă de treizeci de ani, veștejită, posacă și pipernicită. Se spunea că ar fi fost institutoare. Și nici chip s-o surprindă, într-atît se furișa de încet. La drept vorbind, ea nu merita importanță. Dar dacă se ținea cu șeful gării, apoi atunci lucrurile se schimbau și trebuia s-o ai la mînă cu taina ei.

— Hei, dar tot o să aflu, urma doamna Lebleu. Nu mă las... Aici stăm, aici o să rămînem. Oamenii de treabă țin cu noi. Nu-i așa, draga mea?

Într-adevăr. Mai cu seamă coridorul era în dîrdoră. Doar subșeful Moulin rămînea rece, mulțumit că se află pe partea dreaptă și că trăiește cu o femeiușcă plăpîndă și sfioasă pe care n-o vedeai niciodată, dar care îi turna la fiecare an și opt luni un copil.

La nouă și douăzeci, Roubaud coborî iar în marchiză. Supraveghea formarea omnibusului pentru nouă cincizeci și, fără să vrea, gesticula tot mai mult, se frămînta pe loc, întorcea mereu capul inspectînd peronul de la un capăt la altul. Nu se întîmpla nimic; mîinile-i tremurau.

Pe urmă, brusc, pe cînd scotocea cu privirile gara, auzi lîngă el vocea unui slujbaș de la telegraf spunînd gîfîit:

— Domnule Roubaud, nu știți unde-o fi domnul șef și domnul comisar de serviciu?... Am două telegrame pentru dumnealor și îi caut de zece minute...

Se întoarse într-o astfel de înțepenire a întregii sale făpturi, încît nici un mușchi al feței nu se clinti. Ochii i se pironează asupra celor două depeși din mîna slujbașului. După emoția care-l stăpînea pe acesta, ghicea că acum s-a sfîrșit : catastrofa s-a întîmplat.

— Domnul Dabadie a trecut adineauri, spuse el liniștit.

Și niciodată nu se simțise așa de rece, cu judecata așa de limpede, gata de apărare. Acum era sigur de sine.

— Stai, reluă el, uite-l pe domnul Dabadie că sosește.

Într-adevăr, șeful gării venea dinspre mica viteză. De cum își aruncă ochii pe telegramă, scoase o explicație :

— Hei, s-a întîmplat un asasinat pe linie... Îmi telegrafiază inspectorul din Rouen.

— Cum ? întrebă Roubaud. Un asasinat în rîndurile personalului nostru ?

— Nu, nu, a fost ucis un călător, într-un cupeu... Corpul a fost aruncat lîngă ieșirea din tunelul de la Malaunay, la stîlpul 153... Iar victima e unul din administratorii noștri, prezidentul Grandmorin.

La rîndul său, subșeful exclamă :

— Prezidentul ? Vai, biata nevastă-mea, o să fie tare mîhnită !...

Exclamația era așa de firească, de compătimitoare, încît domnul Dabadie se opri o clipă.

— Adevărat, îl cunoșteați ; un om cumsecade, nu e așa ?

Pe urmă, uitîndu-se la cealaltă depeșă, adresată comisarului de serviciu :

— Asta o fi de la judecătorul de instrucție. Nici vorbă, niscai formalități... și nu-i decît nouă și douăzeci și cinci ; domnul Cauche, desigur, n-a venit încă... să se ducă repede cineva la cafeneaua comerțului. O să-l găsească cu siguranță.

Peste cinci minute domnul Cauche sosea, chemat de un om de echipă. Fost ofițer, socotindu-se în slujbă ca la pensie, nu venea niciodată la gară înainte de zece, dădea o raită și se întorcea iarăși la cafenea. Drama aceasta, adusă la cunoștința lui între două partide de pichet, îl uimise la început, căci afacerile care îi cădeau în mînă erau de obicei neînsemnate. Dar depeșa venea chiar de la judecătorul de instrucție din Rouen ; iar dacă o primea după douăsprezece ore de la descoperirea cadavrului, se datora faptului că judecătorul telegrafiase la început la Paris șefului de gară ca să afle în

ce împrejurări plecase victima ; pe urmă, informat asupra numărului pe care îl avea trenul și asupra acelui al vagonului, trimisese comisarului de serviciu ordinul să inspecteze vagonul 293, dacă vagonul mai era încă la Havre. Îndată ciuda domnului Cauche de a fi fost deranjat, nici vorbă inutil, se schimbă într-o atitudine de extremă importanță, în raport cu gravitatea excepțională a cazului.

— Dar, exclamă el, îngrijorat deodată să nu-i scape afacerea, te pomenești că vagonul n-o mai fi aici, c-o fi plecat astăzi de dimineață.

Roubaud îl liniști, cu aerul său calm.

— Nu, nu, vă înșelați... Era un cupeu reținut pentru diseară ; vagonul e colo, sub remiză.

Și porni cel dintîi, cu comisarul și cu șeful gării pe urma lui.

Cînd ajunseră în fața vagonului, domnul Dabadie făcu cu glas tare o reflexie :

— Totuși, aseară a fost inspectat. Dacă rămîneau urme, ar fi fost semnalate la raport.

— Vom vedea, glăsui domnul Cauche.

Deschise ușa. Se urcă în cupeu. Și în clipa următoare trînti o înjurătură :

— Mama lor ! Parcă ar fi înjunghiat un porc !...

Un fior de groază trecu printre asistenți ; gîturile se întinseră. Domnul Dabadie, unul dintre cei care vroise să vadă, se cățără pe scară, în vreme ce Roubaud, pentru a face la fel cu ceilalți, întindea și el gîtul.

Înăuntru, cupeul nu trăda nici o dezordine. Geamurile rămaseră închise, totul părea normal. Doar o duhoare năvălea prin ușa deschisă, pe cînd, pe o pernă, un lac de sînge negru se închegase, un lac așa de profund și de mare încît o dîră țîșnise ca dintr-un izvor, întinzîndu-se pe jos. Stropi se răspîndiseră pe pereți. Și nimic altceva, nimic decît sîngele acela grețos.

Domnul Dabadie se înfurie.

— Unde sînt oamenii care au făcut inspecție aseară ? Să-i aducă încoace.

Erau de față. Înaintară îngînînd scuze : poți să vezi ceva noaptea ? Și totuși, trecuseră pe acolo. Se jurau că nu observaseră nimic.

Domnul Cauche lua note din vagon, cu creionul, pentru raport. Îl chemă pe Roubaud, cu care stătea de vorbă de multe ori, plimbîndu-se de-a lungul peronului și fumînd în ceasurile cînd n-aveau ce face.

— Domnule Roubaud, urcați-vă, vă rog ; dați-mi o mînă de ajutor.

Iar după ce Roubaud sări peste balta de sînge de jos ca să nu calce în ea :

— Uitați-vă, sub perna cealaltă ; poate c-o fi căzut ceva.

Ridică perna și căută cu miini prevăzătoare, cu priviri curioase :

—Nu e nimic.

Dar o pată de pe postavul spătarului îi atrase atenția și o semnală comisarului. N-o fi urma însîngerată a unui deget ? Nu, căzură de acord că era numai o stropitură. Mulțimea adunată se apropiase pentru a urmări examenul, adulmecînd crima, înghesuită la spatele șefului gării, care se oprise, cu dezgust de om subțire, pe treapta scării.

Deodată, acesta își aminti ceva :

— A, da, erai și dumneata în tren, domnule Roubaud, nu-i așa ?... Te-ai întors aseară, cu expresul... Ai putea să ne dai unele lămuriri !

— Da, e adevărat, exclamă comisarul. N-ați observat nimic ?

Cîteva clipe Roubaud rămase mut. Se plecase în momentul acela examinînd podeaua.

Dar se ridică numaidecît, și răspunse cu glasu-i natural, oarecum îngroșat :

— Desigur, desigur, o să vă spun... Era și nevastă-mea cu mine. Dacă ceea ce știu ar putea să figureze în raport, atunci cred că e bine să vină și dînsa, pentru a verifica amintirile mele cu ale ei.

Domnul Cauche găsi acestea foarte întemeiate, iar Pecqueux, care venise la fața locului, se oferi să plece după doamna Roubaud. Porni cu pași mari. Urmară cîteva clipe de așteptare. Filomena sosise după fochist și-l urmărea acum din ochi, înciudată că el se însărcinează cu treaba asta. Dar zărind-o pe doamna Lebleu, care se grăbea cît o țineau bietele ei picioare umflate, se repezi dinaintea ei și-o ajută. Ridicară amîndouă miinile către cer, scoaseră exclamații, se arătară intrigate la culme de descoperirea unei crime așa de fioroase.

Cu toate că nu se știa absolut nimic, începuseră să circule în jurul ei tot felul de versiuni. Ba, întrecînd murmurul vocilor, Filomena afirmă pe cuvîntul de cinste că doamna Roubaud îl văzuse pe asasin. Dar se făcu tăcere cînd Pecqueux se ivi însoțit de aceasta.

— Ia uitați-vă la ea ! murmură doamna Lebleu. Nici n-ai zice că e nevasta unui subșef, cu mutra ei de prințesă. Am văzut-o și azi, în zori, tot așa : pieptănată și încorsetată de parcă ar fi plecat în vizită.

Severina înaintă cu pași mărunți. Nu șovăia. Ținea doar o batistă pe ochi, îndurerați desigur aflînd numele victimei.

— Nici vorbă că are de ce plînge, spuse Filomena în șoaptă. Acum cînd protectorul lor a fost omorît, s-au dus pe copcă.

Ajungînd în mijlocul mulțimii, lîngă ușa deschisă a cupeului, domnul Cauche și Roubaud coborîră. Acesta începu să spună îndată ce știa.

— Nu-i așa, draga mea, că ieri de dimineață ne-am dus la domnul Grandmorin îndată ce am ajuns la Paris ?... Ceasurile erau cam unsprezece și un sfert, nu-i așa ?

O privea fix. Femeia repetă cu glas supus :

— Da, unsprezece și un sfert.

Dar ochii ei se pironiseră asupra pernei înnegrită de sînge ; avu un spasm ; din gîtlej năpădiră suspine. Iar șeful gării interveni mișcat :

— Doamnă, dacă nu puteți îndura priveliștea... Înțelegem durerea dumneavoastră...

— Oh, numai două cuvinte, întrerupse comisarul. Pe urmă doamna va fi condusă în apartamentul domniei sale.

Roubaud se grăbi să urmeze.

— Și atunci, după ce am vorbit de una și de alta, domnul Grandmorin ne-a comunicat că o să plece a doua zi la Doinville, la sora dumisale... Parcă îl văd cum ședea la birou. Eu aici, nevasta mea, colo... Nu-i așa draga mea, ne-a spus că o să plece a doua zi ?...

Domnul Cauche, care continua să ia note la repezeală, înălță capul.

— Cum, a doua zi ? Dar nu a plecat seara ?

— Așteptați, vă rog ! spuse subșeful. De cum a auzit că plecăm seara, i-a dat și lui în gînd să ia expresul cu noi odată, în cazul cînd nevasta mea ar avea bunăvoința să-l

întovărăşească pînă la Doinville ca să stea cîteva zile la sora dumnealui, unde mai fusese de altminteri. Dar nevastă-mea, care avea treabă aici, a refuzat... Nu-i aşa că ai refuzat ?

— Da, am refuzat.

— Şi, ce să spun, a fost foarte politicos... S-a interesat de mine, ne-a petrecut pînă la uşă... Nu-i aşa, draga mea ?

— Da, pînă la uşă.

— Seara, noi am plecat... Înainte de a lua loc în compartiment, am stat de vorbă cu domnul Vandorpe, şeful gării. Dar n-am văzut nimic. Eram foarte plictisit, deoarece ne credeam singuri, şi cînd colo se afla într-un colţ o cucoană pe care la început n-o văzusem ; ba, în ultimul moment s-au mai urcat alte două persoane, o căsnicie... Pînă la Rouen n-am văzut, deasemeni, nimic deosebit... De aceea, la Rouen, cînd ne-am dat jos ca să ne mai desmorţim picioarele, care n-a fost mirarea noastră zărindu-l pe domnnul Grandmorin, la al treilea sau al patrulea vagon de al nostru, în picioare la uşa unui cupeu ? „Cum domnule Grandmorin, aţi plecat ?" Ne-a spus că primise o telegramă... Trenul a fluierat, ne-am urcat repede în compartiment, unde, în treacăt, fie zis, n-am mai găsit pe nimeni, tovarăşii noştri de drum oprindu-se la Rouen, ceea ce nu ne-a supărat... Asta e totul : draga mea, nu-i aşa ?

— Da, asta-i totul.

Un fior trecu prin mulţime. Misterul inspira frică ! Fiecare simţi în ceafă ca un sloi. Dacă fusese singur, — cine l-a asasinat şi l-a aruncat pe călător din cupeu, la trei leghe de aici, înainte de noua oprire a trenului ?

În mijlocul tăcerii, se auzi vocea răutăcioasă a Filomenei :

— E foarte curios.

Simţindu-se vizat, Roubaud o privi dînd din cap, ca şi cînd ar fi vrut să spună că i se pare şi lui foarte curioasă afacerea.

— Extraordinar !... murmură domnul Cauche.

— Extraordinar !... repetă domnul Dabadie.

Roubaud urmă :

— Ceea ce iarăşi ştiu e că expresul a mers între Rouen şi Barentin cu viteză reglementară şi n-am observat nimic neobişnuit... Spun aceasta pentru că, fiind singur cu nevastă-mea, lăsasem geamul, pentru a fuma o ţigară : priveam afară şi puteam să-mi dau seama de mersul trenului... Ba, la Barentin, zărindu-l pe peron, pe domnul Bessière, şeful

gării, urmaşul meu acolo, l-am strigat şi-am schimbat cîteva cuvinte în timp ce, urcat pe scară, el mi-a strîns mîna... Nu-i aşa, draga mea ? Puteţi să-l întrebaţi pe domnul Bessière ; vă va spune.

Severina, buimăcită şi palidă, cu mihnirea întipărită pe chipu-i fin, întări încă o dată declaraţia soţului.

— Da, o să spună.

Afacerea lua o întorsătură tot mai misterioasă.

— Mă rog, glăsui comisarul, sînteţi sigur că n-a putut nimeni să se urce în cupeu la Rouen, după ce v-aţi despărţit de domnul Grandmorin ?

Evident, Roubaud nu prevăzuse această întrebare, căci, pentru prima dată, se tulbură, neavînd probabil pregătit dinainte răspunsul. Se uită la nevastă-sa, şovăind.

— O, nu, nu cred... Se închideau uşile, fluierase, abia am avut vreme să ajungem la vagonul nostru... Şi apoi cupeul era rezervat, nimeni nu putea să se urce...

Dar ochii albaştri ai nevestei lui se rotunjeau, deveneau aşa de mari încît el se îngrozi de tonul sigur cu care vorbea.

— La urma urmei, nu ştiu. Da, se poate să se fi urcat cineva. Era o îndrăzneală...

Şi, cu cît vorbea mai mult, cu atît glasul îi redevenea hotărît.

— Ştiţi, din cauza serbărilor din Havre era multă lume... Am fost siliţi să apărăm compartimentul nostru de călători din a doua, ba chiar şi din a treia... Pe urmă, gara e foarte slab luminată, nu se vedea nimic ; lumea se împingea, striga, în agitaţia plecării... Da, da, se poate ca vreunul, neştiind unde să se aşeze, sau chiar profitînd de îmbulzeală, să se fi furişat în cupeu.

Şi, întrerupîndu-se :

— Nu-i adevărat, draga mea, că aşa se va fi întîmplat ?

Severina, zdrobită, cu batista la ochii plînşi, repetă :

— Desigur că aşa s-a întîmplat.

Din momentul acela, urma era aflată ; şi, fără să vorbească, comisarul şi şeful gării se priviră în semn de înţelegere. Un freamăt trecu prin mulţime, care ghicea că ancheta e terminată. Nevoia de a face comentarii o stăpîni : circulară tot felul de supoziţii ; fiecare avea ceva de spus.

Agitîndu-se între d-na Lebleu şi Filomena, Pecquex îl zări în momentul acela pe mecanicul său, Jacques Lantier, care coborîse dintr-un tren şi care nemişcat, privea de la distanţă mulţimea.

— Ce e ? întrebă el.

Știa bine ce este, dar asculta cu urechea distrată știrea asasinatului și presupunerile care se făceau.

— Lasă că știu, spuse el cu glas tare, curmînd vorba fochistului. Tocmai eram acolo, la ieșirea din tunel, azi noapte, și mi se pare că am văzut ceva în momentul cînd a trecut trenul.

Emoția deveni generală ; fu înconjurat de toți. Iar el se simți, cel dintîi, mișcat, zguduit, mirat de cele ce spusese. Pentru ce vorbise, după ce-și făgăduise categoric să tacă ?

Îl îndemnau la tăcere atîtea și atîtea motive ! Și cuvintele îi ieșiseră din gură, inconștient.

Comisarul se apropie repede.

— Ce e ? Ce ai văzut ?

Și, sub privirea împietrită a Severinei, Jaques spuse ce văzuse : cupeul lumina trecînd în noapte cu iuțeală de fulger, și profilurile a doi inși, unul trîntit, altul cu un cuțit în mînă. Roubaud stătea lîngă nevastă-sa, ascultînd, pironind asupra lui ochi mari, iscoditori.

— Va să zică, întrebă comisarul, l-ai recunoaște pe asasin ?

— A, nu, nu cred.

— Purta manta sau bluză ?

— N-aș putea spune. Gîndiți-vă, un tren cu o viteză de vreo optzeci de kilometri !...

Severina, fără să vrea, schimbă o privire cu Roubaud, care avu tăria să rostească :

— Adevărat, ar fi trebuit să ai ochi, nu glumă.

— N-are a face, încheie d. Cauche, depoziția e importantă. D-le Lantier, și d-voastră, d-le Roubaud, dați-mi vă rog numele exact, pentru a vă cita.

Se sfîrșise. Grupul de curioși se împrăștie puțin cîte puțin, serviciul gării porni iarăși să activeze. Roubaud, în deosebi, alergă spre omnibuzul de nouă și cincizeci, în care călătorii se și urcaseră. Îi strînsese lui Jacques mîna mai zdravăn decît de obicei ; iar acesta, rămas singur cu Severina, în spatele d-nei Lebleu, a lui Pecqueux și a Filomenei, care mergeau sușotind, se crezu dator s-o însoțească pe femeie pînă la scara funcționarilor, negăsind ce să-i spună, reținut totuși lîngă ea de parcă ar fi fost legați împreună.

Se auzi un fluierat subţire. Dădea Roubaud semnalul : plecare. Maşina răspunse printr-un şuierat prelungit, iar enul de nouă şi cincizeci se mişcă, porni repede şi dispăru curînd în pulberea aurie a soarelui.

IV

În ziua aceea, în a doua săptămînă a lunii martie, . Denizet, judecătorul de instrucţie, chemase din nou la abinetul său din Rouen cîţiva martori de seamă ai afacerii Grandmorin.

De trei săptămîni cazul acesta stîrnise foarte mult zgomot. ăscolise Rouen-ul, pasiona Parisul, iar gazetele din opoziţie, n campania violentă ce o duceau împotriva imperiului, făcuseră din el calul lor de bătaie. Apropierea alegerilor generale, care preocupau întreaga viaţă politică, aţîţa lupta. Avuseseră loc la Cameră şedinţe furtunoase : aceea în care se disputase cu îndîrjire validarea a doi deputaţi ataşaţi pe lîngă persoana împăratului ; aceea în care fusese atacată gestiunea financiară a prefectului Senei, reclamîndu-se alegerea unui Consiliu Municipal. Iar afacerea Grandmorin sosea tocmai la timp pentru a întreţine agitaţia ; versiunile cele mai extraordinare circulau, ziarele erau pline în fiecare dimineaţă cu noi ipoteze, care de care mai injurioase pentru guvern. Pe de altă parte, se dădea a înţelege că victima, un obişnuit al Tuileriilor, fost magistrat, comandor al Legiunii de onoare, milionar, se dedase celor mai josnice desfrîuri ; pe de altă parte, instrucţia, neajungînd pînă atunci la nici un rezultat, poliţia şi magistratura începeau să fie acuzate de complicitate, şi se făcea haz pe socoteala asasinului aşa zis „legendar". Dacă era mult adevăr în aceste atacuri, ele nu erau mai puţin pătimaşe.

De aceea, d. Denizet simţea toată greutatea răspunderii ce-l apăsa. De altminteri, cazul îl pasiona şi pe el, cu atît mai mult cu cît avea ambiţie şi pentru că aştepta de multă vreme o afacere ca aceasta spre a scoate în evidenţă marile-i însuşiri de perspicacitate şi energie cu care se credea înzestrat. Fiul unui mare crescător normand, îşi făcuse dreptul la Caen şi nu intrase decît foarte tîrziu în magistratură, unde originea-i ţărănească, agravată printr-un faliment al părin-

telui, îi întîrziase mult avansarea. Substituit la Bernay, la Dieppe, la Havre, avusese nevoie de zece ani ca să ajungă procuror imperial la Pont-Audemer. Trimis apoi la Rouen ca substituit, ajunsese, la vîrsta de cincizeci de ani și ceva, judecător. Fără avere, hărțuit de nevoi care nu puteau să fie satisfăcute cu slabele-i resurse, trăia în acea dependență a magistraturii rău plătită, acceptată numai de mediocri și unde inteligențele se macină așteptînd să se vîndă. El era înzestrat cu o inteligență scăpărătoare, era cinstit, pasionat de profesiunea sa, amețit de atotputernicia profesiunii care-l făcea, în cabinetul judecătoresc, stăpîn absolut pe libertatea altora. Pasiunea nu-i era temperată decît de interes; îl pîndea cu o așa de arzătoare dorință de a fi decorat și mutat la Paris încît, după ce se lăsase tîrît în prima zi de instrucție de dragostea-i pentru adevăr, înainta acum cu extremă prudență, temîndu-se la tot pasul de băltoacele în care i s-ar fi putut înneca viitorul.

Trebuie să spunem că domnul Denizet fusese prevenit, căci, de la începutul anchetei, un prieten îi dăduse sfatul să meargă la Paris, la Ministerul Justiției. Acolo vorbise îndelung cu secretarul general, domnul Camy-Lamotte, personaj de seamă, care avea toată latitudinea asupra personalului, însărcinat cu numirile și în strînse legături cu Tuileriile. Era un bărbat frumos, pornit de asemeni de la treapta de substituit, dar ajuns deputat și mare ofițer al Legiunii de onoare, prin relațiile sale și prin nevastă. Afacerea îi ajunsese, firește, la cunoștință: procurorul imperial din Rouen, îngrijorat de drama sălbatică a cărei victimă fusese un vechi magistrat, referise cazul ministrului, care se descărcase, la rîndu-i, dîndu-l pe seama secretarului. O coincidență: domnul Camy-Lamotte era un fost condiscipol al prezidentului Grandmorin, mai tînăr cu cîțiva ani decît acesta, și rămas pe un picior de așa strînsă prietenie încît îi cunoștea pînă și viciile. De aceea, vorbi despre moartea tragică a prietenului său cu profundă emoție, și-i arătă d-lui Denizet dorința arzătoare ca vinovatul să fie prins. Totuși, nu ascunsese că Tuileriile erau indispuse de zgomotul disproporționat al afacerii și îi recomandă mult tact. Întru-un cuvînt, judecătorul înțelese că ar face bine să nu se grăbească și să nu întreprindă nimic fără o prealabilă încuviințare. Ceva mai mult, se întoarse la Rouen cu siguranța că secretarul general, dornic să instruiască și el afacerea, lansase cîțiva agenți pe ur-

ma cazului. Nici vorbă că vroiau să cunoască adevărul, pentru a-l tăinui mai lesne, la nevoie.

Totuși, trecură zile după zile și domnul Denizet, în ciuda străduințelor sale de a-și păstra calmul, era foarte necăjit de atacurile ironice ale presei. Două-trei arestări făcute se dovediră neintemeiate. Dar, deodată, deschiderea testamentului prezidentului Grandmorin trezi într-însul o bănuială pe care o mai avusese în primele ore ale instrucției : culpabilitatea probabilă a soților Roubaud. Testamentul, plin cu dispoziții ciudate, conținea una prin care Severina era instituită legatara casei din locul denumit Croix-de-Maufras. De acum, mobilul crimei, zadarnic căutat, era găsit : soții Roubaud, cunoscînd dispoziția, îl asasinaseră pe binefăcător pentru a intra imediat în posesia moștenirii. Aceasta îl frămînta cu atît mai mult cu cît d. Camy-Lamote îi vorbise într-un anume chip despre d-na Roubaud, pe care ar fi cunoscut-o de mult, pe cînd ea era fată, la președinte. Dar cîte dificultăți, cîte imposibilități materiale și morale ! De cînd începuse cercetările în acest sens, se lovise la fiecare pas de fapte care îi derutau concepția privitoare la anchete duse după tipic.

D. Denzet mai avea o pistă pe care n-o pierdea din vedere și care îi fusese furnizată chiar de Roubaud : aceea a omului care, în învălmășeala plecării, se va fi urcat în cupeu. Acesta era asasinul tainic, misterios, de care ziarele din opoziție făceau mult haz. Dar pista nu părea să ducă la vreun rezultat bun, — cînd, la interogatoriul luat cantonierului Misard, judecătorul află pe neașteptate întîmplarea dramatică a lui Cabuche și a Luisetei, copila care, violată de prezident, își dăduse sufletul la bunul ei prieten. Fu pentru d. Denizet revelația : clasicul act de acuzare i se formula pe de-a-ntregul în cap. Stăpînea toate elementele : amenințările cu moartea rostite de pietrar la adresa d-lui Grandmorin, antecedentele jalnice, alibiul invocat stîngaci și cu neputință de a fi dovedit. În taină, într-un moment de energică inspirație, îl smulsese în ajun pe Cabuche din casa acestuia, din inima pădurii, unde găsi și un pantalon pătat de sînge. Și, căutînd să alunge convingerea care îl năpădea, făgăduindu-și să nu piardă din vedere nici ipoteza în privința soților Roubaud — judecătorul se bucura la gîndul că el singur avea nasul așa de fin ca să dea de urma adevăratului criminal. Cu scopul de a-și forma convingerea deplină, chemase în ziua aceea la

cabinetul său mai mulți martori, care mai fuseseră ascultați, de altminteri, și-n ziua imediat următoare crimei.

Cabinetul judecătorului de instrucție se afla pe strada Jeanne-d'Arc, în clădirea veche, dărăpănată, lipită de flancul fostului palat al ducilor de Normandia, transformat astăzi în Palat al Justiției. Încăperea, mare și tristă, situată la parter, era luminată așa de slab încît iarna trebuia să aprinzi lampa de la trei după-amiază.

Soții Roubaud veniseră de la unu și jumătate, măcar că citarea fusese pentru orele două. Veneau din Havre, și abia își făcuseră timp să mănînce într-un birt de pe Strada Mare. Ea luase loc pe o banchetă, nemișcată, tăcută, pe cînd el, cu mîinile la spate, se plimba încet pe dinainte-i. Ori de cîte ori se întorcea, însă, privirile li se întîlneau, iar îngrijorarea tăinuită flutura atunci, ca o umbră, pe fețele lor mute Cu toate că ar fi trebuit să-i bucure nespus, moștenirea casei de la Croix-de-Maufras redeșteptase temerile lor, căci familia prezidentului, fiica lui mai cu seamă, jignită de atîtea danii străine care atingeau jumătate din averea totală, declara că are de gînd să atace testamentul ; iar d-na de Lechesnaye, influențată de soțul său, se arăta îndîrjită îndeosebi față de fosta ei prietenă, Severina, împotriva căreia se arăta să aibă bănuieli foarte grave. Pe de altă parte, gîndul unei încercări la care nu se gîndise pînă acum, îl muncea pe Roubaud ; scrisoarea pe care nevastă-sa o trimisese din îndemnul lui prezidentului Grandmorin, pentru a-l determina să plece, scrisoare ce putea fi găsită în cazul cînd acesta n-o distrusese și a cărei slovă putea fi lesne recunoscută. Din fericire, timpul trecea, nimic nou încă nu survenise, și probabil că scrisoarea fusese ruptă.

Bătură orele două și apăru și Jacques. El venea din Paris. Roubaud îl întîmpină repede, cu mîna întinsă și foarte expansiv.

— A, și d-ta, ai fost și d-ta deranjat ?... Hm, e plicticoasă afacerea !

Zărind-o pe Severina, pe bancă, nemișcată, Jacques se opri. De trei săptămîni încoace, din două în două zile, ori de cîte ori ajungea la Havre, subșeful îl copleșea cu atenții. Ba, odată Jacques fusese nevoit să primească a lua masa cu ei. Și alături de tînăra femeie, se simțise fulgerat de fiorul de altădată, într-o tulburare sporindă. Va fi îndemnat să o răpună ? Inima îi bătea, mîinile îi ardeau văzînd linia albă a

[ol]tului prin deschizătura corsajului. De aceea, era ferm [h]otărît s-o ocolească cu orice preț.

— Dar, reluă Roubaud, ce se spune la Paris de afacerea [a]ceasta? Nimic nou, nu-i așa? Da, da, nu se știe nimic și [a]ici n-o să se știe... Haide, vino de-i dă bună ziua neveste-mi.

Îl trase după sine, și Jacques fu nevoit să se apropie, s-o [s]alute pe Severina, care schiță un zîmbet stingerit de copil [s]perios. Tînărul căuta să vorbească despre lucruri indiferente, urmărit de privirile soțului și ale femeii, care nu-l [s]lăbeau, de parcă ar fi vrut să citească dincolo de gîndurile [l]ui, în tainița unde el însuși șovăia să coboare. Pentru ce [s]e arăta așa de rece? Pentru ce părea că-i ocolește? Pe [a]cest singur martor, de care se temeau, ei ar fi vrut să-l [c]îștige, să și-l apropie așa de strîns încît el să nu mai aibă [c]urajul de a vorbi împotriva lor.

Subșeful reveni, torturat:

— Așa dar, nu bănuiești de ce ne-o fi citat iarăși? Poate că o fi ceva nou?

Jacques făcu o mișcare de indiferență.

— Am auzit ceva, mai adineauri, la gară, cînd am venit. Se vorbea despre o arestare.

Soții Roubaud se arătară foarte mirați, foarte încurcați. O arestare? Cum? Nimeni nu le suflase un cuvințel! O arestare făcută sau o arestare ce se va face? Îl copleșeau cu întrebări, însă el nu știa mai mult.

În momentul acela, în culoar, un zgomot de pași trezi atenția Severinei.

— Vine Bertha cu bărbatul ei, murmură ea.

Erau, într-adevăr, Lachesnaye-i. Trecură înțepați prin fața soților Roubaud. Femeia nu avu nici măcar o privire pentru vechea ei camaradă. Un ușier îi introduse grabnic în cabinetul judecătorului.

— Hm, trebuie să ne înarmăm de acum cu răbdare, spuse Roubaud. O să așteptăm două ceasuri, cu siguranță.. Ia loc!

Se așezase lîngă Severina, în stînga, și-l poftea pe Jacques alături de dînsa, în partea dreaptă. Jacques mai zăbovi o clipă în picioare. Pe urmă pentru că ea îl privea cu sfială și cu blîndețe, se lăsă pe banchetă. Femeia părea și mai plăpîndă între ei doi, o simțea drăgăstoasă și roabă; iar căldura ușoară ce se desprindea din făptura ei îl amețea încet, încet.

În cabinetul domnului Denizet, interogatoriile erau pe cale de a începe. Se făcuse tot ce era cu putință pentru

urmărirea victimei la plecarea din Paris. D. Vandorpe, șeful gării, făcuse declarații privitoare la plecarea expresului de șase și treizeci, la vagonul 293 atașat în ultimul moment, la cele cîteva cuvinte schimbate cu Roubaud. Conductorul Henri Dauvergne, interogat asupra celor petrecute la Rouen, în timpul opririi de zece minute, nu putuse afirma nimic. Îi văzuse pe soții Roubaud vorbind lîngă cupeu, și avea credința că ei se întorseseră la locurile lor. Un fapt dovedit era că Roubaud strînsese din vagon mîna șefului gării din Barentin. Ancheta ajunsese pînă la căutarea călătorilor plecați din Paris în compartimentul soților Roubaud. Doamna și domnul grăsuliu care se urcaseră în ultimul moment, burghezi din Petit-Couronne, declarară că nu știau nimic, dat fiind că ațipiseră de îndată; iar în ce privește femeia neagră, mută în colțul ei, ea dispăruse ca o umbră și nu mai putuse fi găsită cu nici un chip.

Cînd intrară, Lachesnaye-i d. Denizet recitea la birou, în picioare, una dintre primele depoziții, pe care grefierul i-o scosese de la dosar.

Se arătă îndată politicos cu d-na Lachesnaye, căci el era și un magistrat monden: frecventa societatea din Rouen și de prin împrejurimi.

— Vă rog, d-nă, luați loc.

Și oferi el însuși un scaun tinerei femei, o blondă spălăcită cu înfățișare antipatică și urîtă în hainele-i de doliu; dar nu arătă decît o politețe rece față de d. de Lachesnaye, blond și slăbănog și acesta; căci pipernicitul domn de Lachesnaye, Consilier de curte la vîrsta de treizeci și șase de ani, decorat datorită influenței socrului său și serviciilor pe care tatăl său, de asemeni magistrat, le făcuse altădată comisiilor mixte, reprezenta în ochii d-lui Denizet magistratura bogată, mediocritatea care înainta repede prin înrudirea și prin avutul său; în timp ce el, sărman, fără protecție, era nevoit să-și încovoaie veșnic șira spinării sub bolovanul necontenit gata să se prăvale al avansării.

Nu-i părea rău că-l putea face să simtă în acest cabinet atotputernicia sa, puterea absolută pe care o avea asupra asupra libertății tuturor. Într-atît încît să schimbe cu un cuvînt un martor într-un prevenit și să procedeze la arestarea lui imediată, — dacă i-ar fi venit pofta.

— Doamnă, urmă el, mă veți ierta că sînt nevoit să vă mai chinuiesc cu povestea aceasta dureroasă. Știu că și d-voastră doriți, la fel cu noi, să se facă lumină, iar criminalul să-și ispășească păcatul.

Făcu un semn grefierului, un băiat inalt și palid. Interogatoriul începu.

De la primele întrebări puse soției sale, d-l de Lechesnaye, care se așezase văzînd că nu-l roagă nimeni, căuta să i se substituie. Își dădu pe față mîhnirea ce resimțea cu privire la testamentul socrului său. Va înțelege oare cineva aceasta? Donații atît de însemnate și de numeroase, care atingeau aproape jumătate din avere, o avere de trei milioane șapte sute de mii de franci. Și cui? Unor ființe necunoscute. Unor femei din toate clasele sociale. Printre ele era și o vînzătoare de violete cuibărită sub o poartă din str. du Rocher.

Era revoltător. Abia aștepta să se isprăvească instruirea crimei pentru a căuta să atace un testament așa de imoral.

Pe cînd se trecea astfel cu firea, cu dinții strînși, provincial pătimaș și încăpățînat, înfundat în zgîrcenie, d. Denizet îl privea cu ochi mari, limpezi, ascunși pe jumătate, iar gura-i fină exprima dispreț și invidie pentru neputinciosul care nu se mulțumea cu două milioane și pe care-l va vedea desigur într-o zi înveșmîntat în purpura averii.

— Cred că ar fi în zadar, domnul meu, zise el în sfîrșit. Testamentul nu poate fi atacat decît în cazul cînd totalul legatelor depășește jumătate din avere, ceea ce nu e cazul.

Apoi întorcîndu-se spre grefier:

— Ascultă, Laurent, cred că nu te-ai apucat să scrii toate astea?

Acesta îi răspunse cu zîmbetul celui care a priceput.

— În sfîrșit, reîncepu d. de Lachesnaye din ce în ce mai acru, cred că nu vă închipuiți că o să las Croix-de-Maufras Roubauzilor. Un asemenea dar fiicei unei slugi? Dar pentru ce, mă rog? Și apoi e dovedit că sînt și implicați în crimă...

D-l Denizet reluă firul interogatoriului:

— Credeți într-adevăr?

— Drace! dacă știau de testament, se înțelege că aveau interes ca bietul nostru părinte să moară... De altfel, ei au fost cei din urmă care i-au vorbit... În sfîrșit, toate acestea sînt destul de suspecte.

Plictisit, deranjat în noua sa ipoteză, judecătorul se întoarse spre Bertha:

— Dar d-voastră, doamnă, credeți că vechea d-voastră prietenă e în stare de o asemenea crimă ?

Înainte de a răspunde, ea aruncă o privire soțului său În cîteva luni de căsnicie, reaua lor dispoziție, goliciunea sufletului lor se mărise :

— Vai, domnul meu, zise ea în sfîrșit, ființa despre care vorbiți avea instincte foarte rele, de cînd era copilă.

— Cum ? O acuzați că s-a purtat rău la Doinville ?

— O nu, domnule, tatăl meu n-ar fi ținut-o nici o zi !...

În strigătul acesta de revoltă se trăda pudoarea burghezei cinstite, care n-ar avea să-și reproșeze nici o greșeală — și care consideră o glorie aceea de a fi una din virtuoasele cele mai desăvîrșite din Rouen, salutată și primită pretutindeni.

— Dar vedeți, urmă ea, acolo unde sînt apucături ușuratice... în sfîrșit, domnule, multe lucruri care îmi păreau cu neputință mi se par acum naturale.

D-l Denizet schiță din nou un gest de nerăbdare. Nu urmărea nicidecum calea aceasta.

— Trebuie să judecăm puțin, zise el. Oameni cum sînt Roubauzii nu ucid un om de seama tatălui d-v. pentru a-l moșteni mai curînd. Voi găsi în altă parte urme asupra grabei de a avea bani și de a se bucura de ei. Nu, mobilul nu e deajuns, va trebui să găsim altul, — și nu este nici unul. D-voastră nu-mi aduceți nimic... Și apoi, restabilind faptele, nu găsiți imposibilități materiale ? Nimeni n-a văzut pe vreunul din Roubauzi urcîndu-se în cupeu : un funcționar crede chiar că i-a văzut înapoindu-se în compartimentul lor. Ar trebui să admitem un du-te vino din vagonul lor în acela al președintelui, de care îi despărțeau alte trei vagoane, aceasta în cîteva minute și în viteza trenului. E cu putință ? Am consultat în privința asta mecanici, conductori. Toți mi-au spus că numai o mare experiență poate da atita sînge rece și atita energie... Femeia nu putea în nici un caz ; bărbatul s-ar fi expus prea mult fără dînsa ; și pentru ce ? Ca să ucidă un protector care-i scosese dintr-o mare încurcătură. Nu, nu, hotărît, ipoteza nu stă în picioare ; trebuie să căutăm aiurea... A, da, unul care să se fi urcat la Rouen dîndu-se apoi jos la prima stație, care să se fi pronunțat cu cuvinte de amenințare la adresa victimei.

Ajungea la noul său sistem, și era pe cale să vorbească mai mult de cît se cuvenea, cînd ușa se întredeschise iar capul ușierului apăru în deschizătură.

Înainte ca acesta să scoată o vorbă, o mînă înmănușată deschise complet ușa și o doamnă blondă intră. Purta un doliu foarte elegant și era încă frumoasă, deși trecută de cincizeci de ani.

— Eu sînt, domnule judecător. Să mă iertați că am întîrziat. Drumurile sînt pur și simplu păcătoase... cele trei leghe de la Doinville la Rouen s-au transformat azi în șase.

Politicos, d. Denizet se ridică.

— Cum v-ați mai simțit, doamnă, de duminică încoace ?

— Foarte bine... Dar d-voastră ? V-a trecut spaima trasă de pe urma vizitiului meu ? Mi-a povestit că era aproape să vă răstoarne la doi kilometri de castel.

— Oh, o simplă zguduitură ; am și uitat-o... Luați loc, și, cum am spus și adineauri d-nei de Lachesnaye, iertați-mă că redeștept durerea d-voastră cu afacerea aceasta.

— Doamne ! Dacă e nevoie... Bună ziua, Bertha ! Bună ziua, Lachesnaye !

Era doamna Bonnehon, sora victimei. Își sărută nepoata și strînse mîna bărbatului acesteia. Văduvă, de la vîrsta de treizeci de ani, a unui industriaș care-i lăsase o avere însemnată, bogată ea însăși, avînd drepturi egale cu ale fratelui său pe domeniul Doinville, după o existență ușoară, plină, zice-se, cu întîmplări amoroase, dar așa de corectă și de francă, în aparență, încît rămăsese arbitra societății rouenaize, îi era plăcută magistratura și, de douăzeci și cinci de ani, primea la castel lumea judiciară, toată lumea aceea a Palatului pe care trăsurile ei o duceau și-o aduceau, într-o petrecere continuă. Nici acum nu se potolise ; avea o dragoste maternă pentru un tînăr substitut, fiul unui consilier de la Curte, d. Chaumette : lucra pentru înaintarea fiului și-l copleșea pe tată cu invitații și cu atenții. De asemenea, își mai păstrase un bun prieten din tinerețe, tot un consilier celibatar, d. Desbazeilles, care era gloria literară a Curții din Rouen și ale cărui sonete fine erau încă citate. Ani de-a rîndul, acesta avusese o cameră anume la Doinville. Acum, deși trecuse de șaizeci de ani, continua să vină la dineu ca un vechi camarad căruia reumatismele nu-i mai îngăduiesc decît doar amintirea. Ea își mai păstra majestatea și grația, cu toată bătrînețea care o amenința, și nu-și găsise rivală pînă în iarna din urmă, la d-na Leboucq, soția unui consilier, o brunetă înaltă, în vîrstă de treizeci și patru de ani, într-adevăr foarte bine făcută, unde magistratura începea să se îndese. Era singura care-i provoca clipe de melancolie.

— În cazul acesta, doamnă, dacă îmi permiteţi, vă voi pune cîteva întrebări, glăsui d. Denizet.

Interogatoriul perechii de Lachesnaye era terminat; totuşi el nu-i concedie; cabinetul atît de rece şi de trist lua aerul unui salon modern. Grefierul, calm, se pregăti din nou să scrie.

— Un martor ne-a vorbit de o telegramă pe care fratele d-voastră ar fi primit-o şi prin care era chemat de urgenţă la Doinville... N-am găsit nici o urmă a telegramei. I-aţi scris d-voastră cumva?

D-na Bonnehon, foarte degajată, începu pe un ton amical:

— N-am scris nimic fratelui meu; îl aşteptam, ştiam că trebuie să vină, dar nu fusese fixată nici o dată. De obicei, el pica astfel, pe negîndite, şi mai întotdeauna cu un tren de seară. Deoarece locuia într-un pavilion izolat din parc, nici nu-l auzeam cînd venea. Închiria o trăsură la Barentin şi nu se arăta decît a doua zi dimineaţa sau mai tîrziu, în cursul zilei, ca un vecin care îţi vine în vizită. Dacă de data aceasta îl aşteptam e pentru că avea să-mi aducă suma de zece mii de franci, regularea unei socoteli între noi. Desigur că avea banii asupra lui. Iată de ce am crezut mereu că a fost ucis numai pentru a fi jefuit.

Judecătorul făcu o mică pauză; apoi privind-o drept:

— Ce credeţi despre doamna Roubaud şi despre soţul ei?

Ea schiţă un gest de protestare.

— A, nu, domnule Denizet, să nu cumva să-i bănuieşti pe oamenii aceştia, care sînt de treabă. Severina era o fetiţă bună, dulce, supusă, încîntătoare, ceea ce nu e un cusur, cred. Deoarece ţi atît să repet, apoi te asigur că atît ea cît şi bărbatul ei nu sînt capabili de o faptă rea.

Judecătorul făcu un semn de aprobare din cap: era triumfător; aruncă o privire doamnei de Lachesnaye. Aceasta, înţepată, interveni:

— Mătuşică, nu ţi se pare că vorbeşti cu multă uşurinţă?

Atunci doamna Bonnhon îi dădu drumul cu sinceritatea-i obişnuită:

— Lasă-mă Bertha; în privinţa asta nu o să ne înţelegem niciodată... Era veselă, îi plăcea să rîdă, şi-avea multă dreptate... ştiu foarte bine ce gîndiţi, tu cu bărbatul tău. Numai interesul ar putea să vă întunece judecata într-atîta încît să vă mai mire darul făcut de tatăl tău sărmanei Seve-

rina... O crescuse, o înzestrase, era foarte firesc să o pună și în testament. Ce naiba, nu o socotea ca pe copila lui ?... Vai, draga mea, banul valorează așa puțin pe lingă fericire !

Fiind din totdeauna foarte bogată, ea se arăta de o dezinteresare completă. Ba, dintr-un rafinament de femeie frumoasă și adorată, afecta că singurele rosturi în viață sînt iubirea și frumusețea.

— Dar Roubaud e acela care a vorbit despre depeșă, spuse cu acreală domnul de Lachesnaye. Dacă nu a fost la mijloc nici o depeșă, prezidentul nu putea să-i spună că a primit una. De ce a mințit Roubaud ?

— Dar, exclamă domnul Denizet înfierbîntîndu-se, se putea poate să fi născocit chiar prezidentul povestea cu depeșa, ca să motiveze familiei Roubaud plecarea sa. După prima mărturie a soților, el nu urma să plece decît a doua zi, iar pentru că se găsea cu ei tot în trenul acela, avea nevoie de un motiv oarecare în cazul cind nu vroia să le spună adevărata pricină pe care, de altfel, nu o cunoaștem nici noi... Asta e fără însemnătate, nu duce la nici un rezultat.

O nouă pauză se făcu. Iar cind continuă, judecătorul redevenise calm ; se arătă plin de precauțiuni.

— Doamnă, abordez acum un subiect cît se poate de delicat și vă rog să nu-mi luați în nume de rău întrebările. Nimeni mai mult ca mine nu respectă memoria fratelui dumneavoastră... Circulau versiuni, —nu-i așa ?— se spunea că a avut amante.

Doamna Bonnehon începu să zîmbească, în nemărginita ei toleranță.

— O, scumpe domn, la vîrsta lui ?... Fratele meu rămăsese văduv de multă vreme și nu m-am socotit niciodată în drept să-i iau în nume de rău ceea ce el găsea bun. A trăit prin urmare cum i-a plăcut, fără să mă amestec în felul cum de viață. Ceea ce știu e că-și păstra demnitatea și că a rămas pînă la capăt un om de lume bună.

Bertha, sufocată că în fața ei se vorbea despre amantele tatălui său, plecase ochii, în timp ce domnul de Lachesnaye, la fel de stingherit, se plantase dinaintea ferestrei, cu spatele întors.

— Iertați-mă dacă stărui, glăsui domnul Denizet. Nu a fost cumva o poveste cu o servitoare tînără la dumneavoastră ?

— A, da, Luiseta... Dar, scumpe domn, aceasta era o vicioasă mică; la paisprezece ani avusese raporturi cu un pușcăriaș. Au vrut să exploateze moartea ei împotriva fratelui meu. E o josnicie, și-o să vă povestesc asta mai amănunțit.

Fără îndoială că era de bună credință. Deși știa ce preț putea pune pe firea prezidentului, se simțea nevoită să apere demnitatea familiei. De altminteri, în nenorocita poveste cu Luiseta, dacă îl credea capabil pe bătrîn să se lege de fată, era în aceeași măsură convinsă și de desfrînarea precoce a acesteia.

— Închipuiți-vă o copilă, oh, așa de mică, așa de delicată, blondă și trandafirie ca un îngeraș, și blîndă, așa de blîndă, ca o mironosiță... Ei bine, nu avea nici paisprezece ani cînd ajunsese prietena de inimă a unei brute, un pietrar cu numele Cabuche, care făcuse pușcărie cinci ani pentru că ucisese un om într-o cîrciumă. Erau deseori împreună, hoinărind prin pădure, ținîndu-se de mînă, — ea așa de micuță, el mătăhălos și bestial... În sfîrșit, un desfrîu de neînchipuit... Natural, n-am cunoscut astea decît pe urmă. O luasem pe Luiseta la mine mai mult din milă, pentru a face o faptă bună. Ai ei, Misarzii, pe care îi știam nevoiași, s-au păzit să-mi spună c-o băteau pe copilă fără a o putea opri să alerge la Cabuche al ei de îndată ce avea prilejul... și atunci se întîmplă accidentul. Fratele meu nu avea la Doinville servitori anumiți. Menajul pavilionului lăturalnic în care stătea el era făcut de Luiseta și de o altă femeie. Într-o dimineață ea dispăru. Sînt sigură că plănuise fuga și că, poate, amantul o aștepta... Dar partea tragică a fost aceea că peste cinci zile se răspîndi zvonul morții Luisetei, zvon încărcat cu amănunte în privința unui viol încercat de fratele meu în împrejurări așa de monstruoase încît copila fugise năucă la Cabuche și murise, — se zice, — de o congestie cerebrală. Ce se întîmplase în realitate? Au circulat atîtea versiuni încît e greu de spus. Întru cît mă privește, cred că Luiseta a sucombat din cauza vreunei nesocotințe, a nopților pe afară, a vagabondărilor prin băltoace... Scumpe domn, nu-i așa, n-o s-o arunci în sarcina fratelui meu pe copilița asta... E odios, este cu neputință!...

D. Denizet ascultase cu luare aminte, fără să aprobe, fără să dezaprobe. D-nei Bonnehon îi fu greu să sfîrșească; pe urmă, hotărîndu-se.

— Doamne, la urma urmei nu garantez că fratele meu nu o fi vrut să glumească cu ea. Îi plăcea tinerețea, era foarte vioi sub înfățișarea-i rigidă. În sfîrșit, să zicem c-a îmbrățișat-o.

La auzul acestor cuvinte, Lachesnaye-i schițară o mișcare de răzvrătire pudică.

— Vai, tanti, tanti !...

Dar ea dădu din umeri : de ce să mintă înaintea justiției ?

— A îmbrățișat-o, a giugiulit-o, poate. Nu-i o crimă în asta... Iar ceea ce mă face să admit, e că născocirea nu vine de la pietrar. Luiseta va fi fost cu minciuna, ea, vicioasa, care a umflat lucrurile pentru a-l face poate pe amant s-o țină, și a mers într-atît cu povestea încît el, o brută, v-am mai spus, și-a închipuit pe bună dreptate că i-a fost omorîtă metresa... Individul era într-adevăr nebun de ciudă, spunea prin toate cîrciumile că dacă prezidentul îi va cădea în mînă o să-l spintece ca pe un porc...

Judecătorul, care tăcuse pînă atunci, o întrerupse brusc :

— A spus el asta, aveți martori ?

— O, scumpul meu domn, cît păr în cap... În sfîrșit, o afacere tristă, am avut destule necazuri cu ea. Noroc că situația fratelui meu îl punea la adăpost de bănuieli.

Doamna Bonnehon începu să priceapă ce anume urmărea d. Denizet ; și era îngrijorată. Preferă să nu se mai încurce, întrebîndu-l la rîndul ei. Judecătorul se ridicase în picioare ; nu vroia să mai abuzeze de dureroasa politețe a familiei. În urma ordinului său, grefierul citi interogatoriul înainte de a fi semnat de martori. Interogatoriul era de o corectitudine desăvîrșită, și era atît de puricat de cuvinte zadarnice și compromițătoare, încît d-na Bonnehon, cu tocul în mînă, aruncă o privire binevoitoare lui Laurent, palidul și uscătivul acela, la care nu se uitase pînă atunci.

La ușă, d-na Bonnehon strînse mîna judecătorului.

— Pe curînd, nu-i așa ? Știi că ești așteptat întotdeauna la Doinville... Și îți mulțumesc, ești unul dintre cei mai noi, dar buni prieteni ai mei.

Zîmbetul îi era melancolic. Nepoata ei, care ieșise cea dintîi, salută cu răceală.

Cînd fu singur, d. Denizet respiră un minut. Rămase puțin în picioare, pe gînduri. Pentru el afacerea devenea limpede ; fusese desigur violență din partea lui Grandmorin, a cărui reputație era cunoscută. Lucrul acesta va face ca

instrucția să fie delicată ; își făgădui să dubleze prudența, pînă ce va primi avizul pe care-l aștepta de la minister. Triumfa însă ; îl avea în mînă pe vinovat.

După ce se așeză dinaintea biroului, sună după ușier.

— Să intre d. Jacques Lantier.

Pe banca din coridor, soții Roubaud așteptau mereu, cu chipurile posomorite, ca adormiți în răbdarea lor, întreruptă din cînd în cînd de un tic nervos. Vocea ușierului care-l striga pe Jacques îi făcu să tresară. Îl urmăriră cu ochii mari pînă ce tînărul dispăru pe ușă, în cabinetul judecătorului.

Apoi recăzură în somnolența lor, mai palizi, mai tăcuți.

Afacerea aceasta, care dura de trei săptămîni, îl stingherea pe Jacques de parcă lucrurile s-ar fi putut întoarce împotriva sa, cu toate că nimic nu-l îndreptățea să creadă asta. Nu avea nimic să-și reproșeze, nici măcar să păstreze tăcere ; și totuși, nu intră la judecător decît cu teama vinovatului a cărui crimă ar putea fi aflată, se temea să nu spună prea mult la interogatoriu ; și se supraveghea cu atenție.

Ar fi putut să ucidă și el. Nu i se citea oare asta în ochi ? Nimic nu-i erau mai neplăcute decît citațiile justiției... La primirea lor, îl cuprindea un fel de furie că-i amestecat în afaceri care nu-l privesc.

De altfel, în ziua aceea judecătorul nu-i ceru decît semnalmentele criminalului. Jacques fiind singurul martor la scena asasinatului, putea să dea informații precise. Dar el nu ieșea din prima depoziție ; repetă că scena crimei rămăsese pentru el o părere de o clipă, o imagine atît de grăbită încît îi rămăsese fără formă, abstractă, în amintire. Nu văzuse decît un om sugrumîndu-l pe altul, și atîta tot. Timp de o jumătate de oră, judecătorul îl cercetă asupra staturii criminalului. Era mic ? Înalt ? Avea barbă, păr lung sau scurt ? Ce fel de îmbrăcăminte purta ? Și Jacques, tulburat, nu dădea decît răspunsuri vagi.

— În sfîrșit, întrebă deodată d. Denizet privindu-l drept în ochi, dacă ți l-ar arăta cineva, l-ai recunoaște ?

Jacques clipi des din ochi, cuprins de frică, în fața acelei priviri care-i scormonea creierul. Conștiința îi era pusă la încercare.

— Să-l recunosc ?... da... poate.

Dar teama de o complicitate inconștientă, îl aruncă din nou în sistemul său evaziv.

— Nu, cu toate astea n-aș îndrăzni să afirm. Gîndiți-vă și d-voastră, o viteză de optzeci de kilometri pe oră !...

Cu un gest de descurajare, d. Denizet vroi să-l treacă în odaia vecină, însă se răzgîndi.

— Rămîi, șezi.

Și chemîndu-l din nou pe ușier :

— Introdu pe d. și pe d-na Roubaud.

Zărindu-l pe Jacques din ușă, ochii lor se umplură de îngrijorare. Vorbise oare ? Avea să fie confruntat cu ei ? Toată siguranța lor dispărea, simțindu-l acolo. Dădură primele răspunsuri cu glas cam tremurat. Dar judecătorul nu făcu altceva decît să repete primul interogatoriu, iar ei nu aveau decît să răspundă cu aceleași fraze, cu ochii aplecați, fără să-l privească măcar.

Apoi deodată, d. Denizet se întoarse spre Severina.

— Doamnă, ați spus comisarului de serviciu, al cărui proces-verbal îl am, că un bărbat s-a fi urcat la Rouen, pe cînd se punea trenul în mișcare.

Ea se simți atinsă. De ce îi reamintea toate astea ? Să fie o cursă ? Vroia s-o facă să se desmintă singură ? Își cercetă cu o privire bărbatul, care se amestecă, prudent.

— Nu cred ca soția mea să se fi arătat așa de afirmativă.

— Pardon... Pe cînd emiteai d-ta posibilitatea faptului, doamna a spus : — Da, așa s-a întîmplat... Doamnă, aș dori să știu dacă aveați motivele d-voastră să vorbiți astfel.

Ea își înfrînse tulburarea, convinsă că dacă nu se apără va sfîrși prin a face mărturisiri. Nu putea să tacă.

— O, nu, domnule, n-am avut nici un motiv... am spus aceasta fiindcă e greu să-ți explici lucrurile altfel.

— Atunci nu l-ați văzut și nu ne puteți spune nimic despre el ?

— Nu, domnule, nimic !

D-l Denizet părea că părăsește acest punct al instrucției. Reveni însă imediat asupra lui, adresîndu-se lui Roubaud :

— Dar d-ta, cum se face că nu l-ai văzut dacă s-a urcat într-adevăr, căci rezultă din depoziția d-tale că vorbeai chiar cu victima cînd a fluierat trenul de plecare.

Stăruința aceasta îl îngrijoră în cele din urmă pe subșeful de gară. Ce să facă ? Să se încăpățîneze în invenția cu individul urcat în tren, sau să renunțe la ea ? Dacă existau probe împotriva lui, ipoteza asasinului necunoscut nu merita să fie susținută, ba chiar i-ar fi putut agrava situația. Se făcu că nu înțelege întrebarea și răspunse cu explicații tărăgănate și confuze.

— E trist că memoria vă ajută așa de puțin, altfel ne-ați fi putut veni în ajutor pentru a pune capăt bănuielilor care s-au intins asupra multora, glăsui d. Denizet.

Tonul magistratului i se păru de așa natură lui Roubaud, încît simți nevoia să se desvinovățească. Se și vedea parcă descoperit.

— Vedeți, e un caz de conștiință. Înțelegeți, a ezita, nimic mai natural. Dacă v-aș spune că sînt sigur că l-am văzut.

Judecătorul schiță un gest de triumf, crezînd că acest început de loialitate se datora abilității sale. Spuse că cunoaște din experiență teama ciudată pe care o au unii martori de a declara ceea ce știu ; și se lăuda că-i făcea să vorbească fără voia lor.

— Vorbește... Cum era ? Mic, mare ? Cam de talia d-tale ?

— O, nu, nu, mult mai înalt. Cel puțin așa am avut impresia... căci era o simplă impresie... nu l-am văzut pe individ decît cînd alerga spre compartimentul său...

— Așteptați, zise d. Denizet ; și întorcîndu-se spre Jacques, îl întrebă :

— Omul pe care l-ai văzut cu cuțitul în mînă era mai înalt decît d. Roubaud ?

Mecanicul, care începea să-și piardă răbdarea, căci se temea să nu scape trenul de cinci, ridică ochii, îl examină pe Roubaud ; și, ca și cînd nu-l mai văzuse niciodată, se miră că îl găsește scurt, puternic, cu un profil ciudat, văzut aiurea, poate în vis.

— Nu, murmură el, nu era mai înalt, avea aproape aceeași statură.

Dar subșeful de gară protestă.

— O, mult mai înalt, poate chiar cu un cap.

Jacques rămase cu ochii larg deschiși, ațintiți asupra lui, și sub această privire, în care citea o uimire crescîndă, Roubaud se agita ca pentru a scăpa de propria-i asemănare ; pe cînd nevasta lui, urmărea împietrită procesul sforțărilor de memorie imprimat pe chipul tînărului.

Era clar că acesta se mirase întîi de asemănarea dintre Roubaud și criminal, apoi căpătă siguranța că acesta era criminalul, așa cum se zvonise ; acum părea emoționat de această descoperire, prostit, neștiind ce să facă. Dacă ar vorbi, perechea asta va fi pierdută. Ochii lui Roubaud se întîlniră cu ai lui ; se priviră amîndoi pînă în adîncul sufletului. Se făcu tăcere.

— Va să zică, nu ești de aceeași părere ? L-ai văzut mai mic, poate pentru că era aplecat în luptă cu victima, glăsui d. Denizet.

Acum îi privea și el pe amîndoi. Nu se gîndise să utilizeze astfel confruntarea lor, dar din instinct simțea în clipa aceea că adevărul plutește în aer. Încrederea în pista Chabuche îi fu zguduită. Să fi avut soții Lachesnaye dreptate ? Să fie oare funcționarul onest, cu soția lui atît de blîndă, vinovatul, împotriva aparențelor ?

— Individul avea barba ca a d-tale ? întrebă el pe Roubaud.

— Barbă ca a mea ? Nu, n-avea barbă de loc, pe cît îmi pare.

Jacques înțelese că va fi întrebat la fel. Ce va spune ? Căci ar fi putut jura că omul avea barbă.

De fapt, oamenii aceștia nu-l interesau de loc ; de ce să nu rostească adevărul ? Dar cînd întoarse privirea de la soț, întîlni ochii femeii și citi în ei o rugămite atît de arzătoare, o implorare a întregii ei ființe, încît fu mișcat. Îl cuprinse șovăiala de mai înainte : o iubea oare ? Să fie ea aceea pe care ar putea-o iubi, cum se iubește, fără dorința de a distruge ? Și în clipa aceea mintea i se întunecă și nu mai regăsi în Roubaud pe criminal.

Viziunea redeveni vagă, îl cuprinse îndoiala, și ar fi regretat dacă ar fi mai spus măcar un singur cuvînt.

D. Denizet puse din nou întrebarea :

— Individul avea barbă ca domnul Roubaud ?

Și el răspunse cu bună credință :

— Domnule judecător, credeți-mă, nu pot să spun. Lucrurile s-au petrecut prea iute. Nu știu nimic. Nu vreau să afirm nimic.

Dar d. Denizet stărui, căci vroia să sfîrească cu bănuielile ce planau asupra soților Roubaud. Îl sili pe subșef, îl sili pe mecanic, și obținu de la cel dintîi semnalmente cu totul opuse alor sale, iar de la cel de al doilea răspunsuri evazive, care întăreau spusese subșefului de gară. Și judecătorul revenea la vechea lui convingere : era pe calea cea bună, portretul criminalului pe care martorul îl descria era atît de exact că adăuga cu fiecare trăsătură cîte puțin la siguranța primei supoziții. Soții bănuiți pe nedrept vor face să cadă mai curînd capul vinovatului.

— Intrați aici, zise el după ce semnară interogatoriul, introducîndu-i într-o cameră alăturată ; vă voi chema.

Dădu numaidecît ordin să-i fie adus arestatul, şi împinse pînă acolo buna dispoziţie încît declară grefierului :

— Laurent, îl avem în mînă.

Uşa se deschise şi apărură doi jandarmi, aducînd cu ei un vlăjgan în vîrstă de douăzeci şi cinci, treizeci de ani. La un semn al judecătorului, jandarmii ieşiră şi-l lăsară pe Cabuche, aiurit, în mijlocul odăii.

Avea un aer de fiară prinsă în cursă. Era un flăcău cu ceafa puternică, cu pumni enormi, blond, cu o piele foarte albă, cu o barbă foarte rară, cîteva tuleie gălbui... Chipul lui masiv ,fruntea îngustă, trădau violenţa omului mărginit, stăpînit de senzaţia imediată, dar avea un ce de supunere oarbă în gura-i largă şi în nasul pătrat de cîine credincios.

Înhăţat brutal şi scos din vizuina lui, smuls din pădure şi învinuit de un lucru pe care nu-l înţelegea, avea aerul suspect al prevenitului, acel aer haiducesc pe care închisoarea îl dă omului cel mai cinstit. Se însera, odaia era întunecoasă, şi el se afunda în umbră, cînd uşierul aduse o lampă mare a cărei lumină vie îi lumină faţa.

Atunci, descoperit, rămase nemişcat.

D. Denizet îşi aţinti asupra lui ochii cu pleoapele grele. Şi tăcea, era o înţelegere tacită, prima încercare a puterii lui, înainte de lupta sălbatică, lupta şireteniilor, a curselor, a chinurilor morale. Omul acesta era vinovatul, toate îi stăteau împotrivă, nu mai avea decît dreptul de a-şi mărturisi crima.

Interogatoriul începu, răspicat :

— Ştii de ce crimă eşti acuzat ?

Cabuche, cu glasul sugrumat de furie, mormăi :

— Nu mi s-a spus, dar îmi închipui. Au mai fost acuzaţi destui !

— Îl cunoşteai pe d. Grandmorin ?

— Da, da, îl cunoşteam prea bine !

— O fată, Luiseta, amanta d-tale, a intrat ca slujnică la d-na Bonnehon ?

Un acces de furie îl zgudui pe pietrar. Vedea roşu.

— Mii de draci ! Cele ce se spune sînt minciuni neruşinate. Luiseta n-a fost amanta mea.

Judecătorul îl privi curios, cum se înfuria. Şi făcînd o paranteză în interogatoriul său :

— Eşti foarte violent, şi ai fost condamnat la cinci ani închisoare pentru că ai ucis un om la o ceartă...

Cabuche lăsă capul în jos. Condamnarea aceasta era rușinea lui. Murmură :

— El a dat întîi... N-am făcut decît patru ani, am fost grațiat cu un an

— Așa dar, pretinzi că Luiseta n-a fost amanta d-tale ?

Vlăjganul strînse pumnii din nou, apoi răspunse cu vocea întretăiată :

— Dar înțelegeți că era o copilă, n-avea nici paisprezece ani cînd m-am întors de acolo... Pe atunci toată lumea mă ocolea, m-ar fi gonit cu pietre, numai ea se apropia de mine, îmi vorbea, era drăguță... oh, cît de drăguță... și ne-am împrietenit. Ne plimbam amîndoi ținîndu-ne de mînă. Era așa de bine pe atunci !... Se înțelege că se mărea și că mă gîndeam deseori la ea. Nu pot să zic nu, o iubeam ca un nebun. Mă iubea și ea foarte mult, și s-ar fi sfîrșit, cu siguranță, așa cum ziceați, dacă nu mi-ar fi fost smulsă și dată în slujbă la Doinville, la doamna aceea... Apoi, într-o seară, pe cînd mă întorceam de la carieră, o găsii dinaintea ușii mele, pe jumătate nebună, atît de zdrobită încît ardea ca în friguri. Nu îndrăznise să se întoarcă la părinții ei, și venea să moară la mine... Oh ! mii de draci, porcul !... Trebuia să mă duc să-l omor pe loc !...

Judecătorul își mușcă buzele-i subțiri, uimit de accentul sincer al omului acesta. Hotărît, trebuia să joace cu cărțile acoperite, avea de a face cu o putere mai mare decît se așteptase.

— Da, cunosc povestea pe care d-ta și fata ați inventat-o. Ține seama că toată viața d-lui Grandmorin îl punea deasupra acuzărilor voastre !...

Pierdut, cu ochii măriți, cu mîinile tremurînde, pietrarul bîiguia :

— Ce ? Ce am născocit eu ?.. Alții mint, și noi sîntem acuzați de minciună ?

— Da, da, nu mai face pe nevinovatul... Am luat un interogatoriu lui Misard, omul care s-a căsătorit cu mama amantei d-tale... Am să-l confrunt cu d-ta, dacă va fi nevoie. Vei vedea atunci ce crede el despre povestea d-tale... Și bagă bine de seamă la răspunsuri. Avem martori, știm totul, și ai face mai bine să rostești adevărul !...

Era tactica obișnuită cu care-i speria pe inculpați, chiar dacă nu știa nimic și nu avea martori.

— O să ai curajul să spui că n-ai strigat peste tot : O să-l dau gata pe d. Grandmorin ?

— Ba nu, asta **am spus-o**, și încă din toată inima. Grozav mă mai mîncau palmele !...

D. Denizet se opri deodată surprins. Se așteptase la o tăgăduire completă. Cum, prevenitul mărturisea că amenințase ? Ce cursă mai era și asta ? Crezînd că l-a luat prea repede, judecătorul făcu o pauză, apoi, privindu-l drept în ochi, îl întrebă brusc :

— Ce ai făcut în noaptea de 14 spre 15 februarie ?

— M-am culcat pe la șase... eram cam bolnav, și vărul meu Louis mi-a făcut binele de a duce o încărcătură de piatră la Doinville.

— Da, vărul d-tale a fost văzut trecînd pe acolo cu căruța. Întrebat, el a răspuns că s-a despărțit de d-ta la ora prînzului și că nu te-a mai văzut. Dovedește-mi că te-ai culcat la șase.

— Asta-i lucru prost, nu vă pot dovedi. Locuiesc într-o căsuță singuratică de la marginea pădurii... am fost acasă, atît pot să spun.

Atunci d. Denizet se hotărî să dea lovitura cea mare. Chipul său căpătă un aer de voință, pe cînd gura-i punea la cale înscenarea.

— Am să-ți spun eu ce ai făcut în seara de 14 februarie... La trei ai luat trenul din Barentin pentru Rouen — instrucția n-a putut stabili încă în ce scop. Trebuia să te întorci cu trenul la Paris, care se oprește la Rouen la nouă și trei minute, și te aflai prin mulțimea de pe peron cînd l-ai zărit pe domnul Grandmorin în cupeul său. Bagă de seamă că admit că n-a fost o cursă și că ideea crimei ți-a venit dintr-odată... Te-ai urcat profitînd de învălmășeală, așteptînd ca trenul să treacă sub tunelul din Malaunay, dar ai socotit greșit, căci trenul tocmai ieșea din tunel cînd ai dat lovitura. Ai aruncat cadavrul și pledul și ai coborît la Barentin... Iată ce ai făcut.

Urmărea tresăririle de pe fața roșcovană a lui Cabuche, care îl ascultase întîi foarte atent, iar apoi izbucnise într-un hohot de rîs.

— Ce tot spuneți ? Dacă aș fi dat lovitura, aș spune drept.

Apoi, liniștit :

— N-am făcut-o, dar ar fi trebuit s-o fac. Mii de draci !. Îmi pare destul de rău !...

D-l Denizet nu putu scoate de la el altceva. În zadar repeta fiecare întrebare în zeci de chipuri. Nu ! mereu nu !...

Nu era el. Ridica din umeri și răspundea : Prostii !... Cînd fusese arestat, i se scotocise cocioaba și nu fuseseră găsite nici arme, nici cele zece bilete de bancă, nici ceasornicul ; în schimb se găsise o pereche de pantaloni stropiți cu sînge, ceea ce dovedea îndeajuns crima.

Cabuche se porni din nou să rîdă : încă o poveste caraghioasă, un iepure pe care îl prinsese în laț și care îi umpluse pantalonii de sînge ! Și, în ideea lui obsedată de asasinat, judecătorul era acela care dădea greș, din prea multă finețe profesională, complicînd lucrurile și îndepărtîndu-se de adevărul cel mai simplu. Omul acesta mărginit, incapabil de a face uz de șiretenie, îl scotea din fire, tot spunînd nu și nu. Judecătorul nu și-l putea închipui altfel decît vinovat, și îl va sili să-și recunoască fapta.

— Așa dar, tăgăduiești într-una ?

— De bună seamă, dacă nu sînt eu vinovatul. Dacă eram, aș fi fost mîndru s-o pot spune.

Domnul Denizet se ridică brusc, deschise ușa camerei vecine și, introducîndu-l pe Jacques, îl întrebă :

— Cunoști pe omul ăsta ?

— Îl cunosc, răspunse mecanicul uimit. L-am întîlnit odată la Misard.

— Nu te întreb asta... Recunoști în el pe omul din tren, pe asasin ?

Jacques deveni deodată prevăzător. În primul rînd, nu-l cunoștea. Celălalt îi păruse mai scund, mai negru. Era gata să spună, cînd găsi că e mai bine să nu vorbească prea mult. Și rămase iar șovăielnic.

— Nu știu, nu pot să spun... Vă asigur, domnule judecător, că n-aș putea să spun.

Domnul Denizet nu mai așteptă, ci chemîndu-i pe soții Roubaud, le puse întrebarea :

— Recunoașteți pe omul ăsta ?

Cabuche zîmbea într-una. Salută pe Severina, pe care o cunoștea de la Croix-de-Maufras, pe cînd ea era încă nemăritată. Dar atît ea cît și bărbatul ei avură o tresărire văzîndu-l. Începeau să înțeleagă. El era omul arestat, despre care le vorbise Jacques, prevenitul care dăduse loc noului interogatoriu. Și Roubaud era uimit de asemănarea pe care o avea flăcăul ăsta cu criminalul imaginar ale cărui semnalmente le inventase în așa fel încît să n-aibă asemănare cu ale sale. Era atît de uluit încît ezita să răspundă :

— Oh, d-le judecător, vă repet, a fost o simplă părere, un individ de care m-am izbit în treacăt. Fără îndoială, acesta e înalt ca și el, e blond, și n-are barbă.

— În sfîrșit, îl recunoști ?

Subșeful era cuprins de cutremurul unei lupte interne. Instinctul de conservare birui însă.

— N-aș putea să afirm, dar are multă asemănare, dar foarte multă asemănare !...

De data aceasta Cabuche începu să înjure. La urma urmei, îl plictiseau cu povestea aceasta, și cum nu se simțea vinovat, vroia să plece. Iar sub năvala sîngelui care i se urca la cap, bătu cu pumnii în masă, devenind atît de furios încît jandarmii, chemați în grabă, îl scoaseră din cameră. În fața acestei violențe a fiarei atacate, care se aruncă drept înainte, judecătorul jubila. Acum convingerea sa era formată, și n-o mai ascundea.

— Ați băgat de seamă ochii lui ? Eu îi recunosc după ochi... O, dar cu el stăm bine. E al nostru !

Soții Roubaud se priveau țintă. Erau scăpați dacă justiția punea mîna pe vinovat... Rămaseră întru-cîtva buimăciți, cu conștiința încărcată de rolul pe care împrejurările îi îndemnau să-l joace. Dar bucuria de a fi în curînd liberi le risipea îngrijorarea ; se priveau zîmbitori, așteptînd ca judecătorul să-i concedieze pe toți trei, cînd ușierul aduse acestuia o scrisoare.

D. Denizet se așezase din nou la biroul său, spre a o citi cu atenție, uitînd cu desăvîrșire de cei trei martori. Era o scrisoare de la minister, prin care era rugat să mai aștepte înainte de a duce mai departe instrucția.

Și ceea ce citea îi potoli oarecum bucuria, căci fața i se întunecă. La un moment dat, ridică ușor capul și privi pieziș la soții Roubaud, ca și cînd una din frazele scrisorii i-ar fi reamintit de ei. Aceștia își reveniră din scurta lor bucurie. Se simțeau din nou prizonieri ; de ce-i privise oare ? Să se fi găsit la Paris cele trei rînduri scrise, bilețelul stîngaci care-i umplea de teamă ? Severina îl cunoștea bine pe d. Camy-Lamotte, căci îl văzuse adeseori la președinte, și știa că el fusese pus să facă ordine în hîrtiile mortului. O părere de rău nebună îl chinuia pe subșef la gîndul că nu-și trimisese nevasta la Paris pentru a interveni pe lîngă secretarul general al Companiei, în cazul cînd acesta, în urma zvonurilor de tot felul, ar fi vrut să-l concedieze. Și ambii

soţi nu-l mai slăbeau din ochi pe judecător, simţind cum îi prăpădeşte îngrijorarea pe măsură ce faţa acestuia se întuneca, din pricina scrisorii, care-i strica tot ce lucrase în ziua aceea. In sfîrşit, d. Denizet lăsă scrisoarea şi rămase un moment absorbit cu ochii la cei trei martori. Apoi, resemnîndu-se, işi vorbi singur cu glas tare :

— Bine, bine, vom vedea... puteţi pleca.

Dar pe cînd martorii ieşeau, nu se putu abţine de a nu limpezi acel punct grav, care-i distrugea ancheta, cu toate că i se recomanda să nu mai facă nimic înainte de o înţelegere prealabilă.

— Nu, d-ta mai rămii puţin, am să-ţi mai pun o întrebare.

Soţii Roubaud se opriră pe coridor. Uşile erau deschise, şi totuşi nu puteau ieşi : ceva îi reţinea, teama de ceea ce se petrecea in cabinetul judecătorului, neputinţa fizică de a pleca, înainte de a auzi de la Jacques ce îl întrebase judecătorul. Se plimbau de colo pînă colo, cu genunchii tremurînd şi se treziră din nou pe banca pe care aşteptaseră cot la cot, atîtea ore. Cînd sosi mecanicul, Roubaud se ridică greoi.

— Te aşteptam să mergem la gară împreună... Ei, ce se aude ?

Dar Jacques întoarse capul încurcat, temîndu-se să nu întîlnească ochii Severinei îndreptaţi către el.

— Nu mai ştie nici judecătorul... Ia, bijbiie, zise Jacques in cele din urmă. Acum m-a întrebat dacă n-au dat doi inşi lovitura. Iar pentru că vorbisem la Havre de o mogîldeaţă neagră aplecată pe genunchii bătrînului, m-a cercetat in direcţia asta. Pare a crede că nu era altceva decît pledul. A trimis să-l aducă şi am fost silit să mă pronunţ... Doamne, poate că era pledul.

Soţii Roubaud tremurau. Justiţia era pe urma lor, un cuvînt din gura flăcăului putea să-i piardă. Erau siguri că în cele din urmă el va vorbi. Şi toţi trei ieşiră tăcuţi din Palatul Justiţiei.

Pe drum, subşeful zise :

— Camarade, soţia mea va trebui să plece pentru o zi la Paris, cu nişte treburi. Vrei să fii atît de bun şi s-o însoţeşti dacă va fi nevoie ?

V

Exact la unsprezece și un sfert, postul de la podul Europei semnală prin două sunete reglementare de goarnă expresul de Havre care ieșea din tunelul Batignolles; și în curînd plăcile mișcătoare fură zgîlțiite, trenul intră în gară cu un șuierat scurt, scîrțiind, fumegînd, muiat de o ploaie repede al cărei răpăit continua din Rouen.

Oamenii de serviciu nu dăduseră încă ușile în lături, cînd una se deschise, iar Severina sări sprintenă pe peron înainte ca trenul să se oprească. Vagonul ei se regăsea la coadă, așa că fu nevoită să o ia repede, pentru a ajunge la mașină, coborîtă din compartimente prin îmbulzeala de copii și pachete. Jacques era acolo, pe platformă, în așteptare de a intra în depou, în vreme ce Pecqueux ștergea cu o cîrpă alămurile.

— Va să zică, ne-am înțeles, rosti ea înălțată în vîrful picioarelor. Voi fi la ora trei în str. Cardinet, și-o să fiți așa de bun să mă prezentați șefului d-voastră pentru a-i mulțumi.

Era pretextul plănuit de Roubaud: să-i mulțumească șefului de depou din Batignolles în urma unui vag serviciu adus. În felul acesta, ea va fi lăsată în paza bunei prietenii a mecanicului, și putea strînge și mai mult legăturile dintre ei.

Dar Jacques, înnegrit de cărbuni, leoarcă de apă, istovit de lupta cu ploaia și cu vîntul, o privea cu ochi severi, fără să-i răspundă. Nu-l putuse refuza pe bărbat la plecarea din Havre; iar gîndul de a se găsi singur cu ea îl tulbura acum, dîndu-și seama că o dorește.

— La ora trei!

— Da, la trei!

Și în vreme ce mașina pornea din loc, Severina părăsi peronul, cea din urmă. Afară, în str. Amsterdam, voind să deschidă umbrela, constată cu mulțumire că nu mai plouă. Coborî pînă în piața Havre, se gîndi o clipă și se hotărî pe urmă că ar face mai bine să dejuneze numaidecît. Era ora unsprezece și douăzeci și cinci: intră într-o ospătărie de la colțul străzii Saint-Lazare, unde comandă ouă și friptură. Apoi, mîncînd agale, căzu iarăși pe gîndurile care o hărțuiau de cîteva săptămîni.

În ajun, la două zile după interogatoriul din Rouen, Roubaud, socotind zăbava primejdioasă, o trimisese să facă o vizită d-lui Camy-Lamotte, nu la minister ci acasă la acesta, în strada du Rocher, unde el ocupa un palat, alături de palatul Grandmorin.

În ajun fuseseră tulburați de o nouă îngrijorare; aflaseră din flecărelile din gară că d-na Lebleu și Filomena povesteau pretutindeni cum Compania îl va concedia pe Roubaud, socotindu-l suspect; iar și mai grav era faptul că d. Dabadie, întrebat de-a dreptul, nu spusese nu, — ceea ce dădea zvonului mai multă greutate. Se impunea, prin urmare, ca ea să alerge la Paris, să pledeze cauza amîndorura, și mai cu seamă pentru a cere ocrotirea puternicii persoane, ca altădată pe aceea a prezidentului. Dar în afară de cererea aceasta, care va sluji cel puțin ca motivare a vizitei, era mult mai imperioasă, nevoia nepotolită, de a ști, nevoia care-l face pe criminal mai degrabă să se predea decît să orbecăiască în neștiință.

Palatul d-lui Camy-Lamotte se afla în colțul străzii du Rocher cu str. Neapole: Severina fu nevoită să treacă pe dinaintea palatului Grandmorin, pustiu și mut, cu perdelele trase. Își aduse aminte de ultima ei vizită: clădirea se înălța, amenințătoare, în fața ei. Iar pentru că la oarecare distanță întoarse instinctiv capul, îl zări pe trotuarul celălalt pe judecătorul de instrucție din Rouen, pe d. Denizet, care urca deasemeni strada. Se opri înmărmurită. Nu cumva o văzuse privind cu coada ochiului clădirea? Dar el mergea domol. Femeia îl lăsă să i-o ia înainte, și-l urmă stăpînită de o mare tulburare. Dar încă o dată primi o lovitură în inimă cînd îl văzu sunînd în colțul străzii Neapole, la d. Camy-Lamotte.

O cuprinse spaima. Pentru nimic în lume nu ar fi cutezat acum să intre. Se întoarse, apucă pe str. Edimburg, coborî pînă la podul Europei. Abia acolo se crezu în siguranță. Se întoarse mai tîrziu, iarăși, în str. du Rocher, ca la moarte, grăbindu-și mersul și temîndu-se că nu va mai găsi pe nimeni.

Cînd apăsă butonul soneriei, o nouă spaimă o îngheță. Dar un valet o introducea în anticameră, după ce-i luase numele. Iar prin ușile întredeschise auzi foarte limpede convorbirea însuflețită a două voci. Deodată încercă o surpriză: valetul o chema și o introducea. Desigur că judecătorul nu ieșise. Îl bănuia acolo, ascuns după vreo ușă.

Severina simţi că se înăbuşă cînd intră, în atmosfera caldă, şi nu-l văzu decît pe d. Camy-Lamotte care o privea cum se apropie. Printr-o violentă reacţie, femeia se simţi deodată stăpînă pe ea însăşi, în vîrtejul primejdiei, foarte liniştită, foarte prevăzătoare :

— Domnule, zise ea, vă rog să mă iertaţi că am avut îndrăzneala să-mi aduc aminte de bunăvoinţa d-voastră. Cunoaşteţi pierderea de nereparat care m-a lovit şi, în deznădejdea în care mă aflu acum, mi-am îngăduit să mă gîndesc la d-voastră, pentru a ne apăra, în lipsa ocrotitorului nostru atît de regretat.

Continuă văzînd că e datoare să precizeze .

— Îmi permit să reîmprospătez amintirile d-voastră, spunîndu-vă că am avut cinstea să vă văd la Doinville. Oh, erau pe atunci, pentru mine, vremuri frumoase !... Astăzi s-au abătut necazurile şi nu vă am decît pe d-voastră, domnule ; vă implor în numele celui pe care l-am pierdut, d-voastră care l-aţi iubit, duceţi la capăt fapta lui bună, înlocuiţi-l !...

El o asculta, o privea, şi toate bănuielile îi erau zdruncinate, într-atît ea i se părea naturală, încîntătoare, în părerile-i de rău şi în rugăminţile ei. Biletul descoperit de el printre hîrtiile lui Grandmorin ; cele două rînduri neînsemnate i se păruseră cu siguranţă de la ea, căci îi cunoştea legăturile cu prezidentul ; iar adineauri, numai anunţarea vizitei ei, îl convinsese. Nu îşi întrerupsese conversaţia cu judecătorul decît pentru a-şi confirma certitudinea. Dar cum să o creadă în stare, cînd o vedea acum aşa de calmă, aşa de blîndă ?

Vroi să se lămurească. Şi, privind-o sever :

— Explicaţi-vă, doamnă. Îmi amintesc perfect, nu vreau decît să vă fiu de folos, dacă îmi va fi cu putinţă.

Atunci, foarte răspicat, Severina îi istorisi cum bărbatul ei era ameninţat cu destituirea. Îl pismuiau din cauza meritului său şi a înaltei protecţii de care se bucurase pînă acum. Astăzi îl socoteau lipsit de apărare şi nădăjduiau să-l răpună.

D. Camy-Lamotte îi urmărea chiar şi tremuratul imperceptibil al buzelor ; dădu întîia lovitură :

— Dar, în definitiv, de ce să-l concedieze Compania pe soţul d-voastră ? Doar nu va fi avînd vreun motiv grav.

Ea înfruntă pericolul.

— Oh, domnule, e monstruos, ne bănuiesc că l-am fi omorît pe binefăcătorul nostru din cauza nenorocitului acela

testament. Nu ne-a fost greu să dovedim nevinovăția astră. Dar a rămas o umbră din aceste groaznice învinuiri, Compania se teme desigur de scandal.

Ei fu din nou surprins, dezarmat de hotărîrea și mai cu amă de sinceritatea tonului ei. Apoi după ce i se păruse întiia privire, mediocră, începu s-o găsească acum peste isură de seducătoare, cu supunerea ochilor ei albaștri sub vala părului negru. Și se gîndea la prietenul său Grand-orin, cuprins de o geloasă admirație : cum dracu' de usese babalicul acela, mai în vîrstă cu zece ani decît el, tfel de creaturi ?

Dar Severina, cu avîntul femeii care își cunoaște pu-rile, făcu greșeala să mai adauge :

— Oameni ca noi nu ucid pentru bani. Ar fi trebuit : motiv, — și nu era nici unul.

Ei o privi și văzu cum îi tremură colțul gurii. Da, ea a. Din momentul acela, convingerea sa fu întărită. Ea însăși țelesese că s-a trădat. Conversația continuă, dar de acum ;olo nu mai aveau ce-și spune. El avea scrisoarea și ea ı aceea care o scrisese. Aceasta reieșea din chiar tăcerile '.

— Doamnă, reluă el în sfîrșit, nu mă dau în lături să tervin pe lîngă Companie, dacă într-adevăr sînteți demnă : interes. Tocmai să-l aștept astă seară pe șeful exploatării ntru altă afacere... Decît, aș avea nevoie de cîteva note. ite, scrieți-mi numele, vîrsta, situația soțului d-voastră, în irșit tot ce mă poate edifica.

Și împinse în fața ei o măsuță, încetînd s-o privească, ntru a nu o speria prea mult. Femeia tresărise ; el vroia pagină scrisă de ea ca să o compare cu scrisoarea. Severina utä, o clipă deznădăjduită, un pretext, hotărîtă să nu scrie eloc. Pe urmă își luă seama : la ce bun, de vreme ce el ia ? Ar fi avut oricînd cîteva rînduri ale ei. Fără să tră-eze vreo urmă de tulburare, cu aerul cel mai simplu din ume, scrise ce-i cerea el în timp ce, dinapoia ei, el îi recu-oștea scrisul, mai mare, mai puțin tremurat ca în bilet. ncepea să i se pară nespus de bravă femeiușca aceasta.

— Așa, doamnă, dați-mi mie însemnarea, mă voi informa, oi face cum va fi mai bine.

— Vă sînt foarte recunoscătoare, d-le... Nu-i așa că veți ice să fie menținut soțul meu, că pot să socotesc afacerea ı și aranjată ?

— A, nu, nu-mi iau nici un angajament. E nevoie să văd, să mă gîndesc...

Într-adevăr, şovăia, nu ştia ce atitudine să ia faţă de perechea aceasta.

— Oh, d-le, gîndiţi-vă la zbuciumul nostru. Nu mă lăsaţi să plec pînă nu-mi veţi fi dat o asigurare.

— Vai, doamna mea!... Nu pot nimic. Mai aşteptaţi. . .

O conducea spre uşă. Iar ea mergea deznădăjduită, zdruncinată aşa de mult încît îi venea să mărturisească totul cu glas tare, împinsă de nevoia imediată de a-l forţa să spună limpede ce are de gînd cu ei. Pentru a mai zăbovi o clipă, în nădejdea că o să găsească o scăpare, ea exclamă:

— Uitasem, doream să vă rog pentru un sfat în privinţa nenorocitului de testament... Sînteţi de părere că trebuie să refuzăm moştenirea?

— Legea e de partea d-voastră, răspunse el prudent. Chestie de apreciere şi împrejurări.

Severina stătea în prag; mai făcu o sforţare:

— Domnule, vă rog din suflet, nu mă lăsaţi să plec aşa, spuneţi-mi dacă pot să nutresc vreo speranţă.

Cu o privire nestăpînită, ea-i apucase mîinile. El se desprinse. Dar ea îl privea cu ochi frumoşi, aşa de înflăcăraţi încît el fu mişcat.

— Ei bine, veniţi la cinci. Poate că voi avea ceva de spus.

Severina plecă, mai îngrijorată ca la venire.

Dus pe gînduri, d. Camy-Lamotte deschise uşa încăperii alăturate, unde aştepta d. Denizet. Iar acesta, care ascultase totul, exclamă:

— Vă spuneam, s-a făcut o greşeală că au fost bănuiţi oamenii ăştia... Femeia nu se gîndeşte, nici vorbă, decît să-şi salveze bărbatul de o concediere. Nu a scos nici un cuvînt suspect.

— Va să zică, spuse dl. Camy Lamotte, stăruiţi în a-l crede vinovat pe Cabuche?

D. Denizet se arătă uimit.

— O, nici vorbă! Totul e împotriva lui. V-am enumărat dovezile;' ele sînt, aş îndrăzni să afirm, clasice; nu lipseşte nici una... Am cercetat dacă nu avea un complice, o femeie în cupeu, aşa cum îmi dădeaţi de înţeles d-voastră. Aceasta ar fi concordat, pare-se, cu depoziţia unui mecanic, unul care a văzut în treacăt scena omorului; dar, interogat

e mine cu iscusință, omul nu a stăruit în prima-i declarație, a a recunoscut că pătura de voiaj era mormanul negru de are îmi vorbise... Da, da, nici vorbă, Cabuche e vinovatul, u atît mai mult cu cît, dacă nu îl avem pe el, nu mai avem e nimeni

Pînă atunci secretarul general așteptase pentru a-i aduce a cunoștință dovada scrisă pe care o avea; iar acum, cînd onvingerea sa era formată, era mult mai puțin grăbit să estabilească adevărul. La ce bun să ruineze calea falsă a nstrucției, dacă drumul adevărat ar fi dus la încurcături și nai mari?

— Doamne, reluă el cu zîmbetul de om obosit, vreau să-mi închipui că sînteți pe o cale adevărată... V-am chemat numai pentru a studia cu d-voastră cîteva puncte grave. Afacerea aceasta e neobișnuită, și iată că a luat o întorsătură politică. Vă dați seama, nu e așa? Ne vom vedea, prin urmare, siliți să procedăm ca oameni de guvern... Ia spuneți, cu toată sinceritatea, din cele ce ați constatat pînă acum, fata aceea, amanta lui Cabuche, a fost violată, nu?

— Hm, mi se pare și mie că prezidentul o adusese în halul acela, iar asta va reieși cu siguranță în cursul dezbaterilor procesului.

D. Camy-Lamotte se mărgini să clatine din cap. Calculă în minte rezultatele celuilalt proces, al soților Roubaud. Nu, hotărît lucru, afacerea cu Roubauzii, adevărații culpabili, era și mai murdară.

— Mă încred în d-voastră, zise el în sfîrșit d-lui Denizet. Sînt într-adevăr, prezumții puternice împotriva pietrarului... Dar, vai, ce jalnică e întreagă afacerea aceasta și cît de mult noroi ar stîrni... Știu bine că justiția trebuie să rămînă indiferentă în fața consecințelor și că, planînd deasupra intereselor...

Nu termină; încheie cu un gest, pe cînd judecătorul, tăcut la rîndu-i, aștepta posac ordinele pe care le simțea venind

— In sfîrșit, ar fi caz de clasare... Fă d-ta în așa fel încît să fie clasat procesul.

— Pardon, domnule, declară d. Denizet, eu nu mai sînt stăpîn pe afacere; e legată de conștiința mea.

Numaidecît d. Camy-Lamotte zîmbi cu aerul acela blazat și politicos care părea a-și bate joc de toate.

— Nu încape îndoială. De aceea mă adresez conștiinței d-voastră. Vă las să hotărîți ceea ce conștiința vă va dicta;

cu siguranță că veți cintări echitabil o măsură și alta pentru victoria doctrinelor curate și a moralei publice... În sfîrșit, nu se face apel la d-voastră decît ca bun cetățean și ca om cumsecade.

Mîndru de puterea-i nelimitată, judecătorul primea fiecare frază clătinînd satisfăcut din cap.

— De altminteri, continuă celălalt, știm cui ne adresăm. Urmărim de multă vreme străduințele d-voastră, și-mi pot îngădui să vă spun că vă vom chema la Paris de îndată ce se va ivi un loc vacant.

D. Denizet tresări. Cum adică? Dacă se achita de serviciul cerut, nu-i va fi satisfăcută imediat ambiția? Dar d. Camy-Lamotte pricepu și adăugă:

— Locul d-voastră este asigurat; e numai chestiune de timp... Dar, deoarece am alunecat pe panta indiscrețiilor, sînt fericit să vă înștiințez că ați fost pus pe tabloul decorării cu crucea, pentru 15 august viitor.

O clipă, magistratul rămase pe gînduri. Firește, ar fi preferat avansarea, căci — după o elementară socoteală — asta-i aducea în primul rînd un spor de aproape șaptezeci de franci pe lună. Dar nici crucea nu era de lepădat. Pe urmă, i se făgăduise... și el, care nu s-ar fi vîndut pentru nimic în lume, trăit în tradiția acelei magistraturi cinstite și mediocre, ceda, de la prima propunere, unei simple speranțe, unui vag angajament pe care și-l lua administrația de a-l proteja, de a-l favoriza.

— Sînt încîntat, foarte încîntat... murmură el. Vă rog să transmiteți aceasta d-lui ministru.

Se ridicase, dîndu-și seama că orice si-ar mai fi putut spune unul altuia i-ar fi stingherit, n-ar fi avut rost.

— Prin urmare, încheie el, cu vocea stinsă, palid ca un mort, voi căuta să duc la capăt ancheta în sensul vederilor dvs. Firește nu avem dovezi prea mari împotriva acestui Cabuche... astfel că ar fi preferabil să nu riscăm scandalul, inutil poate, al unui proces... O să-i dăm drumul, îl vom supraveghea de aproape...

În prag, secretarul general se arătă foarte binevoitor.

— Domnule Denizet, avem toată încrederea în tactul și corectitudinea dvs...

Rămas singur, D. Camy-Lamotte avu curiozitatea, inutilă de altfel, de a compara rîndurile scrise de Severina cu biletul fără semnătură pe care-l găsise printre hîrtiile președintelui Grandmorin. Asemănarea era desăvîrșită. Împă-

turi la loc, cu grijă, scrisoarea, deoarece își dădea seama că o astfel de armă nu-i putea fi decît folositoare. Și revenindu-i în minte profilul femeiuștii aceleia plăpînde și totuși atît de tare în rezistența ei nervoasă, ridică din umeri cu o ironică indulgență. Ah!... cînd vor femeile astea ceva!...

Severina se afla prea devreme, la orele trei fără douăzeci, în str. Cardinet, la întîlnirea ce-și dăduse cu Jacques. El locuia în mansarda unei mari clădiri, într-o cămăruță unde nu se urca decît seara, ca să se culce; ba de două ori pe săptămînă, lipsea, nopțile pe care le petrecea la Havre, între expresul de seară și cel de dimineață. Astăzi venise totuși, devreme, udat de ploaie, sfîrșit de oboseală, pentru a se trînti pe pat. Severina ar fi putut, prin urmare, să-l tot aștepte, dacă încăierarea din camera unei gospodării vecine, un bărbat care-și bătea nevasta, nu l-ar fi deșteptat. Se spălă și se îmbrăcă mahmur, zărind-o pe femeie, pe trotuar.

— In sfîrșit, ați venit? exclamă ea cînd îl văzu ieșind. Mi-era teamă să nu fi înțeles greșit...

Și, fără să aștepte răspunsul, ridicîndu-și ochii la casă:

— Va să zică, aici locuiți?

— A, nu locuiesc, vin în treacăt răspunse el. Să ne grăbim, căci mi-e teamă să nu fi plecat șeful.

Într-adevăr, cînd ajunseră la căsuța în care ședea acesta, în curtea gării, după depou, nu-l mai găsiră: umblară zadarnic din hangar în hangar: pretutindeni li se spuse să se întoarcă pe la patru și jumătate, la atelierele de reparații, dacă voiau să fie siguri că-l vor găsi.

— Bine, o să venim, declară Severina.

Apoi, cînd fu iarăși afară, în tovărășia lui Jacques:

— In cazul cînd sînteți liber, îmi dați voie să rămîn cu d-voastră?

El nu putea să refuze și, de altminteri, ea exercita asupra lui un farmec tot mai mare, și așa de puternic încît ursuzenia în care își propusese să se închidă cu tot dinadinsul se evapora sub privirile ei.

— Nici vorbă, nu vă las, răspunse el cu tonul ceva mai moale. Dar mai avem de pierdut mai mult de o oră... Nu vreți să intrați într-o cafenea?

— O, nu, nu, nu vreau să mă închid... Mai bine merg la brațul d-voastră, pe străzi, oriunde.

Merseră cîteva minute, fără să își vorbească, prin mulțimea trecătorilor care umpleau cartierul acela populat. Uneori erau nevoiți să coboare de pe trotuar; și străbăteau

șoseaua, făcîndu-și loc printre trăsuri. Apoi se pomeniră în fața squarului Batignolles, care era pustiu aproape în epoca aceea a anului. Cerul, spălat de potopul căzut dimineața, era albastru ; iar sub razele călduțe ale lui martie, liliacul înmugurea.

— Intrăm ? întrebă Severina. Lumea asta mă asurzește.

Se așezară pe o bancă, într-un colț singuratic.

— S-a făcut foarte frumos astăzi, reluă ea după o pauză.

— Da, răspunse el, și a ieșit soarele.

Dar gîndul lor nu era la cele ce vorbeau. El, care fugea de femei, se gîndi la întîmplările care îl apropiaseră de aceasta. Ea stătea lingă el, îl atingea, amenința să dea buzna în viața lui, și el trecea prin surprize continue. De cînd cu ultimul interogatoriu din Rouen, nu se mai îndoia ; femeia aceasta a fost părtașă la crima de la Croix-de-Maufras. Cum ? În urma căror împrejurări ? Minată de ce patimă, sau de ce interes ?

— E de mirare, spuse el iar, că se poate sta afară, în martie, ca vara.

— Oh, zise ea, de cum dă soarele se și cunoaște.

Iar la rîndu-i femeia se gîndea că flăcăul ăsta ar trebui să fie prea nătîng ca să nu fi bănuit vina lor.

— Azi de dimineață, adăugă ea, fusese frig la Havre.

— Fără să mai punem la socoteală ploaia, adăugă el.

Dar în clipa aceea Severina avu o inspirație bruscă. Nu judecă, nu discută : căci dacă ar fi discutat, nu ar fi spus nimic. Simțea însă că va face bine și că, vorbind, îl va cîștiga.

Încet, îi luă mîna și îl privi. Fără ocoluri, din suflet, cu jumătate de glas :

— D-voastră mă credeți vinovată ?

El tresări ; își pironi privirile în ale ei.

— Da, răspunse el, cu glasul tot așa de coborît și de mișcat.

Atunci ea-i strînse și mai mult mîna.

— Vă înșelați, eu nu sînt vinovată.

Și spunea aceasta nu pentru a-l convinge, ci numai pentru a-l înștiința că ea trebuie să fie nevinovată în ochii altora.

— Nu-s vinovată... Nu mă veți mai mîhni cu bănuiala că sînt vinovată...

Și se simți nespus de fericită văzînd cum el își coboară privirile într-ale ei, adînc. Mărturisirea îi unise.

— Nu mă veți mai mihni, mă credeți, nu-i așa ?
— Da, vă cred, răspunse el zimbind.
De ce să o silească să vorbească de-a dreptul despre
mplarea aceea groaznică ? Mai tîrziu, dacă va găsi cu
:, îi va povesti ea totul.
— Știți bine că sînt prietenul d-voastră și că nu veți
a să vă temeți de mine, murmură el la urechea ei. Nu
ıosc treburile d-voastră... Înțelegeți ? Sînt al d-voastră
totul.
Amîndoi vorbeau acum, voioși, ca o pereche care începe
se iubească.
— Ar fi bine să-mi dați și mîna cealaltă s-o încălzesc.
— O, nu aici. O să ne vadă lumea.
Ea ridea cu poftă, bucuroasă că e salvată. Nu-i plăcea
ıărul ; socotea că e sigură de aceasta ; iar dacă i se făduise, se și gindea cum să facă să-l păcălească.
— Atunci, ne-am înțeles, sîntem prieteni, fără ca alții,
nici chiar bărbatul meu, să vadă... Acum lasă-mi mîna și
ı mă mai privi atît, că o să-ți strici ochii.
Dar el privea degetele ei delicate prinse într-ale sale.
ıgînă în șoaptă :
— Știi că te iubesc.
Ea se desprinse repede. Și, ridicată, în fața băncii pe
are el rămăsese așezat :
— E o copilărie ! Fii cuminte, că ne vede lumea...
Se auziră cinci bătăi la un orologiu de prin apropiere.
— Vai, doamne, exclamă Severina, orele cinci, și eu am
ntîlnire în str. du Rocher !...
Bucuria se duse. O năpădea iarăși grija necunoscutului,
mintindu-și că încă nu era salvată.
— Dar șeful depoului, pe care doreați să-i vedeți ? spuse
acques, ridicîndu-se și el de pe bancă pentru a-i lua brațul.
— Cu atît mai rău !... O să-l văd altădată... Ascultă,
ırietene, nu mai am nevoie de d-ta, lasă-mă să mă duc să-mi
ermin treburile. Îți mulțumesc încă o dată, îți mulțumesc
lin toată inima !...
Și îi strîngea mîinile, grăbită.
— În curînd, la tren.
— Da, în curînd.
Cînd Severina ajunse iarăși în cabinetul sever din str.
lu Rocher, în fața d-lui Camy-Lamotte, gifîind, cu inima

bătîndu-i, acesta o privi o clipă, izbit de extraordinara sforțare pe care ea o făcea să pară liniștită. Hotărît, îi era simpatică criminala aceasta delicată, cu ochi de merișor.

— Ei bine, doamnă...

Și se opri pentru a se mai bucura cîteva clipe de îngrijorarea ei.

— Doamnă, l-am văzut pe șeful exploatării și am obținut ca soțul d-voastră să nu fie concediat... Afacerea e aranjată.

Atunci ea se clătină sub valul de bucurie prea aprinsă care o năpădi. Ochii i se umpluseră de lacrimi și nu spunea nimic ; zîmbea, atîta tot.

El repetă, stăruind asupra frazei, pentru a-i da toată semnificația :

— Afacerea e aranjată. Vă puteți întoarce liniștită la Havre.

Ea înțelegea bine : el voia să spună că nu vor fi arestați, că erau grațiați. Nu numai slujba păstrată, dar groaznica dramă uitată, înmormîntată.

— Decît, reluă el căutînd să devină iarăși sever, țineți minte și purtați-vă bine.

— Oh, domnule !...

Dar el voia să-i aibă la mînă, pe soție și pe bărbat. Făcu o aluzie la scrisoare.

— Țineți minte că dosarul rămîne pe loc și că la cea mai măruntă greșeală afacerea poate fi reluată... Mai cu seamă recomandați soțului dvs. să nu se mai amestece în politică. In privința asta noi vom fi fără milă... Știu că e luat la ochi, mi s-a vorbit de o ceartă cu subprefectul. In sfîrșit, el trece drept republicat : nesuferit... nu-i așa ? Să fie cuminte, căci altminteri îl suprimăm...

Ea stătea în picioare, zorită acum să iasă și să dea drumul bucuriei care o sufoca.

— Domnule, vă vom asculta, vom fi la ordinul dumneavoastră... Oricînd și oriunde, numai să porunciți : sîntem ai d-voastră.

El zîmbe, iarăși.

— Oh, nu voi abuza, doamnă, nu abuzez.

Și îi deschise chiar el ușa cabinetului.

In strada du Rocher, Severina merse în neștire. Simțea nevoia să alerge, să strige. Își dădea perfect seama de motivul grațierii lor, și își spunea mereu :

— Pe naiba, le e și lor teamă să răscolească lucrurile astea, m-am chinuit fără rost, ca o proastă. E limpede ca lumina zilei... Ah ! ce noroc !... Am scăpat, scăpat de-a binelea de data asta...

Trecînd pe strada Saint-Lazare, văzu că era șase fără douăzeci.

— Bun, am timp și să mănînc ceva...

Ajunsă in apropierea gării, intră în cel mai luxos restaurant ; și, instalată la o masă, își comandă un prînz fin, stridii, pește, pui fript. Apoi, după ce-și bău cafeaua, ieși în grabă, căci mai erau doar cîteva minute pînă la plecarea expresului.

Despărțindu-se de Severina, Jacques se dusese acasă ca să-și îmbrace hainele de lucru. De acolo, pornise imediat spre depou, unde nu ajungea de obicei decît cu o jumătate de oră înainte de plecarea mașinii. În ultimul timp, lăsa revizia mașnii în seama lui Pecqueux, cu toate că acesta se îmbătase de cîteva ori. De data aceasta însă, în starea sufletească în care se afla, ținea să verifice el însuși funcționarea celei mai mici piese, cu atît mai mult cu cît, dimineața, venind de la Havre, crezuse că observă o pierdere de forță mai mare ca de obicei la mașina lui.

În imensul hangar, negru de funingine, luminat de ferestrele înalte cu geamuri prăfuite, printre alte mașini în repaus, cea a lui Jacques era deja trasă pe linia de plecare. Un fochist din depou tocmai alimenta cu cărbuni cuptorul cazanului. Era una din acele mașini de expres, de o eleganță fină și uriașă, cu roțile ei enorme legate prin brațe de oțel, cu botul larg și flancurile lungi și masive, dînd în total frumusețea aceea suverană a ființelor de metal. După uzul Companiei de Vest, înafară de numărul ei de ordine, purta și numele unei gări, cea din Lison. Din dragoste, Jacques făcuse din numele acesta un nume de femeie, Lisona, cum îi spunea el cu o mîngîietoare duioșie.

Și, într-adevăr, iubea cu o adevărată dragoste mașina aceasta. Mai condusese și altele, supuse sau îndărătnice, iuți sau leneșe, știa că fiecare avea felul ei de a fi, că multe din ele nu erau bune de nimic, cum se spune de femeile în carne și oase ; astfel că, dacă o iubea pe aceasta, o iubea fiindcă avea într-adevăr calități rare, de femeie de rasă. Era blîndă, ascultătoare, ușor de pornit, avea un mers regulat și continuu.

O iubea dar pe Lisona lui ca un mascul recunoscător, era îndrăgostit de Lisona lui, care pornea și se oprea repede,

ca un cursier viguros și docil; o iubea fiindcă, pe lingă salariul lui fix, ea îi aducea și alte venituri, din primele de încălzire, datorită economiei de combustibil. Nu-i putea face decît o vină: prea multă nevoie de unsoare; cilindrii, în deosebi, înghițeau enorme cantități de unsoare, ca prinșe de o nedomolită foame. Zadarnic încerca să facă economie; Lisona se înnăbușea de îndată, temperamentul ei avea nevoie de asta. Astfel că, în cele din urmă, se resemnase să-i tolereze patima asta, așa cum închidem toți ochii la viciul acelora care pe de altă parte sînt încărcați de calități.

În timp ce cuptorul duduia și Lisona căpăta din ce în ce presiune, Jacques se învîrtea în jurul ei, inspectîndu-i cel mai mic șurub și încercînd să-și dea seama de ce dimineața îi consumase mai multă unsoare ca de obicei. Și nu găsea nimic, ceea ce îl necăjea mult, cu atît mai mult cu cît Pecqueux nu sosise încă.

În cele din urmă, apăru și el, privind mirat la Jacques, care strîmba nemulțumit din nas.

— Dar ce este? Merge ca o smeoaică!...

— Nu, nu, nu-mi place de loc.

Și, cu toate că toate piesele erau în perfectă regulă, continua să clatine din cap. Verifică atent manetele, se asigură de funcționarea supapei. Totul era în regulă, ar fi putut fi liniștit. În inima lui însă, Lisona nu mai era singură. O altă dragoste încolțea și creștea acolo, dragostea pentru ființa aceea micuță, plăpîndă, pe care o revedea mereu aproape de el, pe banca din grădiniță, slabă și cerînd parcă să fie iubită și apărată. Niciodată pînă atunci, dind viteză mașinii, nu-i trecuse prin gînd că pune în primejdie viața călătorilor. Și iată că acum numai gîndul de a duce la Havre femeia aceasta îl umplea de neliniște, de teama unui accident, în care și-o închipuia rănită din vina lui, murindu-i în brațe.

Sunară orele șase. Jacques și Pecqueux se urcară pe puntea care lega tenderul de locomotivă.

Ascultînd de maneta regulatorului, Lisona porni, ieși din depou, șuierînd pentru a cere drum liber, și în scurt timp ajunse la garnitura expresului, de care doi oameni de echipă o atașară solid.

Stăteau gata să plece; nu mai aveau decît cinci minute, și Jacques se apleca, mirat că n-o vede pe Severina în înghesuiala călătorilor. Era sigur că n-o să urce înainte de a veni la el. În sfîrșit, femeia veni mai mult în goană. Se înălță în vîrful picioarelor, bucuroasă.

— Nu-ți fie teamă, iată-mă.

Începu și el să ridă, fericit că o vede.

— Bravo, bravo, e bine !...

Dar ea se ridică și mai mult, și spuse mai în șoaptă :

— Prietene, sînt mulțumită, sînt foarte mulțumită... Am avut mare noroc... Tot ce doream.

Și el pricepu totul, și fu cît se poate de mulțumit. Pe urmă, după ce porni în fugă, ea se întoarse și adăugă în glumă :

— Ia vezi acum, să nu-mi sfărîmi ciolanele !...

El strigă cu glas vesel :

— O, să nu-ți fie teamă !

Dar ușile se închideau. Severina abia avu vreme să se urce, — și Jacques, la semnalul conductorului-șef, trase semnalul, apoi deschise regulatorul. Plecarea. Aceeași plecare ca a trenului tragic din februarie, la aceeași oră, în aceeași frămîntare a gării, în același zgomot, aceeași fumăraie. Decît că acum era încă lumină, un amurg clar, de o infinită blîndețe. La fereastră, Severina privea.

VI

Trecu o lună. Liniștea se întinsese iarăși în locuința pe care familia Roubaud o avea la etajul întîi al gării, deasupra sălilor de așteptare. Sub acoperișul lor, sub al vecinilor de pe coridor, în rîndurile măruntilor slujbași, supuși unei existențe de orologiu prin uniformitatea orelor reglementare, viața reîncepuse a se scurge cu monotonia de mai înainte. Părea că nu s-a întîmplat nimic, nici violent, nici neobișnuit.

Zgomotoasa și scandaloasa afacere Grandmorin începea a fi, treptat-treptat, uitată, și era pe punctul de a fi clasată din pricina neputinței în care se părea că e justiția în a-l descoperi pe culpabil. După o prevenție de alte cincisprezece zile, judecătorul Denizet dăduse o ordonanță de neurmărire în ce îl privea pe Cabuche, ordonanță motivată de faptul că nu existau împotriva lui dovezi suficiente ; iar o legendă a poliției, o legendă romantică, era pe cale să se formeze : acea cu privire la un asasin necunoscut, cu neputință de a fi prins, la un aventurier al crimei, prezent în tot locul și în același timp, care era vinovat de toate răutățile și care dispărea ca o

umbră de îndată ce se iveau agenții. Rareori făcea spirite pe seama legendarului asasin presa din opoziție, — înfierbîntată acum de apropierea alegerilor. Afacerea nu mai preocupa mulțimea. Nu se mai vorbi despre ea.

Ceea ce adusese liniște completă în casa familiei Roubaud fu aplanarea fericită a celeilalte dificultăți: atacarea testamentului Grandmorin. În urma sfaturilor d-nei Bonnehon, Lachesnaye-i consimțiseră în cele din urmă să nu se lege de testament, temîndu-se de izbucnirea unui scandal și nesiguri de bunul rezultat al procesului. Puși în posesia moștenirii lor, soții Roubaud erau de o săptămînă proprietari ai casei și grădinii de la Croix-de-Maufras, evaluate la patruzeci de mii de franci. Ei se hotărîră numaidecît să vîndă casa asta pîngărită prin sînge și desfrîu, casă care-i tortura ca un vis rău, și în care n-ar fi cutezat să înnopteze, de groaza umbrelor din trecut, și s-o vîndă în bloc cu mobilele ei, așa cum se afla, fără să o repare, fără măcar s-o curețe de praf. Dar pentru că la o licitație publică ar fi pierdut prea mult, dat fiind faptul că erau rari cumpărătorii care să se încumete a se îngropa acolo, se hotărîră să atîrne de fațada casei o înștiințare ce putea fi citită cu înlesnire din fuga trenului. Apelul, scris cu litere mari, implorarea aceea de vînzare, se adăuga tristeței obloanelor închise și grădinii năpădite de bălării. Pentru că Roubaud refuzase categoric să se ducă, măcar în treacăt, pentru a lua anumite măsuri, mersese într-o după-amiază acolo Severina, și predase familiei Misard cheile cu rugămintea de a arăta proprietatea în cazul cînd s-ar fi prezentat niște cumpărători. Aceștia puteau să se instaleze acolo în două ceasuri, căci se afla în dulapuri pînă și rufărie.

Ne mai îngrijorîndu-i de acum de nimic, soții Roubaud lăsau să se scurgă zi după zi, în așteptarea tihnită a zilei următoare. Odată și odată, casa tot se va vinde, vor lua banii și vor fi mulțumiți.

Se părea că aceeași somnolență a cuprins și celelalte gospodării învecinate cu a Roubauzilor. Culoarul pe care se flecărea îndeobște cu atîta străşnicie, de asemeni pirotea. Cînd Filomena venea în vizită la d-na Lebleu, abia auzeai murmurul vocii lor. Surprinse amîndouă de întorsătura pe care o luaseră lucrurile, nu mai vorbeau despre subșef decît cu o disprețuitoare îngăduință: nici vorbă că, pentru a-i păstra locul, nevastă-sa a făcut cine știe ce blestemății la Paris; în orice caz, rămînea un om pătat de acum, un om care nu se mai putea descotorosi de anume bănuieli. Iar pentru că

evasta casierului avea incredințarea că vecinii ei nu vor mai cuteza să-i dispute locuința, le arăta un dispreț nespus, trecînd ințepată pe dinaintea lor fără să le dea bună ziua; și aceasta așa de demonstrativ, incît o indispuse chiar și pe Filomena, care își rări vizitele din ce în ce mai mult; o găsea prea mîndră, nu se mai amuza. Totuși, d-na Lebleu, ca să aibă ce face, pîndea inainte intriga dintre d-ra Guichon și șeful gării, d. Dabadie, — de altminteri, tot zadarnic: nu-i surprindea.

Pentru Roubauzi rămînea, insă dureros, ingrijorător, un anumit loc din sala de mincare, un loc spre care ochii lor nu puteau să se indrepte fără să nu simtă o nouă stingherire. Era scindura de stejar din partea stîngă a ferestrei, pe care o scoseseră și-o puseseră apoi la loc după ce ascunseseră acolo ceasul și cele zece mii de franci aur găsiți intr-un portmoneu al acestuia. Soții Roubaud nu luaseră din buzunarele prezidentului ceasul și banii decît pentru a face să se creadă că a fost vorba de furt. El nu era un hoț: mai de grabă ar fi crăpat de foame, precum spunea, decît să pună mina pe o centimă ori să vîndă ceasornicul. Banii bătrinului care-i pîngărise femeia și pe care el îl pedepsise, banii aceia pătați de noroi și de sînge, — nu, nu, nu puteau fi atinși de un om cumsecade. Nu se gîndea la casa din Croix-de-Maufras pe care o primise în dar; îi inspira oroare doar faptul că scotocise buzunarele victimei.

Totuși, nu avusese tăria să dea foc hirtiilor de bancă și să arunce într-o seară, în mare, ceasul și portmoneul. Dacă o elementară prudență îl sfătuia la asta, un instinct tainic protesta în el împotriva distrugerii. Era stăpînit de un respect inconștient, niciodată nu ar fi cutezat să facă praf o atare sumă. Întîi, în prima noapte, o vîrîse sub pernă, căci nu găsise alt loc mai sigur. În zilele următoare se trudise să găsească ascunzători, îi schimba în fiecare dimineață locul, frămîntat de cel mai neinsemnat zgomot, obsedat de teama unei percheziții judiciare. Pe urmă, ajuns la capătul vicleniilor, sătul de a tot tremura, îi fusese lene să mai schimbe locul banilor și al ceasului ascunși în ajun sub scîndura podelei, — iar acum, pentru nimic în lume n-ar mai fi scotocit acolo era parcă o văgăună a spaimei și a morții, unde stăteau la pîndă spectre. Se ferea, în mersu-i, să pună măcar piciorul pe scîndura podelei; avea o senzație neplăcută. Iar stinghereala asta era cu atît mai bizară cu cît nu sufereau nimic de pe urma cuțitului, a frumosului cuțit pe

care-l cumpărase femeia și pe care soțul îl împlîntase în gîtlejul amantului. Spălat bine, cuțitul zăcea în fundul unui dulap, iar din cînd în cînd baba Simona îl întrebuința tăind pîinea la masă.

De altminteri, în tihna care trăia, Roubaud introdusese o altă pricină de neliniște, din ce în ce mai mare, silindu-l pe Jacques să-i viziteze. Angrenajul serviciului îl aducea de trei ori pe săptămînă pe mecanic la Havre: dimineața pînă seara la șase douăzeci; joia și sîmbăta de la unsprezece și cinci seara pînă dimineața la șase patruzeci. Iar în prima luni, după călătoria Severinei, subșeful se încăpățînase.

— Haida-de, camarade, nu se poate să nu iei o gustare cu noi... Ce dracu', ai fost drăguț cu nevastă-mea; sînt îndatorat.

De două ori, în interval de o lună, Jacques primise să ia masa cu ei. Se părea că, stînjenit de pauzele mari care se făceau acum între el și nevastă-sa, cînd mîncau, Roubaud încerca o ușurare avînd alături un musafir... Căpăta îndată chef de vorbă, vorbea, glumea.

— Vino cît poți mai des. Nu ne deranjezi nicidecum.

Într-o seară, o joi, pe cînd Jacques, după ce se spălase, mergea la culcare, se întîlni cu subșeful, care hoinărea prin jurul depoului; și, cu toată ora tîrzie, plictisit de a se întoarce singur, acesta merse cu flăcăul pînă în gară și pe urmă îl tîrî la el. Severina, care nu se culcase încă, citea. Luară împreună cîte un pahar, ba jucară cărți pînă tîrziu.

De acum dejunurile de luni și serile de joi și de sîmbătă, deveniră obișnuite. Cînd tovarășul absenta într-o zi, Roubaud însuși era acela care-l pîndea pentru a-l readuce și a-i face mustrări. Se posomora tot mai mult; nu se simțea bine într-adevăr decît lîngă nou-i prieten.

Severina îl primea de asemenea cu bunăvoie, cu o exclamație ușoară cînd îl vedea intrînd. Lăsa tot de o parte, broderia, cartea; vorbea, rîdea.

— A, ce bine ai făcut că ai venit! Auzisem expresul, și m-am gîndit atunci la d-ta.

Cînd el mînca, era o sărbătoare. Femeia îi cunoștea gusturile și se ducea ea însăși să-i caute ouă proaspete.

— Auzi, să poftești luni. Vom avea prăjituri.

Peste o lună însă, cînd tînărul se instală de-a binelea în viața lor, despărțirea dintre Roubauzi spori. Femeia se simțea tot mai mult bine, singură în pat, căutînd să aibă cît mai rare contacte cu bărbatul, în vreme ce acesta, așa de înflăcărat,

de brutal, la începutul căsniciei lor, nu-și dădea nici o osteneală de a o reține. De bună seamă că la consumarea divorțului acesta contribuia și Jacques, smulgîndu-i prin prezența sa de obsesia chinului lor.

Pe Roubaud, totuși, nu îl frămîntau mustrările. Îi fusese frică numai de urmări, înainte de clasarea afacerii; iar grija lui cea mare era, îndeosebi, să nu își piardă locul. Acum nu-i părea rău de nimic. Cu toate astea, poate, dacă ar mai fi trebuit să facă ce făcuse, nu avea s-o mai amestece în asta pe femeie, căci femeile se sperie ușor, și ușor se trec cu firea.

Într-o seară simți deșteptîndu-se iar în el gelozia sălbatică de altădată. Îl căutase pe Jacques la depou și îl aducea să bea împreună un pahar cu lichior, — cînd se întîlni pe scară cu Henri Dauvergne, conductorul-șef. Acesta păru tulburat și spuse că a fost la d-na Roubaud pentru un comision cu care îl însărcinaseră surorile. Adevărul era că de cîtva timp se ținea după Severina cu speranța că o va cuceri.

Subșeful își apostrofă nevasta, din ușă, cu violență:

— Pentru ce a mai venit aceia? Știi că mă plictisește?

— Dar, dragul meu, pentru un model de broderie...

— Broderie, să mă slăbească! Mă crezi așa de prost încît să nu înțeleg ce caută aici?... Îți spun, bagă de seamă!...

Se repezi la ea cu pumnii încleștați. Femeia se trase înapoi, albă ca varul, uimită de izbucnirea asta în indiferența calmă în care trăiau. Dar el se domoli și se adresă tovarășului său:

— E nostim cu golanii ăștia care cad în cîte-o casă închipuindu-și că femeia o să se arunce îndată de gîtul lor, iar bărbatul, foarte încîntat, o să închidă ochii! Pe mine mă îndîrjesc... Te rog să mă crezi că dacă s-ar întîmpla una ca asta, mi-aș gîtui nevasta, așa, numaidecît! Să nu-l mai prind pe domnișorul ăsta, că-i fac de petrecanie... Nu-i așa? Te dezgustă.

Jacques, foarte stingherit de scena întîmplată, nu știa ce să facă. Era pentru el mînia asta exagerată? Îi dădea bărbatul un avertisment? Se liniști cînd acesta reluă cu glas bine dispus:

— Prostie, cînd știu bine că tu însuți l-ai alunga pe ușă... Haide, dă-ne pahare și ciocnește cu noi.

Îl bătea pe Jacques pe umeri, iar Severina, recăpătîndu-și calmul, surîdea amîndoura. Băură după aceea cu toții și petrecură un ceas plăcut.

În felul acesta o apropiă Roubaud pe nevastă de tovarășul său, fără să arate că se gîndește la niscaiva urmări. Tocmai scena geloziei deveni cauza unei intimități mai strînse, a unei tainice pasiuni, comentă prin confidențe, între Jacques și Severina; căci el, cînd o văzu a treia zi, o compătimi c-a fost brutalizată, în timp ce ea, cu ochii înecați în lacrimi, i se plîngea cît de nefericită a fost în căsnicie. Din momentul acela, avură un subiect de conversație între ei singuri; se înțelegeau la urmă dintr-un semn. De fiecare dată cînd el venea, o întreba din ochi dacă are vreun motiv de tristețe. Ea-i răspundea la fel, cu o clipire. Pe urmă mîinile li se căutară pe la o clipire. Pe urmă mîinile li se căutară pe la spatele bărbatului, se hazardară, corespondară prin strîngeri îndelungi, mărturisindu-și cu degetele calde interesul crescînd ce-l dădeau celor mai neînsemnate fapte din viața lor. Nu aveau decît rareori norocul de-a se întîlni un moment fără ca Roubaud să se afle de față. Îl găseau totdeauna aici, între ei, în sala de mîncare melancolică, și nu făceau nimic ca să scape de el, nu le venea în gînd să se întîlnească undeva, în vreun ungher al gării. Era pînă acum o dragoste senină, prietenească, pe care soțul o stînjenea într-o foarte mică măsură; o privire, o strîngere de mînă le era deocamdată deajuns.

Prima oară cînd Jacques șopti Severina la ureche c-o va aștepta în joia următoare, la miezul nopții, după Depou, ea se revoltă și-și trase mîna. Era săptămîna ei de libertate, aceea în care bărbatul făcea de serviciu noaptea. Dar o mare tulburare pusese stăpînire pe ea la gîndul de a ieși din casă și de a se întîlni cu flăcăul acesta, departe, în întunericul gării. Era amețită și încerca teama virginelor neștiutoare a căror inimă bate; nu cedă îndată; el o rugă vreo cincisprezece zile, pînă cînd ea consimți, deși dorea fierbinte, dorea din capul locului aventura nocturnă. Iunie începea, nopțile devenea dogoritoare; abia le mai tempera suflul mării. De trei ori o aștepta Jacquqes în speranța că o să vină, măvar că refuzase. Și în seara asta femeia spusese nu; dar noaptea era fără lună, cerul era înnourat, nu strălucea nici o stea. Și acum stătea, în picioare, în umbră, Jacquqes o văzu, în sfîrșit, sosind, îmbrăcată în negru, cu pași înnăbușiți. Era așa de întuneric, încît ea ar fi trecut fără să-l recunoască, dacă el nu o prin-

dea în braţe dîndu-i o sărutare. Ea scoase, înspăimîntată, o exclamaţie. Pe urmă, zîmbitoare, îşi apăsă buzele pe ale lui. Atît fu tot: femeia nu vroia în ruptul capului să se-aşeze sub vreunul dintre şoproanele dimprejur. Merseră, vorbiră în şoaptă, strînşi unul într-altul. Era acolo o întindere vastă, ocupată de Depou şi de dependinţele lui, întreg terenul dintre str. Verde şi str. François-Mazeline, înţesat cu linii de garaj, cu rezervoare, cu pompe, cu clădiri de tot felul, cu cele două mari remize pentru locomotive, cu căsuţa lui Sauvagnat înconjurată de o palmă de grădină, cu şandramale în care se aflau instalate atelierele, cu corpul de gardă unde dormeau fochiştii şi mecanicii. Un ceas întreg gustară singurătatea fermecătoare, descărcîndu-şi inimile, spunîndu-şi cuvinte dragi adunate de-aşa de multă vreme. El o însoţi pe urmă pînă în strada Verde, gurile li se împreunară iarăşi. Se despărţiră.

La aceeaşi oră, în biroul subşefilor, Roubaud începea să moţăie în fotoliul de piele vechi, în care se ridica de douăzeci de douăzeci de ori pe noapte la cel mai neînsemnat zgomot.

De două ori pe lună, joia şi sîmbăta, Severina se întîlnea cu Jacques; iar într-o noapte, cînd ea îi spuse că bărbatu-său e înarmat cu revolver, se îngrijorară. La drept vorbind, Roubaud nu se abătea niciodată pînă la Depou. Totuşi, faptul dădu preumblărilor lor o umbră de primejdie care le sporea farmecul. Găsiră un ungher admirabil: se afla dinapoia casei lui Sauvagnat un fel de potecă printre mormane enorme de cărbuni, iar în capătul ei era o magazie mică pentru unelte, în care o movilă de saci goliţi ar fi oferit un culcuş moale. Dar într-o sîmbătă, cînd o răpăială bruscă de ploaie îi sili să se refugieze acolo, ea se încăpăţînă să rămînă în picioare, dîndu-şi doar buzele pentru sărutări nesfîrşite. Iar cînd, mistuit de patimă, el se încerca s-o atragă, femeia se împotrivi şi plînse, repetînd de fiecare dată aceleaşi motive. De ce căuta el s-o mînjească? I se părea aşa de frumos să se iubească fără pîngărirea ceea a sexelor! Murdărită la şaisprezece ani de desfrîul bătrînului, al cărui sîngeros spectru o urmărea, siluită mai tîrziu de poftele brutale ale bărbatului, păstrase o candoare de copil, o virginitate, stinghereala încîntătoare a patimei care se ignoră. Ceea ce o atrăgea spre Jacques era blîndeţea lui, supunerea de a nu bîjbîi cu mîinile pe corpul ei de îndată ce ea i le prindea într-ale ei. Femeia iubea pentru prima oară, dar nu se da tocmai pentru că aceasta i-ar fi ofensat dragostea: să fie numaidecît a acestuia aşa cum fusese a celorlalţi doi?

Într-o noapte de Iulie, pentru a ajunge la Havre la orele unsprezece și cinci, ora reglementară, Jacques fu nevoit să gonească Lisona ca și cum căldura înnăbușitoare o lenevise. Îi întovărășea de la Rouen, pe stînga, perpetuîndu-se în valea Senei cu străfulgerări orbitoare, furtuna; din cînd în cînd, îngrijorarea îl năpădea, căci în seara asta avea să se întîlnească iarăși cu Severina. Se temea să n-o împiedice furtuna. De aceea, cînd ajunse în gară, înainte de izbucnirea ploii, se încudă pe călători, care nu goleau vagoanele mai iute.

Roubaud se afla, de serviciu, pe peron.

— La naiba! își spuse el rizînd. Da știu că te grăbești de culcare... Hai, somn ușor.

— Mulțumesc.

Și Jacques, după ce desperechiă trenul, trase semnalul și porni spre Depou. Canaturile imensei uși erau deschise. Lisona se înfundă în hangarul cu două linii, cu o lungime de vreo șaptezeci de metri, hangar în care puteau să încapă șase mașini.

Pecqueux se apucă să stingă cazanul, numaidecît.

— Mor de foame, vreau să mă duc să îmbuc ceva, zise el. Dumitale nu ți-e?

Jacques nu răspunse. Cu toată graba, nu vroia să se depărteze de Lisona pînă ce nu era încredințat că focurile au fost stinse și cazanul golit. Un scrupul, o obișnuință de bun mecanic, de la care nu se abătea niciodată. Cînd avea vreme, nu pleca pînă nu-i făcea o inspecție și n-o ștergea cu grija cu care doftoricești un animal iubit.

Apa curse în clocote, în groapă. Abia atunci rosti:

— Repede, repede.

Un tunet formidabil îi curmă vorba.

— Drace! spuse fochistul.

Mecanicul schiță un gest de deznădejde. Se sfîrșise totul, cu atît mai mult cu cît acum o ploaie răpăia pe hangar. Răpăitul amenința să facă țăndări geamlîcul acoperișului. Colo, sus, de sigur că ferestrele fuseseră făcute țăndări, căci cădeau pe Lisona stropi mari. Vîntul năvălea furios prin ușile deschise, și-ai fi zis că întreaga șandrama va fi luată pe sus.

Pecqueux își isprăvise treaba.

— Mîine o să vedem mai bine. Nu-i nevoie să o gătim prea mult.

Și, revenind la ceea ce îl preocupa:

— Trebuie să mănînc... Pouă prea îndrăcit ca să mă pot duce la culcare acu...

Într-adevăr, cantina era lîngă Depou, pe cînd Compania închiriase tocmai în str. François-Mazeline o casă cu paturi pentru mecanicii şi fochiştii care rămîneau la Havre în timpul nopţii. Pe-un astfel de potop, însemna să fii muiat pînă-n oase ducîndu-te într-acolo.

Jaques fu nevoit să pornească în urma lui Pecqueux, care luase coşuleţul şefului, dintr-un aşa zis spirit de amabilitate. La drept vorbind, ştia că-n coşuleţ se mai află două bucăţi de viţel rece şi o sticlă abia începută ; şi tocmai bunătăţile astea îi făceau zîmbre. Ploaia se înteţea : o bubuitură de tunet zguduise din nou hangarul.

Dar, înainte de a intra în cantină, Jacques vroi să se curețe. Era în totdeauna, acolo, într-o încăpere, apă caldă în hîrdaie. Scoase un săpun din coş şi îşi spălă mîinile şi faţa, negre de funingine ; iar pentru că avea prevederea să ţină la dînsul şi un rînd de haine de schimb, putu să se îmbrace curat din creştet pînă în tălpi, aşa cum făcea, de altminteri, din cochetărie, în fiecare seară de întîlnire, cînd ajungea la Havre. Pecqueux aştepta în cantină, după ce abia îşi dăduse cu putinţă apă pe mîini şi pe faţă.

Cantina consista numai dntr-o săliţă goală, zugrăvită în galben, unde nu se aflau decît un cuptor pentru încălzitul merindelor şi o masă bătută în pămînt, acoperită cu o foaie de zinc în loc de pînză. Două bănci completeau mobilierul. Oamenii erau datori să îşi aducă hrana şi mîncau pe hîrtie înfigînd briceagul în bucate. Încăperea era luminată de o fereastră largă.

— Păcătoasă ploaie ! exclamă Jacquqes aşezîndu-se la fereastră.

Pecqueux se aşezase pe o bancă în faţa mesei.

— Ce, nu mănînci ?

— Nu, dragă, mănîncă tu şi pentru mine, dacă vrei. Nu-mi e foame.

Fără să se lase rugat, celălalt se aruncă asupra fripturii şi dădu gata sticla. Îl loveau deseori astfel de chilipiruri, căci şeful nu era mîncăcios. Cu gura plină, Pecqueux reluă după o pauză :

— Ce ne pasă de ploaie, de vreme ce am ajuns aici, la adăpost ? Nu e vorbă că, dacă o mai ţine aşa, te las ; mă duc la cuibul meu.

Şi se porni pe ris. Nu ascundea nimic; mărturisise de la început legăturile sale cu Filomena Sauvagnat, pentru ca Jacques să nu se mire văzîndu-l cînd spăla putina în nopţile cînd se ducea la ea. Pentru că Filomena stătea la frate-său, într-o odaie de la parter, lîngă bucătărie, el nu avea de făcut alta decît să ciocnească in oblon; femeia deschidea şi el sărea pe geam. Tot pe acolo se spune că săriseră toate echipele din gară. Acum însă ea trăia cu fochistul, şi fochistul probabil că o mulţumea.

— Dumnezeul Dumnezeului ei de ploaie! înjură înnăbuşit Jacques, văzînd că potopul se dezlănţuie, după o scurtă pauză, cu mai multă îndîrjire.

Pecqueux, care ţinea in vîrful briceagului ultima bucăţică de carne, rise iarăşi ca un copil.

— Te pomeneşti că ai fi avînd vreo treabă astă-seară. Între noi fie zis, nu-i aşa că nu se poate spune că tocim saltele din str. François-Mazeline?

Jacques se depărtă repede de fereastră.

— Ce vrei să spui?

— Asta e! Din primăvară şi pînă acum n-ai mai dat pe acolo decît spre ziuă, la ceasurile două-trei, dimineaţa. Ca şi mine, de altminteri.

De bună seamă, c-o fi ştiind ceva; poate că surprinsese vreo întîlnire. În fiecare dormitor paturile erau aşezate perechi-perechi; acela al fochistului aproape de al mecanicului. Nu era deci de mirare ca acesta să fi băgat de seamă viaţa neregulată a şefului său, care fusese foarte ponderat pînă atunci.

— Mă doare capul, spuse la întîmplare mecanicul. Mă simt bine hoinărind noaptea.

Dar fochistul sări.

— Ei nu, treaba dumitale; eşti liber să faci ce vrei... Am spus aşa în glumă... Dacă s-o întîmpla să-ţi fie urît în vreo zi, nu sta pe gînduri, adresează-te mie şi sînt gata să te servesc.

Fără să se lămurească mai limpede, îşi îngădui să-i ia mîna şi să i-o strîngă zdravăn, ca pentru a-şi arăta devotamentul. Pe urmă ghemui şi aruncă hîrtia în care fusese înfăşurată carnea; băgă sticla la loc, în coş. Iar pentru că ploaia se încăpăţîna, deşi tunetele încetaseră:

— O şterg; te las cu ale dumitale.

— Hm, spuse Jacques, de vreme ce tot plouă, o să mă lungesc şi eu pe patul de campanie.

Era, lîngă Depou, o sală unde oamenii veneau să se odihnească, îmbrăcaţi, atunci cînd n-aveau de aşteptat la Havre

decît trei-patru ceasuri. Într-adevăr, cum îl văzu pe fochist că dispare în răpăiala de afară, apucînd spre casa lui Sauvagnat, — se îndreptă și el în goană către corpul de gardă. Nu se culcă ; rămase în pragul ușii, înnăbușit de zăpușeala care domnea acolo. În fund, un mecanic, întins pe spate, horăia cu gura larg deschisă.

Mai trecură cîteva minute. Jacques nu se resemna ; se încăpățîna să nutrească o umbră de speranță. Potopul ăsta neghiob îi sporea și mai mult dorința de a se duce pe dată la locul de întîlnire, de a avea, cel puțin, satisfacția că a fost el acolo, dacă Severina nu va veni. Porni, în cele din urmă, prin ploaie, ajunse la colțul preferat, apucă pe poteca neagră, printre mormanele de cărbuni. Iar pentru că stropii, biciuindu-i fața, îl orbeau, merse pînă la șopronul cu unelte unde se adăpostise cu ea, odată. I se părea c-o să fie mai puțin singur.

Jacques se înfundă în beznă, cînd două brațe ușoare îl înlănțuiră și buze calde îl sărutară. Severina era acolo.

— Doamne, cum, ai venit ?

— Da, am văzut că se pregătește furtuna și am dat fuga înainte de a începe să plouă... De ce ai întîrziat ?

Oftă cu glas mîhnit. Niciodată n-o văzuse el așa de moale. Severina se furișă pe sacii goi, pe culcușul molatic din ungher. Și, căzut lîngă ea, fără ca brațele să li se fi desfăcut, Jacques îi simți picioarele prinse într-ale sale. Nu puteau să se vadă ; răsuflările îi învăluiau ca într-un vîrtej, neștiutori de totul din jurul lor.

Iar în chemarea arzătoare a sărutării, tutuirea urcă pe buzele lor asemeni patimei inimii lor.

— Tu m-așteptai ?...

— Da, te-așteptam, te-așteptam...

Și îndată, din prima clipă, aproape fără vorbe, ea fu aceea care-l atrase, care-l sili să o înlănțuiască. Nu prevăzuse nici ea aceasta. Cînd Jacques venise, ea pierduse nădejdea c-o să-l mai vadă ; și o năpădise acum bucuria nemărginită de a-l avea, dorința bruscă și neînfrîntă de a fi a lui. Era așa pentru că așa trebuie să fie. Ploaia se întețea pe acoperișul șopronului : ultimul tren pentru Paris, care intra în gară, trecu, huruind și șuierînd, cutremurînd pămîntul.

Cînd Jacques își reveni în fire, ascultă cu mirare cum cade ploaia. Unde era ? Și, deoarece regăsi pe pămînt coada unui ciocan peste care dăduse în clipa în care se așezase, fu inundat

de o fericire nespusă. Va să zică, s-a întîmplat ? A avut-o pe Severina, şi nu a luat ciocanul pentru a-i zdrobi capul. Ea era a lui, fără luptă, fără să-l năpădească dorinţa instinctivă de a şi-o azvîrli în spate, moartă, ca pe o pradă răpită altora ? Nu-l mai mistuia setea de a răzbuna injurii străvechi, duşmănia strînsă din mascul în mascul, de a cea dintîi înşelăciune din funduri de cavernă. Nu, posedarea acesteia era de un farmec puternic ; ea îl vindecase pentru că o vedea altfel, violentă în slăbiciunea ei, acoperită de sîngele unui om ca într-o chiurasă îngrozitoare. Ea îi domina pe el, pe el care nu cutezase să omoare nicicînd. Cu recunoştinţă înduioşată, cu dorinţa de a se contopi într-însa, Jasques o prinse iarăşi în braţe.

Severina se dădea, la rîndu-i, nespus de fericită, biruitoare într-o luptă al cărei rost nu-l mai înţelegea. De ce se împotrivise atîta vreme ?

-- Oh, dragul meu, ia-mă, păstrează-mă, nu vreau decît ce vrei tu.

— Nu, nu, iubito, tu eşti stăpîna mea ; nu vreau decît să te iubesc şi să te ascult.

Se scurseră cîteva ceasuri. Ploaia încetase de multă vreme ; gara era învăluită în linişte. Se ţineau încă îmbrăţişaţi, — cînd o detunătură de armă îi făcu să sară în picioare. Ziua era pe aproape ; pată albă înnălbea cerul dincolo de îmbucătura Senei. Ce însemna focul de armă ? Îl vedeau, în imprudenţa lor, în nebunia de a fi întîrziat aşa de mult, pe bărbatul urmărindu-i cu fouri de pistol.

— Nu ieşi ! Stai să văd.

Jacques înaintă, cu băgare de seamă, pînă la uşă. Iar acolo, în întunericul compact încă, auzi tropăituri de paşi ; recunoscuse vocea lui Roubaud care dădea ghes paznicilor strigînd că hoţii erau trei la număr şi că-i văzuse cu ochii săi furînd cărbuni. De cîteva săptămîni încoace nu era noapte fără ca el să nu aibă halucinaţii din astea. Acum, sub stăpînirea unei spaime, trase la întîmplare un foc, în beznă.

— Iute, iute ! Să nu rămînem aici ! murmură tînărul. Au să inspecteze şopronul... Fugi !

Într-o nouă pornire de patimă, se îmbrăţişară, înnăbuşindu-se în strîngeri şi în sărutări. Pe urmă Severina se furişă de-a lungul Depoului, ocrotită de umbra zidului, în timp ce el se pierdu printre grămezile de cărbuni. Într-adevăr, era şi timpul, căci Roubaud vroia să caute şi în şopron. Se jura

că tîlharii sînt acolo. Felinarele paznicilor se legănau încoace și încolo în întuneric. Urmă o ceartă. Apoi se înapoiară cu toții spre gară, necăjiți de urmărirea zadarnică.

Și cînd, liniștit în sfîrșit, se hotărî să meargă la culcare, în str. François-Mazeline, Jacqques se lovi de Pecqueux care-și potrivea straiele bombănind cîteva înjurături.

— Ce s-a întîmplat ?

— Eh, Dumnezeul lor, nu-mi mai vorbi ! Nătărăii de adineauri l-au sculat din somn pe Sauvagnat. M-a auzit cu soră-sa și a venit în cămașă. Am șters-o pe fereastră... Ia stai ! Auzi ?

Strigăte, suspine de femeie bătută ajungeau pînă la ei ; vocea groasă a unui bărbat mormăia înjurături.

— Auzi ? Mănîncă trînteală. Poate să aibă ea mult și bine treizeci și doi de ani, că el tot o bate cu biciul ca pe-o fetiță, cînd o prinde cu șoalda... Mofturi !... Ce-mi pasă !... E frate-său !

— Dar, zise Jacques, eu credeam că îi dă voie cu dumneata și că nu se supără decît cînd o vedea cu altul.

— Nu știi ce să mai crezi. Uneori se face că nu mă vede. Pe urmă, înțelegi, altădată o ciomăgește... Cu toate astea, ține la soră-sa. E sora lui, și mai de grabă s-ar lipsi de orice decît să se despartă de ea. Dar vrea s-o cumințească... La dracu încolo ; cred că astăzi e în dreptul ei să facă cum o taie capul !...

Strigătele se domoleau în tînguiri. Cei doi bărbați porniră. Peste zece minute, dormeau alături, în dormitorul mic, vopsit cu galben, mobilat doar cu patru paturi, cu patru scaune și unde nu se află decît un lighean de zinc.

De atunci, în fiecare noapte cînd se întîlneau, Jacques și Severina gustară negrăite clipe de fericire. Nu erau ocrotiți de furtună întotdeauna. Îi stingheriră ceasuri înstelate, răsărituri de lună strălucitoare. Dar la întîlnirile acelea se strecurau prin razele de umbră, căutau unghere întunecate. Și avură astfel, în August și în Septembrie, nopți adorabile. Nu le displăcură nici primele pișcături de ger în Octombrie. Ea venea îmbrăcată mai gros ; era înfășurată într-o manta în care încăpea și el pe jumătate. Totuși, din prima seară, el avusese o poftă : s-o aibă la ea acasă, în încăperea strîmtă, acolo unde ea i se părea altfel, mai atrăgătoare cu zîmbetu-i domol de burgheză cinstită ; dar ea se împotrivise mereu, nu atît de teama spionajului de pe culoar, cît dintr-un ultim scrupul de virtute : apărarea patului conjugal. Dar într-o luni, în plină

zi, pentru că el urma să ia masa acolo și pentru că soțul întîrziase, ținut de șeful gării, el făcu o glumă și o trînti pe pat într-o pornire de îndrăzneală nebunească, de care făceau haz împreună; se pierdură amîndoi în vîrtej. De-atunci ea nu se mai împotrivi, iar el urca acolo după ce bătea miezul nopții, joia și sîmbăta. Înfruntau fioroase primejdii; nu cutezau să se miște, din cauza vecinilor; gustară plăceri noi. De multe ori, un capriciu de aventuri nocturne, o nevoie de a fi slobozi, asemenea animalelor scăpate din ocol, îi împingea afară, în singurătatea neagră a nopților înghețate. Se iubiră și în Decembrie, pe un ger năprasnic.

De patru luni, Jacques și Severina trăiau astfel, stăpîniți de o patimă crescîndă.

Roubaud se îngrășase și mai mult din vara trecută, pe măsură ce nevasta își recăpăta voiciunea, frăgezimea de la douăzeci de ani, el îmbătrînea, părea mai posac. În patru luni, după cum spunea ea, Roubaud se schimbase enorm. Avea și acum cordiale strîngeri de mînă pentru Jacques; îl poftea, nu era fericit decît cînd îl avea la masă. Numai că plăcerea asta nu îi mai ajungea, ieșea de multe ori, îndată ce mînca, îi lăsa cîteodată pe tovarășul său cu femeia, pretextînd că se înnăbușe în casă și că merge să mai ia puțin aer. Adevărul e că acum frecventa o cafenea unde se întîlnea cu dl. Cauche, comisarul gării. Dădea peste cap păhăruțe cu rom; dar îl cuprinsese pofta de a juca, poftă care se schimbase în patimă. Nu se înviora, nu uita de toate decît cînd se afla cu cărțile în mînă, cufundat în nesfîrșite partide de pichet. Dl. Cauche, un pasionat jucător, hotărîse ca partidele să se facă pe bani: pontau pe sume mari; de-atunci Roubaud fusese cucerit de înflăcărarea patimei de cîștig, patimă care-l amețește pe om pînă la a-l face să-și riște dintr-o dată situația, viața chiar. Pînă acum serviciul nu suferise, își făcea vînt de îndată ce era liber și nu se înapoia decît spre ziuă, la ceasurile două sau trei, în nopțile cînd nu era de gardă. Nevasta nu se plîngea deloc; îi făcea doar mustrări că se întoarce cu toane, căci el avea un ghinion extraordinar; începuse să intre în datorii.

Într-o seară avu loc o ceartă între Severina și Roubaud. Fără să îl urască încă, nu mai putea să-l suporte decît cu greutate. Dar ceea ce o supără mai mult, ceea ce nu îndura fără cîrtire, era strîmtorarea materială în care o puneau permanentele lui pierderi. De cînd banii din casă luau drumul

cafenelei, ea nu știa de multe ori cum să plătească spălătoreasa. În seara asta ajunseseră la harță tocmai pe chestia cumpărării unei perechi de ghete de care avea nevoie. El, pe punctul de a ieși, negăsind cuțitul de masă pentru a-și tăia o bucată de pîine, luase cuțitul cel mare, arma care se afla într-un sertar al bufetului. Ea îl urmărea cu privirea pe cînd el refuza să-i dea cincisprezece franci pentru ghete, pentru că nu avea, pentru că nu știa de unde să îi ia ; ea repeta cu încăpățînare cererea, îl silea să stăruie în refuz, să își iasă din fire ; și deodată îi arătă cu degetul locul din podea unde dormeau spectrele, îi spuse că sînt acolo bani și că îi trebuiesc. El se îngălbeni, și dădu drumul cuțitului, înapoi în sertar.

Alte ciondăneli se iscară cu privire la Croix-de-Maufras. Pentru ce nu vindeau casa ? Și se învinuiau reciproc că nu fac nimic din ceea ce ar fi trebuit să facă pentru a grăbi vînzarea. El refuza cu violență să se ocupe de asta, în timp.
vînzarea. El refuza cu violență să se ocupe de asta, în timp ce ea, in cele cîteva zile cînd scrisese lui Misard, nu primise decît răspunsuri vagi : nu se prezentase nici un
primise decît răspunsuri vagi : nu se prezentase nici un cumpărător, fructele căzuseră, legumele nu se făceau, nefiind udate. Puțin cîte puțin, tihna în care se scufundase menajul, după criză, se tulbura. Toți germenii răului, banii ascunși, amantul introdus, se dezvoltaseră, îi despărțeau acum, îi îndîrjeau unul în contra celuilalt. Iar în frămîntarea sporită, viața devenea un infern.

De altminteri, ca printr-o contra-lovitură fatală, totul se întorcea parcă împotriva căsniciei Roubaud. O nouă furtună de clevetiri și certuri prinse să însuflețească coridorul. Filomena o rupsese violent cu d-na Lebleu, în urma unei calomnii a acesteia din urmă, care o învinuia că i-ar fi vîndut o găină bolnavă. Dar adevăratul motiv al rupturii stătea într-o reapropiere a Filomenei de Severina. Pecqueux, dînd peste aceasta, într-o noapte, în brațele lui Jacques, ea își înnăbușise mîndria de altădată și se arătase binevoitoare cu amanta fochistului ; iar Filomena, foarte măgulită de relațiile cu o damă care era, nici vorbă, frumusețea și distincția gării, se pornise împotriva nevestei casierului, — zgripțuroaică bătrînă, spunea ea. Îi făcu d-nei Lebleu mult sînge rău strigînd pretutindeni acum că locuința de la stradă se cuvenea familiei Roubaud, și că era o mișelie fără pereche dacă nu li se dă.

Situația incepea, prin urmare, a fi critică pentru nevasta casierului, cu atît mai mult cu cît încăpățînarea ei de a o pîndi pe d-ra Guichon ca s-o prindă cu șeful gării era de asemenea pe cale să-i pricinuiască neplăceri serioase: nu-i surprindea, însă avusese nenorocirea să fie ea surprinsă trăgînd cu urechea la uși. Scos din fire că e spionat astfel, d. Dabadie spusese subșefului Moulin că, dacă Roubaud va mai reclama o dată locuința, el e gata să contrasemneze scrisoarea. Moulin, nu prea palavragiu de felul său, repetînd cuiva asta, știrea făcu ocolul culoarului, de la un cap la altul, într-atît erau de înväpăiate patimile.

În vîrtejul acestor frămîntări, Severina nu avea decît o zi bună, vinerea. Născocise cu îndrăzneală, din octombrie, un pretext, primul care-i venise în minte, o durere la genunchi, care necesita îngrijirea unui specialst; și în fiecare vineri pornea cu expresul de șase patruzeci, dimineața, condus de Jacques, petrecea cu Jacques la Paris, ziua, și se întorcea apoi cu expresul de șase și treizeci. La început se crezuse obligată să dea soțului său știri în privința genunchiului; mergea bine, mergea mai rău; pe urmă văzînd că el nici nu o ascultă măcar, nu-i mai vorbi nimic. Uneori îl privea, se întreba dacă știe. Cum era cu putință ca gelosul ăsta sălbatic, omul ăsta care ucisese orbit de sînge, într-o pornire neroadă, să-i îngăduie un amant? Femeia nu putea crede; socotea mai de grabă că s-a prostit.

În primele zile din decembrie, într-o noapte geroasă, Severina își așteptă bărbatul pînă tîrziu. A doua zi, într-o vineri, înainte de a se lumina, urma să ia expresul; iar în serile astea își făcea de obicei toaleta cu îngrijire și își pregătea rochiile ca să se poată îmbrăca îndată ce va sări din pat. În sfîrșit, se culcă și adormi pe la orele unu. Roubaud nu se întorsese. În două rînduri, pînă acum, el nu venise decît la ziuă, robit tot mai mult patimei sale, ne mai putîndu-se smulge de cafeneaua a cărei săliță din fund se schimba puțin cîte puțin într-un adevărat tripou: se juca acum pe sume foarte mari. Bucuroasă, în definitiv, că se culcă singură, legănată în așteptarea zilei următoare, femeia dormea adînc, în căldura îmbietoare a rufăriei.

Dar suna ora trei cînd un zgomot ciudat o deșteptă. Întîi nu-și dădu seama, socoti că visează și adormi din nou. Erau zgomote înnăbușite, pîrîituri de parcă ar fi fost forțată o ușă. Un trosnet mai mare o făcu să se ridice în capul

oaselor. Și-o cutremură teama: cineva, de sigur, smucea broasca de la ușa dinspre culoar. Vreme de un minut nu îndrăzni să se miște, ascultînd cu vîjîituri în urechi. Pe urmă avu curaj să se ridice și să vadă ce e: merse încet, cu picioarele goale, întredeschise ușa, cuprinsă de un atare fior încît era palidă cu totul și chircită în cămășuța ei; iar spectacolul pe care îl zări în sufragerie o țintui de uimire și spaimă.

Roubaud, lungit pe burtă, sprijinindu-se în coate, smulsese scîndura cu un cleşte. O luminare, pusă lîngă el, lumina proiectîndu-i umbra enormă pînă în tavan.

Severina scoase, fără să vrea, un strigăt. Roubaud înspăimîntat, se întoarse. Un moment nu o recunoscu, i se păru fără îndoială un spectru văzînd-o albă toată, cu priviri îngrozite.

— Ce faci acolo? întrebă ea.

Atunci, înțelegînd, evitînd să răspundă, el nu scoase decît un mormăit. O privea, stingherit de prezența ei, dornic s-o trimită iarăși în pat. Dar nu găsea nici un cuvînt potrivit, și i se părea bună de luat la palme, — goală și tremurînd.

— Va să zică, așa? urmă ea. Nu-mi cumperi ghete, dar ei bani pentru tine, pentru că ai pierdut...

Asta îl îndîrji deodată. Iar avea să-i încurce viața, să se pună de-a curmezișul plăcerii lui, femeia asta pe care n-o mai voia și a cărei apropiere nu mai era pentru el decît o povară? De vreme ce el petrecea aiurea, nu mai avea nici o nevoie de ea. Scotoci mai departe și nu luă decît portmoneul în care se aflau cei trei sute de franci în aur. Iar după ce bătu cu talpa șipca la loc, îi aruncă în față printre dinți:

— Mi-e silă de tine, fac ce poftesc. Eu te întreb ce-o să faci peste cîteva ceasuri la Paris?

Apoi, dînd furios din umeri, se întoarse la cafenea, lăsînd luminarea pe scînduri.

Severina o luă și se duse în pat, înghețată pînă în inimă; și o ținu aprinsă, neputînd să adoarmă, așteptînd ora expresului, tot mai nerăbdătoare, cu ochii larg deschiși. Nu mai încăpea îndoială; o treptată dezorganizare, ca o infiltrație a crimei, îl ruina pe bărbat și frîngea orice legături între ei. Roubaud știa.

VII

În vinerea aceea, călătorii care urmau să ia la Havre expresul de șase și patruzeci, scoaseră un strigăt de mirare cînd se treziră : zăpada căzuse de pe la miezul nopții în fulgi atît de mari, încît se așternuse pe străzi în straturi de treizeci de centimetri.

În depozitul acoperit, Lisona gifîia, fumegînd, înhămată la șapte vagoane, trei de clasa II-a și patru de a întîia. Pe la cinci și jumătate sosiră la depou, în inspecție, Jacques și Pecqueux. La vederea zăpezii, mormăiră înciudați, și așteptau acum la postul lor, cu ochii în depărtări, semnalul.

Mecanicul murmură :

— Să mă ia dracu, dacă văd vreun semnal !

— De-am putea să răzbim măcar, zise fochistul.

Roubaud se afla pe peron cu felinarul în mînă ; venise la ora exactă să-și ia postul în primire. Din cînd în cînd, pleoapele i se închideau de oboseală, dar continua să fie vigilent.

Cînd Jacques îl întrebă dacă nu știe ceva în privința stării în care se afla linia, se apropie de el și îi strînse mîna.

Nu primise nci o telegramă. Cînd Severina cobori, învăluită într-o mantie largă, o conduse el singur la compartimentul de clasa I-a, unde o instală. De sigur că observase schimbul de priviri calde dintre cei doi iubiți, dar nu se sinchisi și nici măcar nu-i spuse nevestei că era o imprudență să pornească pe o vreme ca aceea.

Sosiră călătorii încărcați cu pachete și geamantane, în ciuda frigului ce domnea. Zăpada de pe ghete nu se topi. Călătorii închideau cu grijă ușile, baricadîndu-se, și în cîteva minute peronul rămase gol, insuficient luminat de lumina îndoielnică a cîtorva becuri de gaz, în timp ce felinarul locomotivei se pierdea în noapte, ca o licărire de incendiu.

Roubaud ridică lanterna și dădu semnalul. Șeful conductor fluieră, iar Jacques răspunse, după ce deschisese regulatorul și pusese în poziția de primire micul volan de mișcare. Trenul porni. Subșeful urmări cîteva minute cu privirea trenul care se îndepărta, biciuit de viscol.

— Ei, bagă de seamă ! spuse Jacques lui Pecqueux, azi nu-i de glumă.

Observase că tovarăşul pica de oboseală. De sigur, urmarea cîtorva nopţi de chef.

Ieşind din gară, cei doi bărbaţi se treziră în mijlocul zăpezii. Vîntul sufla de la răsărit; maşina avea astfel vîntul din faţă, biciuită de răbufnirile viscolului. În loc să se lumineze, linia se pierdea la două-trei sute de metri într-un fel de ceaţă fumurie prin care toate se întrezăreau ca într-un vis. Şi ceea ce mărea mai mult teama mecanicului, începînd cu primul canton, era faptul că nu putea vedea, la distanţa reglementară, semnalele roşii care-i închideau drumul.

Înaintă cu multă băgare de seamă, fără să poată micşora totuşi viteza; vîntul îi opunea o rezistenţă enormă, şi orice întîrziere ar fi însemnat o primejdie. Pînă la staţia Harfleur, Lisona îşi urmă drumul în chip obişnuit. Linţoiul de omăt ce se aşternuse nu-l preocupa pe Jacques, căci stratul n-avea mai mult de şaizeci de centimetri înălţime; măturătoarea de zăpadă avea un metru. Il frămînta o singură grijă, aceea de a păstra viteza. Era încredinţat că meritul unui adevărat mecanic constă în a merge regulat, cu cea mai mare presiune posibilă, fără să se lase intimidat de ceva.

De altfel, cusurul lui cel mai mare era încăpăţînarea de a nu ţine seama de semnale, sigur că va putea s-o oprească pe Lisona oricînd. Dar în clipa aceasta, în mijlocul primejdiei în care se afla, gîndul că Severina e cu el, că e răspunzător de viaţa ei scumpă, îi întări voinţa.

In picioare, pe platforma care lega maşina de tender, în ciuda hurducăturilor maşinii, Jacques se apleca spre dreapta să vadă mai bine. Prin fereastra aburită a adăpostului nu deosebea nimic; şi stătea cu faţa expusă pălmuirilor vîntului, cu pielea străpunsă de miile de ace ale gerului, înţepături care îl usturau ca tăieturile de brici.

Din cînd în cînd, se retrăgea să-şi tragă răsuflarea; atunci îşi ridica ochelarii, şi-i ştergea şi se întorcea din nou la postul de observaţie, în plin uragan, cu ochii aţintiţi în aşteptarea focurilor roşii, atît de absorbit de voinţa sa încît avu de două ori senzaţia că vede două scîntei sîngerînde în faţa pînzei care tremura în dreptul ochilor lui.

Deodată, prin întuneric, avu senzaţia că fochistul nu mai este la post. Un singur felinar lumina nivelul apei, pentru ca mecanicul să nu fie orbit de nici o lumină. Observă că pe cadranul manometrului acul albastru cobora vertiginos. Focul se stingea. Fochistul se lungise pe ladă, învins de somn.

— Chefliul dracului! strigă Jacques furios, zgîlţîindu-l.

Pecqueux se ridică și-și ceru iertare, mormăind ceva neînțeles. De abia se ținea pe picioare; dar puterea obișnuinței îl readuse îndată la locul său, cu ciocanul în mînă, spărgind cărbuni și îngrămădindu-i pe grătar; apoi trase puțin cu mătura. Și, în timp ce ușa cuptorului rămase deschisă, — în urma trenului se vedeau reflexe de lumină asemenea unei cozi de cometă care ar fi dat foc zăpezii, căzînd în lung și în lat ca o ploaie de aur.

După Harfleur, urma panta de trei leghe care duce pînă la Saint Romain, cea mai accentuată de pe toată linia.

Mecanicul reîncepu să manevreze cu atenție, așteptîndu-se la o lovitură puternică în dreptul coastei acesteia, primejdioasă chiar pe vreme bună. Cu mîna pe volanul de schimbarea mersului, privea cum fug stîlpii de telegraf, și căutînd să-și dea astfel seama de viteza ce scădea într-una. Deschise ușa cu vîrful piciorului, fochistul înțelese și ațîță și mai mult focul. Ușa cuptorului se roși, aruncînd pe picioarele lor licăriri violete. Dar nu simțeau căldura înnăbușitoare, din pricina aerului înghețat care-i înconjura. La un semn al șefului său, fochistul înteți focul. Acul manometrului se ridică iute la zece atmosfere. Lisona dădea toată iuțeala de care era în stare.

— N-o să mai urce, leneșa! glăsui Jacques printre dinți, el care nu avea obceiul să vorbească pe drum.

Totuși, Lisona, care trecuse de primejdioasa pantă, începu să meargă mai în voie, iar Jacques putu respira un moment. Din Saint-Romain la Bolbec linia urca foarte ușor; fără îndoială, totul va merge bine pînă la capătul celălalt al platoului.

Trecură prin Bolbec și apoi prin Yvetot, fără greutate. Dar la Motteville, Jacques îl interpelă pe subșef, care nu-i putu da lămuriri precise asupra liniei. Nu venise încă nici un tren; o singură depeșă îl vestise că omnibuzul din Paris era bloca la Rouen, în siguranță. Iar Lisona porni, coborînd greoaie și obosită cele trei leghe de pantă lină care duc la Barentin. Acum ziua se anunța, gălbuie.

În sfîrșit, la popasul din Barentin, șeful gării, d. Bessière, se apropie de mașină pentru a-l înștiința pe Jacques că au fost semnalate straturi mari de omăt înspre Croix-de-Maufras.

— Cred că încă se poate trece, mai adăugă el. Dar o să ai de furcă.

Călătorii începeau să se mire de popasul acesta prelungit în liniștea stației îngropate în zăpadă. Cîteva ferestre fură

lăsate în jos, cîteva capete se iviră. O doamnă foarte voinică, împreună cu două fete blonde, încîntătoare, fiicele ei, desigur, toate trei, probabil, englezoaice; iar mai departe o femeie tînără, brunetă, foarte frumoasă, pe care un domn în vîrstă se trudea s-o aducă în compartiment; în timp ce doi bărbați, un tînăr și un bătrîn, își vorbeau de la un vagon la altul, cu bustul scos pe jumătate afară. Dar, privind înapoi, Jacques o zări numai pe Severina, care privea de asemeni îngrijorată.

— Haide, dă-i drumul, încheie șeful gării. Speriem în zadar lumea.

Dădu semnalul. Conductorul șef fluieră, — și încă o dată Lisona se clinti din loc, după ce răspunse cu un strigăt lung și jalnic.

Jacques își dădu seama numaidecît că linia se schimbă. Intra în ținutul frămîntat, printre coastele și văile care se întindeau pînă la Malaunay, accidentînd terenul.

Mașina își pierdea tot mai mult viteza. Intrase acum între două straturi mari de omăt. Oprirea se produse încet, fără zguduiri. Nu se mai clinti. Zăpada o ținea încleștată.

— Gata!... S-a terminat!... mormăi Jacques. Dumnezeul Dumnezeului ei!...

Mai rămase la post cîteva clipe, cu mîna pe volan, făcînd o ultimă sforțare, cu nădejdea că va da obstacolul în lături.

Pe urmă închise regulatorul și înjură mai crîncen, mai furios.

Conductorul-șef se aplecase în ușa furgonului său, iar Pecqueux, întorcîndu-se îi strigă:

— Gata!... Ne împotmolirăm!...

Conductorul sări repede jos, în omătul în care se înfunda pînă la genunchi. Se apropiară și se sfătuiră toți trei.

— Să încercăm să o despotmolim, zise în cele din urmă mecanicul. Din fericire, avem lopeți; cheamă-l pe conductorul d-tale de la urmă, și noi patru vom putea, cred să deștepenim roțile.

Făcură semn conductorului de la urmă, care și el sărise din furgon. Își făcu anevoie drum prin omăt. Dar oprirea în plin cîmp, în singurătatea aceea albă, vuietul limpede al glasurilor care discutau în privința celor ce trebuiau făcute, slujbașul care își croia drumul de-a lungul garniturii, stîrni îngrijorarea călătorilor. Geamuri se coborîră. Auzeau strigăte, întrebări, era o confuzie, vagă încă, dar tot mai mult sporindă.

— Unde sîntem ?... De ce s-a oprit ?... Ce este ?... Doamne, o fi vreo nenorocire ?

Conductorul se simţi dator să liniştească lumea. Pe cînd înainta, doamna engleză, al cărei chip roşcovan era încadrat de chipurile încîntătoare ale fiicelor ei, îl întrebă cu un pronunţat accent străin :

— Domnule, nu e pericol ?

— Nu, nu, doamnă, răspunse el. Puţină zăpadă, atîta tot. Pornim îndată.

Şi geamul se ridică în ciripitul copilelor, — muzica aceea de silabe englezeşti, aşa de plăcute pe buze roze. Rîdeau amîndouă, bine dispuse.

Dar ceva mai încolo, domnul în vîrstă îl chemă pe conductor, în timp ce tînăra-i soţie îşi hazarda la spatele lui frumosu-i căpşor smead.

— Cum de nu s-au luat măsuri ? E de nesuferit... Vin din Londra, am treburi la Paris, acum, de dimineaţă, şi vă înştiinţez că voi face responsabilă Compania de orice întîrziere.

— Domnule, asigură slujbaşul, pînă în trei minute vom porni.

Frigul era năprasnic, zăpada năvălea înăuntru, capetele dispărură, ferestrele fură trase. Doar două ferestre mai rămăseseră coborîte ; şi, rezemaţi în coate, despărţiţi prin trei compartimente, doi călători vorbeau : un american de vreo patruzeci de ani şi un tînăr din Havre, foarte interesaţi amîndoi de lucrările pentru despotmolire.

— În America, domnule, toată lumea coboară şi pune mîna pe lopeţi.

— O, nu e nimic, ne-am mai împotmolit de două ori anul trecut. Ocupaţiile mele mă chiamă la Paris în fiecare săptămînă.

— Şi pe mine cam la trei săptămîni o dată, d-le.

— Cum, din New-York ?

— Da, domnule, din New-York.

Jacques muncea înainte. Zărind-o pe Severina la uşa primului vagon, în care ea se urca întotdeauna pentru a fi mai aproape de el, o imploră din ochi ; iar ea, înţelegînd, se retrase pentru a nu rămîne în bătaia vîntului care îi biciuia obrajii. Din momentul acela, gîndindu-se la ea, el munci mai cu spor. Dar băgă de seamă pricina opririi : împotmolirea în zăpadă nu se datora roţilor ; acestea străpungeau

străturile cele mai groase: piedica se datora cenușarului, care rostogolea zăpada îngrămădind-o în mormane enorme. Și-i veni o idee.

— Trebuie să deșurubăm cenușarul.

La început, conductorul-șef se împotrivi. Mecanicul era sub ordinele lui; nu voia să-l autorizeze a se atinge de locomotivă. Pe urmă se lăsă convins.

— Dacă îți iei răspunderea, fie!

De aproape o oră trenul stătea în pană, iar îngrijorarea călătorilor sporise. Din minut în minut o fereastră se cobora, un glas întreba de ce nu pleacă. Panică, strigăte, lacrimi, într-o criză tot mai accentuată.

— Nu, nu, am despotmolit îndeajuns, declară Jacques. Urcați-vă, mă ocup eu de rest.

Era din nou la postu-i, cu Pecquex, iar cînd ambii conductori se urcară în furgoanele lor, răsuci robinetul. Țîșnetul de abur arzător topi troienele care încă mai astupau linia. Dădu pe urmă, cu mîna la volan, mașina înapoi. Merse încet, înapoi, vreo trei sute de metri, pentru a-și face vînt. Și, dînd drumul presiunii, depășind chiar presiunea îngăduită, se izbi în zidul care astupa linia, aruncă înainte locomotiva cu toată puterea ei, cu toată greutatea trenului pe care îl trăgea. Dar nu putu să răzbească încă, se opri, fumegînd, vibrînd de puterea ciocniturii. Jacques reîncepu manevra încă de două ori, și de fiecare dată Lisona se poticni zadarnic. Izbuti, totuși, printr-o sforțare supremă, încordîndu-și mușchii metalici.

— Strașnică mașină!... mormăi Pecquex.

Jacques era orbit de zăpadă; scoase ochelarii și-i șterse. Dar deodată își aduse aminte de un șanț adînc care se afla la vreo trei sute de metri de Croix-de-Maufras: era în bătaia vîntului și desigur că omătul se va fi strîns acolo în grămezi mari; avu încredințarea că acolo se va împotmoli cu totul. Se aplecă. Departe, după ultima cotitură, șanțul se ivi, în linie directă, ca un mormînt prelung, plin cu zăpadă.

Lisona înainta. Trebui în cele din urmă să intre în șanț. La dreapta și la stînga parapetele erau înnecate; linia nu se mai zărea deloc. Dădu buzna, se rostogoli vreo cincizeci de metri cu răsuflarea gîfîitoare și din ce în ce mai domoală. Zăpada pe care o înfrunta forma o piedică în calea ei, clocotea și se înălța ca un val răzvrătit ce amenința s-o înghită. Mașina păru o clipă năpădită, învinsă. Dar cu o nouă sforțare se descătușă, înaintă încă vreo treizeci de metri.

Era sfîrșitul, era sforțarea agoniei : mormanele de omăt recădeau, acopereau roțile, piesele mecanismului erau năpădite, legate una de alta de lanțuri de ghiață. Iar Lisona se opri definitiv, dîndu-și duhul.

— Ni s-a înfundat, glăsui Jacques. Mă așteptam.

Vru să dea locomotiva îndată înapoi pentru a mai încerca o manevră. Dar Lisona nu se clinti.

Situația devenea de data asta cu adevărat critică. Conductorul de la urmă alergă să pună semnalele care aveau să ocrotească trenul în coadă, în timp ce mecanicul, aiurit, dădea semnale în continuu. Dar zăpada înnăbușea aerul, sunetul se pierdea, nu putea ajunge nici măcar pînă la Barentin. Ce să facă ?

Nu erau decît patru ; nu vor izbuti niciodată să despotmolească garnitura. Ar fi fost nevoie de o echipă. Se impunea să alerge după ajutoare. Iar partea și mai gravă era că panica îi cuprinsese iarăși pe călători.

O ușă se deschise, frumoasa doamnă brună sări zăpăcită, crezînd că se întîmplase un accident. Bărbatul ei, negustorul în vîrstă, care o urmă, strigă :

— O să-i scriu ministrului. E o rușine !

Plînsete de femei, voci înfuriate de bărbați răzbeau din vagoanele ale căror geamuri se lăsau violent. Numai cele două mici englezoaice se distrau, zîmbitoare și liniștite. În timp ce conductorul-șef căuta să liniștească lumea, cea mai mică îl întrebă în franțuzește, cu un ușor accent britanic :

— Așa dar, domnule, ne oprim aici ?

Mai mulți bărbați coborîseră înfruntînd omătul, în care se scufundau pînă la brîu. Americanul se întîlni din nou cu tînărul din Havre, pe cînd înaintau către locomotivă ca să vadă ce este.

Clătinară din cap.

— O să stăm patru-cinci ore pînă o vor scoate de aici.

— Pe puțin, și încă ar fi nevoie de vreo douăzeci de lucrători.

Jacques îl hotărîse pe conductorul-șef să-l trimită pe conductorul de la urmă la Barentin după ajutoare. Nici el și nici Pecqueux nu puteau să părăsească locomotiva.

Slujbașul se îndepărtă : îl pierdură în curînd din vedere, la capătul tranșeei. Avea de făcut patru kilometri, și poate că nu se va întoarce înainte de orele două. Deznădăjduit, Jacques lăsă o clipă postul și dădu fuga la primul vagon, unde o zărea pe Severina, care lăsase geamul.

— Să nu vă fie frică, zise el repede. Să nu vă fie teamă de nimic.

Ea răspunse la fel, fără a-l tutui, temîndu-se să nu fie auzită de cineva:

— Nu mi-e frică. Dar v-am dus grija.

Și cuvintele lor sunau așa de mîngîietor, încît se simțiră liniștiți și-și zîmbiră. Dar cînd se întoarse, Jacques dădu, surprins, cu privirea, de Flora și Misard urmat de alți doi inși, pe care nu-i recunoscu la început. Ei auziseră semnalul de alarmă, — și Misard, care nu era de serviciu, venise repede împreună cu cei doi tovarăși ai săi pe care tocmai îi cinstea cu vin alb, pietrarul Cabuche, care nu avea de lucru din pricina zăpezii, și acarul Ozil, venit din Malaunay prin tunel pentru a face curte Florei, pe care o urmărea mereu, deși avea parte întotdeauna de o primire rea. Ea, fata vagabondă, voinică și curajoasă ca un flăcău, îi însoțise din curiozitate. Pentru ea și pentru tatăl ei era un eveniment de seamă, o întîmplare extraordinară, trenul acesta care se oprea în fața casei lor. De cinci ani de cînd stăteau aici, cîte trenuri nu văzuseră trecînd cu viteză fulgerătoare, la fiecare oră din zi și noapte, pe vreme bună și pe furtună! Toate păreau mînate de vîntul care le aducea! Niciodată nu-și domolise mersul vreunul; le priveau cum fug, cum se pierd, cum dispar înainte de a le fi putut prinde în seamă. Și iată că, în mijlocul troienelor, un tren se oprea în fața ușii lor: ordinea firească era pervertită, cercetau lumea asta necunoscută pe care un accident o arunca pe linie, o contemplau cu ochi mari de sălbatici care dau buzna pe-o coastă unde au naufragiat niște europeni. Ușile deschise prin care se vedeau femei înfășurate în blănuri, bărbați strînși în paltoane groase, tot luxul acesta confortabil năruit pe întinderea de ghiață, îi înmărmurea de uimire.

Dar Flora o recunoscu pe Severina. Ea care pîndea de fiecare dată trenul lui Jacques, observase în ultimele săptămîni prezența femeii în expresul de vineri dimineața. Cu atît mai mult cu cît aceasta scotea capul în ușă pentru a-și privi în treacăt proprietatea de la Croix-de-Maufras. Ochii Florei se întunecară văzînd-o pe Severina vorbind cu mecanicul pe șoptite.

— A, doamna Roubaud! exclamă Misard, care o recunoscu și-și luă îndată aerul de supunere. Ce ghinion!... Dar nu puteți să rămîneți aici, trebuie să veniți la noi.

După ce strînse mîna cantonierului, Jacques îi sprijini invitația.

— Are dreptate... Poate că o să zăbovim cîteva ceasuri, așa că ați îngheța de frig.

Severina se împotrivi, căci era îmbrăcată bine, — spunea ea. Pe urmă, cei trei sute de metri prin zăpadă o cam speriau. Atunci Flora, care o privea țintă cu ochii ei mari, se apropie glăsuind :

— Poftiți, doamnă, că vă duc eu.

Și, mai înainte ca aceasta să fi acceptat, o cuprinse în brațele ei viguroase de flăcău și o luă pe sus ca pe un copil. După aceea o depuse dincolo de linie, într-un loc mai bătătorit, unde piciorul nu se mai înfunda. Călătorii se porniră pe rîs, mirați. Ce băiețoi ! Dacă ar fi fost doisprezece ca ea, despotmolirea s-ar fi făcut în mai puțin de două ore.

Totuși, propunerea lui Misard, casa cantonierului unde putea să se refugieze, să dea de căldură și poate și de pîine și vin, făcu ocolul vagoanelor. Panica se calmă cînd pricepură că nu e vorba de nici un pericol imediat ; decît că situația nu era mai puțin jalnică. Se alcătuiră două tabere : acei care, din dezrădejde, nu voiau să plece din vagoane și care se lungeau pe bănci, înfășurați în pături, de parcă s-ar fi gătit de moarte ; și acei care preferau să se hazardeze îndriuetaoi snrdl emfw snrdl etao ETOA cmwf snrld eatoic prin omăt, cu nădejdea că vor da de mai bine, dornici îndeosebi să scape de coșmarul trenului împotmolit și înghețat. Se formă un grup : negustorul în vîrstă cu tînăra-i soție, doamna englezoaică cu cele două fiice, tînărul, din Havre, americanul și alți vreo doisprezece inși, gata de drum.

Jacques convinsese în șoaptă pe Severina să meargă jurîndu-se că-i va aduce vești de îndată ce-i va fi cu putință. Și pentru că Flora îi privea mereu cu ochi posomorîți, el îi șopti fetei domol, ca un prieten vechi :

— Va să zică, ne-am înțeles, tu o să conduci pe doamne și pe domni... Eu rămîn cu Misard și cu ceilalți. Ne vom așeza la lucru și vom căuta să facem ce-om putea deocamdată.

Într-adevăr, numaidecît, Cabuche, Ozil și Misard puseră mîna pe lopeți alături de Pecqueux și de conductorul-șef, care începuseră să arunce zăpada.

Flora vru s-o ia iarăși pe Severina în brațe, dar aceasta se împotrivi, ținînd să meargă ca și ceilalți. Cei trei sute de metri fură foarte anevoioși : mai cu seamă în șanț

de metri fură foarte anevoioși: mai cu seamă în șanț lumea se înfunda pînă la mijloc; în două rînduri fu nevoie să se dea ajutor corpolentei doamne engleze, care se înnecase pe jumătate. Fiicele ei rîdeau, încîntate, într-una. Tînăra soție a domnului bătrîn alunecă și fu silită să primească mîna tînărului din Havre, în vreme ce bărbatul ei tuna și fulgera, cu americanul, împotriva Franței. Ajunseră, în sfîrșit, și Flora îi introduse pe călători în bucătărie, unde am putea să le dea măcar cîte un scaun de fiecare, căci ei erau în număr de vreo douăzeci. Tot ce îi dădu prin minte fu să caute scînduri și să improvizeze două bănci cu ajutorul scaunelor pe care le avea. Aruncă după aceea o buturugă în vatră și schiță un gest de parcă ar fi spus că mai mult nu au dreptul să-i ceară. Nu scosese pînă atunci un cuvînt; rămase în picioare, privind lumea aceea cu ochi ei mari, verzui, cu aerul sălbatic și cutezător de sălbatică blondă. Doar două chipuri îi erau cunoscute, căci le zărise de luni de zile mai des la uși: chipul americanului și al tînărului din Havre. Celelalte ființe i se păreau de o rasă deosebită, — locuitori ai unui tărîm necunoscut, căzuți ca din cer, aducînd la ea, în bucătăria ei, veșminte, moravuri și idei pe care nu și le-ar fi închipuit niciodată. Doamna engleză declară tinerei soții a negustorului că se duce în Indii, la fiul ei mai mare, înalt funcționar, iar aceasta făcea haz de necazul ce are acum cînd, pentru întîia oară, avusese capriciul să-l însoțească la Londra pe soțul ei, care mergea acolo de două ori pe an. Se tînguiau cu toții gîndindu-se că s-au împotmolit în pustiul acesta: va fi nevoie să mănînce, să doarmă, — și, Doamne, cum vor face? Flora, care îi asculta, întîlni privirea Severinei, îi făcu semn pentru a o îndemna să treacă în odaia de alături.

— Mamă, vesti fata intrînd acolo, e aici d-na Roubaud... Vrei să-i spui ceva?

Fazia stătea întinsă cu fața gălbejită, cu picioarele umflate, într-atît de bolnavă încît nu se mai da jos din pat de cincisprezece zile; și în camera săracă unde o sobă de tuci întreținea o căldură înnăbușitoare, își trecea orele adulmecînd ideea fixă a încăpățînării ei, distrată numai de huruitul trenurilor care treceau cu viteză amețitoare.

— Hm, doamna Roubaud, murmură ea. Bine, bine!...

Flora îi povesti întîmplarea, îi vorbi de lumea pe care-o adusese și care era acolo. Dar nimic nu o mai interesa.

— Bine, bine!... repetă ea cu voce obosită.

Dar își aduse aminte de ceva, ridică un moment capul și zise :

— Dacă doamna vrea să-și vadă casa, știi că cheile sînt agățate lîngă dulap.

Dar Severina refuza. Un fior o cuprinse la gîndul întoarcerii la Croix-de-Maufras, prin zăpadă, în lumina gălbuie a zilei. Nu, nu, nu avea ce să vadă, prefera să rămînă aici, la căldură, în așteptare.

— Stați aici, doamnă, reluă Flora. E mai bine decît dincolo. Și pe urmă n-avem pîine îndeajuns pentru toți oamenii, pe cînd pentru d-voastră, dacă o să vă fie foame, vom găsi o bucată.

Severina mulțumi și se așeză lîngă sobă, preferind, într-adevăr, să stea cu bolnava în odaie, aici, unde nădăjduia că Jacques își va face timp s-o găsească. Trecură două ore. Se lăsă învinsă de căldură și moțăia, după ce vorbise de una și de alta, — cînd Flora, care era chemată în bucătărie mereu, deschise ușa, spunînd cu vocea-i aspră :

— Intră, că e aici !

Era Jacques. Venise cu vești bune. Omul trimis la Barentin se înapoiase cu o echipă de vreo treizeci de soldați, pe care administrația îi mînase în punctele amenințate, în vederea accidentelor. Munceau acum de zor cu tîrnăcoape și cu lopeți. Numai că treaba va ține mult, așa că n-au să poată porni înainte de a se înnopta.

— În sfîrșit, nu vă aflați la un loc prea rău ; aveți răbdare, adăugă el. Nu-i așa, tușă Fazia, că n-o s-o lași pe d-na Roubaud înfometată ?

La vederea flăcăului ei, Fazia încercase să se scoale în capul oaselor, și însuflețită, voioasă, îl privea, îl asculta. Cînd el se apropie de pat :

— De bună seamă, de bună seamă ! declară ea. O, flăcăul mamei, va să zică pe tine te-a împotmolit zăpada !... Și dobitoaca asta, care nu mă vestește !

Se întoarse spre fiica ei și o apostrofă :

— Cel puțin caută de fii bine crescută, du-te acolo la domni și la cucoane și îngrijește de ei, ca să nu spună administrației că noi sîntem sălbatici !

Flora se pironise între Jacques și Severina. Păru că șovăie o clipă, întrebîndu-se dacă nu e mai bine să rămînă pe loc, în ciuda mamei ei. Dar, în cazul ăsta, n-o să vadă nimic. Prezența ei îi va împiedica pe ceilalți doi să se trădeze. Ieși în tăcere, învăluindu-i într-o privire lungă.

— Cum, tuşă Fazia, eşti tot în pat, va să zică nu e glumă ? reluă Jacques mîhnit.

Ea îl trase aproape, îl sili să şeadă pe marginea saltelei şi, fără să ia seama la tînăra femeie, care, din discreţie, se depărtase, dădu frîu liber inimii, cu voce coborîtă :

— Da, da, nu e glumă ! E o minune că mă mai găseşti încă în viaţă... N-am vrut să-ţi scriu, pentru că lucruri de astea nu se scriu... Era cît pe aici să mă duc ; dar acum mi-e mai bine, şi am nădejde că o să scap şi de data asta.

El o privea, speriat de progresele bolii, ne mai găsind într-însa nimic din făptura frumoasă şi voinică de altădată.

— Aşadar, tot crampe şi ameţeli, mătuşă Fazia ?

Dar ea îi strîngea mîna şi urmă, coborînd tot mai mult glasul :

— Închipuieşte-ţi că l-am prins... Ştii că nu puteam să aflu în ce fel îmi dădea otrava. Nu beam, nu mîncam nimic pe care el punea mîna, şi cu toate astea, în fiecare seară, aveam văpăi în pîntec... Ei bine, el îmi punea otrava în sare ! L-am văzut într-o seară... Şi eu care puneam sare în toate, ca să le curăţ !

Jacques, pe care posedarea Severinei părea a-l fi vindecat, se gîndea uneori la povestea asta cu otrava cum te gîndeşti la un vis rău, cu îndoieli. Strînse mîngîietor mîinile bolnavei, şi vru s-o liniştească.

— Haide, e cu putinţă oare ?... Ca să spui aşa ceva trebuie să fii într-adevăr sigură... Şi, pe urmă, ţine de prea mult timp ! O fi mai degrabă o boală pe care doctorii n-o cunosc.

— O boală, gemu ea, o boală pe care mi-a vîrît-o în carne, da... Cu doctorii ai dreptate : au venit doi care n-au priceput nimic şi care n-au căzut la înţelegere. Nu vreau să-i mai văd pe corbii ăştia pe aici... Înţelegi, îmi punea otrava în sare. Îţi jur că l-am văzut ! Pentru mia mea de franci, mia de franci lăsată de la tata. Crede că dacă m-o răpune o să dea peste ei. Dar să poftească, banii sînt într-un loc unde n-o să dea peste ei nimeni şi niciodată... Pot să mă duc, sînt pe pace, n-o să pună nimeni mîna pe banii mei !

— Tuşă Fazia, eu în locul d-tale aş da de veste jandarmilor dacă aş fi sigur cum spui.

Ea făcu o mişcare de neplăcere.

— Aş, nu jandarmii. E treaba noastră ; treaba lui şi a mea. Eu ştiu că el vrea să mă dea gata, şi eu nu vreau

să mă dea gata. Nu-i așa, n-am decît să mă păzesc, să nu fiu proastă cum am fost cu sarea? Hm, cine ar crede? Un amărît, o fărîmă de om pe care poți să-l bagi în buzunar și care îi vine totuși de hac unei femei voinice cum eram eu!...

Jacques se gîndea că boala îi chinuia mintea cu închipuiri negre; iar pentru a o abate, căuta să glumească. Bătrîna începu deodată să tremure sub pătură.

— Uite-l, șopti ea. Îl simt cînd se apropie.

Într-adevăr, peste cîteva clipe, Misard intră.

— M-am gîndit că doamna o vrea, poate, să se folosească de prilej și să arunce o privire proprietății dumneaiei. M-am repezit încoace... Dacă doamna vrea s-o însoțesc...

Și, pentru că tînăra femeie refuza din nou, el urmă cu glas tînguitor:

— Doamna s-o fi mirat de fructe. Erau toate cu viermi și nu făceau să cheltuiești cu drumul... S-a pornit, așa, un vînt care a făcut stricăciuni... Vai, e păcat că doamna nu poate să vîndă! A venit un domn care a cerut să se facă reparații... Dar eu sînt la porunca doamnei, și doamna poate să fie pe pace, căci îi țin locul.

Pe urmă ținu cu orice preț să-i ofere pîine și pere, din grădina lui, — pere care nu erau viermănoase. Ea primi.

În trecerea prin bucătărie, Misard îi vestise pe călători că lucrările pentru despotmolire continuau, dar că mai era zăbavă de patru sau cinci ore. Sunase prînzul, — și se porniră noi tînguieli, deoarece lumea era înfometată. Flora declară că nu o să aibă pîine pentru toți musafirii. Avea îndeajuns vin, și adusese din pivniță zece litri, pe care îi înșiră pe masă. Dar nu erau pahare: vor fi nevoiți să bea în grupe, — doamna engleză cu cele două fiice, domnul bătrîn cu tînăra-i soție. Aceasta de altminteri, găsea în tînărul din Havre un slujitor zelos, inventiv, care îngrijea să nu-i lipsească nimic. Dispăru și se întoarse cu mere și cu o pîine găsită în beci. Flora se supără, spuse că pîinea e pentru mama ei bolnavă. Dar tînărul tăie pîinea și o împărți doamnelor, începînd cu tînăra femeie, care îi zîmbea măgulită.

— Te mai întorci acolo? îl întrebă Misard pe Jacques.

— Da, da, răspunse acesta, viu după d-ta.

Misard se duse, închizînd după el ușa. Iar Fazia, apucîndu-l pe tînăr de mînă, îi mai murmură la ureche:

— Dacă o să mă prăpădesc, să vezi ce mutră are să facă atunci cînd n-o găsi chilipirul... Mă bucur numai cînd mă gîndesc. Aș pleca mulțumită din lumea asta chiar și acum.

— Mătușă Fazia, dar n-o să rămînă pierdută averea d-tale ? N-o să rămînă pentru totdeauna acolo unde e ? De ce n-o lași fetei d-tale.

— Florei ? Ca să i-o ia el ? Nu, nu... Și nici ție, flăcăul mamei, pentru că și tu ești nàtìng : o să aibă parte și el... N-o las nimănui pe pămîntul ăsta pe care m-am intîlnit cu el !

Se istovea. Jacques o culcă la loc, o liniști sărutînd-o și făgăduindu-i că va mai veni în curînd s-o vadă. Apoi, pentru că bătrîna ațipise, el se apropie de Severina, care stătea și acum lîngă sobă ; ridică un deget, zîmbind, sfătuind-o să fie prevăzătoare ; și, cu o mișcare șăgalnică, ea își dădu capul pe spate, oferindu-și buzele, iar el se aplecă și-și lipi gura de gura ei într-o sărutare profundă și discretă. Ochii li se închiseră ; își sorbeau răsuflarea. Dar cînd îi redeschiseră, buimăciți, Flora, care deschisese ușa, se afla pironită în fața lor, privindu-i.

— Doamna nu mai are nevoie de pîine ? întrebă ea cu voce răgușită.

Severina, confuză, zăpăcită, îngînă cîteva cuvinte.

— Nu, mulțumesc.

Jacques fixă un moment asupra Florei ochi de jăratic. Șovăia, buzele îi tremurau de parcă ar fi vrut să vorbească ; pe urmă, schițînd un gest amenințător, plecă, trîntind ușa cu violență.

Sunară orele trei, pe urmă patru. Timpul se scurgea anevoie, într-o nimicire de plictiseală și iritație sporindă. Umbrele nopții se întindeau, — livide peste cîmpia albă. Pînă și cele două mici englezoaice începuseră să plîngă de enervare. Într-un colț, nostima doamnă brună adormise cu capul pe umărul tînărului din Havre.

Dar lucrările de despotmolire erau gata și, în timp ce echipa de soldați care liberase locomotiva curăța linia în fața ei, mecanicul și fochistul se urcară la post.

Văzînd că nu mai ninge, Jacques recăpătă încredere. Acarul Ozil îi spuse că dincolo de tunel, spre Malaunay, straturile de zăpadă erau mai puțin mari. Îl cercetă din nou.

— Va să zică, ai venit prin tunel, pe jos, ai putut să intri și să ieși în voie ?

— Precum vă spun ! O să răzbiți, garantez eu.

Cabuche, care muncise cu rîvnă, se retrăgea acum, cu înfățișarea lui sfioasă și sălbatică, accentuată și mai mult în urma încurcăturilor cu justiția.

Jacques îl chemă.

— Hei, camarade, ia dă-ne lopeţile acelea ale noastre de lîngă parapet. La caz de nevoie, au să ne prindă bine.

Iar cînd pietrarul îi făcu şi acest serviciu, el îi strînse viguros mîna, pentru a-i arăta că-l stimează văzîndu-l bun de muncă.

— Eşti un om de ispravă!

Dovada aceasta de prietenie îl mişcă la culme pe Cabuche.

— Mulţumesc, spuse el, abia stăpînindu-şi lacrimile.

Misard, care se avea iarăşi bine cu el, după ce el îl pîrîse înaintea judecătorului, aprobă din cap cu un zîmbet perfid pe buze.

Jacques dădu semnalul, după ce Pecqueux deschise supapa. Conductorii erau la postul lor. Misard, Ozil şi Cabuche se urcară pe scara vagonului din faţă. Trenul ieşi încet-încet din şanţ, printre soldaţii înarmaţi cu lopeţi şi înşiraţi pe stînga, de-a lungul malului. Trenul se opri după aceea în dreptul casei cantonierului, pentru a-i lua pe călători.

Flora stătea afară. Ozil şi Cabuche se opriră lîngă ea, în timp ce Misard se zorea acum salutînd pe doamnele şi pe domnii care ieşeau de la el şi încasînd bacşişuri. Lumea scăpa în sfîrşit! Dar prea mult aşteptaseră, în prada frigului, a foamei şi a oboselii. Doamna engleză îşi tîra după ea fetele, adormite pe jumătate, iar tînărul din Havre se urcă în acelaşi compartiment cu nostima femeie brună, foarte îndatoritor şi gata să-l servească pe soţ. O clipă se ivi la fereastra odăii, mătuşa Fazia. Curiozitatea o scosese din aşternut şi o tîrîse la geam. Ochii ei mari, înfundaţi, de bolnavă, priveau mulţimea asta necunoscută pe care ea nu avea s-o mai vadă nici cînd, adusă de furtună şi luată de furtună.

Severina ieşise cea din urmă. Întoarse capul şi îi zîmbi lui Jacques, care o urmărea din ochi. Iar Flora, care îi pîndea, se îngălbeni şi mai mult văzînd schimbul lor de calme alintări. Cu o mişcare bruscă se apropie de Ozil, pe care pînă atunci îl respinsese, se apropie ca şi cînd ar fi simţit acum, în vrăjmăşia ei, nevoia de un bărbat.

Conductorul-şef dădu semnalul, Lisona răspunse cu un şuierat plîngător, iar Jacques porni, oprindu-se de data asta abia la Rouen. Erau orele şase, noaptea se aşternuse din cerul negru pe întinderea albă; dar un reflex palid de o melancolie sfîşietoare, stăruia pe pămînt luminînd dezolarea

ținutului acesta pustiit. Iar acolo, în lucirea puhavă, casa de la Croix-de-Maufras se ridica în pantă, mai șubredă și mai întunecoasă, în mijlocul zăpezii, cu firma: „De vînzare“ pe fațada întunecată.

VIII

La Paris trenul nu intră în gară decît seara la zece patruzeci. Poposise douăzeci de minute la Rouen pentru a da călătorilor putința să mănînce; iar Severina se grăbise să trimită o depeșă soțului său, înștiințîndu-l că nu se va întoarce la Havre decît cu expresul de a doua zi seara. Avea de stat cu Jacques o noapte întreagă, cea dintîi pe care o vor petrece împreună, într-o cameră, liberi, fără teamă de a fi deranjați.

Cînd plecaseră din Mantes, lui Pecqueux îi venise o idee. Nevastă-sa, mama Victoria, se afla la spital, de opt zile, din cauză că își scrîntise, în urma unei căderi, piciorul; iar pentru că el avea în oraș alt culcuș, cel puțin așa se lăuda, găsise nimerit să ofere doamnei Roubaud odaia lor; ea se va simți acolo mult mai bine decît în vreun hotel de prin apropiere, și va putea să rămînă ca la casa ei, pînă a doua zi seara. Jacques își dăduse îndată seama de latura practică a aranjamentului, cu atît mai mult cu cît nu știa unde să o ducă pe femeie. Și, pe peron, în îmbulzeala călătorilor care coborau, cînd ea se apropiă de locomotivă, o sfătui să primească, dîndu-i totodată și cheia pe care fochistul i-o predase. Dar ea șovăia, refuza, stingherită de zîmbetul șugubăț al acestuia, care, de sigur, cunoștea totul.

— Nu, nu, am pe verișoară-mea. Ea o să-mi pună o saltea jos și o să dorm acolo.

— Haide, primiți, spuse în cele din urmă Pecqueux cu aeru-i de chefliu. Patul e moale, zău, și e mare că pot să încapă în el și patru!

Jacques o privea cu atîta stăruință încît ea primi cheia. El se plecase și-i șoptie:

— Așteaptă-mă.

Severina avea de urcat numai o porțiune a străzii Amsterdam și de făcut un ocol la răspîntie; zăpada luneca însă atît

de tare încît fu nevoită să meargă cu prea multe precauţii. Avu norocul să găsească locuinţa deschisă încă, şi se urcă pe scară fără să o vadă măcar portăreasa, care era cufundată într-o partidă de domino cu o vecină; iar la al patrulea deschise uşa şi-o încuie aşa de uşor încît, de bună-seamă, nici un vecin, nu putea s-o bănuiască acolo. Totuşi, trecînd pe podeaua de la al treilea auzise foarte limpede rîsete, cîntece la Dauvergni: nici vorbă, una din micile petreceri ale celor două surori, care făceau muzică, odată pe săptămînă, cu prietenele lor. Şi acum, după ce Severina închise uşa, răzbătea încă, prin duşumea, voioşia însufleţită a tinereţii. Bezna i se păru, o clipă, completă; şi Severina tresări cînd, în întuneric, cucul începu să bată orele unsprezece, cu bătăile tari şi grave pe care le cunoştea. Pe urmă, ochii i se obişnuiseră; căută chibriturile pe bufet, într-un colţ unde îşi aducea aminte că le mai văzuse. Dar se trudi mai mult pînă să dea de o luminare; găsi, în sfîrşit, un capăt într-un sertar; o aprinse; încăperea se lumină; aruncă o privire fricoasă şi fugară, ca pentru a se convinge că e cu adevărat singură. Recunoaştea fiecare lucru, masa rotundă unde mîncase cu bărbatu-său, patul cu macat roşu pe marginea căruia el o doborîse cu un pumn. Nimic nu se schimbase în odaie de zece luni de cînd nu mai venise.

De ce întîrzia Jacques? Trecură alte zece minute. Un rîcîit uşor, un zgomot de unghii care scormonesc în uşă, o îngrijoră. Pe urmă îşi veni în fire şi alergă să deschidă. Era el, cu o sticlă de malaga şi cu o bucată de plăcintă.

Năpădită de rîs, într-o pornire de dragoste, ea îi sări de gît.

— Oh, tu eşti, micule? Ţi-ai adus aminte şi de mine?

Dar el o opri repede.

— Sst! sst!

Atunci ea coborî glasul, crezîndu-l urmărit de portăreasă. Nu, Jacques avusese noroc.

— Să nu facem zgomot, vrei? Să vorbim încet.

Ea răspunse strîngîndu-l cu patimă în braţe şi acoperindu-i chipul cu sărutări tăcute. Jocu de-a taina o amuza.

— Da, da, să vezi; n-o să ne-audă nimeni; vom fi ca doi şoricei împreună.

Şi puse masa, cu tot felul de precauţiuni, — două farfurii, două pahare, două cuţite, — oprindu-se gata să pufnească de rîs ori de cîte ori un obiect aşezat prea repede, zornăia.

Ei, care o urmărea la fel de amuzant, reluă în șoaptă :
— M-am gîndit că poate ți-o fi foame.
— Cum să nu ; sînt lihnită. Am mîncat așa de prost la Rouen !
— Ia spune-mi, să mă duc să caut vreun pui ?
— A, nu, n-ai să mai poți urca... Lasă că ajunge plăcinta.
Se așezară unul lîngă altul, pe același scaun aproape, iar plăcinta fu împărțită și mîncată cu o voioșie de îndrăgostiți. Ea se plîngea că-i este sete, și bău, unul după altul, două pahare cu malaga, care îi urcară sîngele în obraji. Soba se înroșea la spatele lor și-i dogora. Dar pentru că el săruta ceafa Severinei, prea zgomotos, ea îl opri la rîndu-i :
— Sst ! sst !
Îi făcu semn să asculte ; și în liniștea din odaie, auziră urcînd iarăși, de la Dauvergni, un duduit ritmat de muzică , domnișoarele puneau la cale o serată dansantă. Alături, vînzătoarea de gazete arunca în cănalul din coridor apă cu clăbuci din ligheanul în care se spălase. Închise ușa, dansul de jos încetă un minut și nu se mai auzi afară, sub fereastră, în înnăbușirea omătului, decît un huruit · plecarea unui tren, ce părea că se tînguie.
— Un tren pentru Auteuil, murmură Jacques. Douăsprezece fără zece
Pe urmă, cu o voce mîngîietoare, ușoară ca un suflu :
— Haide, draga mea, facem nani, nu vrei ?
Ea nu răspunse, cuprinsă iarăși de amintirile din trecut, retrăind fără să vrea ceasurile pe care le trăise aici cu soțul ei. Nu era acesta oare dejunul de altădată care se continua cu plăcinta mîncată la aceeași masă, în mijlocul acelorași zgomote ? O ațîțare crescîndă se desprindea din lucruri, amintirile o năpădeau, niciodată nu o frămîntase o așa de mare dorință de a spune amantului său totul, de a se da toată.
— Drăguța mea, nu vrei să facem nani ? repetă Jacques.
Ea se înfioră simțind buzele tînărului strivindu-i-le pe ale ei, ca și cum încă odată el ar fi vrut să-i închidă mărturisirea. Și tăcută, ea se ridică, se dezbrăcă în pripă, se întinse sub pătură fără a-și mai ridica fustele, care se tîrau pe dușumea. Nici el nu aranjă nimic : masa rămase cu toată debandada tacîmurilor pe ea, în timp ce luminarea pîlpîia, gata să se stingă. Și cînd, la rîndul său dezbrăcat, el se culcă, o bruscă înlănțuire, o posesiune năvalnică îi înnăbuși pe amin-

doi. În aerul puhav al camerei, pe cînd muzica continua jos, nu fu nici un strigăt, nici un zgomot, nimic decît un tresărit buimac, un spasm puternic pînă la nesimțire.

Jacques nu mai recunoștea acum în Severina femeia de la primele întîlniri, așa de blîndă, de moale, cu ochii albaștri, limpezi.

Cînd redeschiseră ochii, el, cel dintîi, se miră.

— Hei, dar s-a stins luminarea !

Ea făcu o mișcare de parcă ar fi vrut să spună că nu-i pasă. Pe urmă, rizind înnăbușit.

— Am fost cuminte, nu ?

— Da, da, nimeni n-a auzit... Ca doi șoricei adevărați !

Nu-și mai vorbiră. Camera era cufundată în beznă ; abia se distingeau ochiurile pale ale celor două ferestre ; și nu se răsfrîngea pe tavan decît o rază din sobă, o pată sîngerie, rotundă. O priveau amîndoi cu ochii larg deschiși. Muzica încetase, ușile se închideau, casa cădea în pacea grea a somnului. Jos, trenul de Caen, care sosise, zgudui tampoanele, al căror ciocnet înnăbușit răzbătea anevoie, ca de departe.

Stînd lîngă Jacques, Severina se simți în curînd iarăși năpădită de patimă. Și odată cu dornța se trezi în ea nevoia spovedaniei. De săptămîni de zile o chinuia ! Pata dotundă din tavan se mărea, părea că se întinde ca o pată de sînge. Ochii i se buimăceau privind-o, lucrurile din jurul patului căpătau glas, istoriseau povestea. Ce bine ar fi să nu mai ascundă nimic, să se contopească în el !...

— Tu nu știi, dragul meu...

Jacques nu pierdea, de asemenea, din ochi, pata însîngerată din tavan. Înțelegea ce anume vrea să-i spună femeia.

— Tu nu știi, dragul meu : bărbatul meu bănuiește că eu mă culc cu tine.

În ultimul moment, fără să fi vroit, se aruncase pe buzele ei, în loc de spovedanie, amintirea nopții din ajun, de la Havre.

— Cum, crezi ? murmură el neîncrezător. Pare așa de cumsecade ! Mi-a strîns mîna și azi de dimineață.

— Te asigur că știe totul. Nici vorbă că în momentul ăsta el și-o fi spunînd că sîntem așa cum sîntem, unul într-altul, iubindu-ne. Am dovezi.

Tăcu : îl strînse și mai mult.

— Oh, îl urăsc, îl urăsc !

Jacques fu surprins. El nu avea nimic în contra lui Roubaud. Îl găsea foarte îndatoritor.

— Ei, dar de ce ? întrebă el. Nu ne încurcă deloc.

Ea nu răspunse altceva, repetă :

— Îl urăsc... E un chin cînd îl simt alăturea de mine. Oh, dacă aş putea, cum aş fugi şi aş rămîne cu tine !

La rîndul său, mişcat de această pornire înflăcărată, el o strînse şi mai mult la piept. Dar, din nou, ghemuită lîngă el, ea spuse blînd :

— Dar, dragul meu, tu nu ştii...

Era mărturisirea care o îmboldea, fatal, inevitabil.

— Dragul meu, tu nu ştii...

Atunci fără să vrea, îi vorbi şi el.

— Ba da, ba da, ştiu.

— Nu, poate bănuieşti, dar n-ai de unde şti.

— Ştiu că a făcut-o pentru moştenire.

Ea schiţă o mişcare şi rîse nervos, involunitar

— A, da, moştenirea !

Şi încet, aşa de încet, încît o gînganie atingînd geamurile ar fi zumzăit mai tare, ea îşi povesti copilăria petrecută la prezidentul Grandmorin, vru să mintă, să nu amintească legăturile cu acesta, apoi cedă necesităţii de a fi sinceră şi găsi o uşurare, o plăcere aproape în a declara totul. —

— Închipuieşte-ţi, era aici, în camera aceasta, în februarie, ce-a trecut, ştii cînd cu încurcătura cu subprefectul. Mîncasem foarte veseli, aşa cum am mîncat adineauri, aici, la masă. Fireşte, el nu ştia nimc, nu-i istorisisem povestea... Şi iată că dintr-un inel, un cadou de demult, din nimic, nu ştiu cum, pricepe totul... Oh, dragul meu, nu-ţi poţi închipui cum s-a purtat cu mine !

Tremura, iar el îi simţea mînuţele înfigîndu-se în carnea lui.

— Cu un pumn m-a trîntit jos... Apoi m-a tras de păr... Şi pe urmă a ridicat piciorul, gata să mă zdrobească... Nu, nu, cît voi trăi o să-mi aduc aminte... Plouau loviturile, Doamne ! Dar dacă ţi-aş repeta toate întrebările ce mi-a pus, în sfîrşit ce m-a silit să-i spun ! Vezi tu, sînt foarte sinceră mărturisindu-ţi ce s-a întîmplat, cînd nimic, — nu-i aşa ? — nu mă sileşte să ţi le spun. Ei bine, nu voi cuteza niciodată să repet, nici pe departe, întrebările, mîrşave la care m-a silit să răspund. Altminteri, cu siguranţă, m-ar fi ucis... Nici vorbă, mă iubea şi ar fi fost mîhnit la culme aflînd tot ce-a aflat :

am credința că aș fi procedat mai cinstit dacă îl înștiințam înainte de nuntă. Dar trebuie să înțelegi. Erau lucruri uitate, de demult. Numai un sălbatic poate să-și piardă într-atît mintea de gelozie... Tu, dragul meu, n-a să mai mă iubești, acum cînd știi ?

— Să nu te iubesc ? Pentru ce ?.. . Nu-m pasă de trecutul tău. Sînt chestiuni care nu mă privesc... Ești femeia lui Roubaud și puteai prea bine să fii și a celuilalt...

Urmă o pauză. Amîndoi se strîngeau, gata să se înnăbușe. El îi simți grumazul rotund, încordat și tare, pe șoldul său.

— Vai, tu ai fost amanta bătrînului acela. Nu zău, e nostim.

Dar ea se tîrî de-a lungul lui, pînă la gură, îngînînd cu o sărutare :

— Pe tine te iubesc, pe nimeni altul nu l-am iubit... Oh, ceilalți, dacă-ai ști ! Cu ei, vezi tu, n-am știut ce e dragostea, pe cînd tu, dragul meu, mă faci așa de fericită !

Îl aprindea cu mîngîierile ei, oferindu-se, vîrîndu-l, apucîndu-l cu mîinile înfrigurate. Iar pentru a nu ceda îndată, el, care era mistuit de patimă ca și ea, o opri viguros.

— Nu, nu, mai stai, îndată... Și, atunci, cu bătrînul ?

Încet de tot, într-o zguduire a întregii sale făpturi, ea declară :

— Da, l-am omorît noi !

Fiorul dorinței se pierdea in celălalt fior, al morții. Rămase un moment sufocată de o senzație de amețeală. Apoi, înfundată din nou în grumazul amantului, cu același suflu ușor :

— M-a silit să îi scriu prezidentului să plece cu expresul, cu noi, și să nu se arate decît la Rouen... Eu tremuram într-un colț, aiurită, cu gîndul la nenorocirea ce-avea să se întîmple. Și era în fața mea o femeie în negru, care nu vorbea nimic și care mă îngrozea. Nic n-o vedeam, dar îmi închipuiam că citește limpede în mintea noastră, că știe foarte bine ce-avem de gînd... Așa au trecut cele două ore de la Paris la Rouen. N-am suflat un cuvînt, nu m-am clintit, închizînd ochii pentru a lăsa să se creadă că dorm.

— Dar de vreme, ce nu erați în același compartiment cum l-ați ucis ?

— Așteaptă, ai să vezi... Așa plănuise bărbatu-meu. E drept că dacă a reușit e că l-a ajutat și întîmplarea... La Rouen oprirea era de zece minute. Ne-am dat jos, iar el m-a silit

să merg pînă la cupeul prezidentului, cu aerul unor oameni care își dezmorțesc picioarele. Și acolo s-a prefăcut că e foarte mirat văzîndu-l în ușă, de parcă nu l-ar fi știut în tren. Pe peron era îmbulzeală, lumea lua cu asalt vagoanele de-a doua, din cauza unei serbări ce avea loc la Havre a doua zi. Cînd ușile fură închise, ne-a rugat chiar prezidentul să ne urcăm la el. Eu am îngînat ceva, am vorbit de valiză ; dar el stăruia, spunea că, de bunăseamă, n-o să ne-o fure nimeni, că ne vom putea întoarce în compartimentul nostru, la Barentin, deoarece el se da jos acolo. O clipă, soțul meu, îngrijorat, păru că vrea să plece după valiză. În momentul acela conductorul fluieră. Se hotărî, mă împinse în cupeu și se urcă și el, închizînd ușa și fereastra. Cum de nu ne-a văzut nimeni ? Nici acum nu-mi pot da seama. Oamenii se îmbulzeau, slujbașii își pierdeau capul ; în sfîrșit, nu s-a găsit nici un martor care să fi văzut limpede. Și trenul pleca încet, încet, din gară.

Cîteva clipe tăcu, retrăind în gînd scena.

— Oh, primul moment în cupeul acela, cînd am simțit locul fugind sub noi ! Eram buimacă, nu m-am gîndit la început decît la valiza noastră : cum să o luăm ? Și dacă o vom lăsa acolo n-are să ne trădeze ? Încercai să mă liniștesc spunîndu-mi că bărbatul meu va da înapoi, că nu se va întîmpla nimic. Dar din felul cum sta de vorbă cu prezidentul înțelesei că era hotărît pe deplin. Totuși, era liniștit, vorbea chiar cu bunăvoință, cu aeru-i firesc. Avea să-l ucidă cu siguranță, la un kilometru de acolo, poate la doi, în locul pe care și-l fixase și pe care eu nu-l știam. Eram într-un ungher, urmă ea. Între mine și prezident, care se afla în celălalt ungher, stătea bărbatul meu. Discutau despre viitoarele alegeri... Din cînd în cînd, îl vedeam pe soțul meu plecîndu-se și aruncînd o ochire afară ca pentru a-și da seama unde eram, cuprins parcă de nerăbdare... Îi urmăream de fiecare dată privirea și îmi dădeam seama și de drumul străbătut. Trenul gonea cu toată viteza... Deodată sclipiră cîteva lumini. Ne aflam la Maromme, la două leghe jumătate de Rouen. Mai aveam Malaunay și apoi Barentin. Unde • să se întîmple nenorocirea ? Nu-mi mai dădeam seama de timp și nici de depărtare, — cînd, dincolo de Malaunay, am înțeles deodată : se va întîmpla în tunel, la un kilometru de acolo... Mă întorsei spre bărbatul meu: ochii noștrii se întîlniră : da, în

tunel, peste două minute... Pe urmă, locomotiva șuieră prelung ; intram în tunel... Iar cînd trenul se înfundă, oh, ce hărmălaie sub bolta joasă...

Tremură, se întrerupse pentru a spune cu glasul schimbat, aproape vesel :

— E nătîng lucru, nu-i așa dragul meu ? — să simți fiori în oase ? Cu toate astea, mi-e cald aici, cu tine, și mă simt așa de mulțumită... Și pe urmă, știi, nu mai e nici o teamă : afacerea e clasată, pe lîngă că guvernul are inters ca și noi să lase toate baltă... Oh, am priceput, sînt liniștită.

Apoi adăugă, rîzînd într-adevăr :

— Întru cît te privește, poți să te lauzi că ne-ai tras o spaimă în lege... Ia spune-mi, am fost curioasă tot timpul : ce-ai văzut ?

— Ceea ce i-am spus judecătorului, nimic mai mult : un om care înjunghia alt om... Voi erați așa de drăguți cu mine încît începusem a bănui. Ba, o clipă, l-am recunoscut pe bărbatu-tău... Totuși, mult mai tîrziu, am avut pe deplin siguranța...

Ea îl întrerupse cu voioșie :

— Da, în grădiniță, în ziua cînd am spus nu, — iți mai aduci aminte ? — cînd am fost singuri la Paris pentru întîia oară... Ciudat ! Îți spuneam că nu am fost noi, și știam foarte bine că înțelegi tocmai contrariul. Nu-i așa, era ca și cum ți-aș fi povestit totul ?... Oh, dragul meu, m-am gîndit de multe ori de atunci, și am credința că din ziua aceea te iubesc.

Și reluă :

— Trenul gonea pe sub tunel... E foarte lung tunelul. Rămîi trei minute sub el. Mi s-a părut însă că gonisem un ceas... Prezidentul nu mai vorbea, din cauza huruitului asurzitor al ferăriei. Iar bărbatul meu, în ultimul moment, părea că șovăie, căci nu se clintea din loc. Vedeam numai cum, sub lumina jucăușă a lămpii, urechile i se învinețesc... O să aștepte să ieșim iarăși în plin cîmp ? Întîmplarea era pentru mine așa de fatală, de neînlăturabilă încît nu aveam decît o dorință : să nu mai îndur povara așteptării, să isprăvim. De ce nu-l omora, de vreme ce așa trebuia ? Aș fi pus mîna pe cuțit eu însămi, într-atît mă chinuia teama și suferința... El mă privi. Mi-era, de bună seamă, întipărită hotărîrea pe chip. Și deodată el se năpusti și îl prinse de umeri pe prezident,

care se întorsese spre ușă. Acesta, speriat, se zmuci, întinse brațul spre butonul de alarmă, care era chiar deasupra sa. Îl atinse, dar celălalt îl trînti pe bancă așa de tare încît îl frînse parcă în două. Din gura căscată de groază bîiguia strigăte încîlcite, înnăbușite de zgomotul trenului ; îl auzeam însă limpede pe bărbatul meu, repetînd : Porcule ! porcule ! porcule ! cu o voce îndîrjită, șuierătoare. Dar hărmălaia se domoli trenul ieșea din tunel, cîmpia se ivi, cu pomii negri care se perindau... Rămăsesem în colțul meu, țeapănă, lipsită de spătarul băncii, cit mai departe. Cîtă vreme a ținut lupta ? Abia cîteva clipe. Dar mi se părea că nu se mai sfîrșește, că toți călătorii ascultau acum strigătele, că pomii ne vedeau. Bărbatul meu, care ținea cuțitul întins, nu putea să lovească, fiind alungat cu picioarele și zgîlțiit de zdruncinătura trenului. Era să cadă, — și trenul alerga, ne ducea cu toată viteza, în timp ce locomotiva șuiera apropiidu-se de Croix-de-Maufras... Atunci, fără să îmi fi dat pe urmă seama cum s-a întîmplat, mă năpusti peste picioarele bătrînului, care se zvîrcolea. Da, m-am trîntit peste el ca un pachet, strivindu-i picioarele, cu toată greutatea mea ; nu le mai mișcă. Și n-am văzut nimic, însă am simțit totul : zvîcnitura cuțitului în gîtlej, zguduitura trupului, moartea care a venit după trei horcăituri... Oh fiorul acela al agoniei, pe care îl mai simt și acum !

Nerăbdător, Jacques voi s-o întrebe ceva. Dar acum ea se grăbea să isprăvească.

— Nu, așteaptă... Cînd mă ridicai, treceam cu toată iuțeala pe lîngă Croix-de-Maufras. Am zărit fațada casei și apoi postul cantonierului. Încă patru kilometri, cinci minute cel mult, pînă la Barentin... Corpul era ghemuit pe banchetă sîngele curgea șuvoi. Iar bărbatul meu în picioare, uluit, scuturat de zdruncinăturile trenului, privea ștergîndu-și cuțitul cu batista. Asta a durat un minut, fără ca nici unul dintre noi să facă vreo mișcare pentru a ne salva... Dacă țineam corpul acolo, dacă rămîneam acolo, va fi totul descoperit, desigur, la Barentin... Dar el băgase cuțitul în buzunar, părea că-și vine în fire. L-am văzut scotocind cadavrul, luînd ceasul, banii, tot ce se găsea ; și, deschizînd ușa, se trudi să arunce trupul pe linie, fără să-l apuce zdravăn, de teamă să nu se murdărească. „Haide, ajută-mă ; împinge și tu !“ Nici nu încercai, nu îmi mai simțeam brațele. „Dumnezeul tău, nu vrei să împingi cu mine ?“ Capul bătrînului atîrna pe scară, în timp ce trupul rămînea în vagon.

Și trenul alerga... În sfrșit, împins mai tare, cadavrul se bălăbăni și dispăru în huruitul roților. „Eh, porcul, s-a isprăvit cu el!" Pe urmă ghemui pătura și-o aruncă. Nu mai rămăsesem decît noi, în picioare, cu băltoaca de sînge pe bancă, pe care nu cutezam să ne așezăm... Ușa se legăna mereu, dată în lături, — și, la început zdrobită, aiurită, nu înțelesei nimic, văzîndu-l pe bărbatul meu cum coboară și cum dispare. Se întoarse. „Haide, mișcă-te, Dumnezeul tău! Compartimentul nostru e gol; să ne ducem acolo". Era gol compartimentul nostru? Nu cumva rămăsese în vreun ungher femeia îmbrăcată în negru, aceea care nu vorbea, al cărui chip nu se vedea?... „Mișcă-te, că de nu, — te arunc pe linie ca pe celălalt!" Se urcase, mă îmbrîncea, grosolan și nebun. Mă pomenii pe scară, cu mîinile chircite pe mînerul de alarmă. El coborîse în urma mea și închisese ușa. „Mișcă-te, mișcă-te!" Dar eu nu îndrăzneam, amețită de viteză, biciuită de vînt. Părul mi se despletise, mi se părea că degetele mele țepene au să scape mînerul. „Hai, Dumnezeul tău!" La capătul vagonului, cînd fui nevoită să fac un salt pentru a ajunge pe scara cealaltă și să apuc celălalt mîner mă oprii lipsită de curaj. Niciodată nu aș fi cutezat. „Hai, Dumnezeul tău!" El era în spatele meu, mă îmbrîncea; închisei ochii și nu știu cum mersei mai departe, ca un animal care și-a înfipt ghiarele și care nu vrea să cadă. De asemeni, cum de nu ne-a văzut nimeni? Am trecut pe lîngă trei vagoane, dintre care unul de clasa a doua înțesat pînă la cel din urmă loc. Parcă am în fața ochilor și acum capetele așezate la rînd sub lumina lămpii; cred că le-aș recunoaște dacă le-aș întîlni într-o zi. „Mișcă-te, Dumnezeul tău! Mișcă-te, Dumnezeul tău!" Și nu mai știu nimic; luminile de la Barentin se apropiau, locomotiva șuiera, mi s-a părut că sînt tîrîtă, ridicată de păr. Bărbatul meu mă îmbrîncise, deschisese, pe deasupra mea, ușa, mă aruncase în compartiment. Eram leșinată pe jumătate cînd ne oprirăm; și l-am auzit schimbînd cîteva cuvinte cu șeful gării din Barentin. Pe urmă, după ce a plecat trenul, căzu și el pe bancă, istovit. Pînă la Havre nu am mai deschis gura... Oh, îl urăsc, îl urăsc, îl urăsc, vezi tu, pentru toate grozăviile astea pe care m-a făcut să le sufăr, iar pe tine te iubesc, dragul meu, căci mi-ai dat atîta fericire.

Dar, Jacques, pe care ea îl tulburase și care ardea la fel, o reținu.

— Mai stai, nu, nu... Şi te trîntiseşi pe picioarele lui şi l-ai simţit murind ?

Se redeştepta în el necunoscutul, un val de sălbăticie îl năpădea, îi ameţea capul cu o viziune roşie. Era stăpînit iarăşi de curiozitatea crimei.

— Şi atunci, ai simţit atunci cum se împlîntă cuţitul ?

— Da, o zvîcnitură.

— Aşa o zvîcnitură... Şi pe urmă, un tresărit, nu ?

— Da, trei zvîrcoliri.

— Zvîrcoliri care îl înţepeneau, nu-i aşa ?

— Da, întîia foarte puternică, iar celelalte două mai slabe.

— Şi a murit... şi ţie cum ţi s-a părut cînd l-ai simţit că moare, aşa, dintr-o lovitură de cuţit ?

— A, eu, nu ştiu !

— Nu ştii ? Pentru ce minţi ? Spune-mi, spune-mi drept, ce ai simţit ?... Durere ?

— Nu, nu durere !

— Plăcere.

— Aş, nu plăcere !

— Dar ce, dragostea mea ? Spune-mi totul, te rog. Dacă ai şti... Spune-mi ce se simte atunc ?

— Doamne, dar asta se poate spune ?... E groaznic, te ia şi te duce aşa departe ! Am trăit în minutul acela mai mult decît toată viaţa mea.

Cu dinţii încleştaţi, îngăimînd, Jacques o prinse acum în braţe ; îl înlănţui şi Severina. Se posedară, găsind iarăşi dragostea în profunzimea morţii, în voluptatea dureroasă a bestiilor care se spintecă. Nu se mai auzi decît răsuflarea lor. Lumina sîngerie dispăruse de pe tavan ; focul din sobă era stins, astfel că odaia începea să se răcească din cauza gerului de afară.

Jacques, care o ţinea pe Severina în braţe, simţi cum ea cade, toropită deodată de un somn imperios. Călătoria, zăbava la Misarzi, noaptea aceasta agitată, o doborau. Severina îngînă un bună seara copilăros şi adormi. Ceasul suna orele trei.

Jacques o mai ţinu încă vreo oră pe braţul stîng care, încet-încet, îi amorţea. El nu putea închide ochii. Nu mai distingea acum nimic din camera înecată în beznă. În ciuda oboselei doborîtoare, îl ţinea treaz o activitate cerebrală tumultoasă ; măcina continuu aceleaşi crîmpie de idei. Iar ceea ce se desfăşura astfel, cu o regularitate mecanică, în timp ce

ochii aținitiți se umpleau de umbră, era crima în toate amănuntele. Mereu ea renăștea, aceeași, năpăditoare, uluitoare. Cuțitul intra în gîtlej cu o zvîcnitură, corpul se zbătea de trei ori, viața se scurgea într-un val de sînge călduț, un val roșu pe care îl simțea parcă pe mîini. De douăzeci, de treizeci de ori, cuțitul intră și corpul se zbătu. Oh, să dea și el o lovitură de cuțit ca aceea, să-și potolească dorul îndepărtat, să știe ce simți atunci, să guste minutul acela cînd trăiești mai mult decît oricînd!

Jacques număra bătăile ori de cîte ori suna ceasul. Patru, cinci, șase. Aștepta ziua, nădăjduia că zorile vor goni visul rău. De aceea se întorcea acum spre fereastră, privind geamurile. Dar nu se zărea prin ele decît lucirea vagă a omului. La cinci fără un sfert, cu o întîrziere de patruzeci de minute numai, auzise sosind trenul din Havre, ceea ce dovedea că circulația se va fi restabilit. Și-abia la șapte văzu albind ferestrele o paloare lăptoasă. În sfîrșit, odaia se lumină. Soba, dulapul, bufetul reapărură. Tot nu putea să închidă pleoapele; dimpotrivă, ochii i se enervau din dorința de a vedea limpede. Îndată, înainte de a se fi luminat bine, ghicise mai mult decît zărise, colo de masă, cuțitul de care se slujise seara cînd tăiase plăcinta.

Pentru a nu-l mai vedea, Jacques se întoarse spre Severina. Ea dormea, foarte calmă, cu o răsuflare de copil, frîntă de oboseală. Păru-i negru, despletit, forma o perină sumbră; iar sub bărbie, între bucle, se zărea grumazul ei, de o delicatețe de lapte, palid trandafiriu. O privi ca și cum n-ar fi cunoscut-o pînă atunci. Totuși, o adora, îi aducea pretutindeni imaginea, într-o dorință care de multe ori îl îngrijora, i-o ducea chiar cînd conducea locomotiva; și într-o așa măsură, încît într-o zi se trezise ca dintr-un vis în momentul cînd trecea printr-o stație în plină viteză și în ciuda semnalelor. Dar vederea grumazului acela alb îl obseda printr-o fascinație bruscă, neînlăturabilă; și, în sine, cu o spaimă conștientă încă, simțea sporind nevoia poruncitoare de a lua cuțitul de pe masă și de a-l înfunda apoi, pînă în prăsele, în carnea femeii. Luptînd, vroind să se smulgă din această hărțuială, își pierdea clipă cu clipă voința. Totul se înnegură, mîinile-i revoltate, victorioase din încordare, se desprinseră. Și pricepu așa de bine că nu mai era stăpîn pe ele și că ele își vor lua, brutal, satisfacție, încît își puse la încercare ultimele puteri și sări din pat rostogolindu-se jos ca un

n beat. Se ridică şi fu cît pe-aici să cadă iarăşi, căci i se ıpleticiră picioarele printre fustele rămase pe podea. Şovăia i căuta hainele cu gesturi rătăcite, cu singurul gînd de a ; îmbrăca repede, de a lua cuţitul, ascunzîndu-l în mînecă, gur că va omorî o femeie, cea dintîi pe care o va întîlni ≥ trotuar, cînd un foşnet de rufărie, un suspin prelungit, îl ironi lîngă masă buimac.

Severina se deşteptase ;

— Dragul meu, unde pleci ?

El nu răspundea, n-o privea, nădăjduind că ea o să adoarnă din nou.

— Dragul meu, unde pleci ?

— Nicăieri, îngăimă el, o afacere de serviciu... Dormi, mă ntorc.

Ea mai îngînă cîteva cuvinte, prinsă iarăşi de toropeală, u ochii închişi.

— Oh, şi mi-e somn, mi-e somn... Dragul meu, hai sărută-mă.

Dar el nu se clintea, ştiind că dacă s-ar întoarce cu cuţitul în mînă, dacă ar vedea-o iarăşi de aproape, aşa de fină, de drăgălaşe în goliciunea şi în dezordinea ei, voinţa l-ar fi trădat cu totul. Fără să vrea, braţul i s-ar ridica şi-ar împlînta cuţitul în gîtul ei.

— Dragul meu, hai sărută-mă...

Vocea i se stinse ; adormi din nou, cu un murmur de mîngîiere. Iar el deschise, năucit, uşa ; fugi.

Erau orele opt cînd Jacques se pomeni pe trotuarul străzii. Amsterdam. Zăpada nu fusese curăţată încă, abia se auzeau paşii rarilor trecători. Zări numaidecît o femeie bătrînă, dar ea apucă pe strada Londrei şi el n-o urmări. Cîţiva oameni trecură pe lîngă el ; coborî spre piaţa Havre, strîngînd cucuţitul, al cărui vîrf dispărea în mîneca hainei. Deoarece o fetiţă de paisprezece ani ieşea dintr-o clădire din faţă, Jacques traversă şoseaua şi nu ajunse dincolo decît cînd ea pătrunse într-o brutărie de alături.

Se întoarse brusc şi se luă după altă femeie, care mergeau în sens opus.

Jacques apucă, în urma ei, spre gară. Aceasta, foarte vioaie, mergea cu paşi mărunţi, sonori ; şi era nostimă, în vîrstă de cel mult douăzeci de ani, grăsuţă, blondă, cu ochi frumoşi şi veseli care rîdeau în faţa vieţii. Ea nu băgă de

seamă că o urmăreşte un bărbat ; şi, probabil, era grăbită, căci urcă sprintenă peronul şi intră în sala cea mare, pe care o străbătu aproape în goană, repezindu-se la ghişee. Iar pentru că ea cerea un bilet de clasa întîia pentru Auteiul, Jacques îşi luă şi el unul, o urmă prin sălile de ateptare, pe peron, pînă în compartimentul unde se instală alăturea de ea. Trenul porni îndată.

— Am vreme, se gîndea el, o voi ucide sub un tunel.

Dar, în fața lor, o doamnă bătrînă, singura care se urcase o recunoscu pe cea tînără.

— A, dumneavoastră ? Dar încotro aşa devreme ?

Cealaltă izbucni în rîs, cu un gest de comică deznădejde.

— Poftim de fă ceva fără să te vadă lumea ! Nădăjduiesc însă că nu mă veţi trăda... Mîine e ziua soţului meu şi, de îndată ce el a plecat după treburi, am pornit la Auteuil la un horticultor, unde el văzuse o orhidee care îi plăcuse nespus... O surpriză înţelegeţi.

Doamna bătrînă dădea din cap cu o bunăvoinţă înduioşată.

— Dar mititicăi îi mergea bine ?

— Mititica ? Oh, o plăcere... Am înțărcat-o acum opt zile. S-o vedeţi cum îşi mănîncă supa... E o minune ; ne simţim cu toţi cît se poate de bine.

Rîdea cu poftă, arătîndu-şi, prin sîngeriul buzelor, dinţii albi. Iar Jacques, care se aşezase la dreapta ei, cu mînerul cuţitului în mînă, îşi spunea că va lovi cu multă înlesnire. Nu avea decît să ridice braţul pentru a lovi în plin. Dar sub tunelul din Batignolles îl opri gîndul că au să-l împiedice panglicele de la pălăria ei.

— E ceva care o să mă încurce, îşi zise el. Vreau să fiu sigur.

Cele două femei continuau să vorbească, voioase.

— Aşa dar, văd că sînteţi fericită.

— Fericită ? Oh, dacă aş putea spune... Trăiesc ca în vis... Acum doi ani eu nu eram nimic. Vă aduceţi aminte că nu era nici un dram de plăcere la mătuşa mea ; şi nici un gologan zestre !... Cînd el venea, eu tremuram, într-atît îl iubeam. Era aşa de frumos şi bogat... Şi acum e al meu, e soţul meu şi aveam un bebeluş amindoi ! Este prea mult.

Urmărind nodul panglicii, Jacques observase că era dedesubt, prins de-o dantelă neagră, un medalion de aur ; şi calcula :

— O voi apuca de gît cu mîna stîngă şi voi da în lături medalionul, răsturnîndu-i capul pe ceafă ca să-i am grumazul gol.

Trenul se oprea şi pornea din minut în minut. Se succedaseră tuneluri scurte, la Courcelles, la Neuilly.

— Aţi fost la mare în vara asta? reluă doamna cea bătrînă.

— Da, în Bretania, şase săptămîni, într-o văgăună, un paradis. Apoi am petrecut luna septembrie în Poitou la socrul meu, care posedă pe acolo păduri întinse.

— Şi nu vă duceţi în sud la iarnă?

— Ba da, vom pleca pe la 15 la Cannes... Casa e reţinută. Un colţişor de grădină delicioasă, cu marea în faţă. Am trimis acolo pe cineva care pregăteşte totul pentru a ne primi... Nu sîntem frigurosi nici unul şi nici altul; dar e aşa de bun soarele... Pe urmă, în martie, ne vom întoarce. La anul vom rămîne la Paris. Peste doi, ani, cînd mititica va fi fată mai mare, vom călători iarăşi. O ducem într-o sărbătoare continuă!

O năpădea atîta fericire încît, cedînd expansiunei, se întoarse spre Jacques, spre necunoscutul de lîngă ea, zîmbindu-i. În mişcarea făcută, nodul se desfăcu, medalionul se dădu în lături, iar gîtul se ivi, rumen, cu o gropiţă poleită de umbră.

Degetele lui Jacques se crispaseră pe mînerul cuţitului, în vreme ce lua o hotărîre irevocabilă.

— Colo, în locul acela, o să lovesc. Da, acum, sub tunel, înainte de Passy.

Dar în staţia Trocadero se urcă un slujbaş, care cunoscîndu-l, începu să-i vorbească despre chestiuni de serviciu, un furt de cărbuni săvîrşit de-un mecanic şi de un fochist. Şi din momentul acela totul se înceţoşă: nu putu să restabilească faptele, nici mai tîrziu, exact. Risetele continuaseră. Poate că mersese cu ambele femei pînă la Auteuil; dar nu îşi aducea aminte cum şi cînd coborîseră ele. El însuşi se pomenise, în neştire, pe malul Senei. Ceea ce ştia precis era că aruncase, de pe mal, cuţitul, care-i rămăsese în mînecă. Pe urmă nu-şi mai dădu seama de nimic. Probabil că mersese ceasuri de-a rîndul pe străzi, prin pieţe, la întîmplare. Oameni şi locuinţe se perindau pe dinaintea lui.

Probabil că intrase undeva, într-o sală plină de lume să mănînce, căci vedea limpede şi acum farfurii albe. Mai stăruia în mintea sa şi un afiş roşu la o prăvălie închisă. Şi

totul se cufundă apoi într-o prăpastie neagră, în golul unde nu era nici timp, nici spaţiu, unde el zăcea ţeapăn, poate de veacuri.

Cînd îşi veni în fire, Jacques se afla în cămăruţa din strada Cardinet, de-a curmezişul patului, îmbrăcat. Instinctul îl readuse acolo ca pe un cîine ologit care se tîrăşte spre cuşca lui. Nu-şi amintea, de altminteri, nici cum a adormit. Se trezea dintr-un somn de plumb, speriat că îşi vine deodată în fire, ca după un leşin adînc. Poate că dormise trei ceasuri, trei zile. Şi deodată îi reveni memoria : noaptea petrecută cu Severina, mărturisirea crimei, plecarea lui ca o fiară în căutarea prăzii. Apoi gîndul că tînăra femeie îl aştepta îl făcu să sară din pat. Îşi privi ceasul şi văzu că era orele patru ; cu capul aiurit, liniştit ca după o cruntă încăierare, se grăbi să se întoarcă în strada Amsterdam.

Severina dormise adînc pînă la amiază. Apoi, trezindu-se, mirată că nu-l mai vede acolo, aprinsese iar focul ; şi, îmbrăcată, lihnită de foame, se hotărîse, pe la două, să coboare la un restaurant din apropiere pentru a mînca. La sosirea lui Jacques ea se întoarse, după ce mai făcuse cîteva curse.

— Vai, dragul meu, ce îngrijorată eram !

Şi ea se agăţase de gîtul lui şi-l privea de aproape, ţintă în ochi.

— Dar ce s-a întîmplat ?

El, istovit, îngheţat, o liniştea cu glasul potolit :

— Nimic, ia o corvoadă. Cînd te apucă, nu-ţi mai dau drumul.

Coborînd glasul, ea se făcu mică, alintătoare.

— Dacă ai şti ce-mi venise în minte... Oh, un gînd rău care m-a necăjit... Îmi spuneam că, poate, după cele ce ţi-am istorisit, n-o să mai vrei să ştii de mine. Şi-am crezut că ai plecat şi că n-o să te mai văd niciodată !

Lacrimile o podideau ; izbucni în suspine strîngîndu-l nebuneşte în braţe.

— Vai, dragul meu, dacă ai şti ce nevoie am să fii drăguţ cu mine... Iubeşte-mă, iubeşte-mă mult, pentru că, vezi tu, numai dragostea ta mă face să uit... Acum, cînd ţi-am spus toate nenorocirile mele, — nu-i aşa ? — nu trebuie să mă părăseşti, — oh ! te implor !...

Jacques era copleşit de aceeaşi înduioşare. O destindere imperioasă îl muia puţin cîte puţin. Îngînă :

— Nu, nu, te iubesc, nu te teme.

Şi năpădit, plînse şi el, răpus de fatalitatea groaznicului blestem care-l stăpînea iarăşi şi de care nu avea să se lecuiască nicicînd.

— Iubeşte-mă, iubeşte-mă şi tu, mult, cît poţi, căci am tot atîta nevoie ca şi tine !

Ea nu se înfioră, voi să ştie.

— Ai necazuri, trebuie să mi le spui.

— Nu, nu necazuri, lucruri care nu există, tristeţi care mă fac nespus de nenorocit şi despre care nici eu nu ştiu cum să vorbesc.

Se îmbrăţişară, contopind groaznica melancolie a amarului lor. Era o suferinţă infinită, fără putinţă de uitare, fără iertare.

— Haide, spuse Jacques desprinzindu-se, trebuie să ne gîndim la plecare... Diseară ai să fii la Havre.

Mohorîtă, cu privirile duse departe, Severina murmură după o pauză :

— Oh, dacă aş fi liberă, dacă bărbatul meu nu ar mai fi acolo... Ce repede am uita !

El schiţă un gest violent şi reflectă cu glas tare :

— Totuşi, nu-l putem omorî.

Ea privi ţintă, iar el tresări, uimit că rostise ceea ce nu-i trecuse niciodată prin gînd. De vreme ce el vroia să omoare, — de ce nu l-ar omorî oare pe omul ăsta, care îi încurca ? Iar cînd el se despărţi de femeie pentru a da fuga la depou, ea îl cuprinse din nou cu braţele şi îl copleşi în sărutări.

— Oh, dragul meu, iubeşte-mă. Te voi iubi şi mai mult, şi mai mult... Du-te, o să fim fericiţi.

IX

La Havre, în zilele următoare, Jacques şi Severina se arătară cu multă prudenţă. Erau îngrijoraţi Acum cînd Roubaud ştia totul, nu-i va pîndi pentru a-i surprinde şi a se răzbuna ? De aceea, în prima lună, se văzură cu multă băgare de seamă, totdeauna în grabă.

Totuşi, Roubaud lipsea din ce în ce mai mult. Poate că nu dispărea decît pentru a se întoarce fără veste şi a-i prinde

pe amîndoi brațe în brațe. Dar temerea aceasta nu se înfăptuia. Dimpotrivă, lipsurile lui se prelungeau așa de mult încît nu mai stătea deloc în casă, fugea de îndată ce era liber și nu se întorcea decît în momentul cînd serviciul îl reclama. Multă vreme, în haosul acesta, păstrase o punctualitate de slujbaș model. Dar acum începeau să se producă abateri. De două ori celălalt subșef, Moulin, fusese nevoit să-l aștepte o oră; ba, într-o dimineață, văzînd că el nu se prezintă la datorie, se dusese și îi ținuse ca un om cumsecade, locul, pentru a-l scuti de pedeapsă. Și întreg serviciul lui Roubaud începea să se resimtă astfel de o destrămare lentă. Ziua el nu mai era omul activ care expedia sau primea un tren numai după ce examina totul cu ochii săi, consemnînd cele mai mărunte fapte în raportul către șeful gării, aspru cu alții ca și cu sine. Noaptea adormea greu în fotoliul cel mare din biroul său. Totul mergea și așa, însă prin puterea obișnuinței, — cu excepția unei tamponări din cauza neglijenței sale: — un tren de călători pornit pe o linie de garaj. Colegii își dădeau coate, povestind că el o duce tot într-un chef.

Adevărul era că Roubaud își petrecea în prezent viața la primul etaj al cafenelei Comerțului, în sălița din fund, transformată puțin cîte puțin în tripou. Se spunea că veneau acolo, în fiecare noapte, femei; dar, la drept vorbind, nu ai fi găsit decît una: amanta unui căpitan în retragere, în vîrstă de patruzeci de ani cel puțin, fără sex, jucătoare înverșunată. Subșeful nu își satisfăcea acolo decît patima jocului, trezită în el a doua zi după crimă, la întîmplare, după o partidă de pichet, sporită apoi și transformată într-o poruncitoare obișnuință. Ea îi stăpnise într-atîta încît alungase din masculul brutal pofta după femeie. Nu îl torturau remușcările cu nevoia uitării; dar în frămîntările care îi destrămau căsnicia, în vîrtejul existenței sale distruse, găsise mîngîierea, amețirea fericirii egoiste pe care o putea gusta singur; și totul se înneca acum în adîncul acestei patime care îl dezorganiza cu totul.

În noaptea cînd Roubaud venise să ia cei trei sute de franci în aur de sub podea, vroise să-i plătească d-lui Cauche, comisarul gării, în urma cîtorva repetate pierderi. Acesta, vechi jucător, poseda un calm care-l făcea temut. De altminteri, el spunea că nu joacă decît din plăcere, funcția-i de reprezentant al ordinei silindu-l să păstreze aparențele

fostului militar. Rămăsese burlac și își petrecea viața la cafenea: scrupulele sale nu-l împiedicau totuși să facă cărțile seara întreagă și să adune toți banii celorlalți. Circulaseră anumite zvonuri, era învinuit de atari neglijențe în serviciu încît se spunea că va fi îndepărtat din slujbă. Dar lucrurile se tărăgănau, și era foarte neînsemnat postul său. De ce i s-ar fi pretins mai multă sîrguință? Iar el se mărginea tot mereu să-și facă un moment apariția în gară, unde îl salutau toți.

După trei săptămîni, Roubaud datora iarăși d-lui Cauche alte vreo patrusute de franci. Spusese că moștenirea căpătată de nevastă-sa le îmbunătățise foarte mult starea; dar adăuga rîzînd că ea păstra cheile de la cufăr, ceea ce explica încetineala cu care își plătea datoriile de la joc. Apoi, într-o dimineață, cînd era singur, ridică scîndura și luă din ascunzătoare un bilet de o mie de franci. Tremura din toate mădularele: nu încercase o atare emoție în noaptea cînd luase monedele de aur. Un fior îi încrîncena carnea gîndindu-se la banii aceștia blestemați pe care își făgăduise să nu-i atingă cu nici un preț. Se jurase altădată că mai degrabă moare de foame, — iar acum îi atingea fără să își poată da seama cum de i s-au risipit scrupulele, treptat-treptat, desigur, în dospirea lentă a crimei. I se păru că simte în văgăună ceva moale și duhnitor care-l umplu de groază. Puse repede șipca la loc, reînnoind jurămîntul că mai de grabă își va scurta mîna decît să mai umble acolo. Nevasta nu-l văzuse. Răsuflă ușurat și bău un pahar de apă ca să-și vină în fire. Acum se bucura la gîndul că își va plăti datoria și că va avea cu ce să joace.

Se scurseră cîteva săptămîni și banii lui Roubaud se topeau. Nu doar că el juca pe sume mari, dar îl urmărea un ghinion așa de stăruitor, de îndrăcit, încît micile pierderi de la o zi la alta adunate la un loc, înglobau sume considerabile. Pe la sfîrșitul lunii se pomeni fără un gologan, datorînd pe cuvînt cîțiva napoleoni, necăjit că nu mai poate juca o partidă. Totuși, luptă, și fu cît pe aici să cadă bolnav la pat. Iar într-o seară, cînd Severina adormise devreme, el ridică scîndura, înfrînt, mîniat, copleșit de-o atare tristețe încît ochii i se umplură de lacrimi. De ce să se mai împotrivească? N-ar fi decît să sufere zadarnic, căci își da seama că va lua de acum toate bancnotele, una cîte una, pînă la ultima.

A doua zi dimineața, Severina observă din întîmplare, o zgirietură la un capăt al șipcii. Se aplecă și constată unele urme. De bună seamă, bărbatul ei continua să ia bani.

Pe urmă, seara, pe cînd mîncau amîndoi, în tăcere, un rest de tocană, se enervă din nou văzîndu-l că trage involuntar cu coada ochiului spre ungherul podelei.

— Tu ai început iarăși, nu? îl întrebă deodată.

El înălță capul, uimit.

— Cu ce?

— Haide, nu mai făcea pe sfîntul, mă înțelegi foarte bine... Ascultă: nu vreau să mai umbli acolo, pentru că ei sînt la fel ai mei ca și ai tăi, și pentru că mă îmbolnăvește gîndul că tu te atingi de ei.

De obicei, el ocolea cearta. Viața laolaltă nu mai era decît contactul silit dintre două ființe legate una de alta. Treceau zile în șir fără să schimbe un cuvînt, umblînd unul pe lîngă altul ca doi străini, nepăsători și izolați în ei înșiși. De aceea, el se mărgini să dea din umeri, refuzînd orice lămurire.

Dar ea era foarte întărîtată, voia să isprăvească cu chestia banilor ascunși acolo, și care o făceau să sufere din ziua crimei.

— Vreau să-mi răspunzi! Îndrăznește de-mi spune că n-ai umblat la ei.

— Ce te privește?

— Mă privește, cum nu! Mi-a fost frică, și azi n-am putut să rămîn în casă. Ori de cîte ori dai tîrcoale pe aici am cîte trei nopți visuri grozave... Dar să nu mai vorbim. Fii cumsecade și nu mă sili să vorbesc.

El o contemplă cu ochii ficși Răspunse greoi:

— Ce zor ai tu că umblu, de vreme ce nu te silesc pe tine. E treaba mea, și mă privește.

Ea schiță o mișcare violentă, pe care însă și-o stăpîni.

— Oh, nu te mai pricep... Erai cu toate astea un om cinstit. N-ai fi luat un gologan de la nimeni... Iar ce ai făcut s-ar mai putea ierta, căci erai nebun așa cum mă înnebuniseși și pe mine... Dar banii, banii ăștia nelegiuți care nu trebuiau să mai existe pentru tine și pe care îi furi, gologan cu gologan, pentru poftele tale... Ce se petrece, dar, cum te-ai coborît așa de jos?

El o ascultă și, într-un moment de luciditate, se miră singur că a ajuns la furt.

— Cind ți-a urît acasă, mormăi el, te duci să petreci în altă parte. De vreme ce nu mai mă iubești !

— Oh, nu, nu te mai iubesc !

El o privi, dădu un pumn în masă și sîngele îi năvăli în obraji.

— Atunci slăbește-mă ! Ce, eu te împiedic să petreci ? Te judec oare ?... Sînt multe lucruri pe care un om cinstit, în locul meu, le-ar face, și pe care eu nu le fac. Întîi și întîi, ar trebui să te dau cu un picior afară. Pe urmă, poate, n-aș mai fura.

Ea se îngălbeni. Se gîndea ea însăși, de multe ori, că atunci cînd un om, un gelos, e hărțuit de un chin lăuntric așa de mult încît îi îngădue nevestei un amant, e semnul unei cangrene morale care progresează nimicitor, care ucide celelalte scrupule, care îi fărîmițează întreaga conștiință. Dar ea se împotrivea, nu voia să se creadă răspunzătoare. Și îngăimă :

— Nu-ți dau voie să te atingi de bani.

El terminase masa. Liniștit, își îndoi șervetul, apoi se ridică spunînd posac :

— Atunci, dacă vrei, să împărțim !

Se și cobora pentru a ridica șipca. Ea se repezi punînd piciorul pe scîndură.

— Nu, nu ! Știi bine că mai degrabă aș muri. Să nu desfaci. Nu, nu în fața mea !

În seara aceea Severina urma să se întîlnească cu Jacques în spatele gării de mărfuri. Cînd se întoarse după miezul nopții, îi reveni în minte scena din timpul serii și se zăvorî în odaie. Roubaud era de serviciu ; prin urmare, nu avea de ce se teme că va veni la culcare în zori. Dar cu pătura pînă la bărbie, cu lampa micșorată, nu putu să adoarmă. De ce refuzase să împartă banii ? Și nu o mai tulbura așa de mult revolta cinstei ei la gîndul de a se folosi de bani. N-am primit oare moștenirea de la Croix de Maufras ? Tot așa ar fi putut să ia și banii ăștia. Iarăși se înfioră. Nu, niciodată ! Bani, — ar fi luat ; dar cea ce n-ar fi cutezat să atingă erau banii aceștia furați de la un mort, banii nelegiuiți ai crimei. Se liniști din nou și reflectă ; nu i-ar fi luat pentru a-i cheltui. Dimpotrivă, i-ar fi tăinuit, aiurea, în vreun loc cunoscut doar de ea, unde să zacă pentru vecie. Și ar fi smuls cel puțin jumătate de sumă din mîinile soțului ei. Cînd pendula bătu orele trei, îi păru nespus de rău că a refuzat împărțeala. Se înfiripă în mintea ei un

gînd : să se ridice, să cotrobăiască sub dușumea și să ia totul, pentru ca el să nu mai găsească nimic. Dar o străbătu un atare fior, încît nu voi nici să se mai gîndească. Să ia totul, fără ca el să cuteze a se plînge măcar ! Iar planul punea tot mai multă stăpînire pe ea. Nu vroia, — și totuși sări din pat, neputînd face altfel. Ridică fitilul lămpii și trecu în sufragerie.

Din momentul acela Severina nu mai tremura. Spaima o părăsise. Procedă calm, cu mișcări încete și precise de somnambulă. Căută vătraiul care slujea pentru ridicatul scîndurii. Cînd gaura se ivi, apropie lampa, căci nu vedea bine în ea. Dar groaza o pironi pe loc : gaura era goală. Desigur că pe cînd ea dădea fuga la întîlnire, Roubaud se urcase și operase înaintea ei, cu aceeași dorință : să ia totul, să păstreze totul. Femeia îngenunchea ; nu zărea în fund decît ceasul și lanțul, al cărui aur lucea în praf. Îndîrjirea o țintui un moment acolo, țeapănă, pe jumătate goală, repetînd cu glas tare de douăzeci de ori :

— Hoțul ! hoțul ! hoțul !

Apoi, cu o mișcare furioasă, luă ceasul. Bătu cu talpa șipca la loc și se întoarse la culcare, punînd lampa pe măsuța de noapte. După ce se încălzi în așternut, privi ceasul pe care îl ținea strîns în pumn ; îl întoarse, îl examină îndelung. O interesau cele două inițiale ale prezidentului încrucișate pe capac. Citi înăuntru numărul 2516, — numărul fabricației. Era un obiect foarte periculos, căci justiția cunoștea cifra. Dar, înciudată că n-a putut smulge decît atît, nu îi mai era teamă. Puse ceasul sub căpătîi, stinse lampa și adormi.

A doua zi, Jacques, care avea concediu, urmă să aștepte pînă ce Roubaud o să plece, ca de obicei, la cafeneaua Comerțului pentru a se urca și a dejuna cu ea. Și în ziua aceea, pe cînd mîncau, tremurînd încă, ea îi vorbi despre bani, îi istorisi cum a găsit ascunzătoarea goală. Ciuda împotriva bărbatului nu se domolea ; scotea în continuu același strigăt :

— Hoțul ! hoțul ! hoțul !

Apoi aduse ceasul și vroia să-l dea cu orice chip lui Jacques, — deși acesta se împotrivea.

— Dragul meu, înțelege, n-o să-l caute nimeni la tine. Dacă-l păstrez, o să mi-l ia tot el. Și, vezi tu, mai degrabă m-aș lăsa sfîșiată... Nu, a avut deajuns. Nu vroiam banii. Mă îngrozeau, nu aș fi cheltuit niciodată un gologan. Dar n-avea nici el dreptul să se folosească de ei. Oh, îl urăsc !

Plîngea și stăruia așa de rugător încît în cele din urmă tînărul îl băgă în buzunarul hainei.

Trecu o oră. Jacques o ținea pe Severina pe genunchi, pe jumătate dezbrăcată încă. Ea se sprijinea de umărul lui înlănțuindu-i cu un braț gîtul, într-o mîngîiere lenevoasă, — cînd Roubaud, care avea o cheie anume, intră. Cu o săritură bruscă ea fu în picioare. Dar flagrantul-delict nu putea fi tăgăduit. Bărbatul se oprise buimac în loc, — în vreme ce amantul încremenise. Atunci ea nu se mai încurcă în explicații; înaintă spre el repetînd înciudată :

— Hoțule ! hoțule ! hoțule !

Un moment Roubaud șovăi. Apoi dînd din umeri intră în cameră și luă un carnet de serviciu pe care îl uitase. Dar ea îl urmărea, îl copleșea.

— Ai umblat, îndrăznește să spui că n-ai umblat !... și ai luat totul, hoțule ! hoțule ! hoțule !

El trecu prin sufragerie fără a scoate un cuvînt. Doar la ușă se întoarse și o învălui într-o privire întunecată.

— Haide, slăbește-mă !

Plecă fără să trîntească ușa în urma sa. Părea că nu văzuse nimic, că nu făcea aluzie la amantul de față.

După o pauză Severina se îndreptă spre Jacques.

— Ce zici ?

Acesta, care nu suflase nici o vorbă, se ridică. Și-și dădu părerea :

— S-a isprăvit cu el.

Amîndoi căzură de acord. Surpriza amantului, tolerat după amantul asasinat, se transforma în dezgust pentru soțul complice. Cînd un om ajunge în halul ăsta, în mocirlă și se poate rostogoli pînă la fund.

Din ziua aceea Severina și Jacques avură libertatea deplină. Se folosiră de ea fără să se mai sinchisească de Roubaud. Dar acum, cînd bărbatul nu le mai inspira temeri, îi îngrijora spionajul doamnei Lebleu, vecina cu ochi totdeauna la pîndă. De bună seamă că ea bănuise ceva. Oricît și-ar fi înnăbușit pașii cînd venea, Jacques vedea totdeauna cum ușa din față se deschide ușor și cum, prin crăpătură, un ochi îl urmărea. Chestiunea devenea de nesuferit și nu mai cuteza să vină sus ; căci cînd risca, știa bine, o ureche se lipea de broască, încît nu mai puteau să se sărute sau să vorbească în voie. Și atunci Severina, îndîrjită de obstacolul nou pus în calea patimei ei, reîncepu împotriva soților Lebleu ve-

chea-i campanie pe chestia locuinței. Era bine cunoscut că subșeful o ocupase întotdeauna. Dar nu o mai tenta priveliștea superbă, ferestrele ce dădeau spre curtea de plecare și spre înălțimile din Ingouville. Unicul rost al dorinței sale, pe care o mărturisise, era că locuința avea încă o intrare, o ușă ce dădea spre o scară de serviciu. Jacques ar fi putut să vină și să plece pe acolo fără ca doamna Lebleu să-i fi bănuit măcar vizitele. În sfîrșit, ar fi liber.

Lupta fu crîncenă. Chestiunea aceasta care pasionase tot coridorul, se redeșteptă, se invenină ceas cu ceas. Amenințată, doamna Lebleu se apără cu disperare, sigură că ar muri dacă ar fi fost închisă în bezna locuinței de dinapoi, tristă ca o celulă. Cum să trăiască în văgăuna aceea, ea obișnuită cu odaia așa de luminată, deschisă spre orizontul vast, înveselită de continua mișcare a călătorilor? Din păcate, acestea nu erau decît considerații sentimentale — și era nevoită să recunoască și ea că ține pe nedrept locuința fostului subșef, predecesorul lui Roubaud; acesta, burlac, i-o cedase din galanterie; ba exista, probabil, și o scrisoare a bărbatului ei, care se obliga să o înapoieze dacă un nou subșef ar fi reclamat-o. Deoarece nu se dăduse încă peste scrisoare, îi tăgăduia existența. Pe măsură ce cauza-i se periclita, devenea mai violentă, mai agresivă. Un moment încerca să o atragă de partea sa, compromițînd-o, pe nevasta lui Moulin, celălalt subșef, care văzuse, spunea ea, bărbați sărutînd-o pe doamna Rouband pe scară: dar Moulin se miniase, căci nevasta lui, o ființă blîndă și micuță pe care n-o întîlneai niciodată, se jura pîngînd că nu văzuse și auzise nimic. Vreme de opt zile furtuna clevetelei sufla de la un capăt la altul al coridorului. Dar vina cea mare a doamnei Lebleu, aceea care avea să-i aducă înfrîngerea, era de a fi sicîit-o mereu pe domnișoara Guichon cu încăpățînate spionări: era o manie, ideea fixă că aceasta se întîlnea în fiecare noapte cu șeful gării, nevoia de a surprinde, cu atît mai ascuțită cu cît o spiona de doi ani fără să fi aflat absolut nimic. Și era totuși sigură că ei se culcau împreună. De aceea, domnișoara Guichon, furioasă că nu poate să vină și nici să iasă fără a fi pîndită, cerea și ea acum ca vecina să fie evacuată; cel puțin, le-ar fi despărțit o locuință, n-ar mai fi avut-o în fața sa, n-ar mai fi fost silită să treacă pe lîngă ușa ei. De bună seamă că domnul Dabadie

şeful gării, desinteresat pînă acum de lupta aceasta, lua tot mai mult ofensiva împotriva soţilor Lebleu ; ceea ce era un semn rău.

Alte hărţuieli complicară situaţia. Filomena, care aducea acum ouă proaspete Severinei, se arătă foarte arogantă oridecîteori se întîlneau cu doamna Lebleu ; iar pentru că aceasta lăsa în continuu uşa deschisă, cele două femei schimbau întotdeauna, în treacăt, cuvinte neplăcute. Intimitatea dintre Severina şi Filomena ajungînd la confidenţe, ultima începu să facă servicii lui Jacques pe lîngă amantă, cînd el nu cuteza să se urce. Venea cu ouă, potrivea întîlnirile, spunea de ce el a fost nevoit să fie prevăzător în ajun, arăta cînd a venit la ea şi cît a stat de vorbă. Uneori, cînd îl oprea vreo piedică, Jacques rămînea cu plăcere în căsuţa lui Sauvagnat, şeful Depoului. Venea cu fochistul Pecqueux ca şi cum, din nevoia de a uita, se temea să stea singur o seară întreagă. Chiar atunci cînd Pecqueux se pierdea prin cîrciumile marinarilor, el tot se ducea la Filomena, îi da instrucţiuni, se aşeza acolo şi nu mai pleca. Puţin cîte puţin, amestecată în tainele dragostei acesteia, Filomena se înduioşa, căci nu cunoscuse pînă atunci decît amanţi brutali. Mîinile mici, purtările lustruite ale flăcăului acesta care era aşa de trist şi care părea aşa de blînd, i se păreau bunătăţi din care ea nu muşcase pînă atunci.

Într-o noapte, cînd îi întîlnise pe amanţi la spatele grădiniţei, îi petrecu în umbră pînă la remiza în care ei se ascundeau de obicei.

— Dumneavoastră sînteţi aşa de bună ! Lasă că, de vreme ce locuinţa e a dumneavoastră, am s-o scot eu de păr.

Dar Jacques nu era pentru scandal.

— Nu, nu, are grijă d. Dabadie. Mai bine să aşteptăm.

— Pînă într-o lună, declară Severina, o să mă culc în odaia ei şi o să ne putem vedea la orice oră.

Deşi era întuneric, Filomena simţise cum ea strîngea cu patimă braţul amantului, încălzită de nădejdea aceasta. Îi lăsă şi se întoarse acasă la ea. Dar tănuită în beznă, la treizeci de paşi, se opri, se întoarse. Faptul că-i ştia împreună o tulbura. Nu era totuşi geloasă, dar simţea, înnăbuşit, nevoia de a iubi şi de-a fi iubită la fel.

Jacques se întuneca din zi în zi mai mult. În două rînduri, putînd să o vadă pe Severina, inventase pretexte, iar dacă zăbovea uneori la Sauvagnat, era deasemeni ca să o ocolească.

Cu toate astea, o iubea mereu, cu o pornire ce creștea tot mai mult. Dar, în brațele ei fiind, îl cuprindea, iarăși meteahna groaznică, o așa ameţeală, încît se descleşta repede, înghețat, zăpăcit că nu mai e stăpin pe sine, că simte bestia dintr-însul gata să muște iar.

Severina îl simţise și ea schimbat și se frămînta socotind că el era tulburat din pricina ei, de cînd cunoştea taina.

Cu toate astea, întîlnirile lor continuau afară, în aşteptarea vremii cînd se vor putea vedea liniștiți la ei, în noua locuință căpătată. Iarna era pe ducă, luna februarie era călduță. Își prelungeau plimbările, hoinăreau ceasuri la rînd prin împrejurimile gării ; căci el evita să se oprească, iar cînd ea i se agăța de umeri, cînd era silit să stea și s-o posede, căuta să rămînă în întuneric, de teama de a nu lovi, dacă ar fi zărit vreun locșor al corpului ei gol : cîtă vreme nu vedea, se putea împotrivi, poate, pornirii criminale. La Paris, unde o însoţea în fiecare vineri, lăsa perdelele, spunînd că lumina săptămînală fără a-i mai da lămuriri soțului. Pentru vecini se servea de pretextul cel vechi : durerea la genunchi ; de asemeni, mai spunea că se ducea s-o vadă pe doica ei, pe bătrîna Victoria, a cărei convalescență la spital dura. Amîndoi se bucurau în ziua aceea, el foarte atent pentru bunul mers al locomotivei, ea veselă că-l vede mai puțin mohorît, încîntată de drum, cu toate că începea să cunoască cele mai neînsemnate coaste, cele mai mărunte pîlcuri de copaci. De la Havre la Motteville erau livezi, cîmpii netede, tăiate de garduri vii și plante cu meri ; iar pe urmă, pînă la Rouen, ținutul se întindea pustiu. După Rouen se desfășura Sena. O străbăteau la Sotteville, la Oisel, la Pont-de l'Ache, ; apoi de-a lungul şesurilor vaste, ea reapărea într-una desfășurată larg. De la Gaillon nu o mai părăseau ; curgea pe stînga, zăgăzuită între maluri joase, strejuită de plopi și sălcii. Era, pare-se, tovarășa prietenoasă a călătoriei. O mai străbăteau de trei ori înainte de sosire... Șe se perindau : Mantes cu clopotnița-i printre arbori, Triel cu petele albe ale carierelor ei de ghips, Poissy pe care îl tăiau prin mijloc, cele două ziduri ale pădurii Saint-Germain, colinele din Colombes încărcate cu liliac, în sfîrșit, Parisul bănuit, zărit de la podul Asnières, Arcul de Triumf, depărtat, deasupra construcțiilor leproase, strejuite de hornuri de uzine. Locomotiva se înfunda sub Batignoles, se oprea în gara gălăgioasă ; și, pînă seara, își aparțineau, erau liberi. La întoarcere se înnopta, ea închidea ochii, retrăia fericirea. Dar

și dimineața și seara, ori de cîte ori trecea pe la Croix-de-Maufras, întindea capul, arunca o ochire furișă fără să se arate, sigură că o va zări acolo, în fața barierei, pe Flora, care stătea țeapănă și întindea stegulețul învăluind trenul în văpaia privirilor ei.

De cînd îi văzuse fata, în ziua cu zăpadă, sărutîndu-se, Jacques o înștiințase pe Severina să se ferească de ea. Cunoștea pasiunea fetei, izvorîtă dintr-o energie virilă, dintr-o ciudă nepotolită și ucigătoare. Pe de altă parte, ea va fi cunoscînd de sigur, multe lucruri, căci Jacques își aducea aminte de o iluzie a ei privitoare la legăturile prezidentului cu o domnișoară pe care nimeni n-o bănuia și pe care el o măritase. Dacă știa aceasta, ghicise, cu siguranță, crima : fără îndoială că va vorbi, va scrie, se va răzbuna printr-un denunț. Dar se scurseseră zile și săptămîni, nu se întîmpla nimic nou, și n-o vedea decît la postul ei, țeapănă, cu stegulețul în mînă. Simțea de departe văpaia ochilor aprinși. El îi vedea, în ciuda fumăriei, îl întovărășeau în fulgerul vitezei, în huruitul roților. O descoperea întotdeauna pe cealaltă, pe rivala pe care o știa acum prezentă în fiecare vineri. Cealaltă abia înălța capul, din nevoia poruncitoare de a vedea : era zărită, privirile lor se încrucișeau asemeni unor săbii. Flora părea că crește, iar Jacques o vedea, cu fiecare călătorie, tot mai înaltă, — și era îngrijorat că ea nu face nimic. Se întreba ce anume o fi mocnind fata asta întunecată, a cărei neclintită apariție nu putea s-o evite.

De asemeni, Severina și Jacques erau stingheriți și de un slujbaș, de Henri Dauvergne, conductorul-șef. El conducea tocmai trenul de vineri și se arăta excesiv de amabil cu tînăra femeie. Observînd legătura ei cu mecanicul, își spunea că poate îi va veni și lui rîndul. La plecarea din Havre, într-atît de bătătoare la ochi deveneau atențiile lui Henri : acesta rezerva un compartiment pentru ea, și o instala el însuși în el. Ba, într-o zi, bărbatul, care continua să vorbească în liniște cu Jacques, îi arătă, clipind din ochi, manevra tînărului, de parcă l-ar fi întrebat de ce tolerează așa ceva. De altminteri, cînd se certau, el își învinuia grosolan femeia că se culcă cu amîndoi. Ea se gîndise la un moment dat că Jacques credea la fel, și că de aici provenea tristețea lui. Într-o pornire de lacrimi, ea se jurase că e nevinovată, și îi spusese s-o ucidă cînd o va prinde că nu-i e credincioasă. Jacques, foarte palid, glumise atunci, sărutînd-o și răspunzînd că o știa și că nădăjduia să nu facă moarte de om.

Dar primele seri din martie fură chinuitoare : se văzură nevoiţi să curme întîlnirile ; iar călătoriile la Paris, cele cîteva ore de libertate, căutate aşa de departe, nu ajungeau Severinei. Era într-însa o nevoie tot mai mare de a-l avea pe Jacques al ei, numai al ei, de a trăi cu el zilele şi nopţile fără de grijă. Vrăjmăşia împotriva bărbatului ei sporea ; dar prezenţa omului ăsta o arunca într-o ciudă bolnăvicioasă, nesuferită. Devenea sălbatică, îl învinuia că i-a stricat existenţa, aşa de mult îi era cu neputinţă să mai trăiască alăturea de el. Nu era el pricina ? Dacă se alesese praful de căsnicia lor, dacă ea avea un amant, nu era vina lui ? Liniştea greoaie în care-l vedea cufundat, privirile nepăsătoare cu care el îi întîmpina mîniile, spatele lui rotund, pîntecu-i balonat, toată grăsimea aceea posacă care aducea cu fericirea, o scoteau din fire, o făceau să sufere. Nu se mai gîndea decît să pună capăt vieţii de pînă acum, să plece, să reînceapă să trăiască aiurea. Oh, să reînceapă, să şteargă trecutul, să înceapă iarăşi viaţa de mai înainte, să fie cum era la cincisprezece ani, să iubească, să fie iubită şi să trăiască aşa cum visa pe atunci ! Se încîntă singură, opt zile de-a rîndul, cu proiectul de-a fugi : se va duce cu Jacques, se vor ascunde în Belgia, îşi vor înjgheba o gospodărie frumoasă. Dar nu-i împărtăşi gîndul acesta : surveniseră piedici, şubrezenia situaţiei, permanenta nelinişte în care se aflau, şi mai cu seamă sila de a-i lăsa bărbatului averea, banii, casa de la Croix-de-Maufras. Decît să plece, lăsînd din mînă un gologan măcar, mai bine ar fi murit. Într-o zi cînd el veni sus, palid, spunînd că în trecere prin faţa unei locomotive a fost lovit de un tampon la cot, ea se gîndi că dacă el murea, ea ar fi fost liberă. Îl privea ţintă cu ochii mari : pentru ce nu murea odată, de vreme ce ea nu-l mai iubea şi de vreme ce acum stătea în calea tuturor ?

De atunci visul Severinei se schimbă. Roubaud va muri într-un accident şi ea o să plece cu Jacques în spre America. Erau căsătoriţi, vînduseră casa de la Croix-de-Maufras, aveau avere. Nu se mai temeau de nimic. Se expatriau numai pentru a renaşte unul în braţele celuilalt.

Într-o seară, pe la jumătatea lui martie, Jacques, venind s-o vadă, îi spuse că a adus din Paris, cu trenul, pe un fost tovarăş al său de acolo care se ducea la New-York să exploateze o invenţie nouă, o maşină pentru fabricat nasturi ; şi deoarece îi trebuia un asociat, un mecanic, îi propusese chiar lui tovărăşia. Oh, o afacere splendidă, care nu ar necesita

decît un capital de vreo treizeci de mii de franci, și de pe urma căreia ar fi cîștigat, poate, cîteva milioane! Istorisea acestea, așa ca să vorbească, adăugînd, de altminteri, că, bine înțeles, a refuzat oferta. Totuși, era întru cîtva mîhnit, căci e greu să dai cu piciorul norocului cînd îți iese în cale.

Severina îl ascultă în picioare, cu privirile duse. Nu era oare visul ei pe punctul de a se înfăptui?

— Oh, murmură ea, în sfîrșit, am pleca mîine chiar...

El înălță, mirat capul.

— Cum, am pleca?

— Da, dacă el ar fi mort.

Nu rostise numele lui Roubaud; făcu numai o mișcare din bărbie. Dar el înțelese, și schiță un gest vag, ca pentru a spune că, din nefericire, acesta nu era mort.

— Am pleca, reluă ea cu glasul încet și apăsat, și am fi așa de fericiți acolo!... Aș avea treizeci de mii de franci vînzînd proprietate; și am mai avea și cu ce să ne facem un rost... Oh, ar fi bine, așa de bine!...

Adăugă în șoaptă:

— Departe de orice amintire, cu zile fericite în fața noastră!

El era năpădit de-o mare moliciune; mîinile lor se împreună, se strînseră instinctiv, și nici unul nici altul nu mai vorbea, cufundați amîndoi în aceeași nădejde. Pe urmă vorbi tot ea:

— Ar trebui să-l vezi numaidecît pe prietenul tău înainte de plecare și să-l rogi să nu-și ia nici un tovarăș fără să-ți dea de veste.

El se miră din nou.

— Dar pentru ce?

— Hei, cine știe? Alaltăieri o întîrziere de o clipă cu locomotiva, — și eram liberă... Dimineața ești teafăr, — nu-i așa? Iar seara ești sfîrșit.

— Oh, dacă ar muri!...

— Doar nu vrei să-l omor? întrebă el, încercînd să zîmbească.

Ea spuse de trei ori: nu, dar ochii ei spuneau da, ochii ei de femeie drăgăstoasă, pradă a cruzimii patimei ei. Odată ce Roubaud omorîse un om, de ce n-ar fi fost și el omorît? Gîndul se înfigea într-însa ca o consecință, ca un sfîrșit necesar. Să-l ucidă și să dispară, nimic mai simplu. Dacă el va muri, se va sfîrși cu totul, ea va putea să înceapă o viață

nouă. Nu mai vedea alt deznodămînt cu putință, hotărîrea era categorică, — în timp ce, cu o ușoară tresărire, continuă să spună nu, neavînd curajul violenței sale.

El, rezemat de bufet, se tot prefăcea că zîmbește. Zări cuțitul care zăcea acolo.

— Dacă vrei să-l omor, trebuie să-mi dai cuțitul... Am și ceasul, și o să-mi fac astfel un mic muzeu.

El rîdea mai cu poftă. Ea răspunse cu gravitate :

— Ia cuțitul.

Și după ce el îi puse în buzunar, ca pentru a aduce gluma pînă la capăt, o sărută.

— Și acum, bună seara... Mă duc îndată să-l văd pe prieten și să-i spun să aștepte... Sîmbătă, dacă n-o ploua, vino în spatele casei lui Sauvagnant. Ce zici, ne-am înțeles ? Da fii pe pace, nu vom face moarte de om ; așa ca să rîdem.

Totuși, cu toată ora tîrzie, Jacques coborî spre port, pentru a-l găsi la hotelul unde avea să doarmă pe camaradul care pleca a doua zi. Îi vorbi despre o eventuală moștenire, ceru cincisprezece zile răgaz pentru a-i da răspunsul definitiv. Pe urmă, pornind spre gară, pe străzile întunecate, se gîndi la demersul său și se miră. Era hotărît, deci să-l omoare pe Roubaud ? Nu, de bunăseamă, nu luase nici o hotărîre. Îi veni însă în gînd amintirea Severinei, strîngerea arzătoare a mîinii ei, privirea-i fixă care spunea da, cînd gura spunea nu. Evident, ea vroia ca el să-l răpună pe celălalt. Fu cuprins de o mare tulburare. Ce să facă ?

Se întoarse în str. François Mazeline, se culcă alături de Pequeux, care sforăia, dar nu putu să doarmă. Fără să vrea, creieru-i plămădea ideea crimei, canavaua unei drame care se făurea și ale cărei îndepărtate consecințe le urmărea. Căuta discuta motivele pentru și contra. La urmă, după calculele făcute liniștit, rece, toate pledau pentru. Nu era Roubaud oare singura piedică în calea fericirii sale ? Dacă el murea, Jacques s-ar însura cu Severina, pe care o adora, nu s-ar mai fi ascuns, ar fi fost a lui toată și pentru totdeauna. Pe urmă ar fi avut bani, — o avere. S-ar fi lăsat de meseria-i grea, ar fi devenit, la rîndul său, patron în America, despre care auzea pe camarazi vorbind ca despre o țară unde mecanicii întorceau aurul cu lopata. Viața sa nouă s-ar fi desfășurat acolo ca nu vis : o femeie care îl iubea pătimaș, milioane cîștigate de grabă, viața largă, ambiții fără margini, tot ce-ar fi vrut. Iar pentru a înfăptui acest vis, numai un gest,

suprimarea unui om, a bestiei, a plantei care iți încurcă mersul, și pe care o strivești. Nici măcar nu era interesant omul ăsta gros, îngreuiat acum, cufundat în patima stupidă pentru joc în care i se irosea energia de altădată. De ce l-ar fi cruțat ? A șovăi însemna să fii nerod și lași.

După ce luă hotărîrea aceasta, și pentru că băteau orele trei noaptea, Jacques încercă s-adoarmă. Era pe calea să ațipească, — dar o tresărire profundă îl făcu să se ridice în capul oaselor. Să-l ucidă pe omul acela ? Doamne, dar avea dreptul ? Cînd o muscă îl sîcîia, o strivea cu o palmă. Într-o zi, cînd o pisică i se încurcă printre picioare, i-a frînt oasele cu o lovitură, — e drept, fără să vrea. Dar pe omul ăsta, pe aproapele lui ? Fu nevoit să reflecteze iar pentru a-și dovedi dreptul la crimă, dreptul celor tari, stînjeniți de cei slabi și pe care îi răpun. În momentul acesta era el cel iubit de femeia aceluia, de femeia care și ea vroia să fie liberă pentru a se mărita cu el și a-i aduce bunurile sale. Nu avea de făcut alta decît să înlăture piedica. Puțin cîte puțin dreptul său i se păru absolut, simți renăscînd în el hotărîrea-i întreagă : va alege de a doua zi locul și ora, și va pune la cale fapta. Mijlocul cel mai bun ar fi fost, desigur, să-l înjunghie pe Roubaud noaptea în gară, în timpul vreunuia din rondurile lui, așa ca să se creadă că hoții, surprinși, l-au ucis. Acolo, pe după mormanele de cărbuni, cunoștea un loc bun dacă ar fi putut să-l atragă. În ciuda sforțării de a adormi, pregătea acum scena, poziția unde s-ar fi așezat, felul în care ar fi lovit pentru a-l da gata ; și, înnăbușită, neînfrîntă, în timp ce se pierdea în cele mai neînsemnate detalii, îl cuprindea iar sila, îl scutura o protestare lăuntrică. Nu, nu, nu va lovi ! Fapta i se părea monstruoasă cu neputință. Se răzvrătea întrînsul omul civilizat, puterea educației, înceata și nezdruncinabila schelărie a ideilor transmise. Nu trebuia să ucidă, — a supt porunca asta odată cu laptele generațiilor : mintea-i subțiată, înzestrată cu scrupule, respingea cu grozăvie crima de îndată ce începea să cugete. Da, să ucidă din nevoie, mînat de pornirea instinctului. Dar să ucidă cu bună știință, din calcul și din interes, — nu, niciodată, niciodată nu ar putea !

În zori, cînd Jacques izbuti să ațipească, lupta continua să se dea într-însul, mistuitoare, înnăbușită. Zilele care urmară fură cele mai crunte din viața sa. O evita pe Severina, îi trimisese vorbă să nu vină la întîlnirea de sîmbătă, temîndu-se de ochii ei. Dar luni fu nevoit s-o vadă ; și, precum

se temea, ochii ei albaștri, blînzi și profunzi, îl umplură de îngrijorare. Ea nu-i vorbi despre chestiunea care îi frămînta, nu schiță o mișcare nu rosti un cuvînt pentru a-l îndemna. Decît că ochii ei nu erau plini decît cu ea, îl scrutau îl implorau.

Cînd se despărțiră o îmbrățișă cu putere, ca pentru a-i da de înțeles că era hotărît. Iar cînd, a treia zi, se văzură din nou, Jacques avea paloarea confuză și privirea șovăielnică a lașului care se dă înapoi dinaintea unui act necesar. Ea izbucni în suspine, fără să spună un cuvînt, plîngînd la gîtul lui foarte nenorocită ; iar el, zbuciumat, se acoperea singur cu dispreț. Situația trebuia săvîrșită.

— Joi, vrei, acolo ? întrebă ea în șoaptă.

— Da, joi o să te aștept.

În joia aceea noaptea era foarte întunecată : un cer fără stele, opac și greu, încărcat de negura mării. Ca de obicei, ajuns cel dintîi la spatele casei lui Sauvagnat, Jacques pîndi sosirea Severinei. Dar întunericul era așa de mare, și ea venea cu pași așa de ușori, încît el tresări, atins de ea, fără s-o fi zărit. Severina i se aruncă în brațe, îngrijorată că-l simte tremurînd.

— Te-am speriat ? murmură ea.

— Nu, nu, te așteptam... Să mergem, nu ne poate vedea nimeni.

Și, cu brațele înlănțuite pe după mijloc, se preumblară. Înspre Depou, felinarele erau rare ; în cîteva locuri mai înfundate lipseau cu totul, în timp ce, către gară, se aflau nenumărate. Îndrăgostiții nu își vorbeau pentru că, strînși unul într-altul, își înțelegeau gîndurile. Nu se gîndeau decît la un singur lucru, nu mai puteau să stea împreună fără a fi obsedați de el. Zbuciumul stăruia ; de ce să-și piardă vremea vorbind, cînd era nevoie de fapte ? Femeia se ridică în vîrful picioarelor să-l mîngîie și simți cuțitul în buzunarul pantalonilor lui. Va să zică, se hotărîse ?

Dar gîndurile o năpădeau, buzele i se deschiseră în șoapte abia distincte.

— Adineauri a venit sus ; nu știam pentru ce... Pe urmă l-am văzut că-și ia pistolul, care îl uitase... De bună seamă c-o să dea o raită.

După douăzeci de pași, spuse și el :

— Niște tîlhari au luat, ieri noapte plumb de aici... O să revină în curînd, e sigur.

Ea se înfioră ; amîndoi redeveniră muţi : merseră înainte cu paşi domoli. O cuprinse o îndoială : oare buzunarul îi era umflat de cuţit ? În două rînduri îl sărută ca să-şi poată da şi mai bine seama. Pe urmă, deoarece frecîndu-se pe pulpa lui rămînea tot nesigură, lăsă mîna să-i lunece şi, sărutîndu-l iarăşi, pipăi. Era cuţitul. Dar el, înţelegînd, o strînse brusc la piept şi îngînă la urechea ei :

— O să vină, şi-o să fii liberă.

Crima era hotărîtă ; li se păru că nu mai merge, că o forţă străină îi mînă, lungiţi pe suprafaţa pămîntului. Se opriră lîngă o grămăjoară de cărbuni, neclintiţi, cu ochii şi urechile la pîndă, într-o încordare a întregii lor fiinţe. Acum şopteau :

— N-ai auzit acolo, un strigăt care cheamă în ajutor ?

— Nu, un vagon.

— Dar ia uite, colo, la stînga, cineva merge. A scîrţîit nisipul.

— Nu, nu, sînt şobolani prin mormane şi se năruiesc cărbunii.

Trecură cîteva minute. Deodată ea îl strînse mai tare.

— Uite-l !...

— Unde ? Nu văd nimic.

— A ocolit şopronul de la mica viteză şi vine drept spre noi... Priveşte, umbra lui se întinde pe zidul alb.

— Crezi ?... Va să zică, e singur ?

— Da, singur, singur.

Şi, în momentul acesta hotărîtor, ea se aruncă, buimăcită, la gîtul lui, şi-şi lipi gura aprinsă de gura lui.

Cu un gest sigur, el deschise cuţitul. Dar scoase repede o înjurătură înnăbuşită.

— Dumnezeul lui ! Scapă iar ; pleacă !...

Într-adevăr. După ce se apropie la cincizeci de paşi de ei, umbra se întorsese la stînga şi se depărtă cu mersul regulat al paznicului de noapte care nu se îngrijeşte de nimic.

Atunci ea îl împinse :

— După el, du-te !

Şi porniră amîndoi, el înainte, ea pe urmele lui, se furişară, se strecurară pe urma omului, evitînd zgomotul. La colţul atelierelor de reparaţii, îl pierdu o clipă din vedere ; apoi traversînd o linie de garaj, îl regăsi la vreo douăzeci de paşi. Fură nevoiţi să se adăpostească pe cele mai neînsemnate colţuri de zid ; un singur pas greşit şi ar fi fost trădaţi.

— O să ne scape, mormăi el. Dacă ajunge la postul acarului, — s-a dus.

Ea repeta întruna :

— După el, după el !...

— O să ne scape, o să ne scape, spuse el furios, văzînd că umbra trece dincolo de postul acarului. S-a dus !...

Dar ea își înfipse mîna în brațul lui și-l opri în loc.

— Uite-l, se întoarce.

Intr-adevăr, Roubaud se întorcea. Făcuse un ocol la dreapta, și acum cobora. Poate că avusese, vag presimțirea criminalilor porniți pe urma sa. Totuși, continua să meargă cu pași liniștiți, ca un paznic conștiincios care ține să arunce o privire peste tot.

Opriți brusc din goana lor, Jacques și Severina nu se mai clinteau. Întîmplarea îi fixase chiar lîngă un morman de cărbuni. Se rezemară, se strînseră, cu șira spinării lipită de zidul negru, buimăciți, pierduți în întuneric. Nu mai suflau.

Și Jacques îl vedea pe Roubaud cum vine drept spre ei. Abia treizeci de metri îi despărțeau ; fiecare pas micșora depărtarea. Încă douăzeci de pași, încă zece ; l-ar fi avut în față, ar fi ridicat brațul, și ar fi înfipt cuțitul în beregata lui răsucind de la dreapta la stînga pentru a înnăbuși strigătul. Clipele i se păreau nesfîrșite, un val de gînduri năpădeau golul din capul său, pierduse rostul timpului. Se perindară în mintea sa din nou, toate motivele care îl aduseseră aici ; revăzu limpede crima, cauzele și urmările. Încă cinci pași. Hotărîrea sa rămînea neclintită. Vroia să ucidă, știa de ce ucide.

Dar la doi pași, la un pas, se căscă o prăpastie. Totul se prăbuși în el. Nu, nu, nu va ucide, nu poate să ucidă astfel un om care nu se poate apăra. Din calcul, nu va săvîrși niciodată o crimă ; trebuia instinctul care mușcă, saltul asupra prăzii, foamea sau pasiunea care o sfîșie. Simțea că nu are dreptul să ucidă, și oricît se trudea, nu ajungea la credința că poate să și-l asume.

Roubaud trecu liniștit. Îi atinse cu cotul pe amîndoi. Respirația i-ar fi dat de gol ; ei rămaseră fără suflare. Brațul nu se ridică, nu împlîntă cuțitul. Nimic nu zdruncină bezna, nici măcar un fior. Roubaud ajunsese departe, la zece pași. Nemișcați, țintuiți lîngă mormanul negru, Jacques și Severina rămîneau buimaci, speriați de omul acela singur, dezarmat, care îi atinse în treacăt.

Jacques oftă, înnăbușit, de ciudă și de rușine.

— Nu pot !... Nu pot !...

Vroi s-o cuprindă pe Severina, să se sprijine de ea, din nevoia de a fi scuzat, mîngîiat. Ea se depărtă fără să rostească o vorbă. Jacques întinse miinile, dar simți fusta ei alunecîndu-i printre degete. O urmări o clipă, în zadar, căci dispariția ei îl tulburase. Va să zică, era supărată de slăbiciunea lui ? Îl disprețuia ? Din spirit de prevedere, nu se luă după ea. Dar cînd se pomeni singur, pe întinderea vastă a gării, punctată de luminițe gălbui, îl cuprinse o deznădejde cruntă, și se grăbi să iasă, pentru a se duce să-și înfunde capul în pernă.

Peste zece zile, pe la sfîrșitul lui martie, soții Roubaud triumfară în sfîrșit în conflictul cu soții Lebleu. Administrația recunoscuse dreapta lor cerere, sprijinită de d. Dabadie ; cu atît mai mult cu cît faimoasa scrisoare prin care casierul se obliga să cedeze locuința în cazul cînd un nou subșef ar fi reclamat-o fusese regăsită de d-ra Guichon cu prilejul căutării unor vechi conturi în arhivele gării. Și, numaidecît, exasperată de înfrîngere, d-na Lebleu vorbi despre mutare : de vreme ce lumea vroia ca ea să moară, mai bine să sfîrșească fără a mai zăbovi. Timp de trei zile, mutarea aceasta memorabilă, pasionă culoarul. Pînă și micuța d-nă Moulin, ea, așa de ștearsă, de sperioasă, pe care n-o vedeai niciodată nici intrînd, nici ieșind, se hazardă ducînd masa de lucru a Severinei dintr-o locuință în alta. Filomena, îndeosebi, ațîța discordia, venind acolo cea dintîi, ajutînd, făcînd pachetele, împingînd mobilele, invadînd locuința din față înainte ca locatara să fi plecat ; și tot ea fu aceea care o izgoni în harababura celor două rînduri de mobile, amestecate, în graba mutării. Depunea atîta sîrguință pentru Jacques și pentru tot ce îi era lui drag, încît Pecqueux, mirat, cuprins de bănuieli, o întrebase, cu mutra lui batjocoritoare de bețivan hain, dacă nu cumva se culcă acum cu mecanicul lui, și-o vestise că în ziua cînd îi va prinde le va veni de hac la amîndoi. Dragostea ei pentru flăcău sporise ; devenea servitoarea lor, a lui și a amantei lui, în speranța că, punîndu-se între ei, îl va avea întrucîtva și pentru ea. După ce duse ultimul scaun, ușile fură trîntite. Apoi, zărind un scăunel uitat de casieriță, Filomena deschise iarăși ușa, și îl aruncă pe coridor. Se sfîrșise.

Încet, încet viaţa reintră în făgaşul obişnuit. Pe cînd d-na Lebleu, ţinută de reumatisme în fotoliul său, murea de plictiseală cu lacrimi mari în ochi, nemai văzînd decît zincul marchizei care-i astupa orizontul — Severina lucra la nesfîrşitul ei pled, aşezată lîngă o fereastră din faţă. Avea sub ea frămîntarea veselă a curţii, permanenta înşiruire de pietoni şi trăsuri; primăvara timpurie înverzea mugurii copacilor de pe marginea trotuarelor; iar dincolo coastele îndepărtate din Ingouville îşi depărtau pantele punctate de petele albicioase ale căsuţelor de ţară. Dar ea se mira că o bucură aşa de puţin înfăptuirea visului de a fi aici în locuinţa asta plăcută, de a avea în faţa sa spaţiul, lumina, soarele. Ba, atunci cînd femeia ei de serviciu, mama Simon bombănea furioasă că nu-şi mai găseşte deprinderile, Severina se inciuda regretînd vizuina de altădată, căci aşa o numea, unde murdăria se vedea mai puţin. Roubaud era deasemeni indiferent. Părea că se înşela chiar, pomenindu-se că bagă cheia cea nouă în broasca veche. De altminteri, lipsea din ce în ce mai mult. Decăderea continua. Totuşi într-un rînd, păru că se însufleţeşte luat de curentul ideilor politice; nu doar că ideile lui erau foarte limpezi, foarte aprinse; dar îi rămăsese la inimă afacerea cu subprefectul, de pe urma căreia era să-şi piardă postul. De cînd imperiul, zdruncinat în urma alegerilor generale, trecea printr-o criză teribilă, el se bucura şi repeta că ăştia n-au să fie totdeauna stăpîni. Un avertisment prietenesc al d-lui Dabadie, înştiinţat de d-ra Guichon, în faţa căreia fuseseră rostite aceste revoluţionare cuvinte, avu de altminteri darul să-l potolească.

Între Jacques şi Severina stinghereala sporise din ziua cînd se puteau întîlni la orice oră. Ruşinat de slăbiciunea sa, el o găsea de fiecare dată mai posacă, bolnavă de zadarnică încordare. Buzele nu li se mai căutau, căci se săturaseră de această jumătate de fericire; o vroiau întreagă, vroiau să plece, să trăiască departe o viaţă nouă.

Într-o seară, Jacques o găsi pe Severina în lacrimi; iar cînd ea îl zări, nu conteni, suspină şi mai tare agăţată de gîtul lui. Ea mai plînsese şi altădată, dar el o potolea cu o îmbrăţişare, — în timp ce acum o simţea şi mai deznădăjduită cu cît o strîngea mai aprins. Fu zbuciumat, îi luă capul în mîini şi, privind-o de aproape, în adîncul ochilor ei năpădiţi

de lacrimi, spuse, pricepînd bine că ea se zbuciuma astfel pentru că era femeie, pentru că nu cuteza să facă ea ceea ce ar fi trebuit să facă el :

— Iartă-mă, ai răbdare... Îți jur, în curînd, îndată ce voi putea.

Ea își lipi numaidecît gura de gura lui, ca pentru a pecetlui jurămîntul, și se sărutară mult, mult.

XI

Mătușa Fazia murise joi seară la nouă într-o ultimă convulsie ; iar Misard căuta zadarnic să-i închidă pleoapele, căci ochii ei se încăpățînau să rămînă deschiși, capul îi înțepenise, aplecat pe umăr, ca pentru a privi în odaie, iar buzele îi erau întinse ca într-un rîs ironic. O singură candelă ardea pe o masă lîngă dînsa. Și trenurile care treceau într-una de la orele nouă, în plină viteză, neștiind nimic de moartea aceasta, caldă încă, o mai zdruncinară o clipă.

Ca să scape de Flora, Misard trimise să anunțe moartea la Doinville.

Desigur că nu se putea întoarce înainte de unsprezece, și avea astfel două ore înaintea lui. Își tăie liniștit o felie de pîine, simțindu-și pîntecul gol, căci nu putuse lua nimic în gură, din pricina agoniei îndelungate. Și mîncă în picioare, alergînd de colo pînă colo și așezînd lucrurile la locul lor. Porniri dese de tuse îl întrerupeau și, așa, încovoiat, slab și gălbejit cum era, nu prea avea aerul să se bucure multă vreme. Dar ce are a face, o rosese pe femeia aceasta voinică și frumoasă, cum rod carii stejarul, iar acum ea sta cu fața în sus, neputincioasă, pe cînd el mai trăia. Un gînd îl făcu să îngenuncheze, căutînd sub pat o strachină cu apă de tărîțe, pregătită pentru spălături. De cînd ea se temea de el, nu-i mai punea șoricioaică în sare, ci în apa de clismă. Proasta nu se ferea în direcția aceasta, și iată că i se înfundase acum de-a binelea. După ce vărsă afară strachina, se întoarse și șterse cu o cîrpă dușumeaua plină de pete. Cine a pus-o să se încăpățîneze ? Vroia să facă pe șireata ? Cu atît mai rău ! Cînd cineva se joacă într-o căsnicie de-a „care moare întîi“, e dator să deschidă bine ochii.

Era mîndru și se bucura ca de o faptă bună că ea înghițise pe partea cealaltă ceea ce se ferea atît de mult să înghită pe gură. În momentul acela trecu un expres, cutremurînd într-atît căsuța joasă, încît, cu toată obișnuința, el se întoarse, tresărind, spre fereastră. Oh, trenul ăsta cu mulțimea lui de călători, veniți de prin toate părțile, nu știa nimic de ceea ce zdrobea în cale, într-atît era de grăbit să se ducă la dracul. Și în urma lui, în tăcerea greoaie, întîlnea ochii larg deschiși ai moartei, care păreau că-i urmăresc fiecare mișcare, în timp ce colțurile gurii ei zîmbeau. Misard, de obicei atît de potolit, fu cuprins de furie. Auzea bine, ea îi spunea: caută, caută! Desigur că nu va lua cu sine mia de franci, și acum, cînd ea nu mai era, el avea să găsească în cele din urmă banii.

N-ar fi fost mai bine să-i fi dat de bunăvoie? Ar fi fost scutiți de orice bătaie de cap. Ochii moartei îl urmăreau pretutindeni. Caută... Caută!... Cuprinse cu privirea camera aceasta, în care nu îndrăznise să scotocească cît timp trăise ea. Întîi dulapul. Scotoci prin rafturile cu rufe, scutură sertarele să vadă dacă nu găsește vreo ascunzătoare. Nimic. Alergă lîngă măsuța de noapte, scoase marmura, o întoarse pe dos; în zadar. În spatele oglinzii de la cămin, o oglindă mică de bîlci, ținută în două cuie, trecu o linie subțire, dar nu scoase altceva decît un strat de praf negru.

Caută!... Caută!... Atunci, ca să scape de ochii moartei, se aruncă la pămînt, pipăind și bătînd podeaua cu pumnul să vadă dacă nu e vreun loc gol; găsi cîteva cărămizi urnite din loc și le smulse cu totul. Nimic și iar nimic. Cînd se ridică, dădu iar de ochii ei, se întoarse și vru să-i privească, dar buzele moartei schițau mereu același zîmbet. Fără îndoială, își bătea joc de el.

Caută!... Caută!... Fu cuprins de friguri, se apropie de ea, stăpînit de o bănuială, de o idee, sacrilegiu care-i îngălbenea și mai mult fața palidă. De ce crezuse că nu va lua mia de franci cu dînsa? Și îndrăzni s-o descopere, s-o dezbrace, căutînd prin toate cutele mădularelor ei, de vreme ce îi tot spunea să caute. Răscoli patul, își vîrî brațul pînă la umăr în saltea, dar nu găsi nimic. Caută!... Caută!... Și capul, căzut în neorînduială pe perne îl privea mereu cu ochi batjocoritori.

Flora se întoarse de la Doinville, pe cînd Misard căuta să îndrepte patul.

— S-a hotărît pentru poimîine, sîmbătă, la unsprezece, zise ea.

Vorbea despre înmormîntare. Dintr-o privire, înțelesese la ce muncă se dedase Misard în lipsa ei. Avu un gest de indiferență disprețuitoare

— Nu mai căuta, că n-ai să găsești.

Își închipui că și ea îl sfidează și înaintă spre fată cu dinții strînși :

— Ți i-a dat ție, știi unde sînt ?

Ideea că mama ei ar fi putut da cuiva, fie chiar și fiicei sale, mia aceea, o făcu să ridice din umeri.

— Pe dracu ! dați... dați pămîntului, da ! Sînt pe aici, poți să-i cauți.

Și cu un gest larg arătă toată casa, grădina cu fîntîna, linia ferată, întreg satul.

— Da, pe aici, în vreo gaură unde nimeni n-o să dea peste ei.

Apoi, pe cînd el scos din fire pipăia pereții fără să se mai ascundă de ea, fata, în picioare dinaintea ferestrei, urma cu jumătate de glas :

— O, cît e de frumoasă noaptea ! Am mers repede, stelele luminează ca ziua... Mîine o să avem o vreme minunată !

În colțul mesei, candela ardea mereu cu o flacără mare. Trecu un tren și zgudui toată casa.

Flora era hotărîtă să rămînă toată noaptea aici, și stătea pe gînduri. La început, vederea moartei o scotea din ideea fixă care o persecutase tot timpul drumului la Doinville. Era ceva care-i adormea suferința. De ce nu-i produsese moartea mamei sale mai multă mîhnire ? Și de ce nu plînsese pînă acum ? Cu toate acestea, o iubise, deși era sălbatică și cutreiera toată ziua cîmpiile, cînd nu avea servici. În timpul unei crize, care o ucisese pe bătrînă, se așezase de douăzeci de ori pe patul ei, rugînd-o să cheme un medic ; căci se îndoia de lovitura lui Misard, nădăjduia că frica îl va reține. Dar nu obținuse niciodată decît refuzuri îndîrjite, din partea bolnavei, care avea mîndria să nu primească ajutor de la nimeni, sigură de triumful ei ; căci lua banii cu dînsa.

Atunci fata pleca și hoinărea, ca să uite. Probabil că asta îi închisese inima ; cînd cineva are o supărare prea mare, nu mai este loc pentru alta ; mama sa se dusese, o vedea în fața ei, distrusă, palidă și, cu toate sforțările, nu

putea să fie mai tristă decît era. Să cheme jandarmii, să-l denunțe pe Misard, — la ce bun? Și încet, încet, cu toate că privirea îi era ațintită asupra moartei, încetă de a o mai vedea, nemai auzind decît trecerea trenurilor, care ei îi țineau loc de ceasornic.

De cîteva minute, din depărtare, se auzea apropierea unui omnibuz care venea de la Paris. Cînd mașina trecu pe dinaintea ferestrei cu farurile ei, se făcu în casă o lumină ca de incendiu.

— Unu și optsprezece minute, gîndi ea. Încă șapte ore. În dimineața aceasta, la opt și șaisprezece, vor trece.

De luni de zile o obseda trecerea aceasta. Știa că vineri dimineață, expresul, condus de Jacques, o transporta pe Severina la Paris: și nu mai trăia decît în chinurile geloziei; să-i pîndească, să-i vadă, să-și spună că aveau să se iubească amîndoi în voie.

Oh! trenul acesta care fugea, senzația nesuferită de a nu te putea agăța de ultimul vagon să te ia și să te ducă cu el!...

I se părea că roțile lui îi sfîșie inima. Suferise atît încît într-o seară se ascunse să scrie justiției, căci, dacă femeia aceea ar fi fost arestată, s-ar isprăvi; și ea, care văzuse murdăriile ei cu președintele Grandmorin, credea că spunînd asta judecătorilor au s-o închidă. Stătea însă mereu cu tocul în mînă și nu știa cum să întoarcă fraza.

Și oare justiția îi va da ascultare? Poate că ar băga-o pe ea în închisoare, cum îl băgaseră pe Cabuche. Nu! Voia să se răzbune și se va răzbuna singură. Nu era un gînd de răzbunare ca acela de care auzise vorbindu-se, în gîndul de a face rău altora spre a și-l vindeca pe al său; ci o nevoie de a sfîrși, de a răsturna totul, ca și cînd i-ar fi lovit un trăznet. Era foarte mîndră, mai frumoasă și mai voinică decît cealaltă, convinsă de dreptul ei la iubire; și cînd pornea singură pe cîmpiile acestei țări de lupi, cu greaua-i podoabă de păr blond, ar fi vrut s-o prindă pe cealaltă într-un colț de pădure ca să-și încheie socotelile ca doi luptători inamici. Nici un bărbat n-o atinsese; îi bătea și, cu puterea ei, ieșea întotdeauna învingătoare.

De o săptămînă, i se înfipsese în cap gîndul să-i omoare, ca să nu mai treacă, să nu se mai ducă împreună la locul de întîlnire. Nu mai judeca și se supunea unui instinct sălbatic de a distruge.

Cînd i se împlînta un spin în carne, și l-ar fi smuls cu deget cu tot.

Să-i ucidă, să-i ucidă la prima ocazie cînd vor trece; și pentru asta să răstoarne trenul, să pună un stîlp de-a lungul liniei, să smintească din loc o șină — în sfîrșit, să spargă, să distrugă totul. El va fi desigur strivit în locomotivă, ea, care călătorea întotdeauna în primul vagon, pentru a-i fi mai aproape, nu va scăpa. Cît despre restul călătorilor nu se gîndea la ei. Nu însemnau nimic pentru ea. Îi cunoștea oare?

Și catastrofa asta, cu sacrificarea atîtor vieți, era singura ei preocupare, stropită de atîta sînge omenesc încît să-și poată scălda in el inima ei enormă, umflată de lacrimi.

Totuși, în dimineața de vineri, stătea încă slabă și nehotărîtă, neștiind ce șină să scoată. Dar în seara aceea ne mai fiind de serviciu, îi veni în gînd să treacă prin tunel pînă la bifurcarea din Dieppe. Era plimbarea ei favorită. Îi plăcea să umble pe sub tunelul acesta și să simtă duduitul trenului cu farul lui orbitor de lumină; de fiecare dată scăpa neatinsă, și tocmai primejdia de a fi strivită o atrăgea mereu acolo de unde ieșea totdeauna biruitoare.

Dar în seara acea, după ce scăpase de sub supravegherea paznicului și înaintase pînă în mijlocul tunelului, ținînd-o pe stînga ca să fie sigură că nu va fi călcată de trenurile care veneau pe dreapta, avu nesocotința să se întoarcă pentru a urmări trenul care mergea spre Havre; și cînd se întoarse făcu un pas greșit și nu mai știa în care parte dispăruse lumina cea roșie. Cu tot curajul ei, se opri zăpăcită de zgomotul roților cu miinile înghețate și părul vîlvoi, de un suflu de groază. Acum, dacă ar fi trecut alt tren, i se părea că n-ar mai ști dacă vine sau pleacă, ar alerga cînd la dreapta cînd la stînga și ar fi fără îndoială tăiată. Făcu o sforțare ca să-și adune gîndurile, dar deodată groaza o făcu să pornească la întîmplare drept înaintea ei, într-o goană furioasă. Nu, nu, nu!... Nu vroia să moară înainte de a-i ucide pe cei doi! Picioarele i se împleticeau între șine, aluneca, cădea. Era nebunia tunelului, pereții păreau că se apropie unul de altul s-o strivească, iar bolta părea că răsună de zgomote închipuite, de amenințări, de detunături puternice. Întorcea capul la fiecare pas, și i se părea că simte pe gît respirația arzătoare a unei locomotive.

De două ori avu impresia că se înșeală, și că va fi ucisă, tocmai în partea spre care alerga; schimbă direcția.

Şi alerga, alerga, cînd zări în depărtare, drept în fața ei, un ochi roșu care se mărea, se mărea.

Ochiul devenea gură mistuitoare de cuptor. Orbită, sări, fără să-și dea seama spre stînga, și trenul trecu asemenea unui fulger, atingînd-o numai cu un vînt de vijelie. După cinci minute ieșea din tunel, zdravănă neatinsă.

Era ora nouă; peste cîteva minute expresul de Paris va fi aici. Fata continuă să se plimbe pînă la bifurcarea de la Dieppe, cercetînd linia cam la 200 de metri, pentru a se încredința dacă vreo împrejurare n-ar putea să-i vină în ajutor. Pe linie se afla tocmai un tren de marfă pe care prietenul ei, Ozil, îl legase; și concepu deodată un plan: să împiedice pur și simplu pe acar să schimbe macazul pe linia Havre, așa ca expresul să se ciocnească de trenul de marfă. Nutrea o prietenie pentru acest Ozil, din ziua cînd el tăbărise asupra ei, beat de dorinți, și, cînd era cît pe aici să-i crape capul cu un ciomag. De atunci, îl vizita din cînd în cînd, trecînd prin tunel, ca o capră scăpată de pe munte.

Fost militar, foarte slab și nu prea vorbăreț, Ozil nu avea să-și impute nici o neglijență. Zi și noapte era cu ochii deschiși. Numai sălbatica aceasta, tare ca un băiat care îl bătuse, îi răscolea tot sîngele numai cu un semn al degetului ei cel mic.

Cu toate că avea cu paisprezece ani mai mult decît ea, își jurase să o aibă, așteptînd, fiind politicos, de vreme ce cu voința nu izbutise. Așa că și în noaptea aceasta, cînd îl chemă în întuneric, îi ieși înainte uitînd totul. Ea îl amețea atrăgîndu-l spre sat și povestindu-i lucruri încurcate.

Spunea că mama ei este bolnavă și, dacă ea murea, nu mai rămînea un ceas la Croix-de-Maufras. Urechea ei auzea din depărtare duduitul expresului, care părăsea Malaunay-ul și se apropia în toată viteza. Cînd îl simți, se întoarse, dar nu se gîndea la aparatul cel nou: Mașina intrînd spre linia dinspre Dieppe, dădea singură semnalul de oprire; și mecanicul avusese timpul să oprească la cîțiva pași de trenul de marfă. Ozil scoase un strigăt de om asupra căruia s-ar fi năruit casa și alergă la postul său; pe cînd ea urma, țeapănă, prin întuneric, manevra necesitată de accident. După două zile, acarul venea să-și ia rămas bun, nebănuind nimic și rugînd-o să vie la el cînd o va pierde pe mama sa.

Deci lovitura dăduse greș, trebuia să găsească altceva. Evocarea acelei amintiri împrăștie norul de visare din ochii

Florei; şi zări din nou moarta luminată de flacăra galbenă a candelei. Maică-sa nu mai era. Trebuia oare să se ducă după Ozil, care o va face, poate, fericită? Întreaga ei ființă se răzvrătea.

Nu, nu! Dacă era într-atît de nevrednică încît să nu poată curma viața celorlalți doi și chiar prefera să bată drumurile, să se bage servitoare, așa decît să aparțină unui om pe care nu-l iubea. Și ajungîndu-i la ureche un sunet neobișnuit înțelese că Misard răscolea pămîntul din bucătărie cu un tîrnăcop. Se încăpățînă să găsească comoara, și ar fi fost în stare să răstoarne întreaga casă.

Totuși n-ar fi vrut să rămînă nici cu el. Ce să facă? Pereții se cutremurau și pe chipul moartei trecu un reflex ca de văpaie, însîngerîndu-i ochii deschiși și rictusurile ironice ale gurii. Era ultimul omnibus care venea de la Paris, cu mașina lui grea.

Flora întoarse capul și privi la stelele care luceau în liniștea nopții primăvăratice.

— Trei și zece. Încă cinci ore, și au să treacă.

Suferințele ei vor începe din nou. Să-i vadă astfel, în fiecare săptămînă alergînd după cuibul lor de dragoste, asta era mai presus de puterile ei.

Acum cînd era sigură că nu-l va avea niciodată pe Jacques doar pentru dînsa, prefera să nu mai fie nimic. Și camera în care veghea, o umplea de doliu, făcînd-o să simtă nevoia unei nimiciri complete. Dacă nu mai era nimeni care s-o iubească, toți ceilalți puteau să se ducă odată cu mama ei. Morți va mai avea mulți, și pe toți îi vor duce deodată. Sora sa era moartă, mama sa era moartă, dragostea ei era moartă: ce să mai facă? Să fie singură aici sau aiurea, pe cînd ceilalți vor fi împreună? Nu, nu! Mai bine să se răstoarne lumea, — iar moartea care plutește în camera aceasta să-și fluture aripile deasupra liniei și să mături totul!

Hotărîtă să-și pună în aplicare planul, se gîndi la mijlocul cel mai bun. Și reveni la ideea de a scoate o șină. Era mijlocul cel mai ușor și mai simplu; nimic altceva decît să scoată șuruburile și să ridice șina de pe traverse. Avea uneltele necesare, și nimeni nu o putea vedea în pustiul acela.

Locul cel mai bun de ales era, fără îndoială, curba care ducea spre Barentin; acolo deraierea avea să fie sigură.

Dar socoteala orelor, care o preocupa, o făcea să fie cît se poate de neliniștită. Pe linia care urcă nu era alt tren înainte de expresul de Havre, care trecea la opt și șaisprezece, decît omnibuzul de șapte cincizeci și cinci. Avea deci douăzeci de minute timp să lucreze.

Numai că între trenurile reglementare, se dădea adesea drumul trenurilor de marfă neprevăzute, mai cu seamă în timpul transporturilor mari. Și atunci, — ce riscuri inutile! Cum să știe dinainte dacă expresul se va răsturna acolo? Se gîndi multă vreme la toate probabilitățile. Era încă noapte, o candelă ardea mereu înnecată în seu, cu fitilul ars, pe care nimeni nu-l mai îndrepta.

Venea tocmai un tren de marfă din Rouen, cînd intră Misard.

Mîinile îi erau pline de pămînt și gîfîia obosit de cercetările-i zadarnice.

Furios, se apucă din nou de lucru, căutînd pe sub mobile, în cămin, peste tot.

Trenul, interminabil, nu mai sfîrșea, cu zgomotul roților grele, care zguduiau neîncetat corpul moartei.

Și Misard întîlni din nou ochii ei deschiși care îl urmăreau pe cînd scotea un tablou din cui; și buzele care zîmbeau ironic.

Îngălbeni, apucat de friguri, și bolborosi înspăimîntat:

— Da, da, caută, caută! Lasă că o să dau de bani. Chiar de ar fi să răscolesc tot pămîntul!

Trenul negru trecuse cu o încetineală obositoare, și moarta, redevenind nemișcată, își privea mereu bărbatul, care era atît de sigur de izbîndă că dispăru din nou lăsînd ușa deschisă.

Flora se ridicase, distrată, cu gîndurile aiurea, și închise ușa, ca omul acela să nu mai intre și să-i tulbure mama. Și se surprinse spunînd cu glas tare:

— Cu zece minute înainte, are să fie bine.

Intr-adevăr, în zece minute, ar avea destul timp? Dacă nu va fi semnalat nici un tren cu zece minute înaintea expresului, va putea să se apuce de lucru.

O dată lucrul pus la cale, neliniștea o părăsi și redeveni calmă.

Pe la cinci, se iviră zorii; o dimineață răcoroasă și limpede. Cu toată răceala, ea deschise larg fereastra, și dimineața minunată intră în camera lugubră, plină de

fum și de miros de mort. Soarele mijea încă, în dosul colinei împrejmuită de arbori; dar părea că inundă drumurile în veselia ce cuprinde pămîntul o dată cu fiecare primăvară.

Nu se înșelase în ajun; va fi o dimineață frumoasă, una din acele dimineți pline de tinerețe și sănătate cînd îți e plăcut să trăiești în locurile acestea pustii, printre coastele întretăiate de văi înguste.

Și cînd își întoarse ochii în odaie, fu surprinsă văzînd candela aproape stinsă, pătînd lumina zilei abia cu o licărire slabă.

Moarta părea că privește acum linia ferată, unde trenurile se încrucișau mereu, fără să bage de seamă lumina palidă de lîngă corpul ei nemișcat.

Odată cu zorii zilei, Flora își luă serviciul în primire. Și nu părăsi odaia decît pentru omnibuzul care venea de la Paris la șase și douăsprezece minute. La șase, Misard își înlocuia deasemeni camaradul care făcuse slujba de noapte. La chemarea lui din trompetă, ea veni să se așeze în fața barierei cu drapelul în mînă.

Un moment urmări trenul cu ochii.

— Încă două ore, gîndi ea cu glas tare.

Maică-sa nu mai avea nevoie de nimeni. De aici încolo Flora simțea o silă nespusă de a mai intra în odaie. Se sfîrșise, o sărutase și acum putea fi stăpînă pe existența ei și a altora.

De obicei, între trenuri, ea dispărea; dar în dimineața aceasta un interes o reținea la postul ei, aproape de barieră, pe o bancă, o scîndură, care se găsea la marginea liniei. Soarele se urca la orizont. Flora nu se mișca, scăldată în lumină, în mirosul cîmpului, larg pătruns de seva lui april.

Se interesa o clipă de Misard, care se afla în coliba lui de scînduri, la capătul celălalt al liniei. Era foarte agitată; intra, ieșea, manevra cu o mînă nervoasă aparatele, aruncînd mereu priviri spre casă, de parcă spiritul său ar fi fost acolo. Era în frigurile așteptării, absorbită, cu fața mută și nemișcată, cu ochii ațintiți la capătul liniei, spre Barentin. Și aici, în sărbătoarea primăverii, avea să se săvîrșească o sălbăticie, a cărei viziune i se fixa înaintea ochilor. Minutele se scurgeau, unele după altele. Flora nu se mișca.

În sfîrșit, cînd, la șapte cincizeci și cinci, Misard anunță omnibuzul de Havre, pe linia care urcă, ea se sculă, închise bariera și se așeză înaintea liniei cu steagul în mînă. În

depărtare trenul se pierdea, după ce zguduise pămîntul, şi intra în tunel, unde zgomotul încetă. Dacă în zece minute nu va fi semnalat nici un tren de marfă, va alerga să scoată din loc o şină. Era foarte calmă, dar îşi simţea inima strînsă sub greutatea faptei.

De altfel, gîndul că Jacques şi Severina se apropiau, că vor trece pe dinaintea ei îndreptîndu-se spre cuibul lor de dragoste, — dacă nu-i va opri, — era deajuns ca s-o întărească în hotărîrea ei, fără să mai stea o clipă la îndoială: era irevocabilul: laba lupoaicei care-ţi rupe coastele în fugă. În egoismul răzbunării sale, nu vedea altceva decît trupurile lor mutilate, fără să-i mai pese de restul lumii necunoscute, care defila de ani de zile pe dinaintea ochilor ei. Poate că în faţa sîngelui şi a morţilor, soarele acesta, care-i făcea rău, se va ascunde.

Încă două minute, încă unul şi se va duce. Auzi un zgomot surd dinspre Becourt. O căruţă fără îndoială. Căruţaşul va cere să-i dea drumul, ea va trebui să-i deschidă bariera, să stea de vorbă: lovitura va da iar greş.

Şi avu o pornire de ciudă furioasă, îşi luă drumul, părăsind postul, căruţa şi căruţaşul, lăsîndu-l să se descurce singur, cum va putea.

Dar se auzi pocnetul unui bici în liniştea dimineţii: o voce şi strigăte vesele:

— Ei, Flora!

Era Chabuche. Rămase îngheţată pe loc, în faţa barierei.

— Ce Dumnezeu? Mai dormi încă pe soarele ăsta? Iute, că vreau să trec înaintea expresului, îi zise el.

În sufletul ei se nărui ceva. Lovitura dăduse greş, iar cei doi vor ajunge la locul fericirii lor fără să fie împiedicaţi sau să-i poată zdrobi.

Şi, pe cînd deschidea încet bariera veche, pe jumătate putredă, căută furioasă o piedică pe care s-o arunce de-a lungul drumului.

Era atît de deznădăjduită că s-ar fi aruncat ea însăşi, dacă ar fi fost sigură că are oase destul de tari, ca să poată răsturna trenul.

Privirile îi căzură asupra căruţei încărcată cu două blocuri de piatră, atît de mari că abia le urneau din loc cinci cai vînjoşi. Blocurile acestea deşteptară în sufletul ei dorinţa nebună de a le lua şi de a le aşterne de-a lungul drumului. Bariera era larg deschisă; cele cinci animale asudate aşteptau gîfîind.

— Ce ai în dimineața asta? întrebă Cabuche. Ai o mutră foarte ciudată.

Atunci Flora vorbi:

— Mama a murit aseară.

Căruțașul scoase un strigăt de prietenească părere de rău. Puse biciul de-o parte și-i strînse mîinile.

— O, biata mea Flora! Trebuia să te aștepți de mult; e totuși trist!... Vreau s-o văd, ne-am fi înțeles desigur, dacă nu se întîmpla nenorocirea.

O însoți încetișor spre casă. În prag Cabuche aruncă o privire spre caii săi. Fata îl liniști în cîteva cuvinte.

— N-avea nici o grijă, expresul e departe.

Mințea. Urechea ei obișnuită simțea din cutremurul de sub picioare că expresul părăsea stația Barentin. Încă cinci minute și va fi aici. Pe cînd pietrarul stătea în picioare în odaia moartei și se gîndea, foarte mișcat, la Louiseta, fata rămase dinaintea ferestrei, ascultînd gîfîitul mașinii, care se apropia din ce în ce. Deodată își aduse aminte de Misard, care avea s-o vadă și să împiedice catastrofa, dar inima-i stătu în loc cînd se întoarse și nu-l văzu la postul său. Îl găsi pe după casă, răscolind tot pămîntul de la marginea fîntînii. Nu putea ține piept ispitei care-l îndemna să caute, să caute.

Întîmplarea însă îi venea în ajutor. Unul dintre cai începu să necheze, pe cînd mașina care se apropia gîfîia tare, ca o ființă grăbită ce ajunge la destinație.

— Mă duc să-i potolesc, zise Flora către Cabuche. Nu-ți fie frică.

Alergă și, prinzînd primul cal de frîu, îl trase cu toată puterea ei de luptătoare.

Caii se înțepeniră; greaua lor sarcină se clătină un moment fără să se răstoarne; dar, ca și cînd s-ar fi transformat ea singură într-un animal de transport, trase căruța pe linie. Acum se aflau de-a latul șinii, pe cînd expresul era la o sută de metri depărtare. Atunci, pentru a înțepeni povara, de teamă să nu se urnească strînse hățurile cu o smucitură bruscă, într-o sforțare supraomenească. Ea, care crease în jurul său legende, care oprise un vagon pornit la vale, care împinsese din fața unui tren, o căruță, — ea ținea azi în frîu, cu pumnu-i de fier, cei cinci cai încordați care nechezau la apropierea primejdiei.

Totul ținu abia zece secunde, într-o groază de nedescris. Cele două blocuri de piatră păreau că închid orizontul. Cu

alămurile-i luminoase, cu oțelurile-i strălucitoare, mașina aluneca, sosea cu mersul lin, fulgerător, sub pulberea de aur a dimineții. Inevitabilul era în față, nimic pe lume nu mai putea să abată ciocnirea. Și încordarea ținea.

Intors dintr-o săritură la post, Misard urlă, cu brațele în lături, agitînd pumnii în dorința nesăbuită de a preveni și a opri trenul. Cabuche ieși din casă auzind zgomotul roților și al nechezăturilor și se năpusti și el, răcnind, la cai. Dar Flora, care sărise în lături îl opri, ceea ce îl salvă. El credea că ea n-a avut putere să stăpînească vitele și că ele o tîriseră. Și se învinuia, se bocea cu rigîitul de groază și deznădejde, — pe cînd ea, neclintită cu pleoapele holbate, arzătoare, privea. În chiar momnetul cînd botul mașinii avea să se lovească de blocuri, cînd nu-i mai rămînea poate o distanță de un metru, Flora îl văzu clar pe Jacques cu mîna pe manivelă. El se întoarse și privirile lor se încrucișară, într-un răstimp care îi păru fetei nespus de lung.

In dimineața aceea Jacques îi zîmbise Severinei cînd ea venise la Havre, pe peron, pentru a lua, ca în fiecare săptămînă, expresul. De ce să-i întunece el viața cu gînduri negre? De ce să nu se folosească de zilele fericite, cînd ele se iveau? Și era hotărît să guste măcar plăcerea acestei zile, făcînd planuri, visînd să dejuneze cu femeia la restaurant. De aceea, cînd ea îi aruncă o privire dezamăgită pentru că nu era nici un vagon de a întîia în cap și pentru că era nevoită să ia loc departe de el, la coadă, Jacques o consolă zîmbindu-i cu multă bunăvoie. Au să ajungă tot în același timp, și se vor despăgubi apoi de chinul despărțirii. Ba, după ce se aplecă pentru a o vedea cum se urcă într-un compartiment, la capătul celălalt, el împinse buna-i dispoziție pînă la a glumi cu conductorul șef Henri Dauvergne, pe care îl știa îndrăgostit de ea. Săptămîna trecută i se păruse că acesta se întrecea cu firea și că Severina îl încuraja, din nevoia de a petrece. Roubaud avea dreptate; în cele din urmă, ea o să se culce și cu tînărul ăsta, nu din dragoste, ci numai din dorința de a gusta plăceri noi. Iar Jacques îl întreba acum pe Henri cui trimisese în ajun, ascuns după un ulm, sărutări, ceea ce îl făcu pe Pecqueux să rîdă cu mult haz.

De la Havre la Barentin expresul mersese cu viteza reglementară, fără vreun incident; cel dintîi care, din cabina sa, la ieșirea din șanț, semnalase căruța de-a curmezișul

liniei, fusese Henri. Furgonul din cap era înțesat de bagaje, căci trenul, foarte încărcat, aducea numeroși călători, care debarcaseră în ajun dintr-un paquebot.

Surpriza conductorului fu de așa natură încît rămase deocamdată paralizat. După cîteva clipe, trenul ieșea din vale, iar locomotiva scoase un șuierat. Henri se hotărî să tragă semnalul de alarmă, al cărui capăt atîrna lîngă el.

În momentul acela suprem, Jacques era dus cu mintea aiurea. Se gîndea la lucruri confuze și îndepărtate; însăși icoana Severinei era încețoșată acum. Sunetul trident al clopotului și răcnetul lui Pecqueux îl trezi.

Și palid, Jacques văzu totul: căruța așezată de-a curmezișul, locomotiva tumultoasă, ciocnirea groaznică. Nenorocirea era inevitabilă. Întoarse violent manivela, închise regulatorul și strînse frîna. Dar Lisona nu se supunea, continua să meargă, prea puțin domolită. Șuiera, se încorda sub frînă, gonea mereu. Înnebunit de spaimă, Pecqueux sări. Jacques rămase țeapăn la postul său. Și, fumegînd, șuierînd, mugind Lisona se ciocni de căruță cu povara enormă a celor treisprezece vagoane pe care le tîra după ea.

Atunci, la douăzeci de metri de ei, la capătul de linie în care spaima îi țintui, Misard și Cabuche, cu brațele în aer, Flora cu ochii năuci, văzură următoarea scenă îngrozitoare: trenul se ridică, iar șapte vagoane se încălecară și se prăbușiră cu un trosnet furios, într-o năruire de sfărîmături. Primele trei erau făcute praf, celelalte patru nu formau decît un morman de acoperișuri desfundate de roți schilodite, de uși, de lanțuri, de tampoane, într-o învălmășeală de geamuri sparte. Și îndeosebi auziră răbufnirea locomotivei în pietroaie, un trosnet înfundat sfîrșit cu un strigăt de agonie. Lisona, sfărîmată, zăcea la stînga, peste căruță, în timp ce pietroaiele zburau sfîrtecate în lături, ca după o explozie. Dintre cei cinci cai, patru, striviți, tîrîți, își dăduseră duhul. Șase vagoane de la urmă rămăseseră nevătămate, fără a se clinti măcar de pe linie.

Dar se ridicau strigăte, chemări ale căror cuvinte se pierdeau în urletele nearticulate de vită.

— Ajutor!... Vai, Doamne, mor! Ajutor! Ajutor!...

În tumultul acela asurzitor, în fumul orbitor, ușile vagoanelor rămase nevătămate se deschiseră. Călătorii se nă-

pustiră afară. Cădeau pe linie, se ridicau, se îmbulzeau, își făceau loc cu pumnii, cu picioarele. Femei, bărbați, răcnind se pierdură departe.

Călcată, cu părul despletit și cu rochia în zdrențe, Severina scăpase în cele din urmă din îmbulzeală; dar ea nu fugea, ea venea spre locomotivă, — cînd deodată se întîlni cu Pecqueux față în față.

— Jacques, Jacques! A scăpat, nu-i așa?

Fochistul, care, ca prin minune scăpase teafăr, alerga și el spre mașină, cu inima străpunsă de remușcări la gîndul că mecanicul său o fi printre sfărîmături. Călătoriseră atîta împreună, împărtășiseră laolaltă atîtea greutăți!

— Am sărit, îngăimă el, nu știu nimic, nimic... Să vedem!...

Se loviră de Flora, care-i privea. Ea nu se clintise încă din locul în care o țintuise groaza actului săvîrșit, a masacrului pus la cale de ea. Se sfărîmase totul acum; și fata se simțea ușurată ca de o mare povară, și nu încerca nici o milă pentru nenorocirea făcută altora, nenorocire pe care n-o vedea. Cînd o zări, însă, pe Severina, ochii i se holbară și umbra unei crîncene suferințe îi învineți chipul pal. Cum, femeia asta trăia, cînd el, de bună seamă, murise? Un răcnet îi ieși din gîtlej, își frămîntă mîinile și porni în goană, în neștire.

— Jacques, vai Jacques... E aici, a fost zvîrlit înapoi, l-am văzut... Jacques, Jacques!...

Lisona mugea ceva stins, într-o tînguială răgușită care slăbea treptat. Se auzea acum, mai tare, mai sfîșietor, urletul celor răniți. Decît că fumul rămînea gros, acoperind într-o pulbere deasă mormanul de sfărîmături din care se înălțau strigătele acelea torturate și înspăimîntate. Ce să faci? Cum să începi? Cum să ajungi pînă la nenorociții aceia?

— Jacques! striga mereu Flora. Da, s-a uitat la mine și a fost aruncat colo, sub tender... veniți odată... ajutați-mă!...

Cabuche și Misard îl ridicaseră pe Henri, conductorul-șef, care, în ultimul moment, sărise de asemeni din tren. Își scrîntise piciorul. Îl așezară pe pămînt, lîngă zaplaz, de unde năucit, privea în jurul său fără să pară că-i suferind.

— Cabuche, haide, ajută-mă! Îți spun că Jacques e dedesubt, colo!

Pietrarul n-auzea; alerga la alți răniți; ridica o femeie tînără ale cărei picioare atîrnau, — frînte din șolduri.

Dar la chemarea Florei alergă Severina.

— Jacques, Jacques !... Unde e ? Îți ajut eu.

— Bine, ajută-mă !

Li se întîlniră miinile pe-o roată sfărîmată. Dar degetele delicate ale uneia nu izbuteau să facă mare lucru, — pe cînd cealaltă, cu obrazul ei voinic, înlătura obstacolul.

— Băgați de seamă ! spuse Pecqueux, apucîndu-se și el de lucru.

Cu o mișcare bruscă o oprise pe Severina în momentul cînd ea era să calce peste un braț tăiat din urmă, îmbrăcată într-o minecă de pînză albastră. Femeia se scutură de groază. Totuși, nu recunoștea mîneca : era un braț necunoscut, smuls dintr-un corp care va fi găsit nici vorbă în altă parte.

Opera de salvare a muribunzilor și de căutare a morților deveni plină de griji și de primejdii, căci focul din locomotivă se întinsese la obiectele de lemn ; fu nevoie, pentru a stinge începutul acesta de incendiu, de pămînt aruncat cu lopețile. În timp ce se da fuga la Barentin după ajutoare, iar o depeșă era expediată la Rouen, opera de salvare era organizată cît mai activ posibil ; toate brațele munceau cu curaj. Mulți dintre fugari se întorseseră, — rușinați de spaima care îi cuprinsese. Dar lucrul înainta cu foarte multe precauțiuni, fiecare sfărîmătură necesita griji, de teamă de a nu da ultima lovitură nefericiților îngropați acolo, în cazul cînd s-ar mai fi surpat ceva peste ei. Din grămadă, țintuiți pînă la piept, strînși ca în menghine și urlînd, răsăreau, răniți ici și colo. Fu nevoie de un sfert de ceas de muncă pentru a-l libera pe unul care era alb ca hîrtia și care spunea că nu are nimic, că nu-l doare nimic ; dar cînd îl scoaseră se văzu că el nu mai avea picioare ; își dădu sfîrșitul numaidecît, fără să fi știut sau să fi simțit, în aiureala spaimei, că era mutilat. O familie fu scoasă dintr-un vagon de-a doua : tatăl și mama erau răniți la genunchi, bunica avea un braț rupt ; dar nici ei nu simțeau vreo durere ; gemeau și își strigau copila, o bălăioară de trei ani numai, care dispăruse în momentul ciocnirii și care fu găsită nevătămată, cu chipul vesel, sub o frîntură de acoperiș. O altă fetiță, — aceasta însă plină de sînge, cu mînuțele-i strivite, așezată de o parte pînă erau găsiți părinții — sta singură, străină, și așa de aiurită încît nu scotea un cuvînt ; doar fața i se schimonosea de o frică fără margini de îndată ce se apropia cineva. Ușile nu puteau fi deschise, deoarece broaștele fuseseră stîlcite, astfel că nu mai puteai să intri în compartimente decît prin ferestrele sparte. Patru cadavre se aflau de pe acum înșirate

la rînd, pe marginea liniei. Vreo zece răniţi zăceau întinşi pe jos, lîngă morţi, fără un medic care să îi panseze, fără un ajutor. Şi căutarea abia începuse; sub fiecare dărîmătură, — o nouă victimă.

— Vă spun că Jacques e aici, dedesubt! repetă Flora uşurîndu-se prin acest strigăt încăpăţinat pe care îl scotea fără rost ca o tînguire a deznădejdii ei. Auziţi, auziţi; strigă!...

Tenderul se afla prins sub vagoanele, care, încălecate unele peste altele, se prăbuşiseră pe urmă peste el; şi, într-adevăr, îndată ce maşina hîrîia ceva mai slab, se auzea o voce groasă mugind printre sfărîmături. Pe măsură ce lucrul înainta, strigătul glasului acela în agonie devenea mai tare, şi aşa de îndurererat încît muncitorii, ne mai putînd să îndure, plîngeau şi răcneau ei înşişi. Pe urmă, cînd îl traseră afară pe nenorocit, mugetul de suferinţă încetă. Omul murise.

— Nu, nu e el, zise Flora. El e mai la fund, e mai jos.

Şi cu braţele-i voinice, ridica roţi, le arunca departe, frîngea tabla de pe acoperişuri, sfărîma uşile, smulgea căpătîie de lanţuri. Şi de îndată ce da peste un mort sau rănit, îi chema pe ceilalţi, nevroind să zăbovească o clipă.

Acum erau doisprezece morţi şi peste treizeci de răniţi. Incepeau să degajeze tenderul; iar din vreme, în vreme, Flora se oprea, îşi vîra capul printre scîndurile rupte, printre fiarele îndoite, scotocind înfrigurată cu privirea, — doar-doar îl va zări pe mecanic. Deodată scoase un strigăt puternic:

— Îl văd, e aici, jos... Uite, braţul lui cu vesta albastră... Nu se mişcă, nu suflă...

Se ridică şi înjurînd ca un bărbat:

Hai, Dumnezeu vostru, grăbiţi-vă, scoateţi-l!...

Ajutată de ceilalţi, dădu în lături roţile care îl ocrotiseră pe flăcău de o strivire sigură, şi tot ea îl cuprinse în braţe.

— Jacques, Jacques!... Uite că răsuflă, trăieşte. Doamne, trăieşte... Ştiam bine, l-am văzut căzînd! Ştiam că era aici!...

Severina o urmă, zăpăcită. Îl aşeză lîngă zăplaz, alături de Henri care, uluit, privea mereu fără să pară a înţelege unde este şi ce se petrece în jurul său. Pecqueux se apropie şi rămase în picioare, lîngă mecanic, încremenit că-l vede în aşa hal, — pe cînd cele două femei, îngenunchiate, una la dreapta, alta la stînga, sprijineau capul nefericitului, urmărind cu încordare trăsăturile chipului lui.

În sfîrşit, Jacques deschise pleoapele. Privirile-i tulburate se îndreptară spre ele, rînd pe rînd, fără să le recunoască parcă. Dar nu-i păsa de ele, căci ochii săi întîlniră, la cîţiva metri de acolo, locomotiva care îşi dădea sufletul ; se speriară la început, apoi se înţepeniră stăpînite de o emoţie din ce în ce mai mare. O recunoştea pe Lisona, şi îşi amintea acum totul : cele două blocuri de-a curmezişul liniei, ciocnirea groaznică, năruirea pe care o simţise totdeoadtă în ea şi-n el. El rămăsese în viaţă, în timp ce cu ea se sfîrşise. Nu era ea, sărmana, de vină ; căci, de cînd cu boala căpătată atunci în împotmolirea în zăpadă, nu mai putea fi tot aşa de vrednică şi supusă. Fără să mai pună la socoteală vîrsta, care îngreunează membrele şi înţepeneşte încheieturile. Aşa că el o ierta din toată inima, copleşit de o mare mîhnire. Văzînd-o acolo rănită de moarte. Sărmana Lisona mai avea puţin de trăit. Începea să se răcească, răsuflarea i se stingea în scîncete slabe ca de copil care plînge. Plină de pămînt şi sfărîmături, ea totdeauna aşa de curată aşa de strălucitoare, prăvălită pe spate într-un morman negru de cărbuni, murea asemeni unui animal de lux căzut în plină stradă. O clipă, se putuse vedea, prin corpul ei sfîşiat, funcţionarea organelor : pistoanele bătînd ca nişte inimi gemene, aburul circulînd în săltăraşe ca sîngele în vine ; însă, asemeni unor braţe convulsive, bielele nu mai aveau decît tresăriri, ultimele revolte ale vieţii ; şi sufletul ei se ducea odată cu forţa care o ţinuse vie, cu suflul acela puternic care nu o părăsise încă cu totul. Uriaşa, năruită şi zdrobită, se domolea din ce în ce, adormea, amuţi în cele din urmă. Şi mormanul de fier, de oţel şi de aramă, care rămînea în urma ei, colosul acela cu trupul ciuntit, cu braţele rupte, împrăştiate, cu măruntaiele ieşite afară, avea ceva din înfricoşătoarea tristeţe a unui cadavru omenesc, enorm, al unei întregi lumi care trăise şi din care viaţa fusese smulsă, în durere.

Atunci, Jacques, înţelegînd că Lisona nu mai era, închise din nou ochii, cu dorinţa de a muri şi el, aşa de slab, de altfel, că părea să-şi dea ultima suflare odată cu ultimul geamăt al maşinii ; şi, printre pleoapele strînse, lacrimi încete curgeau acum inundîndu-i obrajii.

Ajutoarele sosiră, în sfîrşit, după vreo două ore. În ciocnire, vagoanele fuseseră toate aruncate pe stînga, aşa că despotmolirea liniei se putea face în cîteva ceasuri. Un tren cu trei vagoane, condus de o maşină-pilot, adusese din Ronen

pe șeful de cabinet al prefectului, pe procuror și cîțiva ingineri și medici ai Companiei, un grup de persoane zăpăcite cu totul și grăbite, pe cînd șeful de gară de la Barentin, d. Bessière, sosise cu o echipă la fața locului. O agitație, o enervare extraordinară, domnea în colțul acesta de țară, — așa de pustiu și tăcut de obicei. Călătorii scăpați teferi, simțeau în frenezia panicii lor, nevoia arzătoare de a se mișca : unii cercetau vagoanele, îngroziți la gîndul de a se urca în vreunul ; alții se și îngrijeau unde o să mănînce, unde o să se culce ; și cereau cu toții un birou de telegraf, iar unii porneau pe jos la Barantin cu depeși. În timp ce autoritățile, ajutate de administrație, începeau ancheta, medicii procedau în grabă la pansarea răniților. Mulți zăceau leșinați, în băltoacele de sînge. Alții se tînguiau cu glasul slab. Erau în total cinsprezece morți și treizeci și doi de călători grav răniți. Pînă ce avea să li se stabilească identitatea, morții fuseseră înșirați de-a lungul taluzului, cu fața în sus. Numai un substituit mititel, un tînăr blond și trandafiriu, foarte zelos, se ocupa de ei scotocindu-le buzunarele pentru a-i eticheta pe fiecare cu un nume și cu o adresă, după hîrtii, cărți de vizită, scrisori, căci cu toate că nu era nici o locuință pe o rază de aproape o leghe, se strînseră vreo treizeci de bărbați, femei, copii, care încurcau treburile în loc să fie de vreun ajutor.

Jacques continua să fie în nesimțire, și Severina se așezase, rugătoare, în calea unui medic, care îl examina pe tînăr fără să descopere vreo rană vizibilă ; se temea, însă, de leziuni interne, căci buzele lui Jacques erau pătate de mici dîre de sînge. Neputînd încă să se pronunțe, o sfătui să-l transport pe rănit de acolo și să-l așeze cît mai repede într-un pat.

La atingerea mîinilor ei, Jacques deschisese ochii din nou, cu o ușoară exclamație de durere ; iar acum o recunoscu pe Severina și îngînă :

— Ia-mă, ia-mă de aici !

Flora se aplecase. Dar întorcînd capul, Jacques o recunoscu și pe ea. Privirile-i exprimară o teamă de copil ; se prăvăli spre Severina într-o pornire de ură și groază.

— Ia-mă repede, repede !

Atunci ea îl întrebă, tutuindu-l deasemeni căci era singură cu el fata nu mai conta.

— Vrei la Croix-de-Maufras ?... Dacă nu te superi, acolo, în față, o să fim ca la noi.

Şi el primi, continuînd să tremure, cu ochii la cealaltă.

— Oriunde vrei, dar repede!

Flora se înnălbise, fulgerată de privirea aceea de ură şi de spaimă.

Prin urmare, cu toată jertfirea atîtor necunoscuţi şi nevinovaţi, nu izbutise să-i ucidă; femeia scăpă fără nici o zgîrietură; el deasemeni avea să scape; iar Flora nu făcuse altceva decît să-i apropie şi mai mult, să-i bage laolaltă în clădirea pustie. Ea îi văzu cu gîndul aşezaţi acolo: amantul vindecat, convalescent, amanta răsplătită pentru vegherile ei prin continue mîngîieri, prelungind amîndoi, feriţi de lume, în libertate desăvîrşită, luna de miere a catastrofei. O străbătu un fior de gheaţă; se uită la morţi: îi ucisese fără nici un folos.

În momentul acesta, în ochirea îndreptată spre locul crimei, Flora băgă de seamă că Misard şi Cabuche erau cercetaţi de nişte domni; justiţia, desigur. Într-adevăr, procurorul imperial şi şeful de cabinet al prefectului căutau să afle cum de ajunsese căruţa pietrarului de-a curmezişul liniei. Misard susţinea că el nu-şi părăsise postul, dar altă lămurire nu putea da; nu ştia, la drept vorbind, nimic. Întru cît îl privea pe Cabuche, el îndruga, buimăcit încă, o lungă şi confuză poveste: făcu greşeala să lase slobozi caii, vroind să o vadă pe moartă; caii au luat-o razna, iar fata nu-i putuse opri. Se încurca, reîncepea istorisirea de la capăt şi nu izbutea să se facă înţeles.

O sălbatică nevoie de libertate puse iar în mişcare sîngele îngheţat al Florei. Vroia să fie liberă pe ea însăşi, liberă să ia o hotărîre. De ce să mai aştepte să i se bată capul cu tot felul de întrebări, să mai fie şi arestată? Căci, în afară de crimă, era la mijloc şi o abatere în serviciu; o vor face răspunzătoare. Totuşi, rămînea ţintuită în loc, cîtă vreme rămînea şi Jacques.

Severina se rugase atîta de Pecqueux încît aceasta făcuse, în sfîrşit, rost de o brancardă; şi veni cu un camarad pentru a lua rănitul. Medicul o convisese de asemeni pe femeie să-l primească la ea şi pe Henri, conductorul-şef, care nu părea să sufere decît de-o emoţie cerebrală. Urma să fie transportat după mecanic.

Şi pe cînd pleca spre Jacques să îi desfacă gulerul care îl stînjenea, Severina îi sărută ochii deschişi, pentru a-i da curaj să suporte transportul.

— Nu-ţi fie frică, o să fim fericiţi.

Zîmbind, o sărută și el. Iar scena aceasta fu pentru Flora sfîșierea supremă. I se părea că sîngele îi curge acum în valuri dintr-o rană fără tămăduire. Cînd îl luară, ea începu să fugă. Dar cind trecu pe dinaintea căsuței, zări, prin geam, odaia mortuară cu pîlpîirea candelei care ardea în plină zi alături de trupul mamei. În timpul accidentului, moarta rămăsese singură, cu capul pe jumătate întors, cu ochii deschiși, cu buzele crispate, de parcă ar fi privit cum se ciocnește și cum moare lumea aceea necunoscută.

Flora porni mai departe, în fugă, ocoli cotul pe care îl făcea drumul de la Doinville, și pe urmă se năpusti la stînga, printre mărăcini. Cunoștea fiecare colțișor din ținut și știa cum să se ferească de jandarmi, dacă aveau s-o pună sub urmărire. De aceea, își curmă dintr-o dată goana ; merse înainte, încet, spre o văgăună de deasupra tunelului. Ridică privirile și văzu că soarele era la amiază. Cînd fu în văgăună, se întinse pe piatra tare și rămase nemișcată, pe gînduri, cu mîinile înnodate la ceafă. Abia atunci se produse un gol groaznic într-însa ; mădularele îi erau amorțite treptat de senzația morții. Nu o chinuia remușcarea că ucisese zadarnic atîta lume, căci ar fi trebuit să facă o sforțare pentru a regăsi grozăvia și părerea de rău. Dar era acum sigură că Jacques o văzuse cum ținea caii în loc ; și înțelesese, din zguduirea lui, că el avea pentru ea teama pe care o ai în fața monștrilor. Niciodată el n-avea s-o mai uite. O să-și pună capăt vieții și ea. Nu mai avea nici o nădejde ; simțea și mai puternic nevoia asta de cînd era aici. Numai oboseala, o sleire a întregii sale făpturi, o împiedica să se ridice pentru a căuta o armă și a muri. Și totuși, dincolo de amorțeala care o cuprindea, stăruia încă dragostea de viață, nevoia de a fi fericită, ultima dorință de a fi fericită și ea, acum cînd lăsa celorlalți doi norocul de a trăi împreună, nestingheriți. De ce să nu aștepte venirea nopții și să nu alerge la Ozil, care o adora și care ar fi știut s-o apere ? Gîndurile i se învăluciră și adormi, somn adînc, fără vise.

Cînd se trezi Flora, era noapte adîncă. Bîjbîi amorțită în juru-i, și-și aminti de toate, simțind stînca pleșuvă pe care era culcată. Și o străpunse ca un fulger, necesitatea neînlăturabilă : trebuia să moară.

Se ridică și ieși din scorbură. Nu șovăi. Știa încotro să apuce. Privind stelele, calculă că or fi aproape nouă ore. Cînd ajunse la linia ferată, un tren trecu în plină viteză pe linie, la vale ; se bucură : va să zică șina aceasta fusese cu-

rățită pe cînd cealaltă era, de bună seamă, încă împotmolită. Porni înainte, în tăcerea ținutului sălbatic. Nu se grăbea; nu mai era nici un tren înainte de expresul de Paris, care trecea abia la nouă și douăzeci și cinci; și mergea înainte de-a lungul șanțului, în bezna de nepătruns, foarte liniștită, de parcă ar fi făcut o plimbare obișnuită. Dar, înainte de a ajunge la tunel, sări peste șanț și merse pe linie, hoinară, în întîmpinarea expresului. Se furișă pentru a nu fi văzută de paznic, așa cum făcea totdeauna cînd se ducea în vizită la Ozl. Merse în tunel, înainte, tot înainte.

Dar Flora se miră, căci i se părea că merge, așa de ceasuri. Cît de depărtată era moartea pe care o dorea! Picioarele îi erau trudite; va fi, dar, nevoite să se așeze jos și s-o aștepte, culcată de-a-curmezișul liniei? Aceasta i se părea însă nedemn, căci simțea nevoia de a merge pînă la capăt, de a muri dreaptă, mîndră, dintr-un instinct de fecioară și luptătoare. Și se simți pătrunsă de o nouă energie, de un nou avînt de a porni înainte, cînd zări departe, foarte departe, lumina din față a expresului, — ca o steluță sclipitoare și unică pe fondul cerului de cerneală. Trenul n-ajunsese încă sub boltă, nici un zgomot nu îl vestea: nu era decît lumina aceea străpungătoare și vioaie ce se mărea treptat-treptat. Dreaptă ca o statuie, legănîndu-se pe picioarele-i dîrze, fata înainta acum întins, fără s-alerge însă, ca în întîmpinarea unei prietene pe care ar fi vrut s-o scutească de o bucată de drum. Dar trenul intrase în tunel; huruitul groaznic se apropia cutremurînd pămîntul, în timp ce steaua devenise un ochi enorm care creștea mereu, țîșnind ca dintr-o orbită de beznă. Atunci, sub stăpînirea unui simțămînt nelămurit, își goli buzunarele, fără să se oprească din marșu-i încăpățînat și eroic; așeză la marginea liniei o batistă, cîteva chei, niște sfoară, două cuțite; ba își scoase tulpanul înnodat după gît, își desfăcu și bluza. Ochiul se schimbă într-un jar, într-un bot de cuptor ce răbufnea incendiu. Și ea mergea înainte, se îndrepta spre cuptor, fascinată ca o insectă de noapte pe care o atrage lumina. Iar în momentul ciocnirii groaznice, fata se-nălță și mai mult, ca și cum zguduită de o ultimă răzvrătire de luptătoare, ar f vrut să răpună colosul. Lovi cu capul felinarul, care se stinse.

Abia peste un ceas fu ridicat cadavrul Florei. Mecanicul văzuse foarte bine figura aceea pală mergînd țintă înspre locomotivă; iar cînd deodată, felinarul se stinse, cînd trenul

rămase cufundat în beznă, el se înfiorase, simțind vecinătatea morții. La ieșirea din tunel se strădui să-l vestească, din mers, pe paznic, de accident .Dar nu putu să spună decît la Barentin că cineva se aruncase în fața trenului : cu siguranță că era o femeie ; părul amestecat cu bucăți de craniu, rămăsese încă lipit de felinarul spart. Iar cînd oamenii, trimiși în căutarea cadavrului, îl găsiră, fură cutremurați văzîndu-l așa de alb, — o albeață de marmură. Zăcea pe linie, cu capul sfărîmat, cu mădularele nevătămate, pe jumătate goale, admirabilă în curățenia și vigoarea ei. Oamenii o înveliră, tăcuți, într-o pătură, o recunoscuseră. Își pusese, desigur, capăt vieții, de teama răspunderii care apăsa asupra ei.

La miezul nopții, cadavrul Florei se odihnea în căsuță, lîngă cadavrul mamei. Fusese întinsă pe pămînt o saltea și fusese aprinsă între amîndouă o candelă. Fazia, cu capul tot înclinat, cu rîsul groaznic al gurii ei crispate, părea că se uita la fată cu ochii mari, holbați, — în timp ce, în toiul profundei liniștii, se auzea bocănitul încordat al lui Misard, care se apucase iarăși să scotocească. Și, la intervale reglementare, trenurile treceau, se încrucișau pe cele două rînduri de linii, circulația fiind restabilită. Treceau avîntate, cu atotputernicia lor mecanică, indiferente, necunoscînd dramele și crimele din preajma lor. Ce însemnau necunoscuții căzuți în drum, striviți sub roți ? Morții fuseseră luați, sîngele fusese spălat, iar ele porneau din nou, departe, într-acolo spre viitor.

XI

Era în odaia cea mare de la Croix-de-Maufras, camera tapisată cu damasc roșu și ale cărei ferestre înalte dădeau către linia ferată, aflătoare la cîțiva metri. Din pat, un pat vechi cu stîlpi sculpați, se vedeau trecînd trenurile. De doi ani de zile nu se ridicase nici un obiect, nu se schimbase în ea nici o mobilă.

În camera aceasta îl adusese Severina pe Jacques, rănit și leșinat, pe cînd Henri Dauvergne fu instalat într-altă cameră, mai mică. Pentru dînsa își opri o odăiță învecinată cu a lui Jacques.

În două ore, instalarea era terminată. Casa rămăsese aranjată și se găsea în sertare pînă și rufăria necesară. Un șorț legat peste rochie o transforma pe Severina în infirmieră. Lui Roubaud îi dădu o telegramă prin care îi spunea în cîteva cuvinte că ea va fi nevoită să întîrzie cîteva zile pentru a-i îngriji pe răniții adăpostiți în casa ei. Chiar de a doua zi, doctorul îi spuse despre Jacques că în cîteva zile el va putea fi pus pe picioare; era un adevărat miracol, după dezordinea internă ce se produsese. Îi recomanda, totuși îngrijiri serioase și liniște completă.

Cînd bolnavul deschise ochii, Severina, care-l supraveghea ca pe un copil îl rugă să o asculte în toate. Fiind prea slab încă, el răspunse printr-un semn cu capul. Jacques era foarte lucid: recunoștea odaia aceasta descrisă de ea în noaptea destăinuirilor; camera roșie în care, la vîrsta de șaisprezece ani și jumătate, Severina cedase violențelor președintelui Grandmorin. Era chiar patul în care dormea acum, erau ferestrele prin care se vedea trecînd trenul, era casa pe care o văzuse de atîtea ori în treacăt din goana mașinii. Își reamintea de tristețea pe care o încerca de fiecare dată cînd o vedea stînd pe locul acesta ca o nenorocire a existenței lui.

Astăzi, cînd sta culcat în camera aceasta, părea a înțelege că va muri.

Imediat ce fu în stare s-o înțeleagă, Severina îi șopti la ureche, în timp ce îi îndrepta plapuma:

— Fii liniștit, ți-am golit buzunarele, am luat ceasul.

El o privi cu ochii larg deschiși, făcînd o sforțare de memorie.

— Ceasul... da, ceasul.

— S-ar fi putut să fii căutat, și le-am ascuns pe toate la mine. Nu te teme.

Jacques îi mulțumi cu o strîngere de mînă. Întorcînd capul, zări pe masă cuțitul găsit în buzunarul său. Era un cuțit ca toate celelalte, și nu avea de ce să fie ascuns.

A doua zi, Jacques se simți mai bine și începu să nădăjduiască iar că nu va muri.

Avu o plăcere nespusă recunoscîndu-l pe Cabuche, care n-o părăsise pe Severina un moment de cînd cu accidentul. Pietrarul era cuprins de o nevoie nebună de a se devota: își lăsa lucrul, și venea în fiecare zi să ajute la treburile

mai grele ale gospodăriei, ca un cîine credincios. După cum spunea el, Severina era o femeie de ispravă, cu toate că era micuţă. Putea să facă ceva pentru ea, care făcea atîta pentru alţii.

Şi cei doi îndrăgostiţi se obişnuiseră cu el, se tutuiau, se sărutau chiar în prezenţa lui, în vreme ce Cabuche căuta să-şi subţieze pe cît putea trupul său mare, cînd străbătea odaia.

Cîteodată, Jacques se mira de lipsa îndelungată a Severinei. În prima zi, ascultînd de sfatul medicului, ea îi ascunse prezenţa lui Henri, ştiind cît de necesară îi era ideia unei singurătăţi desăvîrşite.

— Sîntem singuri, nu e aşa ?

— Da, dragul meu, singuri de tot... dormi liniştit.

Numai că dispărea mereu, iar a doua zi auzi paşi şi şoapte în parter. Apoi în ziua următoare, era o veselie netăgăduită ; rîsete limpezi, două voci tinere, care nu mai pridideau.

— Ce e ? Ce s-a întîmplat ?... Aşa dar, nu sîntem singuri ?

— Ei bine nu, drăguţul meu. Jos, chiar sub camera ta, e un rănit pe care am fost nevoită să-l aduc aici.

— A, şi cine e ?

— Henri, ştii, conductorul-şef.

— Henri... hm !

— În dimineaţa asta i-au sosit surorile. Pe ele le auzi rîzînd — rîd de toate nimicurile. Lui îi merge mai bine, şi ele vor pleca probabil astă-seară, din pricina tatălui lor, care are nevoie de îngrijire. Henri va mai rămîne două, trei zile pînă se va însănătoşi deplin... Închipuieşte-ţi că a sărit şi a scăpat teafăr ; numai că rămăsese ca idiot ; dar acum a trecut şi asta.

Jacques tăcu, şi o privi atît de lung încît ea adăugă :

— Înţelegi, dacă n-ar fi fost şi el, s-ar fi putut vorbi pe socoteala noastră... Pe cînd, dacă nu sînt singură cu tine, bărbatul meu nu are nimic de zis ; am un pretext bun de a rămîne aici. Înţelegi ?

— Da, da, foarte bine.

Şi pînă seara auzi rîsul micelor Dauvergne, pe care îşi amintea că îl mai auzise la Paris, venind din etajul de jos, în camera în care i se destăinuise Severina. Apoi se făcu tăcere ; nu se mai auzea decît pasul uşor al Severinei tre-

cînd de la el la celălalt rănit. Poarta de jos se închise și casa reintră într-o liniște desăvîrșită. De două ori îi fusese sete și bătuse cu scaunul în podea ca s-o cheme. Cînd ea reapăru, era foarte zîmbitoare și îi spuse că nu mai termină fiindcă trebuia să pună mereu comprese de apă rece pe capul lui Henri.

A patra zi Jacques se putu așeza într-un fotoliu, lîngă fereastră. Aplecîndu-se puțin, zărea grădina îngustă, împrejmuită de un zid scund, acoperit de măceși. Și își reaminti de noaptea cînd se urcase să se uite, peste zid; vedea locul destul de larg, de partea cealaltă a casei, împrejmuit numai de un gard, gardul acela pe care-l sărise lovindu-se de Flora, care sta pe pragul serei ruinate.

Ah, noaptea aceea îngrozitoare!

Flora, cu talia ei înaltă și fină de luptătoare blondă, cu ochii arzători, ațintiți într-ai lui, îl stăpînea — și amintirea îi revenea din ce în ce mai puternică.

La început nu deschisese gura să vorbească despre accident și nimeni dimprejurul său nu vorbea. Dar, treptat, fiecare amănunt se redeștepta în mintea lui, reconstituia totul, nu se mai grăbea decît la asta, astfel că acum, așezat în fața ferestrei, singura lui preocupare era să caute urmele catastrofei, și actorii care jucaseră rolurile principale. De ce n-o mai vedea pe ea la postul ei cu steagul în mînă?

Nu îndrăznea să întrebe; i-ar fi mărit răul pe care îl provoca această casă, populată parcă numai de spectre.

Totuși, într-o dimineață, pe cînd Cabuche ajuta Severinei, se hotărî să-l întrebe:

— Ce-i cu Flora, o fi bolnavă?

Pietrarul nu înțelesese un semn al Severinei, și crezu nimerit să vorbească:

— Săraca Flora, a murit!

Jacques începu să tremure și ceru să i se spună totul. Îi povestiră sinuciderea fetei: cum s-a aruncat înaintea trenului, sub tunel. Înmormîntarea mamei fusese amînată pînă seara, ca să poată fi îngropată împreună cu fata.

Și acum dormeau amîndouă în micul cimitir din Doinville, unde se întîlniseră cu micuța Luiseta, care ajunsese acolo

pătată de sînge și noroi. Trei ființe umile, dintre acelea care se poticnesc și cad în drum, ca măturate de vîntul puternic al trenurilor fugare.

— Moarte, Dumnezeule!... Biata mătușă Fazia și Flora și Luiseta!..

La numele acesteia din urmă, Cabuche, care ajuta Severinei să potrivească patul, ridică instinctiv ochii spre dînsa, tulburat de amintirea dragostei lui de altădată. Dar tînăra femeie rămînea serioasă; îl privi cu multă bunătate.

El fu mișcat, îi atinse fără de voie mîna pe cînd potrivea pernele, și simți că se îneacă. Îi răspunse lui Jacques, care îl întrebase cu vocea sugrumată:

— A fost învinuită că a pus la cale accidentul?

— O, nu, nu... numai că a fost din vina ei, bine înțeles.

Povesti în fraze întretăiate ce știa. El nu văzuse nimic, căci era în casă cînd își luaseră caii avînt și tîrîseră căruța pe linie. De aceea, el avea remușcări; domnii de la justiție îi spuseseră că un bun căruțaș nu-și părăsește nici un moment caii, dacă nu i-ar fi părăsit, catastrofa nu se întîmpla. Ancheta stabilise că era o simplă neglijență din partea Florei; și cum ea se pedepsise singură, ancheta se oprise aici. Misard aruncase toată vina asupra moartei, care era o încăpățînată și care nu-l asculta deloc. De altfel, Compania nu putu să constate decît perfecta lui corectitudine în dimineața aceea și, pînă să se însoare din nou îi îngădui să ia ca păzitoare de barieră pe o bătrînă din vecinătate, pe femeia Ducloux, o fostă servitoare de han care trăia din cîștigurile necinstite de odinioară.

Cînd Cabuche ieși din odaie, Jacques o opri pe Severina cu privirea. Era foarte palid.

— Tu știi că Flora a tras caii pe linie ca să împiedice trecerea trenului?

Severina se îngălbeni.

— Ce tot spui, dragă!... Ai călduri, trebuie să te culci.

— Nu, nu, nu e aiureală... M-auzi? Am văzut-o cum te văd. Ținea caii și căruța în loc, cu brațul ei puternic.

Biata femeie căzu pe un scaun, leșinată pe jumătate.

— Doamne, Doamne! Mi-e frică... E oribil, n-o să mai pot dormi...

— Drace, urmă el, e limpede, a încercat să ne omoare pe amîndoi odată cu mulțimea... De mult ce mă iubea devenise geloasă... Cu capul ei sucit a făcut atîtea crime dintr-o singură lovitură. A vărsat atîta sînge... A, ticăloasa !...

Ochii-i se măreau, un tic nervos făcea să-i tremure buzele ; tăcu și se priviră lung. Apoi, smulgîndu-se din plasa viziunilor negre care li se perindau pe dinaintea ochilor, vorbi iar cu jumătate de glas :

— Așa dar, e moartă, de aceea mă urmărește. De cînd mi-am venit în fire, mi se pare mereu că e aici. Chiar în dimineața asta mi-am întors capul, crezînd-o la căpătîiul meu. Ea e moartă și noi trăim. Numai de nu s-ar răzbuna acum !

Severina se cutremură.

— Taci odată ! Ai să mă înnebunești !...

Și ieși.

Jacques o auzi alergînd la celălalt rănit.

Rămas singur, el se apucă din nou să privească spre căsuța cantonierului, cu fîntîna ei mare și cu baraca de scînduri în care Misard părea că moțăie, îndeplinindu-și slujba mecanică. Lucrurile acestea îl absorbeau ore întregi, ca o problemă pe care n-o putea rezolva și de care depindea salvarea lui.

Nu se sătura să-l privească pe Misard, ființa aceea palidă și lungană, zguduită întotdeauna de o tuse neîndurătoare, pe Misard care își otrăvise nevasta și scoase din fire pe fata aceea voinică, chinuită de patimă.

De ani de zile nu avusese alt gînd în cap, ziua și noaptea de cît să sune din goarnă, de cîte ori i se semnala sosirea unui tren, apoi după plecarea trenului, și după ce linia era închisă, să apese un buton pentru a-l anunța postului ce urmează și să apese un altul pentru a declara linia liberă, postului dinainte ; acestea erau semne cu desăvîrșire mecanice, care îi intraseră în trup, în decursul vieții lui tînjitoare. Analfabet, mărginit, nu citea niciodată, stătea așa cu mîinile bălăbănindu-se, cu ochii pierduți în vag, în mijlocul aparatelor sale. Închis mai totdeauna în baracă, n-avea alte plăceri decît prînzul, pe care și-l prelungea cît mai mult. De aceea recădea în somnolență, cu creierul sterp, gata să adoarmă de-a-npicioarele. Noaptea, de teamă să nu amorțească de atîta ședere, se scula și se plimba, cu picioarele lui moi, ca un om beat. Și așa se încinse lupta între el și nevastă, pentru

mia de franci pe care vrea s-o aibă după moartea bătrînei. Ideea aceasta îl va urmări de sigur luni de-a rîndul, după moartea nevestei, pe omul ăsta pustnic şi cu mintea greoaie.

Cînd suna din goarnă, cînd manevra semnalele, veghind ca un automat pentru viaţa altora, se gîndea la otravă; iar cînd aştepta cu braţele întinse de-a lungul trupului, tot la ea se gîndea. Nimic alta: o va ucide, va căuta, şi tot el va rămîne cu banii.

Jacques era mirat că îl găseşte şi acum la fel. Lumea omora, deci, fără milă iar viaţa rămînea aceeaşi. După frigurile scotocirii, Misard îşi recăpătă calmul.

În fond, nevastă-sa triumfase, căci el răscolise toată casa fără de vreun folos.

Avea mereu înaintea privirilor ochii mari ai moartei, zîmbetu-i îngrozitor de pe buzele care repetau: „Caută!... Caută!..."

Şi el căuta fără o clipă de răgaz; se trudea să găsească locul în care era tăinuită comoara; cuprins de un fel de insomnie cerebrală, făcea totul sub imboldul ideii sale fixe. După ce suna din goarnă, odată pentru trenurile care plecau şi de două ori pentru cele care veneau, continua să caute. Şi bătrîna Ducloux, care păzea acum bariera, îşi da toate silinţele, nădăjduind c-o să fie luată de nevastă.

Îi da mii de îngrijiri şi se trecea cu firea văzînd că el nu doarme.

Într-o noapte, Jacques care începuse să se plimbe prin odaie, văzu, cînd se apropie de fereastră, un felinar purtat de colo pînă colo, la Misard; desigur că acesta căuta mereu. Dar în noaptea următoare, pe cînd convalescentul şedea din nou la pîndă, îl văzu pe Cabuche stînd sub fereastra camerei în care dormea Severina. Şi descoperirea aceasta în loc să-l întărîte, îl umplu de milă şi tristeţe: încă un nenorocit, animalul acesta mare, înfipt acolo ca un cîine nebun şi credincios. Într-adevăr, Severina, atît de micuţă şi nu tocmai frumoasă dacă o priveai de aproape, avea un farmec irezistibil, cu părul ei negru şi cu ochii de merişor, pentru a-i ademeni pînă şi pe sălbaticii, pe uriaşii mărginiţi, cărora le exalta simţurile într-atîta încît ei îşi petreceau nopţile sub fereastra ei ca nişte copilaşi.

Îşi reamintea unele întîmplări: graba pietrarului de a o ajuta, privirile de servilism ce i le arunca. Da, cu siguranţă,

Cabuche o iubea, o dorea. Şi a doua zi, supraveghindu-l, îl văzu cum ridică pe furiş un ac de cap căzut din cocoul ei, pe cînd ea făcea patul, şi-l ascunse în pumnul său mare.

Jacques se gîndi la zbuciumul lui, la tot ce suferise dorind-o, şi la tulburarea care îl cuprindea odată cu revenirea sănătăţii.

Mai trecură două zile şi, spre sfîrşitul săptămînii, răniţii îşi puteau relua lucrul, după cum prevăzuse medicul.

Intr-o dimineaţă, pe cînd mecanicul era la fereastră, văzu pe fochistul Pecqueux trecînd pe o maşină nouă şi salutîndu-l cu mîna, ca şi cînd l-ar fi chemat.

Dar el n-avea nici o grabă, o redeşteptare de patimă îl ţinea ţintuit locului, un fel de aşteptare sfioasă a celor ce vor urma. În aceeaşi zi, auzi în parter, din nou rîsete de copile şi o veselie ca de pension în reacţie şi recunoscu glasurile surorilor Dauvergne.

Nu-i spuse nimic Severinei, care, de altfel, n-avusese vreme să stea cinci minute lîngă el.

Seara toată casa reintră într-o linişte ca de mormînt. Şi, cînd o prinse în odaia lui, o privi ţintă şi o întrebă :

— Aşadar, au venit surorile să-l ia ?

Ea răspunse scurt :

— Da.

— Şi acum sîntem singuri, cu desăvîrşire singuri ?

— Da, singuri de tot... Mîine va trebui să ne despărţim, eu mă întorc la Havre. S-a isprăvit cu şederea în pustiul acesta.

El o privea mereu, surizător şi întru cîtva încurcat. Deodată se hotărî :

— Îţi pare rău că a plecat, nu-i aşa ?

Iar cînd ea tresări, vrînd să protesteze, el o opri.

— Te rog să nu crezi că-ţi caut ceartă. Vezi bine că nu sînt gelos. Într-o zi mi-ai spus că pot să te ucid dacă îmi vei fi necredincioasă, şi nu e aşa că n-am aerul unui iubit care vrea să-şi ucidă iubita ? Într-adevăr, nu te mişcai de lîngă el. Era cu neputinţă să te am lîngă mine un minut. Voi spune şi eu ca bărbatul tău, că te vei culca într-o seară cu bărbatul acesta, numai pentru a mai schimba.

— Ea nu îl contrazise, ci repetă :

— Pentru a schimba, pentru a schimba.

Apoi într-un elan de sinceritate :

— Ei bine : ascultă, e adevărat... Noi ne putem destăinui totul, sînt destule lucruri care ne leagă... de luni de zile mă

urmărea omul acesta. Știa că sînt a ta și-și închipuia că n-ar pierde nimic dacă aș fi și a lui. Iar cînd ne-am regăsit jos, mi-a repetat din nou că mă iubește la nebunie, atît de pătruns de recunoștință pentru îngrijirile ce i le-am dat, cu atîta dragoste, încît am vrut un moment să-l iubesc și eu, să schimb, să încep să gust altceva mai bun, mai dulce... poate fără plăcere, dar care m-ar fi liniștit...

Ea se întrerupse și șovăi înainte de a urma.

— Căci drumul dinaintea noastră e închis, nu vom merge mai departe... Visul nostru de plecare, nădejdea aceea de a fi bogați și fericiți, acolo, în America, toată această fericire care stătea în puterea ta, acum e imposibilă, fiindcă tu n-ai putut... O, nu te dojenesc : poate că-i mai bine așa ; dar vreau să te fac să înțelegi, că de la tine nu mai am nimic de așteptat : mîine va fi ca ieri ; aceleași necazuri, aceleași griji.

Jacques o lăsă să vorbească, n-o întrebă nimic ; dar văzînd-o că tace :

— Și de aceea te-ai culcat cu celălalt ?

Severina făcu cîțiva pași prin cameră, apoi se întoarse către el și ridică din umeri.

— Nu, nu m-am culcat cu el. Te rog să mă crezi, fiindcă nu mai avem de ce să ne mințim unul pe altul... Nu, n-am putut să fac așa ceva, după cum n-ai putut să faci nici tu afacerea cealaltă. Esti mirat că o femeie nu s-a putut da unui bărbat, împiedicată numai de raționamente De obicei, nu prea stam mult pe gînduri cînd era vorba să fiu drăguță cu bărbatul meu sau cu tine ; ei bine, de data asta n-am putut. Mi-a sărutat numai mîinile, nici măcar buzele, ți-o jur Mă așteaptă la Paris, mai tîrziu ; îl vedeam atît de nenorocit, că n-am vrut să-i răpesc o speranță.

Avea dreptate, Jacques o credea, vedea bine că ea nu minte.

Și fu cuprins din nou de teamă, dorința îl tulbura din ce în ce mai mult, la gîndul că era singur cu ea, închis aici, departe de lume. Vroia să scape de ea și strigă :

— Dar celălalt ? Mai e încă unul, Cabuche !

Severina tresări din nou.

— Ai băgat și tu de seamă ?... Da, e adevărat, mai e și acesta. Mă întreb ce au toți aceștia cu mine ? El nu mi-a spus niciodată nimic. Dar îl văd că-și frînge brațele cînd ne sărutăm. Mă aude tutuindu-te și plînge prin colțuri. Și apoi îmi fură toate cele, mănuși, batiste, pe care le duce în vi-

zuina lui ca pe niște moaște... Doar n-o să-ți închipui că aș fi în stare să mă dau acestui sălbatic. E prea uriaș, mi-ar fi frică de el. De altfel, nu-mi cere nimic... Nu, nu, animalele astea mari, cînd sînt sfioase, mor de iubire fără să ceară ceva. Ai putea să mă lași o lună în paza lui, te asigur că nu mă va atinge cum n-a atins-o pe Luiseta, de asta pot răspunde.

La amintirea aceasta, privirile lor se întîlniră și se făcu tăcere. Trecutul le reamintea întîlnirea la judecătorul de instrucție, la Rouen, apoi prima lor călătorie la Paris, și dragostea lor la Havre și tot ce urmase, bine și rău. Era atît de aproape de el, încît acesta îi simțea respirația caldă.

— Nu, nu, cu atît mai puțin cu ăsta decît cu celălalt. Cu nimeni, m-auzi, fiindcă n-aș putea... Vrei să știi de ce? O simt în ceasul ăsta și sînt sigură că nu mă înșel — fiindcă tu ai pus stăpînire pe toată ființa mea. Nu găsesc alt cuvînt, mai nimerit: da, a pus stăpînire, cum se pune pe un lucru pe care îl muți de colo pînă colo, pe care îl iei cu tine. Înaintea ta n-am fost a nimănui. Sînt a ta și voi rămîne a ta, chiar dacă n-ai dori nici tu nici eu... N-aș putea să lămuresc asta. De ceilalți mi-e frică, mi-e silă; pe cînd tu ai făcut din asta o adevărată plăcere, o fericire dumnezeiască... Nu te iubesc decît pe tine, nu te pot iubi decît pe tine!...

Întinse brațele să-l atragă spre ea, să-i pună capul pe umărul ei, să-și unească gura cu a lui. Dar el îi apucase mîinile, o strîngea pierdut, îngrozit, căci simțea cum se redeșteaptă în el vechea obsesie. Urechile îi vîjîiau, simțea loviturile de ciocan ale crizei de odinioară. De cîtva timp n-o putea iubi ziua sau la lumina vreunei luminări, de teamă să nu înnebunească văzînd-o. Iar lîngă ei era o lampă care le lumina chipurile, și dacă tremura devenind furios, era, probabil, pentru că-i zărea rotunjimea albă a gîtului prin rochia de casă întredeschisă.

Rugătoare și înfierbîntată, Severina urma:

— Existența noastră poate fi încurcată, prea puțin îmi pas. Chiar dacă n-aș mai uzi de tine, dacă vechile neplăceri ar reîncepe, n-am altceva de făcut decît să-mi tîrăsc viața și să sufăr cu tine. Ne vom întoarce la Havre, fie ce-o fi, numai să te am lîngă mine... Sînt trei nopți de cînd nu dorm, chinuită în camera mea de alături, de dorința de a veni lîngă tine. Îmi păreai atît de trist, erai atît de bolnav, că nu îndrăzneam... Dar, te rog, lasă-mă să rămîn cu tine în seara asta. Ai să vezi ce frumos o să fie, am să mă fac mică de tot ca să nu te supăr. Și apoi gîndește-te că e ultima noapte...

In casa asta sîntem la capătul pămîntului. Ascultă, nici o respirație, nici un suflet. Nimeni nu poate veni, sîntem singuri, atît de singuri că nimeni n-ar ști dacă o să murim unul în brațele celuilalt.

În furia dorinței de a o avea, exaltat de mîngîierile ei, Jacques, neavînd arme, își răsucea degetele ca pentru a o sugruma: ea cedă obiceiului ce-l avea și stinse lampa. Apoi se culcară. Fu una dintre cele mai arzătoare nopți de dragoste, cea mai bună, singura în care se simțiră uniți, dispărînd unul intr-altul. Zdrobiți de atîta fericire, aproape ne mai simțindu-și trupurile, ei n-adormiră, ci rămaseră uniți într-o îmbrățișare. Și întocmai ca în noaptea destăinuirilor, la Paris, în odaia mamei Victoria, el o asculta tăcut, pe cînd ea îi șoptea la ureche cuvinte fără sfîrșit.

Poate că în seara aceea simți moarte plutind deasupra capului ei. Pînă atunci surîdea inconștientă în brațele iubitului, dar acum simțise fiorul rece și o teamă inexplicabilă o făcea să se lipească tot mai mult de pieptul lui bărbătesc pentru a o ocroti. Respirația ușoară era ca un dar al întregii sale ființe.

— Ah, drăguțul meu, dacă ai fi putut, ce fericiți am fi fost acolo!... Nu, nu-ți mai cer să faci ceea ce nu poți, dar regret atît visul nostru!... Adineauri mi-a fost frică. Nu știu, mi se pare că mă amenința ceva. E o copilărie, desigur: mă întorc mereu, ca și cînd în spatele meu ar fi cineva care stă gata să mă lovească... și nu te am decît pe tine, scumpul meu, ca să mă aperi. Toată bucuria mea depinde de tine, tu ești acum singurul meu scop în viață.

El o strînse mai tare, fără să răspundă nimic, punînd în strîngerea aceasta tot ce nu putea spune: emoția, dorința lui de a fi sincer, dragostea puternică pe care nu încetase să i-o inspire. Și voise s-o omoare chiar în seara aceasta căci dacă ea nu s-ar fi întors să stingă lumina, ar fi sugrumat-o, cu siguranță. Nu se va lecui niciodată, crizele îi reveneau, fără nici un motiv și fără să-și poată lămuri cauza lor. De ce tocmai în seara aceasta, cînd o regăsea credincioasă și pătimașă? Să fie oare pentru că o iubea pînă la dorința de a o distruge, în egoismul feroce al masculului? S-o aibă moartă, ca pămîntul?

— Spune-mi, dragule, de ce să-mi fie frică, cunoști tu ceva care m-ar putea amenința?

— Nu, nu, fii liniștită, nu te amenință nimic.

— Cîteodată tremur din tot trupul. E în spatele meu o primejdie pe care n-o văd, dar o simt mereu... De ce să-mi fie frică ?

— Nu, nu-ți fie teamă, te iubesc și nu voi lăsa pe nimeni să-ți facă vreun rău... Uite, cît de bine e să fii unul într-altul !

Urmă o tăcere duioasă.

— Ah, scumpul meu, urmă ea pe șoptite, noapte după noapte, toate la fel cu asta, fără sfîrșit, unde vom fi așa, făcînd numai unul... Vom vinde casa asta și vom pleca în America, la prietenul tău care te așteaptă mereu. Toată ziua mă voi ocupa să aranjez viața noastră de acolo, și noaptea vom face ca și acum. Voi fi a ta, și vom dormi unul în brațele celuilalt... Dar tu nu poți, știu. Dacă îți vorbesc nu e pentru a te necăji, dar fiindcă îmi vine să vorbesc așa, fără să vreau.

O hotărîre bruscă pătrunse în mintea lui Jacques : să-l omoare pe Roubaud ca să n-o omoare pe ea. De data aceasta, ca și în alte dăți, se crezu stăpîn pe voința sa.

— N-am putut să fac pînă acum, dar o să pot de aici încolo. Nu ți-am făgăduit ? îi șopti el.

Ea se opuse fără convingere.

— Nu, nu-mi făgădui, te rog. Sîntem bolnavi atunci cînd îți lipsește curajul... și apoi e îngrozitor, nu trebuie, și tocmai de aceea voi avea puterea... Voiam să-ți vorbesc, și vom vorbi, acum, pentru că sîntem singuri și liniștiți.

Ea începu să se și resemneze, oftînd și cu bătăile inimii atît de puternice, încît le simțea aproape de inima lui.

— O, Doamne, atîta vreme cît asta nu trebuia să se întîmple, o doream din tot sufletul... dar acum cînd lucrul începe să devină serios, nu mai vreau să trăiesc.

Și amîndoi tăcură sub greutatea acestei hotărîri. În jurul lor simțeau pustiul ținutului acela fioros. Le era peste măsură de cald ; cu mădularele molatice, înlănțuite, se pierdeau unul într-altul.

Apoi el începu să o sărute pe gît, sub bărbie, iar ea începu să șoptească :

— Ar trebui să vină aici... Da, aș putea să-l chem printr-un pretext oarecare. Nu știu care. Vom vedea mai tîrziu... Atunci, nu e așa, ai să-l pîndești ascuns și lucrurile vor merge de la sine, căci sîntem siguri că nu vom fi deranjați de nimeni aici.

Supus, plimbîndu-şi buzele de la bărbie la gît, el se mărgini să răspundă :

— Da, da.

Dar ea, foarte pricepută, cîntărea fiecare amănunt, şi pe măsură ce planul se dezvolta în mintea ei, i-l şi discuta...

— Numai că am fi prea proşti, dacă nu am lua măsuri de pază, sumpul meu. Aş prefera să rămînem în situaţia în care sîntem, decît să fim arestaţi chiar a doua zi. Eu am citit aşa ceva, nu-mi mai aduc aminte unde, într-un roman mi se pare : ar fi mai bine să facem să se creadă că e vorba de o sinucidere... E atît de ciudat şi de întunecat de la o vreme încoace, că faptul nu va mira pe nimeni. A venit aici pentru a se sinucide... Dar trebuie să potrivim lucrurile în aşa fel ca ideea sinuciderii să fie cu putinţă...

— Fără îndoială.

Ea căuta ceva, oarecum sugrumată, căci el îi prinsese grumazul şi o săruta cu patimă.

— Ce spui ? Ceva care să ascundă orice urmă. După aceea îl vom aşeza amîndoi pe linia ferată. Înţelegi ?... Îi vom pune gîtul pe o şină, astfel ca primul tren care va trece să-l decapiteze. Vor putea să caute apoi mult şi bine, nu vor găsi nici o gaură, nimic !... Ce spui, e bine aşa ?

— Da, e foarte bine.

Amîndoi se înfierbîntară, ea era veselă şi aproape fericită că el are imaginaţie. La o dezmierdare a lui, fu cuprinsă de înfiorare.

— Nu, lasă-mă, aşteaptă puţin. Căci, dragule, mă gîndesc că nu merge astfel. Dacă rămîi aici, sinuciderea va părea curioasă. Trebuie să pleci. Auzi ? mîine vei pleca, în aşa fel ca să fii văzut de Cabuche, de Misard, iar plecarea ta să fie dovedită. Vei lua trenul spre Barentin, vei coborî la Rouen sub un pretext ; apoi cînd se va lăsa noaptea vei reveni, îţi voi da drumul pe din dos. Nu sînt decît patru leghe, şi vei putea fi înapoi în mai puţin de trei ceasuri... De data aceasta totul e aranjat. Dacă vrei tu, s-a făcut.

— Da, vreau, s-a făcut.

Acum se gîndea şi el fără s-o mai sărute, nemişcat. Urmă o tăcere, pe cînd rămaseră aşa unul în braţele celuilalt. Apoi încet, încet, senzaţia trupurilor reveni şi se înnăbuşeau în îmbrăţişări, cînd ea se opri deodată.

— Dar pretextul pentru a-l face să vină ? N-o să poată lua trenul, în orice caz, decît după opt, cînd iese de la servici şi va fi aici la zece — asta e şi mai bine... I

stai! cumpărătorul casei de care mi-a vorbit Misard și care trebuie să vină s-o vadă poimiine dimineața! Îi voi telegrafia bărbatului meu miine dimineață că prezența lui aici e necesară. Va fi aici miine seară. Tu vei pleca după amiază și vei fi înapoi înainte de venirea lui. Va fi noapte, nu e lună, așa că nu vom fi supărați de nimic... Totul se potrivește de minune.

— Da, de minune.

Și de data aceasta, înnebuniți de entuziasm, se iubiră. Cînd adormiră în sfîrșit, în puterea tăcerii, ținîndu-se încă îmbrățișați, zorii zilei începeau să se arate. El dormi pînă la zece, un somn greu fără vise, și cînd se deșteptă, era ferm hotărît: ea se sculase și se îmbrăca în odaia cealaltă. O ploaie de soare pătrunse prin fereastră, incendiind perdelele roșii de pe pereți, tot acel roșu care umplea odaia; pe cînd casa fu zguduită de trecerea unui tren. Orbit, el privi soarele și tot roșul acela din cameră, și-și reaminti ceva: era hotărît; în noaptea viitoare, cînd soarele va apune, el va ucide. Lucrurile se petrecură în ziua aceea după dorința Severinei și a lui Jacques. Ea rugă pe Misard să ducă la Doinville telegrama adresată bărbatului său, și pe la trei, în prezența lui Cabuche, Jacques își făcu pregătirile de plecare. Iar pe cînd se ducea la Barentin să ia trenul, pietrarul îl urmă, fericit că găsește în apropierea iubitului ceva din femeia pe care o dorea.

La Rouen, unde ajunse la cinci fără douăzeci, Jacques trase la un han pe care îl ținea una din compatrioatele sale. A doua zi dimineața spuse că se duce să-și vadă prietenii înainte de a se întoarce la Paris pentru a-și relua serviciul. Dar se simțea foarte obosit, și se retrase de pe la șase să se culce în camera lui de la parter, cu o fereastră ce da într-o străduță pustie. După zece minute era în drum spre Croix-de-Maufras, după ce închisese bineînțeles fereastra pe unde ieșise, în așa fel ca să se poată întoarce tot pe acolo.

La nouă și un sfert, Jacques se afla în fața casei pustii de la marginea drumului de fier. Noaptea era foarte întunecoasă și nici o lumină nu pătrundea prin obloanele închise. Și simți în suflet acea tristețe prevestitoare de nenorociri pe care nu le poți ocoli. Aruncă, așa cum fuseseră înțeleși, trei pietricele în geam, apoi trecu în dosul casei, unde o ușă se deschidea încet. După ce o închise în urma lui, urcă scara pipăind pe lîngă zid. Dar cînd ajunse în camera scăldată

în lumină și văzu patul desfăcut, hainele Severinei aruncate prin odaie, și cînd o văzu pe ea dezbrăcată, cu părul despletit, răspîndit în jurul gîtului, rămase uimit locului.

— Cum, te-ai culcat ?

— Desigur, e mai bine așa... O idee care mi-a trecut prin cap. Înțelegi, cînd îl voi auzi bătînd și voi ieși să-i deschid ușa, nu va bănui nimic. Am să-i spun că am fost apucată de dureri de cap. Asta îmi va îngădui să spun că n-am părăsit deloc odaia, mîine cînd îl vor găsi pe linie.

Dar Jacques tremura, pierdut.

— Nu, nu, îmbracă-te. Trebuie să fii în picioare, nu poți sta așa.

Ea zîmbi, mirată.

— De ce dragul meu ? Nu te îngriji, nu mi-e frig deloc. Uite — vezi dacă nu ard !

Cu un gest drăgăstos se agăță de gîtul lui, cu brațele-i goale, descoperindu-și gîtul minunat. Și fiindcă el era din ce în ce mai enervat, ea se prefăcu supusă.

— Nu te supăra, am să mă înfund în pat. Să nu-ți mai fie teamă că răcesc.

Și cînd fu învelită cu cu cearșaful pînă la bărbie, el se mai liniști. Severina îi povesti calmă cum și-a aranjat totul în minte.

— De îndată ce o să aud bătînd în ușă, mă voi duce să-i deschid. Întîi mă gîndeam să-l las să vină pînă aici, unde-l vei aștepta tu, dar am socotit că va fi greu să-l transportăm, și apoi aici e parchet, pe cînd jos e ciment și se spală mai de grabă, dacă va fi pătat. Dezbrăcîndu-mă, mi-am adus aminte de un roman în care am citit că un om s-a dezbrăcat în pielea goală pentru a-l ucide pe celălalt. Înțelegi, așa înlături orice urmă. Ce zici, dacă ne-am dezbrăca și noi ?

El o privi speriat. Dar ea avea aceeași figură dulce, aceeași ochi de copil preocupat numai de bunul mers al lucrurilor. Toate acestea se petreceau în capul ei. Jacques fu pătruns pînă la oase de dezgust.

— Nu, nu !... Ca sălbaticii. De ce să nu-i mîncăm și inima ? Se vede că-l urăști grozav.

Chipul Severinei se întunecă deodată. Întrebarea aceasta o aruncă din vîrtejul pregătirilor de bună gospodină, în acțiunea dezgustătoare a crimei. Ochii-i se umplură de lacrimi.

— Am suferit prea mult de cîteva luni încoace, nu-l mai pot iubi. Mi-am zis de o sută de ori : mai bine să se

întîmple orice, decît să mai stau cu omul ăsta o săptămînă. Ai dreptate, e îngrozitor să ajungem aici. Trebuie numai să doreşti fericirea cum o dorim noi. În sfîrşit, vom scobori fără lumină. Vei sta în dosul uşii, şi cînd voi intra cu el, vei face ce vei vrea... Eu, dacă mă amestec, e ca să te ajut, ca tu să nu te simţi îngrijorat că eşti singur.

El se oprise lîngă masă văzînd cuţitul, arma care mai slujise şi soţului şi pe care femeia o pusese acolo, la iveală, pentru a fi lovit la rîndul său şi el.

— Nu-i aşa, dragul meu, că nu te îndemn eu? Mai este vreme; du-te, dacă nu poţi.

Dar, cu o pornire violentă, el se încăpăţînă.

— Ce, crezi că sînt laş? De data asta s-a isprăvit, am jurat.

În momentul acela casa fu zguduită de huruitul unui tren care trecea ca fulgerul.

— Asta e trenul lui. S-a dat jos la Barentin şi va fi aici peste o jumătate de ceas.

Şi nici Jacques, nici Severina nu-şi mai vorbiră.

Severina, în patul în care se închiseră orele arzătoare şi negre ale nopţii trecute, nu se mişca. Sta cu capul pe pernă, urmărindu-l din ochi.

Mai trecu un tren, un tren de marfă nesfîrşit de lung. Şi rezemată în cot, ea se aştepta ca zguduitura aceasta de uragan să se piardă departe, în adîncul cîmpiei adormite.

— Mai e un sfert de oră, spuse Jacques cu glas tare. A trecut de pădurea din Becourt şi e la jumătatea drumului. Oh, lung mai e!

Dar cînd se întoarse şi porni spre fereastră, o găsi pe Severina în cămaşă, lîngă pat, în picioare.

— Dacă am coborî cu lampa? întrebă ea. Am mai vedea locul, te-ai aşeza la pîndă, ţi-aş arăta ce mişcare ai de făcut.

El tremura, şovăia.

— Nu, lampa, nu!

— Fii pe pace, pe urmă o ascundem. E nevoie să vezi locul acum.

— Nu, nu, du-te la loc!

Ea nu se supunea; dimpotrivă venea spre el cu zîmbetul neînfrînt şi despotic al femeii care se ştie atotputernică prin patimă. Cînd ea o să-l cuprindă în braţe, el o să cedeze şi-o să facă tot ce ea va voi.

— Haida de, dragul meu, ce ai ? S-ar zice că ţi-e frică de mine. Abia mă apropii şi tu parcă mă ocoleşti. Dacă ai şti ce nevoie am să mă reazim de tine, să simt că eşti aici, că noi sîntem înţeleşi pentru totdeauna, pentru totdeauna, auzi tu !

Ea îl împinse lîngă masă şi el nu mai putea să fugă ; o privea în lumina vie a lămpii. Niciodată nu o văzuse astfel, cu cămaşa deschisă, pieptănată cu părul sus încît îi era gîtul gol, îi era sînii goi. Se înnăbuşea. Îşi aduse aminte că cuţitul era acolo pe masă, dinapoia sa : îl simţea, n-avea decît să întindă mîna.

Cu o sforţare el mai izbuti să îngîne :

— Te rog, hai, culcă-te !

Dar ea nu se înşela : pofta îl făcea pe el să dîrdîie.

— Sărută-mă, dragul meu, cît mai avem un minut încă... Ştii că el o să fie aici. Dacă va fi mers repede, o să fie dintr-un moment într-altul ; poate să bată... Iar pentru că nu vrei să coborîm, ţine minte atunci : eu, o să deschid ; tu vei fi după uşă să nu aştepţi îndată, oh, îndată să isprăvim. Te iubesc atît şi vom fi aşa de fericiţi ! Îmbrăţişează-mă, tare, tare, îmbrăţişează-mă ca şi cum m-ai răpune, ca să nu mai rămîie nimic din mine în afară de tine !

Jacques, fără să se întoarcă, bîjbîia cu mîna dreaptă la spate ; luase cuţitul. Şi rămase o clipă astfel, cu pumnul încleştat pe prăsele.

— Îmbrăţişează-mă, îmbrăţişează-mă...

Ea îşi răsturnă chipul supus, cu o patimă rugătoare, îşi descoperea gîtul gol. Iar el, văzînd carnea albă, ridică braţul înarmat cu cuţitul. Dar ea zărise sclipirea lamei, se aruncă în lături, buimacă de groază şi de teamă.

— Jacques, Jacques... Doamne, de ce, de ce ?

Cu dinţii încleştaţi el nu scotea o vorbă, o urmărea. O luptă scurtă o aduse pe femeie în apropiere de pat. Se da înapoi, rătăcită, fără să se apere, cu cămaşa smulsă.

— De ce, Doamne, de ce ?

Iar el dobori braţul şi arma pironi în gîtlej întrebarea femeii. Lovind, el răsucise cuţitul din îndemnul groaznic al mîinii ; aceeaşi lovitură ca pentru prezidentul Grandmorin, în acelaşi loc, cu aceeaşi îndîrjire. Strigase ea ? Jacques nu ştiu nicicînd.

În clipa aceea trecea expresul de Paris, cu atîta violenţă şi aşa de repede încît podeaua se cutremură ; iar ea murise ca trăznită în toiul vijeliei.

Cabuche, în noaptea aceea ca și în alte nopți, sărise gardul și dădea tîrcoale pe sub fereastra Severinei. Știa că Roubaud e așteptat și nu-l mira lumina care se strecura prin crăpătura unui oblon.

Dar omul care dăduse buzna afară, goana de fiară a acestuia pe cîmp, departe, îl pironiră în loc mirat. Și pietrarul nu mai avea vreme să se ia după fugar ; rămăsese înspăimîntat, plin de grijă și șovăiala, în fața ușii căscate. Ce se întîmplase oare ? Să intre ?

În sfîrșit, Cabuche se hotărî, porni pe dibuite. În fața ușii de la cameră, lăsată și ea deschisă, se opri iar. I se păru că vede lîngă pat un teanc de fuste. Fără îndoială, Severina era dezbrăcată. O strigă în șoaptă, cuprins de tulburare, cu vinele zvîcnindu-i. Zări pe urmă sîngele, pricepu și se năpusti cu un răcnet care ieșea din inima lui sfîșiată. Doamne, ea era omorîtă, aruncată acolo în goliciunea-i jalnică. I se păru că ea mai geme încă și îl cuprinse o așa deznădejde, o așa de dureroasă rușine văzînd-o complet goală, încît o apucă frățește în brațe, o ridică și-o așeză pe pat, cu al cărui cearșaf o înveli. Dar în strîngerea aceea, unica îmbrățișare a lor, el își umpluse cu sînge și mîinile, pieptul. Curgea sîngele după el. Și în momentul acela văzu că Roubaud și Misard erau în fața lui. Intraseră și ei, găsind ușile date în lături. Bărbatul sosea cu întîrziere deoarece stătuse de vorbă cu cantonierul, care îl însoțise apoi urmîndu-și convorbirea. Se uitau amîndoi la Cabuche ale cărei mîini erau înroșite ca ale unui măcelar.

— Aceeași lovitură ca pentru prezident, spuse Misard după ce se uită la rană.

Roubaud dădu din cap, fără a răspunde, fără a-și putea lua ochii de la Severina, de la masca pe care era întipărită groaza, la chipul cu păr negru ridicat pe frunte, cu ochii albaștri, holbați peste măsură, care întrebau : De ce ?

XII

Peste trei luni, într-o noapte calmă de iunie, Jacques conducea expresul de Havre, plecat din Paris la șase și treizeci. Noua-i locomotivă, locomotiva Nr. 608 pe care o deflorase el, după cum îi plăcea să spună, și pe care începea s-o cunoască era îndărătnică și năzdrăvană ca acele iepe tinere

care trebuiesc îmblînzite prin uzură înainte de a se resemna la ham. De multe ori o înjura și o regreta pe Lisona, stînd în continuu cu mîna pe manivelă. Dar în noaptea aceea cerul era așa de calm încît el se simțea pornit spre îngăduința de a o lăsa întru cîtva în voie, — fericit el însuși că poate respira din adîncul plămînilor. Nici cînd nu se simțise mai bine, mai fără mustrări, ușurat, pătruns de-o mare tihnă.

El care nu vorbea niciodată la drum, glumi cu Pecqueux, care-i fusese lăsat ca fochist.

— Hei, ce e ? Faci niște ochi parcă ai fi băut doar apă.

Într-adevăr, Pecqueux părea, ca niciodată, foarte posac. Răspunse îmbufnat :

— Trebuie să deschizi ochii dacă vrei să vezi bine.

Jacques îl privi cu bănuială, ca omul a cărui cunoștință nu e curată. Săptămîna trecută se lăsase prins în brațe de amanta camaradului său, de acea teribilă Filomena care de multă vreme se freca pe lîngă el ca o biată pisică îndrăgostită. Și nu fusese la el decît o clipă de curiozitate senzuală ; cedă mai mult din dorința de a face o experiență : era lecuit pe deplin, acum cînd își potolise groaznica sete ? O s-o poată avea pe aceasta fără să-i împlînte un cuțit în gîtlej ? O avusese în două rînduri, — și nimic, nici o stînjenire, nici un fior. Bucuria-i nespusă, aeru-i tihnit, bine dispus, veneau desigur fără să își dea seama, de la constatarea că nu mai era decît un om ca toți oamenii.

Pecqueux deschise cuptorul ca să arunce cărbuni; îl opri însă.

— Nu, nu, n-o îndopa prea mult, că merge bine.

Fochistul mormăi ;

— Ba pe dracu... O secătură, o scîrnăvie... Și cînd mă gîndesc la ailaltă, care era atît de cuminte !... Asta nu merită nici un picior în...

Ca să nu se supere, Jacques tăcu. Își dădea însă seama că vechea gospodărie în trei se dusese odată cu moartea Lisonei. Acum se certau pentru un fleac, pentru o piuliță prea strînsă, pentru o lopată de cărbuni. Și-și făgăduia să fie prudent cu Filomena, căci nu vrea să ajungă la un război pe față, între el și fochist, pe platforma asta mișcătoare și îngustă care-i ținea. Cîtă vreme Pecqueux, din recunoștință că nu e îmboldit, că poate să facă mici afaceri, era cîinele lui supus și devotat pînă a se lua de gît cu lumea ; trăise ca frații liniștiți în vîrtejul pericolului zilnic, neavînd nevoie de cuvinte pentru a se înțelege. Dar acum, hărțuindu-se

în continuu, traiul între ei devenea un iad. De altminteri săptămîna trecută Compania fusese nevoită să despartă pe mecanicul și pe fochistul de la expresul de Cherbourg, deoarece burzuluiți din cauza unei femei, cel dintîi îl persecuta pe al doilea, care nu-i mai da ascultare : se luau la trîntă, în toată regula, pe drum, uitînd cu totul de călătorii rostogoliți cu toată viteza în urma lor

Pecqueux mai deschise cuptorul de două ori și zvîrli cărbunii într-adins, pentru a căuta pricină ; dar Jacques se prefăcu că nu bagă de seamă. Era atît de plăcută adierea vîntului în noaptea calmă de iulie ! La unsprezece și cinci, cînd expresul ajunse la Havre, cei doi oameni curățiră locomotiva bine dispuși, ca altădată.

Dar cînd ieșiră din depou pentru a merge să se culce în str. François-Mazeline, o voce îi strigă.

— Hei ce vă grăbiți așa ? Poftiți aici nițel !

Era Filomena care, din pragul casei fratelui ei, nici vorbă că-l pîndise pe Jacques.

Se simțise înciudată zărindu-l pe Pecqueux ; și nu se hotărîse să-i poftească pe amîndoi decît pentru a putea măcar să stea de vorbă cu noul ei prieten, — chit ca să îndure prezența celui vechi.

— Ia slăbește-ne ! mormăi Pecqueux. Nu ne mai bate capul : ne e somn.

— Foarte bine ! spuse Filomena îngăduitoare. Dar domnul Jacques nu e ca tine, și dumnealui o să vie să guste un păhăruț. Nu e așa, domnule Jacques ?

Mecanicul era pe cale să refuze, din prevedere cînd deodată fochistul primi, — vroind să-i pîndească și să se încredințeze dacă are dreptate în bănuielile lui. Intrară în bucătărie și se așezară la masa pe care ea pusese pahare și-o sticlă cu rachiu. Filomena spuse în șoaptă :

— Să nu facem gălăgie prea mare, pentru că frate-meu doarme colo și lui nu-i place să-i aduc lume.

Apoi, cînd servi, adăugă deodată :

— Ia stați, știți că babornița de Lebleu a dat ortul popii astăzi de dimineață ? Hei, eu spusesem : au s-o omoare dacă or băga-o în locuința din fund, o pușcărie adevărată. Și s-a canonit patru luni văzînd numai tabla de zinc în fața ochilor... Dar ceea ce a răpus-o, de îndată ce nu s-a mai clintit din fotoliu, a fost că nu mai putea să-i pîndească, așa cum avea obiceiul, pe d-ra Ghuichon și pe d. Dadabie. Da, s-a înciudat că n-a putut să-i prindă, și a murit.

Filomena se opri, dăduse pe gît o dușcă de rachiu și rîse :

— Nici vorbă că ei se culcă împreună. Atît că sînt șireți... Dar mi se pare că, totuși, doamna Moulin i-a văzut într-o seară. Din spre partea ei, nu e însă nici o primejdie : ea e prea bleagă și, apoi, bărbatul ei, subșeful...

Se întrerupse din nou :

— Ia stați, săptămîna viitoare se judecă la Rouen afacerea Roubaud ?

Pînă atunci, Jacques și Pecqueux o ascultaseră fără să scoată nici un cuvînt. Fochistului i se părea prea flecară ; niciodată nu vorbise cu el atît ; și n-o slăbea din ochi, aprins din ce în ce mai mult de gelozie.

— Da, răspunse mecanicul cu atita liniște, am primit citația.

Filomena se aplecă, fericită că-l atinge cu cotul.

— Sînt și eu martoră... Vai, domnule Jacques, cînd m-a întrebat despre d-ta, căci știi că au vrut să știe adevărul adevărat în privința legăturilor d-tale cu biata femeie, da, cînd m-a întrebat, i-am spus judecătorului : „Păi, domnule, el o adora, e cu neputință să-i fi făcut vreun rău !“ Nu-i așa ? Vă văzusem împreună și eram în drept să vorbesc.

— Oh, spuse tînărul făcînd un semn de nepăsare, nu eram îngrijorat, puteam să arăt ceas cu ceas cum mi-am petrecut timpul... Dacă Compania m-a ținut e că nu avea să-mi facă nici o mustrare.

Urmă o pauză ; tustrei băură agale.

Să-ți intre groaza în oase, nu alta ! reluă Filomena. Ce fiară Cabuche acela care a fost arestat și care era plin de sîngele bietei femei ! Trebuie să fie prostiți bărbații ca să omoare o femeie pe care au rîvnit-o, ca și cum ar cîștiga ceva cînd femeia nu mai e pe lume... Și, vezi d-ta, n-o să uit niciodată cînd d. Cauche l-a arestat acolo pe peron și pe d. Roubaud. Eram de față. Știi că asta s-a petrecut după opt zile numai, cînd d. Roubaud, a doua zi după înmormîntarea nevestei lui, venise ca de obicei la serviciu. Atunci d. Cauche l-a bătut pe umăr și i-a spus că are ordin să-l ducă la închisoare. Închipuiește-ți, ei care nu se depărtau, care jucau împreună nopți de-a-rîndul ! Dar dacă ești comisar, nu-i așa ? — îl duci și pe tatăl-tău și pe mamă-ta la ghilotină, pentru că așa cere meseria. Domnului Cauche nu-i pasă ! L-am zărit după aceea la cafeneaua Comerțului cum freca iar cărțile, fără să se mai sinchisească de prietenul lui !

Pecqueux, cu dinții încleștați, lovi cu un pumn în masă.

— Dumnezeul lui, dacă aș fi fost eu în locul încornoratului ăla de Roubaud !... Te culcai cu muierea lui d-ta, și altul o omoară. Și acum îl trimit pe dînsul la jurați... Păi să nu crăpi de ciudă ?

— Dar, blegule, exclamă Filomena, de vreme ce e acuzat că l-a îndemnat pe celălalt să-l descotorosească de nevastă pentru niște chestii de bani sau mai știu eu pentru ce ? Se pare că a fost găsit la Cabuche ceasul prezidentului Grandmorin : vă aduceți aminte că domnul acela a fost asasinat în vagon acum un an și jumătate. Și atunci s-a făcut o legătură între omorul ăla și omorul de acum cîteva zile : o poveste întreagă. Nu pot să vă lămuresc cum, dar scria la gazetă ; două coloane în cap.

Jacques se arăta distrat și părea că nici n-ascultă. Murmură :

— La ce bun să ne batem capul ? Ce ne privește ?... Dacă justiția nu știe ce are de făcut, n-o să știm noi.

Apoi adăugă, cu ochii duși departe, cu obrajii năpădiți de paloare :

— Din toate astea nu-mi pare rău decît de femeie... Oh, săraca de ea !...

— Eu, încheie Pecqueux cu violență, eu care am una de nevastă, dacă cineva s-ar încumeta s-o atingă, i-aș strînge de gît pe amîndoi. Pe urmă n-au decît să-mi taie capul, mi-este tot una.

Urmă o nouă pauză. Filomena, care umplea înc-odată paharele, se prefăcu că înalță din umeri, nepăsătoare. Dar în fond era tulburată și-l pîndea pe furiș. El se neglija foarte mult, umbla murdar și în zdrențe, pe cînd mama Victoria, rămasă fără puteri în urma unei fracturi, fusese nevoită să-și lase postul și să intre într-un azil. Nu mai era acolo, ea, îngăduitoare și maternă, pentru a-i strecura monede nou-nouțe și pentru a-l cîrpi, nevroind ca aceea din Havre să o acuze că n-are grijă de bărbatul lor. Sedusă de înfățișarea delicată și curată a lui Jacques, Filomena făcea pe dezgustata.

— Pe femeia ta din Paris ai sugruma-o ? întrebă ea înțepată. Nu te teme, că n-are să ți-o ia nimeni !

— Pe ea sau pe alta ! mormăi el.

Dar ea ciocni, cu un aer glumeț.

— Haide, în sănătatea ta! Şi adu-mi rufele să pun să ţi le spele şi să ţi le cîrpească; nu faci nimănui cinste în halul ăsta... În sănătatea d-tale, d-le Jacques!

Ca şi cînd s-ar fi trezit dintr-un vis, Jacques tresări, în absenţa totală de remuşcări, în uşurarea, în bunădispoziţia în care trăia din ziua crimei. Severina îl înduioşa uneori pînă la lacrimi pe omul blînd dintr-însul. Şi ciocni, spunînd repede pentru a-i masca tulburarea:

— Ştiţi c-o să avem război?

— Nu se poate! exclamă Filomena. Cu cine?

— Cu Prusienii... Da, din cauza unui prinţ de la ei care vrea să fie rege în Spania. Ieri, la Cameră, n-a fost vorba decît de asta.

Atunci ea se arătă dezolată.

— Hei, o să fie lată! Pînă acum ne-am bătut capul cu alegerile, cu plebiscitul şi cu aţiţările lor la Paris... Ia spune-mi, dacă se bat au să ia pe toţi oamenii?

— O, noi ăştia sîntem la adăpost, nu se poate dezorganiza drumul de fel... Decît că au să ne îmbulzească din pricina trupelor şi a aprovizionărilor! În sfîrşit, dacă s-o întîmpla, o să trebuiască să ne facem datoria.

Şi, spunînd acestea, se ridică, văzînd că ea sfîrşise prin a-şi vîrî un picior între pulpele lui, că Pecqueux observase manevra. Lui Pecqueux îi venise sîngele în obraji.

— Haide, la culcare, e vremea.

— Da, mai bine, mormăi fochistul.

Înşfăcase braţul Filomenei şi i-l strîngea amarnic. Ea îşi stăpîni un strigăt de durere; se mărgini să şoptească la urechea mecanicului, pe cînd celălalt dădea, înciudat, peste cap, restul din păhăruţ:

— Păzeşte-te, e ca o fiară cînd se îmbată.

Dar se auzi pe scurt tropăitul unor paşi greoi; ea se înspăimîntă:

— Frate-meu!... Fugiţi, repede, repede!

Cei doi bărbaţi nu erau nici de douăzeci de paşi de casă, cînd auziră plezniturI de palme însoţite de răcnete. Ea primea o lecţie feroce, ca o fetiţă prinsă cu nasul într-un borcan cu dulceaţă. Mecanicul se opri, gata să-i sară în ajutor. Dar îl ţinu fochistul.

— Ce, ce te priveşte pe dumneata?... Dumnezeul ei de tîrfă, i-ar face bine să o omoare!

Jacques și Pecqueux se culcau în str. François-Mazeline, fără să schimbe un cuvînt între ei. În cămăruța îngustă, paturile lor se atingeau aproape; și rămaseră treji multă vreme, cu ochii deschiși ascultînd unul răsuflarea celuilalt.

Într-o zi de luni urmau să înceapă la Rouen dezbaterile procesului Roubaud. Afacerea însemna un triumf pentru judecătorul de instrucție Denizet, căci nu-i erau precupețite elogiile, în lumea judiciară, pentru modul în care decursese afacerea aceasta complicată și obscură: o capodoperă de fină analiză, de adevărată creație.

În primul rînd, îndată ce se transportau la fața locului, la Croix-de-Maufras, după cîteva ore de la asasinarea Severinei, domnul Denizet îl arestase pe Cabuche. Totul îl desemna pe acesta: sîngele de care era plin, depozițiile copleșitoare făcute de Roubaud și Misard, care arătaseră cum îl găsiseră, singur, buimac, cu cadavrul. Interogat, constrîns să spună cum și de ce se afla în odaia aceia, pietrarul îngăimase o brașoavă pe care judecătorul o ascultase cu înălțări din umeri, într-atît i se păru de naivă și clasică. Se aștepta la povestea aceasta, totdeauna aceeași, a asasinului imaginar, culpabilului despre care adevărul culpabil spunea că l-a auzit fugind pe cîmpia întunecată. De altminteri, cînd fu întrebat ce căuta în preajma casei, la ora aceea, Cabuche se tulbură, refuză să răspundă, iar în cele din urmă declară că se plimba. Era o copilărie să crezi versiunea privitoare la necunoscutul misterios care ucide, fuge și lasă toate ușile deschise fără să fi scotocit prin lucruri : fără să fi luat o batistă măcar. De unde venise? Pentru ce a ucis? Totuși, din capul locului, cunoscînd legătura dintre victimă și Jacques, judecătorul se interesă cum își întrebuințase acesta timpul; dar pe lîngă că, chiar acuzatul mărturisise că îl însoțise pe Jacqueqs la Parentin, hangiul din Rouen se jura pe toți dumnezeii că tînărul, culcat numai decît după cină, nu ieșise din cameră decît a doua zi pe la șapte dimineața. Și apoi un amant nu-și omoară fără motiv amanta adorată cu care n-a avut niciodată vreo hărțuială. Ar fi absurd. Nu, nu era decît un asasin cu putință un asasin evident: fostul pușcăriaș găsit acolo cu mîinile înroșite, cu cuțitul la picioarele sale, bruta care îndruga justiției palavre.

Dar ajuns la acest punct, în ciuda convingerii sale, în ciuda flerului său care, spunea dînsa îl informa mai bine decît dovezile, domnului Denizet trecu printr-o clipă de in-

curcătură. Cu prilejul primei percheziţii, făcută la coliba prevenitului, în pădurea Becourt, nu se găsise absolut nimic. Furtul neputînd fi stabilit, trebuia găsită o altă motivare a crimei. Brusc, la un interogatoriu, Misard îl puse pe drumul adevărat povestind că-l văzuse pe Cabuche, într-o noapte, sărind zidul proprietăţii pentru a se uita prin fereastra odăii la doamna Roubaud care se culca.

Cercetat şi el, Jacques spuse cu mult calm că ştia : adoraţia mută a pietrarului, dorinţa arzătoare cu care acesta se ţinea totdeauna după fustele ei, gata să o servească.

Nu mai încăpea astfel nici o îndoială : doar o patimă bestială îl îndemnase ; şi totul se reconstituia foarte limpede : omul intrînd prin uşa a cărei cheie o avea, poate, lăsînd-o chiar deschisă în tulburarea lui, apoi lupta care se sfîrşise cu crima şi, în sfîrşit, violul, împiedicat numai de sosirea soţului. Totuşi, se mai avea o obiecţiune, căci era ciudat ca omul ăsta, cunoscînd venirea bărbatului, să fi ales tocmai ceasul cînd putea să fie surprins ; dar, după oarecare chibzuire, împrejurarea se întorcea în contra prevenitatului şi-l dobora cu totul, deducîndu-se că el va fi săvîrşit fapta sub imboldul unei patimi supreme, înnebunit de gîndul că dacă nu s-ar fi folosit de clipele cînd Severina era singură încă, în casa izolată, nu ar mai fi avut-o niciodată, întrucît ea urma să plece a doua zi. Din momentul acesta convingerea judecătorului fu totală, nezdruncinată.

Hărţuit de interogatorii, încurcat în plasa meşteşugită a întrebărilor, nepăsător de cursele care i se întindeau, Cabuche se îndărătnicea în prima-i versiune. Trecea pe drum şi respira aerul proaspăt al nopţii cînd cineva îl lovi din fugă, — şi dintr-o astfel de fugă, în întuneric, încît nici nu putea să spună încotro apucase. Atunci, cuprins de grijă, aruncînd o ochire asupra casei, zărise uşa dată în lături. Iar în cele din urmă se hazardase să se ducă acolo, şi o găsise pe moartă, caldă încă, privindu-l cu ochii ei mari aşa de bine, încît crezînd-o în viaţă, o pusese pe pat şi se umplu de sînge. Nu ştia decît atît nu spunea decît asta, nu schimba nici un amănunt, părînd că se cramponează într-o poveste ticluită de mai înainte.

Cînd judecătorul căuta să-l scoată dintr-ale lui, se speria, tăcea, ca omul mărginit care nu mai pricepe. Cînd domnul Denizet îl interogase întîia oară în privinţa patimei pentru victimă, el se roşise ca un băieţandru căruia-i reproşezi prima dragoste ; şi o tăgăduise şi se apărase că ar fi nutrit gînduri să se culce cu doamna aceea, ca de un lucru în acelaşi

timp tainic și delicat, ascuns în adîncul inimii lui și pe care nu îl putea destăinui nimănui. Nu, nu el n-o iubea, n-o vroia nu i-ar fi pricinuit niciodată ceea ce acum cînd nu era moartă i se părea o profanare. Dar încăpățînarea de a nu recunoaște un fapt pe care numeroși martori îl afirmau, se întorcea împotriva lui. Firește, după versiunea acuzației, el avea interes să ascundă patima-i arzătoare pentru nefericita aceea pe care avea s-o omoare spre a-și potoli văpaia. Și cînd judecătorul adunînd toate dovezile, vroind să-i smulgă mărturisirea printr-o lovitură hotărîtoare, îi aruncase în față crima și violul, el se porni pe un potop de protestări nebune. El s-o ucidă ca să o aibă ? El care o respecta ca pe o sfîntă ? Jandarmii, chemați, fuseseră nevoiți să-l înșface în timp ce el amenința că va veni de hac dughenei acesteia blestemate. Într-un cuvînt, un ticălos dintre cei mai periculoși, șiret dar trădat de însăși violența lui.

Instrucția se afla în stadiul acesta : prevenitul se înfuria, striga, ori de cîte ori venea vorba despre omor, că de vină e celălalt, fugarul, misterios, — cînd domnul Denizet făcu o descoperire care transformă cazul, care îi mări importanța. După cum spunea singur, avea fler ; de aceea, printr-un presentiment, vroi să mai facă o percheziție în coliba lui Cabuche ; și descoperi acolo, după bîrnă, o ascunzătoare în care se găseau batiste și mănuși de femeie, sub care era un ceas de aur pe care cu multă bucurie îl recunoscu numaidecît : era ceasul prezidentului Grandmorin, atîta căutat altădată, un ceas mare, cu două inițiale înlănțuite și cu cifra fabricației înlăuntrul capacului : 2516. Fusese pentru el ca o licărire de fulger ; se ilumina totul, trecutul se lega de prezent, faptele pe care le împreuna îl încîntau prin logica lor. Dar consecințele aveau să-l ducă așa departe încît, fără a vorbi deocamdată de ceas, îl interogă pe Cabuche în privința mănușilor și batistelor. Acesta avu, o clipă, pe buze, mărturisirea : da o adora, da, o dorea, încît se simțea îndemnat să sărute rochiile pe care ea le purtase, să adune, să fure tot ce cădea în urma ei, crîmpeie de șnur, agrafe, ace. Apoi o rușine, o pudoare imperioasă, îl făcură să tacă. Iar cînd judecătorul, hotărînduse, îi puse sub ochi ceasul, el privi aiurit. Își amintea destul de bine : avusese surpriza să găsească ceasul acesta legat în colțul unei batiste pe care o luase de sub o pernă și o dusese la el ca pe o pradă. Pe urmă rămăsese la el, bătîndu-și în zadar capul cum să facă să-l dea înapoi. Decît, la ce bun să îndruge toate acestea ? Ar fi trebuit să mărturi-

sească și celelalte furturi, cîrpele care miroseau frumos, și de care s-ar fi rușinat atît de mult. De altminteri tot nu era crezut. Și-apoi, el însuși nu mai înțelegea nimic, totul se învălătucea în țeasta-i de om simplu. Nici măcar nu se mai înfuria de învinuirea de crimă : stătea năuc și repeta de fiecare dată că nu știe nimic. Nu știa ce e cu mănușile și batistele. Nu știa ce-i cu ceasul. Îi bătea capul. Să-l lase în pace și să-l ducă la ghilotină, dacă poftesc.

A doua zi, domnul Denizet îl arestă pe Roubaud. Lansase madatul, tare pe atotputința sa, într-una din acele clipe de inspirație cînd era sigur pe darul pătrunderii sale, înainte de a avea împotriva subșefului dovezi suficiente. Cu toate obscuritățile afacerii, bănuia în omul acesta pivotul, sorgintea chestiunii. Roubaud era un laș care, în două rînduri, neîndrăznind să ucidă chiar el, se slujise de brațul lui Cabuche, fiara aceasta violentă. Prima oară, nerăbdător să-l moștenească pe prezidentul Grandmorin al cărui testament îl știa, și, cunoscînd de asemeni vrăjmășia pietrarului împotriva acestuia, îl împinsese la Rouen în cupeu, după ce îi pusese cuțitul în mînă. Apoi, după ce își împărțiseră cei zece mii de franci, complicii nu s-ar mai fi văzut poate niciodată dacă crima nu ar fi atras după sine cealaltă crimă. Și aici judecătorul arătase acea profunzime în psihologia criminală pentru care era lăudat atîta ; căci el declara astăzi că nu încetase nici un moment să-l supravegheze pe Cabuche, și că fusese convins că primul asasin va aduce în chip matematic pe al doilea.

Optsprezece luni fuseseră deajuns : gospodăria soților Roubaud se ironise, bărbatul mîncase la joc cei cinci mii de franci, femeia își luase un amant. Nici vorbă, ea refuză să vîndă casa de la Croix-de-Maufras, de teamă ca eă să nu risipească banii ; poate că în continuele lor certuri, ea îl amenințase cu denunțarea. În orice caz, numeroase mărturisiri dovedeau vrăjmășia dintre cei doi soți ; și apoi consecința îndepărtată a primei crime se produsese : Cabuche reapărea cu poftele-i de brută, soțul îi punea iarăși, din umbră, cuțitul în mînă, pentru a-și asigura definitiv stăpînirea casei blestemate care mai costase o viață omenescă. Acest era adevărul, adevărul curat ; totul ducea la stabilirea lui : ceasul găsit la pietrar, și, în deosebi, ambele cadavre lovite la fel în grumaz, de aceeași mînă, cu a ceeași armă : cuțitul găsit în cameră. Totuși, asupra acestui ultim punct acuzația emitea o îndoială : rana prezidentului pare a fi fost făcută cu lamă mai mică și mai tăioasă.

Roubaud răspunse la început prin da și nu, cu aerul somnoros și greoi pe care îl avea acum. Se părea că arestarea nu îl uimește; în lenta descompunere a ființei sale îi era deopotrivă orice. Pentru a-l face să vorbească i se dăduse un paznic cu care juca, de dimineața și pînă seara, cărți; era cît se poate de mulțumit... De altminteri, el rămîne convins de culpabilitatea lui Cabuche: numai el putea să fie asasinul. Interogat în privința lui Jacques, înălțase rîzînd din umeri. Dar cînd domnul Denizet, după ce-l încercase, începu să-și dezvolte sistemul, împingîndu-l împroșcîndu-l cu învinuirea de complicitate, străduindu-se să-i smulgă mărturisirea, el devenise foarte prevăzător. Ce tot i se spunea? Nu el, ci pietrarul îl ucisese pe prezident, așa cum o ucisese pe Severina; și totuși în ambele dăți, de vină era el, întru cît celălalt lovise din îndemnul lui. Întîmplarea aceasta complicată îl năucea, îl umplea de neîncredere: de bunăseamă că i se întindea o cursă, era mințit pentru a putea fi silit să mărturisească primul omor. Confruntat cu Cabuche, declară că nu-l cunoaște. Dar cînd spuse că l-a găsit pătat de sînge, gata să violeze victima, pietrarul se înfuria și o scenă violentă, nespus de confuză, încîlci și mai mult lucrurile. Se scurseră trei zile; judecătorul înțelegea interogatoriile, fiind convins că ambii complici se înțeleseseră să joace dinaintea sa comedia adversității lor. Obosit, Roubaud se hotărîse să nu mai răspundă, — cînd deodată, într-o clipă denerăbdare, vrînd să pună capăt afacerii, cedînd unei nevoi care mocnea într-însul de luni de zile, mărturisi adevărul, nimic decît adevărul, tot adevărul.

În ziua aceea, domnul Denizet, așezat la birou, umbrindu-și ochii cu pleoapele-i grele, în timp ce buzele-i mobile se subțiau, se istoveau de o oră în viclenii savante cu prevenitul acesta năpădit de o grăsime gălbuie, pe care îl socotea, sub învelișul gros, foarte șiret. Și își dădu cu gîndul că e pe urma lui, că îl înconjoară din toate părțile, că l-a prins în sfîrșit, în cursă, — cînd celălalt, cu pornirea omului căruia îi e lehamite de toate, strigă că s-a săturat, că mai bine mărturisește decît să i se bată într-una capul. De vreme ce îl scoteau vinovat, să fie scos cel puțin pentru fapte adevărate. Dar pe măsură ce povestea: — femeia-i pîngărită de tînără de către Grandmorin, îndîrjirea sa cînd se aflase de aceste murdării, și cum îl omorîse și de ce îi luase cei zece mii de franci, — pleoapele judecătorului se ridicau într-o încrun-

tare de îndoială, în timp ce neîncrederea, profesională, îi destindea gura într-o strîmbătură ironică. Zîmbea de-a binelea cînd acuzatul tăcu.

— Haide, Roubaud, crezi că ai de-a face cu copii... Susţii că erai gelos şi că într-o pornire de gelozie ai omorît ?

— Nici vorbă.

— Şi admiţînd ceea ce povesteşti, te-ai fi însurat fără să ştii nimic despre legăturile nevestei dumitale cu prezidentul !... E cu putinţă ? Dimpotrivă, totul ar dovedi, în cazul dumitale, că a fost la mijloc o afacere oferită, discutată, primită. Ţi se dă o fată crescută ca o domnişoară din lumea bună, ţi se dă zestre, protectorul ei devine şi protectorul dumitale, habar nu ai că îi lăsa prin testament o casă de ţară, — şi pretinzi că nu bănuiai nimic, absolut nimic. Haide-de, ştiai totul, altminteri căsătoria dumitale nu se mai explică... De altminteri, constatarea unui simplu fapt e deajuns pentru a te da de gol. Dumneata nu eşti gelos : îndrăzneşte de spune că eşti gelos.

— Spun adevărul, am ucis într-o pornire de gelozie.

— Atunci, după ce l-ai omorît pe prezident pentru legături de demult şi vagi, lămureşte-mi cum de ai putut să-i îngădui nevestei dumitale un amant, da, pe Jacques Lantier, pe vlăjganul acela ? Toată lumea mi-a vorbit despre legătura aceasta, nici chiar dumneata nu mi-ai ascuns-o... Îi lăsai în voie. Pentru ce ?

Greoi, cu ochii tulburi, Roubaud privea în gol fără să găsească o explicaţie. Îngăimă în cele din urmă :

— Nu ştiu... L-am ucis pe celălalt, nu am ucis-o pe ea.

— Nu-mi mai spune că eşti un gelos, care se răzbună, şi nu te sfătuiesc să îndrugi povestea asta domnilor juraţi, căci au să dea din umeri... Crede-mă, schimbă sistemul ; singur adevărul te-ar salva.

Judecătorul sesiza fondul afacerii cu toată pasiunea profesiei. Niciodată, spunea el, nu pătrunsese aşa de adînc firea omenească. Dovezile, de altminteri, nu-i mai lipseau... De acum instrucţia avea o temelie solidă, certitudinea ţîşnea uluitoare ca lumina soarelui.

Iar ceea ce spori şi mai mult gloria dumnealui Denizet, fu împrejurarea că reuşise să contopească ambele afaceri într-una singură, după ce reconstituise toate detaliile, răbdător, în taina cea mai mare.

De cînd cu succesul zgomotos al plebiscitului, ţara era cuprinsă de frămîntările acelea care precedează şi anunţă

marile catastrofe. Era în societatea acestui sfîrșit de imperiu, în politică, în presă mai cu seamă, o continuă îngrijorare o exaltare în vîrtejul căreia însă și bucuria căpăta o violență bolnavă. De aceea, cînd, după asasinarea unei femei în casa izolată de la Croix-de-Maufras, se află, prin ce lovitură de geniu dezmormîntase judecătorul de instrucție din Rouen, vechea afacere Grandmorin și cum o legase de noua crimă, fu o explozie de triumf în ziarele oficioase. Din cînd în cînd, într-adevăr, mai apăreau în foile opoziționiste glume pe seama asasinului legendar, pe seama acelei născociri a poliției scoasă la iveală pentru a tăinui josniciile anumitor mari personaje compromise. Iar răspunsul avea să fie hotărîtor : asasinul și complicele lui erau prinși, memoria prezidentului Grandmorin va să iasă nealterată. Polemicile reîncepură, emoția spori din zi în zi la Rouen și la Paris.

Chemat în capitală, domnul Denizet se prezintă în str. du Rocher la domiciliul personal al secretarului general, domnului Camy-Lamotte. Îl găsi în picioare, în cabinet, cu chipul în scepticismul său, ca și cînd ar fi presimțit sub strălucirea slăbit, obosit mai de grabă ; căci se topea, năpădit de tristețe, aceea de apoteoză prăbușirea apropiată a regimului pe care îl slujea. De două zile era în prada unei lupte lăuntrice, neștiind însă ce întrebuințare să dea scrisorii Severinei, scrisoare pe care o păstrase și care ar fi dărîmat întreg eșafodajul acuzației, întărind cu o dovadă indiscutabilă spusele lui Roubaud. Nimeni n-o cunoștea : ar fi putut s-o nimicească. Dar împăratul îi spusese în ajun că ține ca, de data asta, justiția să-și urmeze cursul, la adăpostul de orice înrîurire, — chiar dacă guvernul său ar fi avut să sufere.

Domnul Denizet se arătă din capul locului triumfător.

— Ei bine, presimțirea nu m-a înșelat ; Cabuche e acela care i-a atacat pe prezident... Sînt însă de acord că și cealaltă urmă conținea un dram de adevăr, și simțeam eu însumi că afacerea cu Roubaud nu era curată... Îi aveam acum pe amîndoi.

Domnul Camy-Lamotte îl privea țintă cu ochii săi șterși.

— Așadar, toate faptele din dosarul care mi s-a trimis sînt dovedite, iar convingerea dumitale e categorică ?

— Nu mai încape nici o îndoială... Totul se înlănțuiește și nu-mi aduc aminte de vreo altă afacere în care, în ciuda aparentelor complicații, crima să fi urmat un drum mai logic, mai lesne de văzut dinainte.

— Dar Roubaud protestează, el recunoaște prima crimă, înșiră o poveste cu femeia lui deflorată, cu el înnebunit de gelozie și omorînd într-o criză de îndîrjire oarbă. Foile din opoziție istorisesc toate acestea.

— Oh, ele povestesc acestea ca pe niște baliverne; nici chiar ele nu cred. Gelos Roubaud acesta, care înlesneau întîlnirile nevestei cu un amant? Oh, n-are decît să repete în plină ședință povestea asta; nu va izbuti să stîrnească scandalul pe care îl urmărește... Și dacă ar mai aduce vreo dovadă: nu aduce însă nimic. Vorbește mereu despre scrisoarea pe care pretinde că ar fi pus-o pe nevastă s-o scrie și care ar fi trebuit să se gîndească în hîrtiile victimei.. Dumneavoastră, domnule secretar general, care ați aranjat hîrtiile, ați fi găsit-o, — nu?

D. Camy-Lamotte nu răspunse o iotă. Într-adevăr, scandalul ar fi fost înmormîntat, în sfîrșit, cu sistemul judecătorului: nu l-ar crede pe Roubaud nimeni, memoria prezidentului ar fi reabilitată, imperiul ar beneficia de zgomotoasa reabilitare a uneia din creaturile sale.

— Nu-i așa, repetă domnul Denizet, că n-ați găsit scrisoarea?

D. Camy-Lamotte ridică iarăși ochii spre el: și, liniștit, stăpîn sigur pe situație, răspunse:

— N-am găsit absolut nimic.

Apoi zîmbitor, foarte politicos, îl copleși pe jumătate cu elogii,

— Numai dumneavoastră ați bănuit limpede; e într-adevăr admirabil... Și, din moment ce adevărul vorbește de la sine, nu-l mai poate opri nimic: nici interese de persoană și nici chiar rațiunea de stat... Aveți grijă ca afacerea să-și urmeze cursul, indiferent de consecințe.

În mai puțin de-o săptămînă, domnul Denizet termină instrucția. Defilară din nou în cabinetul judecătorului personalul gării din Havre, domnul Dabadie, Moulin și ceilalți, care dădură amănunte dezastruoase în privința purtării lui Roubaud.

Dar noul proces stîrnise în deosebi pasiuni vii în sinul familiei Grandmorin, și în direcția asta, deși domnul Denizet găsea încă un sprijin puternic, fu însă nevoit să lupte pentru a salvgarda integritatea instrucțiunii sale. Soții Lachesnaye jubilau, căci, îndîrjiți de cedarea casei de la Croix-de-Maufras, afirmaseră într-una culpabilitatea lui Roubaud. De aceea, în întorsătura afacerii, nu vedeau decît prilejul de a ataca

testamentul ; și deoarece nu exista decît un miloc de a obține revocarea legatului, acceptau în parte aserțiunea lui Roubaud cu privire la femeia complice care îl ajutase să comită crima, dar nu pentru a se răzbuna de o infamie imaginară, ci pentru a fura, — astfel că judecătorul intră în conflict cu ei, cu Bertha mai cu seamă. Avu loc în privința asta, în cabinetul său, o scenă foarte agitată între Lachesnaye-i și doamna Bonnehon. Aceasta, favorabilă altă dată soților Roubaud, fusese nevoită să le lepede de bărbat, dar continua s-o apere pe femeie, printr-un fel de tandră complicitate, îngăduitoare față de conflictele amoroase și zguduită de romantismul tragic al afacerii. Fu categorică în ce privea mobilul material. Nu-i era rușine nepoatei ei să revină în chestiunea moștenirii ?

Cînd ziua faimosului proces veni, zvonul despre un apropiat război, fierberea care cuprindea Franța întreagă, înnăbușiră mult răsunetul dezbaterilor. Totuși, Rouen-ul trecu prin trei zile de fierbere ; lumea se îmbulzea la ușile sălii, locurile rezervate erau luate cu asalt de cucoanele din oraș. Niciodată fostul palat al ducilor din Normandia nu văzuse, de la amenajarea lui în Palat al justiției, atîta afluență. Femeile se înălțau să vadă pe masa cu piesele de convingere, ceasul din Grandmorin, cămașa pătată de sînge a Severinei și cuțitul cu care fuseseră săvîrșite ambele crime. Apărătorul lui Cabuche, un avocat venit din Paris,, era de asemeni privit cu interes. Pe băncile juraților stăteau înșirați doisprezece rouenezi strînși în redingote negre, reci și gravi. Iar cînd Curtea intră, se produse o atare înghesuială în rîndurile publicului, încît prezidentul amenință îndată că va evacua sala.

În sfîrșit, dezbaterile erau deschise, jurații depuseră jurămîntul și strigarea martorilor agită din nou mulțimea curioasă : la numele doamnei Bonnehon și al domnului de Lachesnaye, capetele se agitară ; dar mai cu seamă Jacques pasionă cucoanele.

De altminteri, de cînd acuzații se aflau acolo, fiecare între doi jandarmi, toate privirile erau ațintite asupra lor, se făceau tot felul de aprecieri. Se cădea de acord că au mutre sălbatice de bandiți. Iar interogatoriile întăriră această rea impresie ; ba unele răspunsuri stîrniră murmure violente.

La toate întrebările prezidentului, Cabuche răspunse că nu știe nimic ; nu știa cum de a ajuns ceasul la el, nu știa de ce l-a lăsat pe adevăratul asasin să fugă. Tot așa, Roubaud se cramponă în ceea ce acuzarea numea sistem : povesti cum și de

ce il omorise pe Grandmorin, tăgădui orice amestec în asasinarea nevestei sale; dar înşira toate astea în fraze sacadate, aproape fără sens, cu pierderi subite de memorie, cu ochii aşa de tulburi, cu vocea aşa de încîlcită încît i se părea că uneori caută şi inventează detalii. Iar pentru că prezidentul îmboldea şi îi demonstra absurdităţile istorisirii lui, Roubaud dădu în cele din urmă din umeri şi refuză să mai răspundă: la ce bun să spună adevărul, dacă minciuna avea crezare? Această atitudine de dispreţ agresiv faţă de justiţie, îi făcu cel mai mare rău. În ziua aceea mai fură ascultaţi cîţiva martori fără însemnătate. Căldura devenise aşa de mare pe la orele cinci, încît două doamne leşinară.

Dar a doua zi importanţa stătea în audierea anumitor martori. D-na Bonnehon obţinu un adevărat succes de distincţie şi de tact. Fură ascultaţi cu interes funcţionarii Companiei, dl. Vandorpe, dl. Bessière, dl. Dabadie, dl. Cauche, mai cu seamă, acesta din urmă foarte prolix. Henri Dauvergne, interogat asupra Severinei, se arătă foarte discret, dădu de înţeles că o iubise şi că ştiind-o a altuia se retrăsese în chip cavaleresc. De aceea, cînd acest altul, Jacques Lantier, fu introdus în mulţime, lumea se ridică să-l vadă mai bine, şi chiar juraţii îl priviră cu luare-aminte. Jacques, foarte liniştit, se sprijinise în ambele mîini de bara martorilor, cu gestul profesional care îi era familiar cînd conducea locomotiva. Această citare, care ar fi trebuit să-l tulbure profund, îl lăsa într-o atare limpezime de spirit de parcă afacerea nu l-ar fi privit. Va depune ca un străin, ca un nevinovat: de cînd cu crima, nu-l trecuse nici un fior; nici la bară, aici, nu avea remuşcări, scrupule. Se uitase îndată, cu ochii limpezi, la Roubaud şi Cabuche.

Pe cel dintîi îl ştia vinovat; îi adresă un semn uşor cu capul, un salut discret, fără să-i dea prin minte că azi în ochii tuturor el era amantul nevestei lui. Zîmbi pe urmă celui de-al doilea, nevinovatului, al cărui loc ar fi trebuit să-l ocupe pe banca acuzaţilor. Şi, cu multă uşurinţă, răspunse prin fraze scurte, categorice, la întrebările prezidentului.

A treia şedinţă fu ocupată în întregime de rechizitoriul procurorului imperial şi de pledoariile avocaţilor. La început, prezidentul făcuse un rezumat al afacerii, şi, afectînd o absolută imparţialitate, agravase capetele de acuzare. Pe urmă se păru că procurorul imperial nu pune la contribuţie toate mijloacele sale; avea de obicei un mai mare dar de convin-

gere și o elocvență mai puțin goală. Se atribui aceasta căldurii care era într-adevăr copleștioare. Dimpotrivă, apărătorul lui Cabuche, avocatul din Paris, stîrni multă plăcere, dar fără să convingă. Apărătorul lui Roubaud un distins membru al baroului din Rouen, se achită de asemeni cum putu mai bine, pledînd o cauză ingrată. Obosit, ministerul public nici nu mai replică. Iar cînd juriul trecu în sală de deliberare, nu erau decît orele șase ; lumina zilei pătrundea încă prin cele zece ferestre, o rază învăpăia armele orașelor din Normadia cu care sînt decorate postamentele. Un zvon de glasuri urcă sub anticul plafon aurit. Dar se făcu o tăcere religioasă de îndată ce juriul și Curtea reapărură. Verdictul acorda circumstanțe ușurătoare : cei doi inși fură condamnați la muncă silnică pe viață. Surpriza fu nespusă ' mulțimea se risipi gălăgioasă și fură auzite cîteva fluierături ca la teatru.

La ieșirea din palat, Jacques fu ajuns de Filomena, care rămase ca martoră ; și ea nu-l mai slăbi, ținîndu-l căutîndu-l să petreacă noaptea aceea cu el la Rouen. El nu era de serviciu decît a doua zi, astfel că primi să cineze împreună cu ea la hanul de lîngă gară, unde pretindea că dormise în noaptea crimei ; dar nu se va culca, deoarece avea absolută nevoie să se întoarcă la Paris cu trenul de douăsprezece și cincizeci.

— Închipuește-ți, povesti femeia mergînd cu el la braț spre han, aș jura că am văzut adineauri pe unul pe care îl cunoșteam. Da, pe Pecqueux, care îmi spusese, alaltăieri abia, că n-o să-și strice picioarele la Rouen pentru proces... M-am întors un moment, și unul, pe care nu l-am zărit decît din spate, s-a furișat în mulțime...

Jacques o întrerupse înălțînd din umeri.

— Pecqueux e la Paris și o fi chefuind, mulțumit de răgazul pe care-l are de pe urma concediului meu.

— Se poate... Oricum, să ne păzim, căci e cel mai îndrăcit om cînd se înfurie.

Ea se strînse în el și adăugă arătînd cu coada ochiului înapoi :

— Dar ăla care ne urmărește, îl cunoști ?

— Da, nu te teme... O fi vrînd să ne întrebe ceva.

Era Misard, care se ținea, într-adevăr, după ei, la distanță, din str. Evreilor. Depusese și el, cu voce somnoroasă, și rămăsese, dînd tîrcoale pe lîngă Jacques, fără să se hotă-

roscă a-i pune o întrebare care, îi stătea, vădit, pe buze. Cînd perechea dispăru în han, intră și el și ceru un pahar cu vin.

— A, d-ta, Misard? strigă mecanicul. Hei, cum o duci cu nevasta cea nouă?

— Bine, bine, mormăi cantonierul. Ticăloasa, m-a păcălit. Ți-am spus eu asta cînd am fost aici.

Jacques făcea mare haz de povestea aceea. Fosta servitoare, Ducloux, pe care Misard o luase pentru a păzi bariera, înțelesese numaidecît, cînd îl văzuse scotocind prin toate ungherele, că el căuta desigur o comoară tăinuită de răposata; și avusese un gînd năstrușnic pentru a-l face să o ia de nevastă; îi dăduse de înțeles, prin ocoluri, prin chicotiri de rîs, că o găsise cu ea. La început, el era cît pe aici s-o gîtuie; pe urmă, gîndindu-se că i-ar putea scăpa din nou mia de franci dacă ar suprima-o ca pe cealaltă înainte de a avea banii, devenise foarte drăgăstos, foarte binevoitor; dar el îl respingea, nu vroia nici măcar ca el să o atingă; nu, nu, cînd o să fie nevasta lui o să aibă totul: și pe ea și banii. Iar el se însurase, și ea îl luase în rîs tratîndu-l de nătăru pentru că a crezut-o. Partea nostimă era că, pusă la curent molipsindu-se de patima lui, căuta și ea acum cu el, la fel de înverșunată. Căutau, căutau!

— Așa dar, tot nimic? întrebă Jacques în batjocură. Ea nu te-ajută?

Misard îl privi țintă; grăi după aceea:

— D-ta știi unde sînt; spune-mi.

Dar mecanicul se supără.

— Nu știu nimic, mătușa Fazia nu mi-a dat nimic; doar n-o să spui că, poate, i-am furat.

— Oh, știu că ea nu ți-a dat nimic... Dar ia uite, sînt bolnav. Dacă știi unde sînt, spune-mi locul.

— Ia lasă-mă în pace! Eu nu am obiceiul să vorbesc prea mult... Poate că or fi în cutia cu sare.

Alb la față, cu ochii arzători, Misard îl privea țintă. Fu străfulgerat, parcă.

— În cutia cu sare... Da, adevărat... E acolo, sub dulap, o ascunzătoare în care nu am cotrobăit.

Plăti în grabă vinul și alergă la gară să vadă dacă nu mai poate să ia trenul de șapte și zece. Acolo, în căsuța pervirnită, va căuta mereu.

Seara, după cină, pînă la trenul de douăsprezece și cincizeci, Filomena ținu să-l ducă pe Jacques pe ulițele negre la cîmp afară. Era zăduf, o noapte de iulie dogoritoare și fără lună. În două rînduri părîndu-i-se că aude pași în urma lor, ea întorsese capul, fără să zărească pe nimeni, într-atît era de deasă bezna. Noaptea aceasta zăbușitoare îl făcea pe el să sufere enorm. Simțise adineauri, la masă, ori de cîte ori îl atinsese femeia asta, stînjeneala de altădată. De sigur că din pricina oboselii și a întărîtării provocată de căldură. Acum îngrijorarea patimei renăștea în el mai vie, plină de o spaimă mocnită. Totuși, era tămăduit, experiența era făcută, deoarece o mai avusese de cîteva ori. Ațîțarea-i deveni de așa natură încît de teama unei crize s-ar fi smuls din brațele ei, dacă umbra care-o învăluia nu l-ar fi liniștit; căci niciodată, chiar în cele mai crîncene porniri ale metehnei lui, nu ar fi lovit fără să vadă. Și deodată, pe cînd treceau pe lîngă un șanț, pe un drum pustiu, și cînd ea îl atrase lungindu-se jos, îndemnul monstruos puse iarăși stăpînire pe el, fu cuprins de furie, căută în iarbă o armă, o piatră pentru a-i zdrobi capul. Cu o tresărire, se ridică și fugi năucit, iar în urma sa auzi glasul unui bărbat, înjurături, bătaie.

— A, tîrfă, am așteptat pînă la capăt, am vrut să fiu sigur!

— Nu e adevărat, lasă-mă!

— Așa ai, nu e adevărat? Poate să fugă el, că știu cine este și o să-mi cadă în mînă!... Na, tîrfă, na! Mai spune că nu-i adevărat!

Jacques alerga în noapte, nu pentru a fugi de Pecqueux, pe care îl recunoscuse, ci fugea de el însuși, zăpăcit de durere.

Cum, o crimă nu era deajuns, nu-l potolise sîngele Severinei așa cum crezuse pînă în chiar ziua aceea! Povestea reîncepea! Alta și alta, și apoi mereu alta!...

Se scurseră cîteva zile, Jacques își reluase serviciul în primire, ferindu-se de camarazi, căzut iarăși în sfiala-i sălbăticită de altădată. Războiul fusese declarat după furtunoase ședințe la Cameră, și avusese loc și o încăierare de avantposturi, — se spunea, nenorocoasă. De o săptămînă transporturturile de trupe covîrșeau de oboseală personalul drumului de fier. Serviciile erau dezorganizate, fără a mai socoti că fuseseră rechiziționați cei mai buni mecanici pentru a se ac-

celera concentrarea corpurilor de armată. Așa se face că, într-o seară la Havre, în loc de expresul său obișnuit, Jacques avu să conducă un tren enorm, optsprezece vagoane înțesate cu soldați.

În seara aceea, Pecqueux veni la Depou beat turtă. A doua zi după ce o prinsese pe Filomena cu Jacques, el se urcase pe locomotiva 608, ca fochist, cu acesta ; și de atunci nu făcea nici o aluzie, era posac, părea că nu cutează să se uite în ochii șefului. Dar acesta îl simțea răzvrătit tot mai mult, refuzînd să asculte, bombănind cînd îi dădea vreun ordin. În cele din urmă, nu-și mai vorbeau de loc.

Trenul, care urma să plece pe la orele șase, porni cu întîrziere. Era noapte deplină cînd soldații fură îmbarcați ca niște berbeci în vagoane de animale.

Noaptea avea să fie urîtă și întunecoasă ; nici o adiere nu răcorea atmosfera dogoritoare ; iar curentul stîrnit de viteza mersului, totdeauna așa de răcoros, părea călduț. Jacques spori presiunea, pentru a străbate urcușul cel mare de la Harfleur la Saint-Romain. Cu toată truda pe care o depunea de săptămîni de zile, nu ajunsese încă stăpîn pe locomotiva 608, ale cărei capricii îl surprindeau. În deosebi în noaptea aceea o simțea îndărătnică, nebunatică, gata să-și piardă cumpătul din cîțiva bulgări de cărbuni în plus. De aceea, cu mîna pe volan, el supraveghea focul, tot mai îngrijat de mutrele fochistului. Lămpușoara care lumina nivelul apei lăsa platforma într-o penumbră pe care ușa cuptorului încins o făcea violetă. Nu-l vedea bine pe Pecqueux, și avusese la picioare, în două rînduri, senzația unei frecături ca și cum niște degete s-ar fi încercat să-l apuce. Dar aceasta nu era, desigur, decît o stîngăcie a bețivanului, căci îl auzea mormăind, spărgînd cărbuni cu lovituri exagerate de ciocan, lovindu-se cu lopata. În fiecare clipă deschidea ușa cuptorului și arunca, în cantități nesăbuite, combustibilul.

— Ajunge ! strigă Jacques.

— Celălalt se făcu că nu pricepe și continuă să arunce lopată după lopată ; iar pentru că mecanicul îl apucă de braț, el se întoarse, amenințător, avînd în sfîrșit prilejul de ceartă pe care îl căuta în furia sporită a beției.

— Nu pune mîna că te lovesc... Îmi place să merg iute!

Trenul se rostogolea acum cu toată viteza pe platoul dintre Bolbec și Motteville.

Jacques închisese cu piciorul ușa. Apoi, manevrînd injectorul, stăpînindu-se încă :

— E prea mare focul... Culcă-te, dacă ești turmentat !

Pecqueux deschise ușa din nou și se încăpățînă să mai pună cărbuni, ca și cum ar fi vrut să arunce în aer mașina. Iar Jacques, aplecîndu-se pentru a astupa grătarul, fochistul îl înșfăcă deodată și căută să-l împingă, să-l arunce pe linie.

— Ticălosule, va să zică, așa ?... Ai fi spus pe urmă că am căzut din greșeală ?

Se rezemase de o margine a tenderului și lupta continuă între ei pe puntea îngustă, zgîlțiită puternic. Cu dinții încleștați ei nu-și mai vorbeau, se trudeau să se arunce, unul pe altul, prin deschizătura apărată numai de un drug de fier. Dar nu era ușor, și mașina gonea, gonea mereu. Barentin fu lăsat în urmă, iar trenul se înfundă în tunelul de la Malaunay. Ei se țineau încleștați încă, tăvăliți în cărbuni, lovindu-se cu capul de recipientul de apă, teșindu-se de ușa înroșită a cuptorului care le dogorea picioarele ori de cîte ori le întindeau într-acolo.

Un moment lui Jacques îi veni în minte că, dacă s-ar putea ridica, ar închide atunci regulatorul și-ar striga după ajutor pentru a fi scăpat de nebunul acesta furios, îndîrjit de beție și gelozie. Se simțea istovit și se trudea să-l arunce de pe locomotivă. Cînd, cu o supremă sforțare, bîjbîi cu mîna, — celălalt pricepu, se înțepeni în șale și îl luă pe sus, ca pe un copil.

— Aha, vrei să oprești... Aha, mi-ai luat femeia... Du-te!

Locomotiva alerga, gonea mereu ; trenul ieșise din tunel și își continua cursa de-a lungul cîmpiei goale și întunecate. Stația Malaunay fu lăsată în urmă cu atîta repeziciune încît subșeful, pe peron, în picioare, nici nu-i văzu pe cei doi inși gata să se răpună.

Cu o ultimă încordare, Pecqueux îl aruncă pe Jacques ; iar acesta, simțind golul sub el, se agăță năucit de gîtul lui, și așa de strîns, încît îl tîrî după sine. Două răcnete se con-

topiră și se pierdură. Amîndoi, căzuți împreună, tîrîți sub roți, fură tăiați, ciopîrțiți, strînși într-o fioroasă îmbrățișare, ei care trăiseră atita timp ca frații. Fură găsiți, fără cap, fără picioare, două trunchiuri însîngerate care încă se strîngeau ca pentru a se înnăbuși.

Iar mașina, rămasă fără cîrmaci, se rostogolea mereu, mereu. În sfîrșit, îndărătnicia, zvînturatica locomotivă, putea să dea frîu liber tinereții sale, ca o iapă neîmblînzită încă, scăpată din mîna paznicului și care fuge pe cîmpia întinsă. Cazanul era plin cu apă, cărbunii cu care cuptorul fusese ințesat se încingeau ; și, în prima jumătate de oră, presiunea se urcă nebunește, viteza deveni înfiorătoare. Desigur că conducătorul-șef, răpus de oboseală, adormise. Soldații se înveseliră la cursa asta, și cîntară mai tare ca înainte. Stația Maromme fu lăsată fulgerător în urmă. Nu se mai auzea fluieratul mașinii din vecinătatea semnalelor, la trecerea prin gări.

La Rouen locomotiva ar fi trebuit să ia apă ; și gara îngheță cînd văzu, într-un vîrtej de fum și flăcări, trenul nebun, mașina fără mecanic și fără fochist, vagoanele de animale umplute cu ostași care urlau refrenuri patriotice. Se duceau la război și mergeau cit mai iute acolo, pe malurile Rinului. Slujbașii rămăseseră năuci agitînd brațele. Îndată strigătul fu general : trenul acesta părăsit, lăsat în voia lui, n-o să poată trece cu bine prin gara Sotteville, care era barată întotdeauna de vagoane și locomotive, ca toate mările Depouri. Și slujbașii se năpustiră la telegraf, înștiințară. Un tren de marfă care ocupa acolo linia abia putu fi băgat sub o remiză. Huruitul monstrului scăpat, se auzea de departe. Se năpustise din cele două tuneluri de lîngă Rouen și sosea în galopu-i furios cu o putere extraordinară și neînfrîntă ce nu mai poate fi oprită de nimic. Iar gara Sotteville fu lăsată în urmă și trenul se strecură printre piedici, se cufunda în bezna în care puțin cite puțin huruitul său amuți.

Dar acum toate aparatele telegrafice de pe linie tăceau, toate inimile băteau aflîndu-se despre trenul-fantomă care

fusese văzut trecînd prin Rouen și prin Sotteville. Teama era nespusă : un expres care se găsea înainte va fi cu siguranță ajuns. Iar el, ca un mistreț într-un codru, își urma cursa fără să țină seama de luminile roșii, nici de petarde. Fu cît pe aici să se ciocnească la Oissel de o mașină-pilot ; înspăimîntată pe cei de la Pont-de-l'Arche, căci viteza-i nu părea că se domolește. Dispărut din nou, gonea, gonea în noaptea neagră, nu se știe unde, departe.

Ce însemnau victimele pe care locomotiva le stîlcea în drum ? Nu mergea ea înspre viitor, nepăsătoare de sîngele vărsat ? Fără conducător, în beznă, fiară oarbă și surdă, slobozită în moarte, ea gonea, încărcată cu acea carne de tun, cu soldații aceia toropiți de oboseală și îmbătați, care cîntau.

— SFÎRȘIT —